

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

DAVADAN FERAGAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Cemil KAYA

HAZIRLAYAN
Ahmet DERE

Konya 2007

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	II
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	7

BİRİNCİ BÖLÜM

DAVADAN FERAGAT KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ, BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE FERAGAT NİTELİĞİ TAŞIMAYAN DURUMLAR

I. DAVADAN FERAGAT KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	10
A. Davadan Feragat Kavramı	10
B. Davadan Feragatin Hukuki Niteliği	14
1. Usul Hukuku İşlemi Olduğu Görüşü	14
2. Maddi Hukuk İşlemi Olduğu Görüşü	15
3. Karma Görüş	15
II. DAVADAN FERAGATIN ÖZELLİKLERİ	16
A. Feragatin Hak Arama Hürriyeti Kapsamında Yer Alması	16
B. Feragatin Derdest Bir Davada Yapılabilmesi	17
C. Feragatin Davaya Bakan Mahkemeye Hitaben Yapılabilmesi	19
1. Genel Olarak	19
2. Feragatte Görev ve Yetki	23
a. Görev	23
b. Yetki	26
3. Naip veya İstinabe Hakimi Önünde Feragat	28
4. Memnu veya Reddedilen Hakim Önünde Feragat	29
5. Keşif Sırasında Feragat	30
D. Feragatin Davacının Tek Taraflı İrade Beyanı İle Tamamlanması	31
E. Feragatin Davalının Kabulüne Bağlı Olmaması	32
F. Feragatin Şartlı Yapılamaması	33
G. Feragatten Rücu Edilememesi	36
H. Feragatin Açık ve Kesin Olarak Yapılması	38
I. Zımnî Feragatin Kural Olarak Mümkün Olamaması	40
1. Davanın Tamamen İslahında	43
2. Kısmî Dava Açılmasında	44
3. Kamu Davasından Vazgeçme Durumunda	45
4. Müttesil Borçlular Durumunda	46
İ. Feragatin Kısmî Olabilmesi	47
III. DAVADAN FERAGATIN BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	48
A. Davadan Feragat ve Davanın Geri Alınması	48
B. Davadan Feragat ve Davayı Kabul	50
C. Davadan Feragat ve Sulh	54
D. Davadan Feragat ve İslah	56
IV. DAVADAN FERAGAT NİTELİĞİ TAŞIMAYAN DURUMLAR	57
A. HUMK m. 186/1' in Değerlendirilmesi	57
B. HUMK m. 409 ile İYUK m. 6/4-5 ve m. 26/3' ün Değerlendirilmesi	57
C. Tebligat Kanunu m. 5'in Değerlendirilmesi	59

İKİNCİ BÖLÜM
FERAGAT EDİLEMEYECEK DAVALAR VE DAVADAN FERAGAT
EDEBİLECEK KİŞİLER

I. GENEL OLARAK	62
II. FERAGAT EDİLEMEYECEK DAVALAR.....	63
A. İdari Davalardan Feragat	63
1. İptal Davalarından Feragat	65
2. Tam Yargı Davalarından Feragat	71
B. Hakimlere Karşı Açılan Tazminat Davasından Feragat	73
C. Ortaklığın Giderilmesi Davasından Feragat	76
D. İflas Davasından Feragat	78
E. Sahtelik İddiasından ve Davasından Feragat	79
F. Boşanma Davasından Feragat	80
G. Evliliğin Butlanı Davasından Feragat.....	82
H. Çekişmesiz Yargıda Feragat	82
I. Sosyal Sigortalılık Süresinin Tespiti Davasından Feragat	83
İ. Anayasa Mahkemesine İtiraz Yolu ile Götürülen Davalardan Feragat.....	84
III. DAVADAN FERAGAT EDEBİLECEK KİŞİLER.....	85
A. Davacının Davadan Etmesi	85
B. Davacı Vekilinin Davadan Feragat Etmesi.....	86
C. Kanuni Temsilcinin Davadan Feragat Etmesi	88
1. Davacının Velisinin Davadan Feragat Etmesi.....	88
2. Davacının Vasisinin Davadan Feragat Etmesi	89
3. Kendisine Kanuni Müşavir Tayin Edilen Kişinin Davadan Feragat Etmesi	90
4. Kendisine Kayyım Tayin Edilen Kişinin Davadan Feragat Etmesi	91
D. Tüzel Kişilerin Davadan Feragat Etmesi.....	91
1. Genel Olarak.....	91
2. Dernek Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi.....	92
3. Vakıf Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi.....	92
4. Kollektif Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi.....	92
5. Anonim Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi.....	93
6. Kooperatiflerin Davadan Feragat Etmesi	95
7. Limited Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi	95
8. Köy Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi.....	95
9. Belediyelerin Davadan Feragat Etmesi	97
10. İl Özel İdaresinin Davadan Feragat Etmesi.....	99
11. Devlet Adına Açılan Davalardan Feragat Edilmesi	100
E. Tereke Temsilcisinin Davadan Feragat Etmesi.....	102
F. İflas İdaresinin Davadan Feragat Etmesi.....	102
G. Davaya Müdahale Halinde Davadan Feragat	103
1. Asli Müdahale Halinde	103
2. Feri Müdahale Halinde	104
H. Dava Arkadaşlığı Halinde Davadan Feragat	106
1. Mecburi Dava Arkadaşlığında.....	106
a. Maddi Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı	106
b. Şekli Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı	108
2. İhtiyari Dava Arkadaşlığında.....	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DAVADAN FERAGATİN KONUSU, ŞEKLİ, ZAMANI, MAHKEMENİN
FREGAT ÜZERİNE VERECEĞİ KARARLAR, FERAGATİN HÜKÜM VE
SONUÇLARI, DAVADAN FERAGAT BEYANI ÜZERİNE VERİLEN
MAHKEME KARARINA KARŞI KANUN YOLLARINA BAŞVURULMASI,
FERAGATİN İPTALİ (FESHİ)

I. DAVADAN FERAGATİN KONUSU	112
II. DAVADAN FERAGATİN ŞEKLİ	113
A. Sözlü Olarak Davadan Feragat Edilmesi	114
B. Yazılı Olarak Davadan Feragat Edilmesi	116
III. DAVADAN FERAGATİN ZAMANI	117
A. Genel Olarak	117
B. Yürütmenin Durdurulması Kararı Verilmesi Durumunda	117
C. Hüküm Verilmeden Önce Davadan Feragat	119
D. Hüküm Verilmesinden Sonra ve Ancak Kanun Yoluna Başvurulmasından Önce Davadan Feragat	121
E. Kanun Yoluna Başvurulmasından Sonra Davadan Feragat	124
1. Temyiz Aşamasında	124
2. Hüküm Bozulduktan Sonra Davadan Feragat	129
3. Karar Düzeltme Aşamasında Davadan Feragat	130
F. Hüküm Kesinleştikten Sonra Davadan Feragat	131
IV. FERAGAT ÜZERİNE MAHKEMENİN VERECEĞİ KARARLAR	132
V. DAVADAN FERAGATİN HÜKÜM VE SONUÇLARI	133
A. Feragat, Esas Haktan Vazgeçme Sonucunu Doğurur	133
B. Feragat İle Dava /Uyuşmazlık/ Sona Erer	134
C. Feragatten Rücu Edilemez	136
D. Feragat Kesin Hükümün Sonuçlarını Doğurur	140
E. Davanın Tekrar Açılması Halinde Önceki Feragatin İleri Sürülmesi	143
F. Feragat Eden Davacı Yargılama Giderlerine Mahkum Olur	145
1. Davadan Feragat Halinde Vekalet Ücreti	146
2. Davadan Feragat Halinde Ödenecek Karar ve İlam Harcı İle Yürütmeyi Durdurma Harcı	149
VI. DAVADAN FERAGAT BEYANI ÜZERİNE VERİLEN MAHKEME KARARINA KARŞI KANUN YOLLARINA BAŞVURULMASI	151
A. İtiraz, Temyiz ve Karar Düzeltme Yollarına Gidilip Gidilemeyeceği	151
B. Feragat Halinde Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilip Gidilemeyeceği	153
VII. DAVADAN FERAGATİN İPTALİ (FESHİ)	155
SONUÇ	158
KAYNAKÇA	169

KISALTMALAR

ABD.	: Ankara Barosu Dergisi
AC	: Adliye Ceridesi
AD	: Adalet Dergisi
AİD	: Amme İdaresi Dergisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Any.	: Anayasa
AyMBB	: Anayasa Mahkemesi Bilgi Bankası
AŞ.	: Anonim Şirket
AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
AyM.	: Anayasa Mahkemesi
AyMKD.	: Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİMGK.	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Genel Kurulu
AYİMD.	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi
AYİMDK	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Daireler Kurulu
AYİMXD.	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi İlgili Dairesi
Batıder	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: Dergisi
DBB	: Danıştay Bilgi Bankası
DD.	: Danıştay Dergisi
DİBK.	: Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu
DİDDGK.	: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
DKD.	: Danıştay Kararlar Dergisi
DMK.	: Devlet Memurları Kanunu
DÜHF	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi
DXD.	: Danıştay İlgili Dairesi
E.	: Esas
EsBD	: Eskişehir Barosu Dergisi
İHİD	: İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
İÜHFM.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜSBFD	: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
İKİD.	: İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İsBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İzBD	: İzmir Barosu Dergisi

İYUK.	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
KHK.	: Kanun Hükmünde Kararname
KY	: Karar yayınlanmamıştır
KT	: Karar Tarihi
KOÜHF	: Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
KOÜHFD	: Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
m.	: Madde
MHAD.	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MK.	: Medeni Kanun
MŞÇD.	: Mali Sorunlara Çözüm Dergisi
RG.	: Resmi Gazete
RKD.	: Resmi Kararlar Dergisi
s.	: Sayfa
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
sy.	: Sayı
TBBĐ	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TİD	: Türk İdare Dergisi
TODAİ	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜSİAD	: Türkiye Sanayi ve İş Adamları Derneği
Ü	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzerleri
vd.	: Ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YBB	: Yargıtay Bilgi Bankası
YHD	: Yasa Hukuk Dergisi
YD	: Yargıtay Dergisi
YİBBGKK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurul Kararı
YKD	: Yargıtay Kararlar Dergisi
Yuk.	: Yukarıda
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Hukuk kuralları, kişilerin hareket özgürlüğünün sınırlarını belirlemekte ve bu sınırların aşılması halinde bunlara birer yaptırım öngörmektedir. Kendiliğinden hak aramak yasak olduğu için bu yaptırımın uygulanması mahkemeden istenebilir. Bu yaptırım, ceza hukukunda hapis cezası olabileceği gibi, özel hukukta tazminat ödenmesi, bir şeyin geri verilmesi, bir şeyin yapılması veya yapılmaması veya idare hukukunda olduğu gibi idari bir işlemin iptali veya idari işlem veya eylemden kaynaklanan zararlarının tazmin edilmesi şeklinde olabilir. Mahkemelere başvurulduğunda, bu uyuşmazlığın nasıl çözümleneceği, ne tür bir yöntem ve usul uygulanacağı usul hukukunun konusunu oluşturur. Hukuk mahkemeleri önünde, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların yargılanmasıyla ilgili yazılı veya yazılı olmayan tüm kurallar medeni usul hukukunu oluştururken, idare mahkemeleri önünde idare hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların yargılanmasıyla ilgili yazılı veya yazılı olmayan tüm kurallar idari yargılama usulü hukukunu oluşturur.

Çekişmeli yargıda kural olarak tasarruf ilkesi geçerlidir. Tasarruf ilkesi, hakimin kendiliğinden bir davaya bakamayacağı ancak dava açılması halinde davaya bakabileceği, tarafların dava ve dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunduğu ve hakimin tarafların talebi ile bağlı olmasını ifade eder. Tarafların dava konusu üzerinde tasarrufta bulunabilmesinin doğal sonucu olarak, hiç kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamayacağı gibi, açmış olduğu bir davayı sonuna kadar takip etmeye de zorlanamaz. Bu itibarla taraflar gerek tek taraflı gerekse de karşılıklı işlemlerle, dava üzerindeki tasarruf yetkilerini kullanabilirler.

Yargılama devam ederken taraflardan birisi ileri sürülen deliller veya savunmalar karşısında davayı kaybedeceğini anlaması, tarafların anlaşması veya sonradan yürürlüğe giren bir kanun ile davanın görülmeye devam etmesinin imkansız hale gelmesi üzerine dava konusu üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle davaya son verilebilecek haller davadan feragat, davayı kabul ve sulh olarak belirlenebilir. Dava tarafların yapacakları bu işlemlerle hükme gerek kalmaksızın sona erebilir.

Bizim inceleme konumuzda bu işlemlerden birisi olan davadan feragattir. Davadan feragat, davacının mahkemeye yapacağı tek taraflı ve açık bir irade beyanıyla olur. Feragatin geçerliliği için bunun davalı veya mahkeme tarafından kabul edilmesine gerek yoktur. Çünkü davacı, davadan feragat etmekle, yalnız davasını geri almakla yetinmemekte, bilakis dava konusu yapmış olduğu haktan vazgeçmektedir.

Davadan feragatin genelde usul işleminin olduğu kabul edilmektedir. Ancak davadan feragat aynı zamanda usul ekonomisi ilkesinin gerçekleşmesini sağlayan bir vasıta olarak da görülmektedir. Nitekim davadan feragat, dava sayısının azalmasına da hizmet etmektedir. Zira davadan feragat ile birlikte mahkeme artık davaya devam edemeyeceği için, hem emek ve zamandan hem de yapılması muhtemel giderlerden kurtulmuş olacaktır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 56. maddesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapmak suretiyle feragat müessesesi sayesinde taraflara, mahkeme hükmünü beklemeksizin yargılama devam ederken davayı sona erdirmeye imkanı tanımıştır.

Ancak özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin usul kurallarının idari yargılama usulünde uygulanması, bu usul kurallarının idari yargılamanın özelliklerini dikkate almadığı gerekçesiyle idare hukuku doktrininde eleştirilmektedir. Gerçekten de idari yargılama usulünde feragat ile ilgili olarak aksaklıklar feragat kavramının bünyesinden değil, idari yargılama usulünde hukuk yargılama usulü kurallarının uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Davadan feragat konusunda mevcut olan sorunların temel nedeni, kamu hukuku anlayışı ve hukuk devleti ilkesi ile hareket eden idari yargılama usulünde, özel hukuk mantığı ve subjektif hak kavramının esas olduğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun uygulanmasıdır.

İşte bu çalışmada, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin yollaması ile idari yargılama alanında da uygulanan ve yargılamayı sona erdiren taraf işlemlerinden olan davadan feragat incelenecek ve bunun idari yargıda uygulanmasına ilişkin sorunlar üzerinde durulacaktır.

Atıf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda feragat konusu, Kanununun 91. ve 95. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Konu bir bütün olarak incelenecektir. Ancak kamu hukuku alanında konunun derinlemesine incelenmemesi, bu konuda özel hukuk alanında yapılan çalışmalara atıf yapılarak yetinilmesi ve özellikle özel hukuk alanındaki uygulama örneklerinin fazlaca olmasından dolayı, konu kamu hukuku perspektifi ile ele alınacaktır.

Üç bölümden oluşan tezin birinci bölümde; davadan feragat kavramı ve hukuki niteliği, özellikleri, benzer kavramlarla karşılaştırılması ve feragat niteliği taşımayan durumlar incelenmiştir.

İkinci bölümde; feragat edilemeyecek davalar ve davadan feragat edebilecek kişiler ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; davadan feragatin konusu, şekli, zamanı, mahkemenin vereceği karar, karara karşı kanun yollarına başvuru, feragatin iptali ve hüküm ve sonuçları üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DAVADAN FERAGAT KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ, BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE FERAGAT NİTELİĞİ TAŞIMAYAN DURUMLAR

I. DAVADAN FERAGAT KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Davadan Feragat Kavramı

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin davadan feragatle ilişkin yollamada bulunduğu HUMK'nda davadan feragatle ilgili hükümler, bu Kanunun dördüncü kısmının, yedinci faslında 91-95. maddeler arasında düzenlenmiştir.

HUMK 91. maddesinde feragat iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi olarak tanımlanmıştır. Hukuk sözlüğünde de feragat, kelime olarak vazgeçme anlamına gelir¹. Davadan feragat eden davacı, bununla dava dilekçesinin talep sonucu (netice-i talep) bölümünde istemiş olduğu haktan kısmen veya tamamen vazgeçmektedir. Netice-i talep, açılan davada davacının talep ettiği şeydir. Dolayısıyla, her ne kadar kanunun lafzında 'iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi' şeklinde bir ifade kullanılmış ise de, feragat genel ilke olarak davacı tarafından yapılabilir². Ancak bir tarafın açmış olduğu davada davalı durumunda bulunan, karşılık (mukabil) dava açmış ise, bu durumda davacı durumuna gelebilir. İşte kanun koyucu, ' taraflar' sözcüğü ile karşı davacının da davadan feragat yoluna başvurulabileceğine işaret etmiş bulunmaktadır ki, kanun maddesinin bu manada isabetli olduğu söylenmiştir³.

İYUK'nunda karşılık dava müessesine ilişkin müstakil bir kanun maddesi bulunmamaktadır. Zaten karşılık davaya ilişkin HUMK hükümlerinin idari yargıda uygulanmasının düşünülemeyeceği belirtilmiştir. İdari davalarda idarenin işlem veya

---

¹ Şener, Esat, Hukuk Sözlüğü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 220.

² Yasin, Melikşah, İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Davayı Kabul, AÜEHFD, c. 8, Erzincan 2004, sy. 3-4, s. 150; Gözübüyük, Şeref-Dinçer, Güven, İdari Yargılama Usulü, 2. Bası, Ankara 2001, s. 761; Gözübüyük, Şeref-Tan, Turgut, İdari Yargılama Hukuku, c. II, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s. 1108; Gözübüyük, Şeref, Yönetmelik Yargı, 17. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s. 543; Karavelioğlu, Celal, İdari Yargılama Usulü Kanunu, 5. Baskı, 2001, c. II, s. 1364; Coşkun, Sabri-Karyağdı, Müjgan, İdari Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 350; Kalabalık, Halil, İdari Yargılama Usulü Hukuku, 2. Bası, Değişim Yayınları, 2006, s. 262; Bilge, Necip-Önen, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara 1978, s. 350; Bilge, Necip, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1967, s. 309.

³ Karagözoğlu, H. Fevzi, Danıştay Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Kabul, Fon Matbaası, Ankara 1975, s. 18.

eylemi dava konusu yapılmakta olup, idari sözleşmelerden doğan kimi davalar dışında, davalı hep idaredir. Ayrıca idari dava türlerinde taraflar arasında oluşan ilişki kamu hukuku ilişkisi olduğundan idarenin takas ve mahsup isteyerek özel hukuk kurumu olan karşılık davayı açması beklenemez⁴. Diğer taraftan idare, idare edilenlerden alacaklarını ya adli yargı yerlerinde onlar aleyhine açacağı davalarla ya da kamu gücünü kullanarak bizzat, tahsil etme olanağına sahip iken, idari davaların niteliği değişmeksizin, görülmekte olan bir idari davada karşılık dava açması olanaklı değildir⁵. Buna karşılık idari sözleşmelerde örneğin, imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda özel kişilerin de davalı olabileceği kabul edildiğinden, idari yargıda karşılık davanın, olsa olsa idari sözleşmelerden doğan davalarda söz konusu olabileceği, ancak bu durumda da karşılık davaya ilişkin hükümlerin HUMK'na yollama yapılmak suretiyle değil ve fakat idari yargılama usulünde ayrıca düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir⁶. Ancak karşı bir görüşte, idarenin karşılık dava konusu yapabileceği herhangi bir durum ya da olgunun olmadığı, sözleşmelerden kaynaklanan davalar bakımından teoride bir karşılık dava imkanı düşünülebilirse de, bu halde dahi idarenin üçüncü kişilere ve hatta sözleşmenin tarafına karşı açabileceği bir davayı ancak adli yargı düzeni içinde açabileceği dikkate alındığında HUMK'nun ifade ettiği karşılık davanın idari yargılama hukuku bakımından uygulama alanının olmadığı haklı olarak ifade edilmiştir⁷.

Karşılık davanın idari yargıda uygulanması iki önemli hukuk sorunu yaratır. Öncelikle davayı karara bağlayacak olan idari yargı yeri, idarenin kamu gücü kullanarak elde edebileceği bir sonucu, karşılık dava yoluyla hüküm altına alabilir. Bu İYUK 2. maddesinin 2. fıkrasında⁸ yapılan yasaklamanın ihlali olur. İkincisi, idari yargı yerinin, adli yargı yerinin görev alanına giren ve bu yargı yerince hüküm altına alınması gereken bir

---

⁴ **Karavelioğlu**, c. II, s. 1382; **Candan**, Turgut, İdari Yargılama Usulü Kanunu, 2. Bası, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ekim 2006, s. 761.

⁵ **Candan**, s. 761.

⁶ **Günday**, Metin, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanma Alanı, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Sempozyum, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133.Yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 63, Ankara 2003, s. 84-85.

⁷ **Erkut**, Celal, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Sempozyum, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133.Yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 63, Ankara 2003, s. 96-97.

⁸ İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı veremezler.

hakkı hüküm altına alması görev kuralının ihlal edilmesi anlamına gelir⁹. Dolayısıyla davalı idarenin kendisine karşı açılmış olan davalara karşı derdest bir dava açması düşünülemez. Bu bakımdan iptal ve tam yargı davalarına karşı idarece karşı dava açılması düşünülemez. Nitekim Danıştay, 2577 sayılı Kanununun 31. maddesinin karşılık dava ile ilgili HUMK hükümlerine yollamada bulunduğu, 2577 sayılı Kanunda karşılıklı temyiz istemi düzenlendiği halde karşılık davanın düzenlenmemiş olması nedeniyle, ilk derecede karşılık dava açılmayacağına karar vermiştir¹⁰.

Ancak İYUK 48/3. maddesinde¹¹ belirtilen temyiz dilekçelerinin karşı tarafa tebliği üzerine cevap verenin davayı süresinde temyiz etmemiş olsa dahi, düzenleyeceği karşı savunma dilekçesinde temyiz isteminde bulunabilmesinin ve bu dilekçenin temyiz dilekçesi yerine geçmesinin bir çeşit karşılık dava olarak kabulü sonucu çıkabilir. Bu dilekçeler temyiz dilekçesi yerine geçer. Nitekim temyiz isteminden feragat de mümkündür¹².

Görülüyor ki feragat, ister davacı isterse karşı davacı olsun ancak davacı taraf için mümkün bulunmaktadır. Diğer bir deyişle davalı durumunda bulunan tarafın feragat etmesi diye bir şey söz konusu olamaz¹³.

---

⁹ **Candan**, s. 762.

¹⁰ ‘... Davacının görevine son verilmesine ilişkin işlemin idare mahkemesince iptal edilmesi üzerine davacı tarafından, açıkta geçen süreye ilişkin parasal haklarının yasal faizi ile birlikte ödenmesi istemiyle dava açılmış, buna karşılık davalı idarece davacının görevine son verilmesi sırasında ödenen ayrılış tazminatı ile 24 adet Cumhuriyet altının iadesi istemiyle mukabil dava açılmış, idare mahkemesince davacının tazminat istemi kabul edilerek tazminat ödenmesine karar verilmiş, davalı idarenin mukabil davası ise görev yönünden reddedilmiştir. Uyuşmazlık idare mahkemesinin görev red kararına ilişkin kısmının temyizden incelenerek bozulması istemine ilişkindir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasında ilk derece davalarda mukabil dava biçiminde bir dava yolu düzenlenmemiştir. Temyiz istemi anılan yasanın 48. maddesinde düzenlenmiş olup, temyiz dilekçelerine karşı verilen yanıtta mukabil temyiz isteminde bulunabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle idari yargıda ilk derece davalarda mukabil dava açılmaz. Bu durumda olayımızda davacının dava dilekçesine karşılık davalı idarece açılan mukabil davanın idare mahkemesince incelenmeksizin reddi gerektiği gibi, bu tür bir davanın adli yargı yerlerince görüleceği de doğaldır ...’. D8D, E. 1992/1194, K. 1993/1907, KT. 04.05.1993, DD, 1994, sy. 88, s. 385.

¹¹ ‘Temyiz dilekçeleri, ilgisine göre kararı veren mahkemeye, Danıştaya veya 4 üncü maddede belirtilen mercilere verilir ve kararı veren mahkeme veya Danıştayca karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf tebliğ tarihini izleyen otuz gün içinde cevap verebilir. Cevap veren, kararı süresinde temyiz etmemiş olsa bile düzenleyeceği dilekçesinde, temyiz isteminde bulunabilir. Bu takdirde bu dilekçeler temyiz dilekçesi yerine geçer’.

¹² 521 sayılı Danıştay Kanununun 73. maddesine yapılan yoruma kıyasen bkz. **Karagözoğlu**, s. 18. 521 sayılı Danıştay Kanununun yürürlükte olduğu dönemde Danıştay, idari yargı mercilerince alınan kararların her iki tarafa da temyizini mukabil dava şeklinde görmüştür. Bkz. D4D, E. 1970/500, K. 1971/900, KT. 15.12.1971, **Müderrişoğlu**, Hakkı, Danıştay Kanunu, Ankara 1974, s. 570; D9D, E. 1969/310, K. 1970/398, KT. 16.05.1970. **Müderrişoğlu**, s. 570.

¹³ **Karagözoğlu**, s. 18; **Turhanoğlu**, Pınar, İdari Yargıda Feragat, EsBD, Haziran 2005, sy. 7, s. 193; **Soner**, Lütfü Fikri, Feragat, Kabul ve Sulhe Dair Bazı Sorular, ABD, 1977/3, s. 439; **Erdemir**, İlter, Hukuk Usulü Muhakemeleri Şerhi, İstanbul 1986, s. 321; **Alongoya**, H. Yavuz, Medeni Usul Esasları, 3.

Diğer taraftan maddede her ne kadar dava sözcüğü kullanılmamışsa da buradaki vazgeçme deyimi ancak açılmış bulunan bir dava için bahis mevzuudur. Zira davaya konu olabilecek herhangi bir hususun yargı yerlerine intikal ettirilmemesi, feragat anlamına gelmeyip, kişinin veya idarenin dava hakkını kullanıp kullanmaması ile ilgili bir durumdur. Bu nedendir ki davadan feragatten söz edebilmek için ortada açılmış, yargılaması devam eden bir davanın bulunması gerekmektedir¹⁴.

Madde metninde anlam kargaşasına yol açabilecek şekilde davadan feragat yerine davadan vazgeçme terimi kullanılmaktadır. Davadan vazgeçme terimi HUMK m. 185/1 deki davayı geri alma (davanın takibinden sarfınazar etme) anlamında da kullanıldığından ve karışıklığa (yanlış anlamaya) neden olduğundan HUMK'ndaki teknik veya kanuni terim olan 'davadan feragat' terimini, daima aynı anlamda, feragat anlamında kullanmak, açık ve kolay anlaşılır olmak bakımından zorunludur¹⁵.

İdari yargılama usulünde davadan vazgeçme ve davanın geri alınması usulü bulunmadığından bu kavram kargaşası adli yargılama usulünde oluşmaktadır. Fakat idari yargılama usulünde davadan vazgeçme veya davanın geri alınması gibi bir terim bulunmadığından davadan vazgeçme terimi de davadan feragat olarak kabul edilmektedir. Nitekim Danıştay kararlarında istisnai olarak 'davadan vazgeçme' terimi, feragat anlamına gelmek üzere kullanılmakta¹⁶, çoğunlukla ise davadan feragat terimi tercih edilmektedir. Fakat Danıştay, bu durumun HUMK'ndaki kavramlarla karıştırıldığını düşünerek açıkça davadan feragat kavramının esas alınması gerektiğini bazı kararlarında özellikle belirtmiş ve üzerinde durmuştur¹⁷.

Bası, İstanbul 2003, s. 450; **Pekcanitez**, Hakan-**Atalay**, Oğuz-**Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2001, s. 140; **Topuz**, İbrahim-**Özkaya**, Kadir, İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara-2002, s. 694.

¹⁴ **Karagözoğlu**, s. 17; Aynı yönde bkz. '... anılan hükümlerin değerlendirilmesinden, feragat edebilmek için ortada görülmekte olan bir uyumsuzluğun bulunması, bir başka anlatımla, yargılama faaliyetinin devam ediyor olması gerekmektedir ...'. DİDDGK, E. 1999/365, K. 1999/762, KT. 11.06.1999, **Arslan**, Ahmet-**Sınmaz**, Emin-**Dündar**, Tuncay, İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu Kararları, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 676.

¹⁵ **Kuru**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Bası, Demir Yayınları, İstanbul 2001, c. IV, s. 3545.

¹⁶ '... Bu hükümlere göre davadan vazgeçme (feragat), davanın taraflarından birinin kendi iradesiyle davayı kesin olarak sona erdirmesidir ...' D1D., E. 1994/87, K. 1994/104, KT. 28.06.1994, DBB; '... davacının ... mahkeme kararının temyiz incelenerek bozulması isteminden vazgeçtiği anlaşıldığından, konuyu kalmayan temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...'. D10D, E. 1995/5944, K. 1995/4602, KT. 19.10.1995, **Bal**, Yakup-**Karabulut**, Mustafa-**Şahin**, Yahya, İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 780. Aynı yönde bkz. D8D, E. 2006/2214, K. 2006/3411, KT. 06.12.2006, KY; D8D, E. 2004/5212, K. 2004/4010, KT. 26.10.2004, KY.

¹⁷ '... Dava dosyasının incelenmesinden, davacı vekilleri tarafından verilen ve 08.05.1991 tarihinde mahkeme kaydına geçen dilekçede, davanın ileride dava açma haklarının saklı kalması kaydıyla takibinden vazgeçildiği, bu sebeple davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin talep edildiği,

Görüldüğü üzere HUMK'ndaki ifadenin idari yargılama usulü için bire bir örtüşmediği, lafzı yorumun idari yargılama usulü ile bağdaşmadığı, yargılama usulündeki farklılıkların da bunda esas teşkil ettiği sonucu açıktır.

Ancak sonuç olarak davadan feragati 'davacının dava dilekçesinde belirttiği talep sonucundan tamamen veya kısmen vazgeçtiğini, mahkemeye açıklamasıdır' şeklinde tanımlayabiliriz¹⁸.

B. Davadan Feragatin Hukuki Niteliği

Davadan feragatin hukuki niteliği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür.

1. Usul Hukuku İşlemi Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre davadan feragat salt bir usul hukuku işlemidir. Çünkü feragat davayı sona erdirmektedir¹⁹. Dolayısıyla bir usul işlemi olduğu için feragatin şartları ve etkilerinin de usul hukuku tarafından düzenlenmelidir. Bu nedenle feragatin, yapılaş biçimi, davayı sona erdirmesi ve davanın feragat nedeniyle reddine²⁰ ilişkin mahkeme kararının temyizinin de usul hukukuna tabi olduğu belirtilmiştir²¹. Feragatin salt bir usul hukuku işlemi olduğundan dolayı davayı doğrudan sona erdirmeye fonksiyonu bulunmadığı, uyumsuzluğun son bulması için yine de hakimin bir karar vermesi gerektiği belirtilmiştir²².

---

mahkemeye bu dilekçenin davadan feragat olarak nitelendirilmek suretiyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 185. maddesinde öngörülen davayı takipten vazgeçmek halinde, dava geri alınmakta ve ileride istenilen zamanda tekrar açılabilme hakkı saklı tutulmakta; aynı kanunun 91. maddesinde öngörülen feragat halinde ise davacı netice-i talebinden yani hakkın özünden vazgeçmektedir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 31. maddesinde davayı takipten vazgeçmek konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulmadığından, idari yargıda davayı takipten vazgeçmek mümkün değildir. Bu nedenle mahkemeye davayı takipten vazgeçme dilekçesinin davadan feragat şeklinde nitelendirilmesinde isabet görülmemiştir ...'. D6D, E. 1991/4453, K. 1992/772, KT. 27.02.1992, DBB.

¹⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3545; **Kuru**, Baki –**Arslan**, Ramazan-**Yılmaz**, Ejder, Medeni Usul Hukuku, 17. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s. 612; Aynı yönde bkz. '... Anılan yasal hükümlere göre feragat, iki taraftan birinin (davacının) netice-i talebinden vazgeçmesidir. Davasından feragat eden davacı bununla dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde istemiş olduğu haktan (talepten) vazgeçmektedir ...'. AYİM1D, E. 2001/11, K. 2001/241, KT. 13.03.2001, AYİMD, 2001, sy. 16, s. 114.

¹⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3546; **Candan**, s. 762-763.

²⁰ Adli yargıda feragat nedeniyle davanın reddine karar verilirken, idare mahkemelerinde ise feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmektedir. Bu iki yargılama usulü arasındaki farklılığı da ortaya koymaktadır.

²¹ **Kuru**, c. IV, s. 3546; **Postacıoğlu**, İlhan E, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 477.

²² **Üstündağ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 6. Bası, İstanbul 1997, s. 568-569; **Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972, s. 36; **Tanrıver**, Süha, İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996, s. 106; **Aslan**, Kudret, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 1999, s. 21; **Arik**, K. Fikret, Mahkeme Önünde Sulh, c. 9, AÜSBFD, Mart 1954, sy. 1, s. 149; **Ansay**, S. Şakir, Sulh, AÜHFD, Yıl 1, 1943, sy. 1, s. 205-206; **Belgesay**, Mustafa Reşit, Hukuk Usulü Muhakemeleri Şerhi, 1949 İstanbul, s. 195, **Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku,

Bu görüş, davacının bu beyanının esas haktan da vazgeçmesi sonucunu doğurduğu, maddi hukuktaki vazgeçme ile aynı sonucu doğuran bir irade beyanı olması ve irade fesadı hallerinde Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanarak iptal edilebileceği, Borçlar Kanunu hükümlerinin ise maddi hukuk işlemlerini konu aldığı gerekçeleriyle eleştirilmiştir²³.

2. Maddi Hukuk İşlemi Olduğu Görüşü

Bu görüşe göre feragatin esasen haktan vazgeçme sonucunu doğurduğu için bir dava içinde vuku bulsa bile, yine de maddi hukuk işlemi olduğu, dolayısıyla feragatin şekil, şart ve etkilerinin maddi hukuk hükümleri çerçevesinde belirleneceği ileri sürülmüştür²⁴.

Ancak bu görüş, mahkeme huzurunda yapılan feragatin maddi hukuk işlemi olarak kabulünün, feragatin davayı sona erdirme niteliği olarak ortaya çıkan niteliğini açıklamada yetersiz kaldığı, oysa feragatin en önemli usulü sonucunun davaya son verebilmesi olduğu, böylece feragatin salt bir maddi hukuk işlemi olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir²⁵.

3. Karma Görüş

Genelde kabul edilen görüş, davadan feragatin bir usul işlemi olsa bile, içeriği bakımından bir maddi hukuk işlemi olduğudur. Bu görüşe göre, feragat sonucunda, dava konusu edilen hak gerçekten mevcut ise bu haktan vazgeçilmekte, eğer gerçekte böyle bir hak yok ise bu hakkın mevcut olmadığı bildirilmektedir. Her iki halde de davadan feragat ile düşen veya mevcut olmadığı bildirilen hak, aynı taraflar arasında aynı dava sebebine dayanılarak dava konusu yapılamaz. Feragatin irade fesadı hallerinden birine bağlı olarak iptal edilmesinin mümkün görülmesi de feragatin özü itibariyle maddi hukuk işlemi olduğunu ortaya koymaktadır²⁶.

Kısacası feragatin özü itibariyle maddi hukuk işlemi olsa da aynı zamanda hakim önünde görülmekte olan bir dava nedeniyle yapıldığı, bu durumun tutanağa veya dilekçeye bağlandığı, tüm bu işlemlerin ise usul hukuku işlemi olduğu, ayrıca davanın feragatle sona

---

Ankara 1979, s. 279. Burada sulh, kabul ve feragat hukuki nitelik olarak benzer kavramlar olduğu için sulh ve kabul konusunda yazılan eserlerde yapılan yorumlar kıyasen feragat içinde kabul edilerek atıfta bulunulmuştur.

²³ **Kuru**, c. IV, s. 3547; **Üstündağ**, s. 416-417; **Tanrıver**, s. 107; **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 615; **Aslan**, s. 22.

²⁴ **Tanrıver**, s. 107; **Önen**, Sulh, s. 35-36; **Aslan**, s. 22; **Üstündağ**, s. 569.

²⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3547; **Aslan**, s. 22.

²⁶ **Kuru**, c. IV, s. 3546; **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 615; **Aslan**, s. 24, **Üstündağ**, s. 417; **Önen**, Ergun, Feragat ve Kabul Kesin Hüküm Teşkil Etmez, ABD, 1976/1, s. 26; **Berkin**, Nami, Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul, s. 713; **Önen**, Sulh, s. 36.

ermesi ve bunun usul hukuku tarafından tanınan bir nitelik olması sebepleriyle feragatin çift karakterli bir hukuki nitelik taşıdığı ifade edilmiştir²⁷.

II. DAVADAN FERAGATİN ÖZELLİKLERİ

A. Feragatin Hak Arama Hürriyeti Kapsamında Yer Alması

Bilindiği üzere, dava açma, davacı veya davalı olarak iddia ve savunmada bulunma ile adil yargılanma, Anayasanın 36. maddesinde²⁸ düzenlenmiş temel bir haktır. Hiç kimse bir hakkını kullanmaya zorlanamayacağından dava açma hakkını kullanmış bir kimsenin bu hakkından vazgeçebileceği, açmış olduğu davasından feragat edebileceği, bu hak kapsamında kabul edilmektedir²⁹. Nitekim HUMK'nun 91. maddesinde düzenlendiği üzere kanunda açıkça belirtilmedikçe kimse dava açmaya veya bir hakkını talep etmeye zorlanamaz. Yargıtay kararlarında da bu ilkeye işaret edilmiştir³⁰.

Bu kapsamda davacının, davasından feragat etmesi şartına dayalı olarak genel idari düzenleyici işlemler yapılamayacağı gibi aynı şekilde birel idari işlemler ve sözleşmeler de yapılamaz. Nitekim Bakanlar Kurulu, İmar Bankası ile ilgili olarak mevduat hesaplarının, '18.06.1999 tarihli ve 4389 sayılı Kanun ve/veya bu Kanun hükümleri uyarınca yapılan ve/veya yapılacak ödemelere ilişkin olarak Başbakanlık ve/veya Hazine Müsteşarlığı ve/veya Fon ve/veya T.C. Ziraat Bankası A.Ş. aleyhine herhangi bir dava açmayacağı, ve/veya açmış bulunduğum davadan feragat ettiğimi veya derhal feragat edeceğimi, etmediğim takdirde yapılan ödemenin durdurulacağını ve nakden ödenen meblağı derhal iade edeceğimi kabul, beyan ve taahhüt ederim' şeklindeki taahhüt ile ödeme yapılmasını, dava açılmaması ya da açılmış olan davadan feragat edilmesi koşuluna bağlanmış, feragat

²⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3546; **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 615; **Aslan**, s. 24-25; **Bilge**, s. 308; **Bilge-Önen**, s. 349; **Üstündağ**, s. 569; **Postacıoğlu**, s. 477; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 27.

²⁸ Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

²⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3545; **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 615.

³⁰ '... Anayasanın 31. maddesi (şimdi 36. maddesi) hükmünce "Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak, iddia ve savunma hakkına sahiptir". Bu bir temel hak olarak Anayasada yer almış ilkedir. Aynı ilke hiç kimsenin yargı mercileri önünde davacı olarak dava açmaya zorlanamayacağı kuralını da kapsar. Bu esaslar yer yer usul kanunlarında düzenlenmiştir. HUMK'nun 79. maddesi hükmünce "kanunen sarahat olmadıkça hiç kimse kendi lehine olan davayı ikameye ve hakkını talebe icbar olunamaz." Aynı yönde HUMK 91. ve bunu izleyen maddelerinde de feragat müessesesi düzenlenmiştir. O halde bu esaslardan hareket olunduğunda bir kimsenin davasından vazgeçebilmesinin az önce açıklanan Anayasal ve yasal haklarının sonucu olduğunun kabulü gerekir ...". YHGK, 12/2053-658, KT. 24.06.1977, **Kuru**, c. IV, s. 3545.

edilmemesi halinde ödeme yapılmamasını ya da yapılmış olan ödemenin iade edileceğini kabule ilgilileri zorlayan bir düzenlemeye yer vermişti.

Danıştay, söz konusu düzenlemeyi, ‘Anayasanın Temel Haklar ve Ödevler başlıklı ikinci kısmında yer alan Hak Arama Hürriyeti başlıklı 36. maddesinde, Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir kuralı yer almakta olup Anayasada temel hak olarak düzenlenen dava hakkının Anayasanın 14. maddesi gereğince ancak kanunla sınırlanmasının mümkün olması karşısında düzenleyici idari işlemlerle sınırlandırılmayacağı açıktır. Bu itibarla Anayasal bir hak olan dava hakkını sınırlandıran dava konusu Bakanlar Kurulu Kararı eki Taahhütnamenin bu bölümünde hukuka uyarlık bulunmamaktadır’ gerekçesiyle iptal etmiştir³¹.

Aynı nitelikte toplu iş sözleşmesinde, işçilerin işveren aleyhine açmış oldukları davalardan feragat etmiş sayıldıklarına ilişkin hüküm gereği davayı feragat nedeniyle reddeden mahkeme kararını Yargıtay, bu şartın işçiyi bağlamayacağı gerekçesiyle bozmuştur³². İşçilerin işveren aleyhine açılmış olan davalardan feragat etmiş sayıldıklarını kabul eden bu hükmün gerekçesi hak arama özgürlüğü ve dava hakkı konusuna değinmeden verilmiş olsa dahi, feragat şartına dayalı toplu iş sözleşmesi, Anayasanın herkese temel bir hak olarak tanıdığı hak arama hürriyetini ihlal edici niteliktedir. Anayasanın ise yasama, yürütme ve yargı organlarını, idareyi ve hatta kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu düşünüldüğünde, feragat şartına bağlı sözleşmenin anayasanın hak arama hürriyetini kısıtlayıcı bir durum oluşturduğu ve bu sözleşmeye dayalı olarak hüküm verilemeyeceği açıktır³³.

B. Feragatin Derdest Bir Davada Yapılabilmesi

Davadan feragat edebilmek için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir. Bu nedenle davanın açıldığı zaman önem kazanmaktadır. İYUK’nun 6. maddesine göre Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına veya 4. maddede yazılı yerlere³⁴ verilen dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere

---

³¹ D13D, E. 2005/2424, K. 2006/247, KT. 20.01.2006, KY.

³² Y9HD, E. 14646, K. 20165, KT. 23.09.1971, İş ve Hukuk Dergisi, 1972, sy. 73, s. 33. Ayrıca bkz. **Tuncay**, A. Can, Toplu İş Sözleşmesinde Yer Alan Davadan Feragat Şartı İşçiyi Bağlar mı?, İSBD, c. 46, Eylül-Ekim 1972, sy. 9-10, s. 889.

³³ **Tuncay**, s. 894.

³⁴ Dilekçeler ve savunmalar ile davalara ilişkin her türlü evrak, Danıştay veya ait olduğu mahkeme başkanlıklarına veya bunlara gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya

derhal kayıtları yapılarak tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava bu kaydın yapıldığı tarihten itibaren açılmış sayılır³⁵. Dolayısıyla dava dilekçesinin kanunda belirtilen yerlere verilmesine rağmen harç ve posta gideri yatırılmamış ise dava açılmış sayılamaz ve bu durumdaki bir davacının davadan feragat beyanı da geçerli olmaz³⁶.

AYİM ise verdiği bir kararında harç ve posta ücretini yatırmayan davacının davasından feragat edebileceğini kabul etmiştir³⁷. Dava konusu olayda, davacı, kendisine maluliyet aylığı bağlanmaması işleminin iptali ile uğradığı maddi ve manevi zararın tazmini istemiyle dava açmış, AYİM tarafından harç ve posta pulu talep edilmiştir. Davacının adli yardım talebi ise reddedilmiştir. Adli yardımdan yararlanamayan davacı, fakir ve yardıma muhtaç olduğu gerekçesiyle tazminat isteminden feragat etmiş, sadece işlemin iptalini talep ederek, iptal davası için gerekli olan harç ve posta pulunu göndermiştir.

Davanın açılmış sayılabilmesi için harç ve posta ücreti yatırılması zorunlu olduğundan, bu koşulları yerine getirmemiş olan davacının, tazminat talebine yönelik kısım için, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekirken, feragat nedeniyle karar vermek isabetli olmamıştır. Zira, bu durumda AYİM 56. maddesi gereğince İYUK'nun uygulanması gerekmektedir. Buna göre de, İYUK 6. maddesinin 4. fıkrası uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir³⁸.

Bu durumda, davanın açılmamış sayılmasına karar verilseydi, davacı devam ettirdiği iptal davasının sonucuna göre tekrar tazminat davası açabilecekti. Fakat, İYUK 6. maddesi hükmü yerine feragat hükümlerinin uygulanmasıyla, tazminat istemi hakkında kesin hüküm hali oluşmuş ve artık davacının iptal davasının sonucuna göre tazminat davası açma hakkının önü kapanmıştır. Bu itibarla anılan AYİM kararı yerinde değildir.

---

vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilebilir.

³⁵ '... harca tabi olmayan davalarda hakim in dava dilekçesinin havale tarihinde; harca tabi davalarda ise harcın ödendiği tarihte davanın açılmış sayılacağına, ancak dava dilekçesinin ilgilisi tarafından daha sonraki bir tarihte mahkeme kalemine verildiğinin kalemce belgelendirilmesi halinde, davanın o tarihte açıldığının kabulü gerekir ...'. YİBBGKK, E. 1983/7, K. 1984/3, KT. 06.02.1984, YKD, 1984/4, s. 513-522.

³⁶ **Yasin**, s. 151.

³⁷ AYİMDK, E. 2001/80, K. 2001/104, KT. 11.10.2001, AYİMD, c. 1, 2002, sy. 17. s. 337-342.

³⁸ İYUK 6/4. maddesi şu şekildedir; Herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

Açılmamış bir davadan feragat mümkün olmadığından, davacının, bu aşamadaki feragat beyanı da hukuken geçerli bir beyan değildir³⁹.

Nitekim davanın yargılaması tamamlanmış ve kesin hüküm halini almış olan bir davada yapılan feragati, Danıştay, davadan feragat edebilmek için yargılamanın devam ediyor veya görülmekte olan bir davanın bulunması gerekçesiyle kabul etmemiştir⁴⁰.

C. Feragatin Davaya Bakan Mahkemeye Hitaben Yapılabilmesi

1. Genel Olarak

Davadan feragat davanın derdest olduğu mahkemeye karşı davacı tarafından yapılır⁴¹. Bu beyanın mahkemeye hitaben yapılması zorunludur. HUMK'nun 93. maddesinde feragat beyanının yazılı veya sözlü olarak yapılmasına olanak sağlanmıştır. Eğer feragat beyanında iki taraf mahkeme huzurunda bulunuyorsa sözlü olarak, değilse bir sureti diğer tarafa tebliğ edilecek şekilde yazılı olarak yapılır⁴².

Oysa idari yargıda feragat konusundaki irade açıklamasının mutlaka yazılı olması ve dilekçenin davaya bakan idari yargı yerine hitaben yazılması şarttır. İYUK'nun 4. maddesinde belirtilen yerlere feragat dilekçesi davaya bakan mahkemeye gönderilmek üzere bu yerlerin kaydına girmesiyle, mahkemenin kaydına girmesi koşulu gerçekleşmiş

³⁹ **Yasin**, s. 152. Bahse konu karar oy çokluğu ile alınmış olup azlık oyunun gerekçesi de aynı yöndedir: '... Dava açılmamış ise, olmayan bir davadan, olmayan bir haktan da feragat edilmesi söz konusu olmayacaktır demektir. O nedenle davacının maddi ve manevi tazminat davasından feragat ettim demesi hakimi bağlamaz. Hakim davanın taraflarının tavsifi ile bağlı değildir. Hakim, maddi vakıa ile bağlıdır. Olayımızdaki maddi vakıa ise davacının maddi ve manevi tazminat davası açmaktan feragat ettiği, yoksa açılmış bir davadan feragat söz konusu değildir. Davacı ben böyle bir dava açmıyorum diyor. Çoğunluk ise davacının iradesi hilafına sen dava açtın ve feragat ediyorsun diyor ... sonuç itibariyle davacının tazminat isteminden feragat ettiğini bildirmesi, kendisinin böyle bir dava açmaktan vazgeçtiği anlamına geldiğinden, tazminat davası yönünden davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekirdi ...'. AYİMDK, E. 2001/80, K. 2001/104, KT. 11.10.2001, AYİMD, c. 1, 2002, sy. 17, s. 337-342.

⁴⁰ '... Bu durum dikkate alınarak dosya incelendiğinde davanın idare mahkemesince karara bağlandığı, taraflarca temyiz edilmediği ve müdahilin de tek başına temyiz etme olanağı bulunmadığından feragat edebilmek için ortada görülmekte olan bir uyuşmazlığın bulunması, bir başka anlatımla, yargılama faaliyetinin devam ediyor olması gerekmektedir ... ortada görülmekte olan bir uyuşmazlığın kalmadığı böylece feragat edilebilecek bir dava bulunmadığı anlaşılmaktadır ... davalı idare yanında davaya katılanın, tek başına yapmış olduğu temyiz başvurusunun incelenmeksizin reddine, incelenmekte olan bir temyiz istemi bulunmadığından, davacının feragat istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...'. DİDDGK, E. 1999/365, K. 1999/762, KT. 11.06.1999, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 676.

⁴¹ **Candan**, s. 763; **Kuru**, c. IV, s. 3546; **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 612; **Aslan**, s. 25; **Coşkun-Karyağdı**, s. 351; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 27; **Önder**, Akil, Hukuk davalarında Hüküm Lahik Olduktan Sonra Davadan Feragat Temyiz Mahkemesince Bozma Sebebi İttihaz Olunabilir mi?, AD, yıl 1942, sy. 7, s. 808; **Yaman**, Murat, Açıklamalı-İçtihatlı-Dilekçe Örnekli, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, 2. Bası, Bilge Yayıncılık, Ankara 2006, s. 355; **Karagözoğlu**, s. 2; **Berki**, Şakir, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959, s. 28; **Yasin**, s. 164; **Turhaoğlu**, s. 194.

⁴² **Soner**, s. 446; **Pekcanitez-Atalay-Özekes**, s. 141.

olur⁴³ ve feragat sonucunu doğurur⁴⁴. Bunlar dışındaki yerlere verilen feragat ve kabul dilekçeleri sonuç doğurmaz⁴⁵. Nitekim Danıştay, mahkeme yerine idareye verilen feragat dilekçelerinin dikkate alınamayacağına karar vermiştir⁴⁶.

Ancak Danıştay'ın bunun aksine vermiş olduğu istisnai kararları da vardır. Nitekim Danıştay, davacının kendisinin de davadan feragat edebileceğine, feragat isteğini açık bir şekilde anlatan feragat dilekçesinin, mutlaka mahkemeye hitaben yazılması zorunluluğu bulunmadığına, valilik makamına hitaben yazdığı dilekçesi ile yolluk talebine ilişkin davasından vazgeçtiğini bildirmesinin davadan feragat kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴⁷.

Kanaatimizce Danıştay'ın bu kararı kendi kararlarıyla çelişmekte ve ayrıca idare tarafından suiistimal edilebilecek niteliktedir. Zira idareler aleyhlerine dava açmış olanların

---

⁴³ **Candan**, s. 764.

⁴⁴ '... belediyenin tüm mal varlığı ve gelirlerinin kamu yararına tahsis edilmesi yönündeki belediye meclisinin kararının iptali istemiyle açılan davada, davacı vekilinin 12.12.2005 tarihinde Eskişehir İdare Mahkemesi kaydına giren dilekçesi ile davadan feragat ettiği anlaşılmıştır ... açıklanan nedenlerle feragat nedeniyle davanın esası hakkında bir karar vermeye yer olmadığına ...'. D8D, E. 2005/2200, K. 2006/4, KT. 18.01.2006, KY; '... davanın devamı sırasında davacının Manavgat Asliye Hukuk Mahkemesi kanalıyla verdiği 06.02.2001 tarihli dilekçeyle davasından feragat ettiğini belirtmiş ve bu feragat beyanı anılan mahkemece Dairemize gönderilmiştir ... açıklanan nedenlerle feragat nedeniyle davanın esası hakkında bir karar vermeye yer olmadığına ...'. AYİM1D, E. 2001/11, K. 2001/241, KT. 13.03.2001, AYİMD, 2001, sy. 16, s. 114-115.

⁴⁵ **Candan**, s. 764; **Coşkun-Karyağdı**, s. 351; **Yasin**, s. 164.

⁴⁶ '... öte yandan; davadan feragat ancak feragat edecek kişinin bizzat ve mahkemeye hitaben vereceği bir dilekçe ile mümkün olabileceğinden, davalı Bakanlık ile müdahil vekilince, davacının noterde düzenlenen feragatname ile davadan feragat ettiği yolundaki iddiası da kararın bozulmasını sağlayacak nitelikte görülmemiştir...'. D6D, E. 1992/921, K. 1992/136, KT. 31.03.1992, DBB; '... Dava dosyasının incelenmesinden, davacının mahkeme başkanlığına feragat istemini içeren bir dilekçe vermediği anlaşılmaktadır. Bu durumda davacının İl Daimi Encümeni huzurunda davasından feragat edeceğini yazılı olarak beyan etmesi nedeniyle bu beyanın feragat olarak kabul edilip buna göre karar verilmesinde kanuna uyarlık bulunmamaktadır ...'. D9D, E. 1983/5611, K. 1984/3525, KT. 07.12.1984, DBB; '... Feragat talebinin geçerli olması için feragat dilekçesinin feragat edilen davanın görüldüğü mahkeme başkanlığına hitaben verilmesi gerekmektedir. Temyizen bakılan davada, davalı idarece ibraz edilen, davacının davadan feragat ettiğine dair dilekçenin idareye verildiği, ancak bu yönde bir dilekçesinin idare mahkemesi kayıtlarına geçmediği görülmüştür. Bu nedenle davacının davasından feragat ettiğinin kabulüne olanak bulunmadığından davalı idarenin bu yöndeki iddiası yerinde görülmemiştir ...'. D11D, E. 2002/259, K. 2005/680, KT. 16.02.2005, DD, 2005, sy. 110, s. 327; '... Davalı idare, davacının 07.07.2000 tarihli dilekçesiyle eski görevine dönmeyi uygun bulmadığını ve Şube Müdürlüğündeki görevini sürdürmek istediğini bildirdiği, dolayısıyla davadan feragat ettiği, davanın feragat nedeniyle reddi gerekirken iptal kararı verilmesinde hukuksal isabet bulunmadığı savlarıyla İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir ... Davacının bu davada verilen 30.05.2000 tarihli yürütmenin durdurulması kararı üzerine verdiği dilekçede, dava konusu işlemlerle atandığı görevinde kalmak istediğini bildirmesi davadan feragat niteliğinde bulunmadığından ve davadan feragat ancak mahkemeye hitaben yazılmış ve feragat isteği açıkça bildirilmiş bir dilekçeyle mümkün olduğundan, davalı idarenin bu hususa ilişkin savına itibar edilmemiştir ...'. D5D, E. 2000/6874, K. 2004/104, KT. 21.01.2004, DD, 1998, sy. 68-69, s. 416.

⁴⁷ '... davacının davanın asıl sahibi olması nedeniyle vekili olduğu halde bizzat kendisinin de davadan feragat edebileceği, feragat dilekçesinin isteği açık bir şekilde ifade eden şekilde düzenlenmesi gerektiği, ancak mutlaka mahkemeye hitaben yazılmasının zorunlu olmadığı sonuçlarına varılmaktadır ...'. D5D, E. 1985/1405, K. 1987/942, KT. 10.06.1987, DD, 1988, sy. 68-69, s. 416.

işlemlerini yaparken öncelikle davalarından feragat etmeleri gerektiği yönünde zorlayama yapabilir. İdarenin eline koz verilmesine yol açılarak idare karşısında bireyin daha güçsüz olmasına sebep olunabilir. İdare bu gücünü suiistimal ederek davacının kendisine sunduğu feragat beyanıyla davanın feragatle sona erdirilmesini sağlayabilir. Diğer taraftan idari yargıda geçerli olan resen araştırma ilkesi gereğince mahkemenin, davacının feragat isteminde bulunmak isteyip istemediğini ara kararıyla davacıdan sorarak gelecek cevaba göre feragat hakkında karar verebilir. Böylece verilecek karar daha sağlam bir temele oturtulmuş olur. Bu sebeplerle Danıştay kararı eleştirilebilir.

Mahkeme dava dilekçesi, savunma ve eklerinden, dava konusu yapılan haktan mahkeme dışında feragat edildiğini öğrenirse, bunu kendiliğinden gözetmesi gerekir⁴⁸. Davacıdan, davasından feragat edip etmediğini ara kararı ile sorar. Aynı gerekçelerle Danıştay'ın yerel mahkeme kararını bozduğu da olmuştur⁴⁹. Danıştay söz konusu kararında, mahkemenin, davacıdan ara kararı ile davadan feragat edip etmediğini sorması ve ara kararı cevabına göre bir karar vermesi gerekçesiyle mahkemenin esasa ilişkin vermiş olduğu kararı bozmuştur. Olması gereken açılarından kanaatimizce, davacının davadan feragat beyanının gerçekliğini resen Danıştay'ın ara kararı ile davacıdan sorması ve davacının mahkemeye sunacağı dilekçeye göre davadan feragat edip etmediğini tespit ederek, eğer feragat beyanı varsa, feragat beyanı nedeni ile yeniden karar verilmek üzere yerel mahkeme kararını bozması, fakat feragat beyanı yoksa artık esastan verilen karar için

---

⁴⁸ **Yaman**, s. 356. Aynı yönde bkz. '... esas haktan feragat, maddi hukuka dayanan savunma vasıtası ve maddi hukuk anlamında bir itiraz olup, hakim tarafından dava konusu yapılan hakkın mahkeme dışında esastan feragat edilmiş olması nedeniyle son bulduğunun öğrenilmesi halinde bu hususun resen gözetilmesi gerekeceği ...'. AYİMİD, E. 1996/895, K. 1997/554, KT. 16.09.1997 AYİMD, 1998, sy. 12, s. 158-160.

⁴⁹ '... Öte yandan davalı idare tarafından 21.12.1983 günlü yazı ekinde mahkemeye intikalettirilen ve Vergi Dairesi Müdürlüğüne hitaben yazılan 19.12.1983 günlü dilekçede davacının **davadan feragat** ettiği bildirilerek bu isteğe uygun kararın verilmesi talep edilmekte ise; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 31.maddesiyle atıfta bulunulan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 93 ve 151. maddelerinde feragat ve kabul beyanının dilekçe ile veya yargılama esnasında sözlü olarak ilgili mahkemeye yapılacağına hükme bağlandığı ve davacı tarafından mahkemeye davadan feragatle yönelik bir başvuruda bulunulmadığı, bu nedenle bu isteğe itibar edilemediği gerekçesiyle, kabul ederek ödeme emrini iptal eden Vergi Mahkemesi kararının bozulması isteminden ibarettir ... Dosya münderecatından uyuşmazlık konusu ödeme emri ile ilgili davanın Vergi Mahkemesinde karara bağlanmasından önce Vergi Dairesi Müdürlüğü yazısı ekinde mahkemeye ibraz edilen ve Vergi Dairesi müdürlüğüne hitaben davacı tarafından yazılan dilekçede, uyuşmazlık konusu meblağı ödeyeceğini ve ihtilafın sona erdirilmesini istediği sabit olup, bu husus mahkemece yukarıda davanın özeti bölümünde belirtilen gerekçe ile nazara alınmamış ise de; mahkemeye hitaben yazılmamakla beraber söz konusu dilekçe ile davacı borcunu ödeyeceğini ve ihtilafın sona erdirilmesini istemekle davayı devam ettirme niyetinin olmadığını belirtmiş olduğuna göre, bu yazı üzerine mahkemenin bir ara kararı ile davacıdan davasından vazgeçip geçmediğini, vazgeçilecekse bunu mahkemeye hitaben yazılacak bir dilekçe ile yapması gerektiğini sorup gelecek cevaba göre bir karar vermesi gerekirken bu hususu hiç araştırmadan karar vermesi yerinde değildir. Vergi dairesi temyiz iddiaların kabulü ile Vergi Mahkemesi kararının yeniden bir karar verilmek üzere bozulmasına karar verildi ...'. D3D, E. 1984/654, K. 1984/3068, KT. 13.11.1984, DBB.

teyviz incelemesi yapması, usul ekonomisi, emek, zaman ve yargılama gideri bakımından daha yerinde olurdu.

Davacı, davanın görüldüğü mahkeme dışında da davasından feragat edebilir. Örneğin davacı davalı idareye yazmış olduğu bir feragat dilekçesinde davadan feragat ettiğini açıklayabilir. Doktrinde genel olarak mahkeme dışında yapılan feragatin davayı kendiliğinden sona erdirmeyeceği konusunda görüş birliği vardır. Buna göre mahkeme dışı feragat, mahkeme içi feragatin meydana getirdiği etkiyi göstermez⁵⁰.

Hukuk yargılaması bakımından mahkeme dışı feragat olağan bir savunma vasıtası sayılmış ve yargılamanın her safhasında davacı veya davalı tarafından ileri sürülmesi savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı kapsamında görülmemiştir⁵¹. Bu durumda dava doğrudan doğruya bu feragatle değil, davacı veya davalı tarafından varlığı ispatlanan dava dışı feragat esas alınmak suretiyle verilecek bir hükümlerle sona erdirilecektir. Davalı, davacının mahkeme dışında feragat etmiş olduğunu, örneğin feragat dilekçesi gibi, ispat edince, mahkemenin feragat nedeniyle davanın reddine karar vermesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵². Davacı, mahkeme dışı feragatin hata, hile veya ikrah nedeniyle geçersiz olduğunu mahkemede iddia ve ispat edebilir. İspat etmesi durumunda, mahkeme, mahkeme dışı feragati dikkate almadan davaya bakmaya devam eder.

İdari yargıda mahkeme dışı feragat diye bir hukuki müessese yoktur ve mahkeme dışında yapılan feragat hüküm ifade etmez. Zira feragat konusundaki irade açıklamasının mutlaka yazılı olması ve dilekçenin davaya bakan idari yargı yerine hitaben yazılması şarttır. Bu yerler dışındaki yerlere verilen feragat ve kabul dilekçeleri sonuç doğurmaz⁵³. Nitekim Danıştay mahkeme yerine idareye verilen feragat dilekçelerinin esas alınmayacağına yönelik kararlar vermiştir⁵⁴.

Sonuç olarak idari yargıda davacının mahkeme dışında, davadan feragat etme hususunda idare ile anlaşması idare mahkemesi hakimini bağlamaz. Ancak, resen araştırma ilkesi çerçevesinde böyle bir iddia ileri sürülmüş ise, mahkemenin ara kararı ile davacıdan davasından feragat edip etmediğini sorması daha yerinde olur. Nitekim ara kararı

---

⁵⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3658; **Postacıoğlu**, s. 482; **Üstündağ**, s. 577; **Aslan**, s. 193.

⁵¹ **Üstündağ**, s. 577; **Aslan**, s. 193.

⁵² **Kuru**, c. IV, s. 3659.

⁵³ **Candan**, s. 764; **Coşkun-Karyağdı**, s. 351; **Yasin**, s. 164.

⁵⁴ D6D, E. 1992/921, K. 1992/136. KT. 31.03.1992, DBB; D9D, E. 1983/5611, K. 1984/3525, KT. 07.12.1984, DBB; D11D, E. 2002/259, K. 2005/680, KT. 16.02.2005, DBB; D5D, E. 2000/6874, K. 2004/104, KT. 21.01.2004, DKD, yıl 2, 2004, sy. 4, s. 154-156.

sonucunda davacı davasından feragat ettiğini bildirirse bu durumda mahkeme dışı feragat durumu mahkeme içi feragat dönüştürülerek feragat nedeniyle karar verilmesi için hukuki zemin hazırlanmış olur. Ancak davacının mahkeme dışında davasından feragat etmiş olduğu, yazılı, hatta noter tarafından ispatlanmış olsa dahi, davacı ara kararı cevabında davasından feragat etmediğini bildirirse, bu durumda idare mahkemesi davayı esastan incelemek zorundadır.

2. Feragatte Görev ve Yetki

a. Görev

Görevsiz mahkemeye karşı yapılan feragat beyanının geçerli olup olmayacağı önem arz etmektedir. Genel olarak kabul edilen görüş, görevsiz mahkemeye karşı yapılan feragat beyanının geçerli olacaktır. Bu görüşe göre görevsiz mahkemenin, görevsizlik kararı vermeden davanın feragat nedeniyle reddine karar vermekle yetinmesi gerekmektedir. Davadan feragat üzerine dava sona ereceğinden, yani davanın esası hakkında hüküm verilmesi gerekmediğinden, esas hakkında yapılacak olan yargılama için gerekli dava şartı olan görev konusunun incelenmesine ve görevsizlik kararı verilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir⁵⁵. Hatta feragat halinde mahkemenin bir hüküm kurmayıp, sadece davanın son bulunduğunu tespit ettiği, bu nedenle adeta formalite sayılabilecek işlemleri yapmak için görevli mahkemeye başvurmanın, emek, zaman ve masraf kaybına neden olarak usul ekonomisi ilkesine aykırı olacağı ileri sürülmüştür⁵⁶.

İdari yargı bakımından da görev konusunun incelenmesine gerek olmaksızın eğer davadan feragat beyanı varsa, görev sebebiyle değil feragat sebebiyle karar verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁷. AYİM de doktrinindeki görüşler paralelinde, görevsizlik kararı vermeden, davanın feragat nedeniyle reddine karar verebileceği yönünde hüküm kurmuştur⁵⁸. Belirteceğimiz üzere bu görüşe adli yargı ve özellikle idari yargı mahkemelerinde itibar etmemiz mümkün değildir.

---

⁵⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3586; **Aslan**, s. 27; **Önen**, Sulh, s. 90.

⁵⁶ **Aslan**, s. 27.

⁵⁷ **Turhanoglu**, s. 195; **Candan**, s. 770-771.

⁵⁸ ‘... bu davada belki de Danıştay tarafından ... feragat üzerine verilen kararın görevli mahkeme tarafından verilmemiş olması nedeniyle tereddüde düşülebilir. Görevsiz mahkemeye karşı yapılan feragat beyanı da geçerlidir. Yani, görevsiz mahkemede davadan (tamamen) feragat ile uyumsuzluk sona erer. Bu halde, görevsiz mahkemenin görevsizlik kararı vermeden, davanın feragat nedeniyle reddine karar vermesi gerekir. Görevsiz mahkemenin davanın esası hakkında yargılama yapması ve karar vermesi söz konusu değildir. Bu nedenle, mahkemenin, davanın esası hakkında yargılama yapabilmesi için gerekli bir dava koşulu olan görev konusunu incelemesine ve görevsizlik kararı vermesine gerek yoktur ...’. AYİM1D, E. 1992/1087, K. 1993/76, KT. 02.02.1993, AYİMD, 1994, sy. 8, s. 142-144.

Görev, yargı kolu içinde ve aynı yargı kolu içinde olmak üzere iki yönden incelenir. İdari yargının görev alanı her açıdan kamu düzenindedir. Hiçbir yargı yeri, kendi görevi içinde olmayan bir davaya bakamayacağı gibi, kendi görevi içinde olan bir davaya bakmaktan da kaçınmaz. Taraflar anlaşma yoluyla yargı yerinin görev alanını değiştiremez. Mahkeme her zaman görev konusunu resen araştırır⁵⁹.

İleride ayrıntısıyla görüleceği üzere idari yargıda adli yargıda olduğu gibi feragat isteminin hemen kabul edilmesi mümkün değildir. Tam tersine iptal davalarında işlemin irdelenerek tahlil edilmesi ve feragatin olanaklı olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Çünkü özellikle iptal davalarının objektifliği yani, ilgililerinin haklarını ve çıkarlarını koruması, hukuk devletinin gereği olarak yürütme ve idarenin hukuka uygun davranmasını denetlenmesi, bu sebeplerle, feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüştüğü ölçüde kabul edilmesi gerekmektedir⁶⁰. Durum böyle olunca, özellikle adli yargı hakimi, idari yargının uzmanlık alanına giren işlemlerde işin esasına girerek feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüşüp örtüşmediğini tespit etmeden, kısa yoldan davayı feragatle sonlandırıp kesin hükme dönüştürebilecektir. Bu nedenle kamu düzeninden olan görev konusunun önce incelendikten sonra görevli yargı yerince feragat konusunda karar verilmesi daha doğru olacaktır. Bu hem kamu yararı, hem de hukuka bağlı bir idarenin tesis edilmesi bakımından önemlidir.

Ayrıca yargı kolu sonrasında verilen kararlardan sonra dosya resen görevli yargı merciine gönderilmediği için, davacı isterse görevli idari yargı yerinde davasını açmayarak bir nevi davasından vazgeçmiş olacaktır. Böylece feragat ile ulaşmak istediği sonuca, feragatin ağır sonuçlarına da katlanmayarak elde etmiş olacaktır.

Aynı durum kanaatimce idari yargı içinde geçerlidir. Nitekim ileride ayrıntılı olarak görüleceği üzere adli yargı yerlerinde de her davadan feragat etme imkanı yoktur. Hakimlere karşı açılan tazminat davalarından, şüyuun giderilmesi davalarından, iflas davalarından, sahtecilik davasından, hizmet tespiti davasından feragat her zaman mümkün değildir. Bu durumları ve davaların kendilerine göre şartlarının bulunup bulunmadığını tespit etmek de idari yargı hakiminin uzmanlık alanına girmediğinden, feragat beyanı

---

⁵⁹ **Onar**, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966, 3. Bası, c. III, s. 1974; **Yıldız**, Şerife, İdari Yargıda Resen Araştırma Yetkisi, EsBD, Haziran 2005, sy. 7, s. 218.

⁶⁰ **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85; **Güran**, Sait, İdari Yargıda Temel Esaslar, İBD, Yıl 2003, c. 77, sy. I, s. 17-18; Nitekim aynı gerekçelere özellikle imar planlarına karşı açılan davalarda Danıştay davadan feragati kabul etmemiştir. Bkz. D6D, E. 2000/6026, K. 2001/1295, KT. 28.02.2001, KY; D6D, E. 2004/3242, K. 2004/5107, KT. 22.10.2004, KY.

bulunsa bile öncelikle görevsizlik kararı vererek, feragat nedeniyle verilecek kararı, görevli adli veya askeri mahkemeye bırakması gerekir.

Nitekim bu durumda da, görevsizlik kararından sonra dosya resen görevli adli yargı merciine gönderilmediği için, davacı isterse adli yargı yerinde davasını açmayarak bir nevi davasından vazgeçmiş olacaktır. Böylece feragat ile ulaşmak istediği sonucu, feragatin ağır sonuçlarına da katlanmayarak elde etmiş olacaktır.

Diğer taraftan aynı yargı kolu içerisinde görev uyuşmazlığı çıkması durumunda da aynı gerekçelerle yani feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüşüp örtüşmediği, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar verilmesi yerinde olacağından⁶¹ ve bu tespit bakımından mahkemeler arasında, Danıştay daireleri arasında ve daireler ile genel kurul arasında dahi farklı yorumlar söz konusu olabileceğinden, davacının davadan feragat beyanı hakkında verilecek kararı, görevli mahkeme veya dairenin vermesi, kanaatimizce daha yerinde olacaktır. Zira görevli olmayan idare veya vergi mahkemesinin feragat istemini kabul edebileceği bir durumda, belki görevli olan idare veya vergi mahkemesi işlemde bireysel menfaatleri aşan kamu yararı görenek davanın esasına girerek davayı sonuçlandırabilecektir. Belirtildiği üzere feragat üzerine verilen kararlarda maddi anlamda inceleme yapılmaktadır. Bu duruma, görevsiz mahkemenin engel olmaması için feragat nedeniyle verilecek kararı görevli mahkemenin vermesi daha yerindedir. Bu nedenle İYUK'nun 14. maddesi gereğince dava dilekçesinin ilk incelemesinin yapılacağı konu olan görev konusunda öncelikle görev tespiti yapılması kamu düzeninden olduğu için, feragat hakkında görevli mahkemenin karar vermesi gerekir⁶².

İdari yargı düzeni içindeki görevsiz bir mahkemede açılmış davada, feragat beyanının bu mahkemelerce kabul edilerek davanın sonuçlandırılabilmesini kabul edenler de vardır⁶³. Ancak belirtilen nedenlerle özellikle idari yargıda bu görüşe katılmak belirtilen nedenlerle mümkün değildir.

Diğer taraftan, görevsiz olmasına rağmen mahkemece feragat istemi kabul edilerek karar verilmişse, artık bu karar kesin hüküm halini alacağından görevli olan mahkemeler belirtilen konuda feragat yapılamayacağını düşünseler dahi bağlı kalacaklardır. Çünkü

---

⁶¹ D6D, E. 1994/484, K. 1994/1873, KT. 09.05.1994, DD, 1996, sy. 90, s. 707-709; D6D, E. 2000/6026, K. 2001/1295, KT. 28.02.2001, KY; D6D, E. 2004/3242, K. 2004/5107, KT. 22.10.2004, KY.

⁶² Aynı yönde bkz. **Yasin**, s. 165; **Coşkun-Karyağdı**, s. 351.

⁶³ **Yasin**, s. 166; **Candan**, s. 770-771.

kesin hüküm kamu düzeninden olup, mahkemelerin öncelikle davayı, kesin hüküm nedeniyle reddetmesi gerekir⁶⁴.

Görevsiz mahkemedeki kısmi feragat, birlikte açılmış davalardan birinden feragat, ihtiyari dava arkadaşlığından davacılarından birinin feragat etmesi veya davacının davalılardan biri hakkındaki davasından feragat etmesi nedeniyle, dava, tamamen sona ermiyorsa, o zaman, görevsiz mahkemenin, öncelikle, görevsizlik kararı vermesi gerektiği için doğası gereğidir. Bu halde, görevsiz mahkemede yapılmış olan davadan feragat (mesela kısmi feragat) beyanı, görevli mahkemede de geçerlidir. Bu durumda feragat beyanını görevli mahkeme değerlendirerek feragat hakkında bir karar verir⁶⁵.

b. Yetki

Yetkisiz mahkemeye karşı yapılan feragat beyanının geçerli olacağı ve davayı sona erdireceği ileri sürülmüştür. Hatta yetkinin kesin yetki hallerinden olup olmaması da önemli görülmemiştir. Davalı yetki itirazında bulunmuş ve mahkeme gerçekten yetkisiz bulursa dahi, yetkisiz mahkemenin yetkisizlik kararı vermeden, davanın feragat nedeniyle reddine karar vermekle yetinmesi gerektiği savunulmuştur⁶⁶.

Yargıtay ise, bu görüşlerin aksine, yetki konusunda, yetki itirazı sonrasında davacının davasından vazgeçmesi durumunda, önce yetki sorunun çözülmesi ve feragat nedeniyle davayı da ancak yetkili mahkemenin karara bağlayabileceğine hükmetmiştir⁶⁷.

Yargıtay'ın bu kararı, yetkisiz mahkemenin yetki itirazını incelemeyen ve yetkisizlik kararı vermeden, davanın feragat nedeniyle reddine karar vermekle

---

⁶⁴ '... Bir davada kesin hükmün varlığının tespiti halinde davacı tarafından davasından feragat edilse dahi, kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğu için, feragat beyanı dikkate alınmadan öncelikle davanın kesin hüküm nedeniyle reddi gerekir ...'. AYİMDK, E. 1997/132, K. 1997/126, KT. 04.12.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 155-158.

⁶⁵ '... davanın açılmış olduğu görevsiz mahkemede devam eden yargılama sırasında davacılarından S tarafından noterden tanzim ettirilmiş olan ibraname ile tazminat davası dolayısıyla talep etmekte olduğu hak ve davasından feragat ettiğini bildirmiş olmasına ve (görevsiz) mahkemece verilmiş olan hükmün temyizen görevsizlik noktasından bozulması üzerine dava dosyasının görevli mahkemeye intikal etmiş olması, kanunen muteber olan feragat keyfiyetinin hükmünü bertaraf etmeyeceğine ve buna müsteniden (davacılarından) S hakkındaki davanın reddedilmesi keyfiyetinde bir yolsuzluk bulunmamasına ...'. TD, K. 1766, KT. 03.04.1949, **Kuru**, c. IV, s. 3587.

⁶⁶ **Kuru**, c. IV, s. 358; **Önen**, Sulh, s. 90; **Aslan**, s. 28.

⁶⁷ '... davalı süresinde yetki itirazında bulunmuş, davacı ise davasından vazgeçmiştir. Yetki itirazı iptidai itirazlardan olup, her şeyden önce bu hususun hadise şeklinde incelenmesi lazım gelir (HUMK m. 190, 225). Yetki uyumsuzluğu çözülmedikçe feragat sebebiyle hüküm tesis edilemez. Feragat sebebiyle dava ancak yetkili mahkemece karara bağlanabilir ...'. Y2HD, 7498/7091, KT. 10.12.1973, İBD, 1974/1-4, s. 214, **Kuru**, c. IV, s. 3587. Aynı yönde bkz. Y2HD, 506/1434, KT. 13.02.1992, İKİD, 1992/377, s. 8763, **Kuru**, c. IV, s. 3588.

yetinmesinin, usul ekonomisi, yargılamanın süratle yapılması ve menfaatler dengesine daha uygun olacağı gerekçeleriyle eleştirilmiştir⁶⁸.

Yetkisiz mahkemedeki kısmi feragat, birlikte açılmış davalardan birinden feragat, ihtiyari dava arkadaşlığından davacılarından birinin feragat etmesi veya davacının davalılardan biri hakkındaki davasından feragat etmesi nedeniyle, dava, tamamen sona ermiyorsa, o zaman, yetkisiz mahkemenin öncelikle yetkisizlik kararı vermesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle feragat beyanının incelemesi yetkili mahkemeye bırakılmalıdır. Bu halde, yetkisiz mahkemede yapılmış olan davadan feragat (mesela kısmi feragat) beyanı, yetkili mahkemede de geçerlidir⁶⁹. Yetkili mahkeme bu feragat beyanına dayanarak feragat hakkında bir karar verir.

Yetkisiz mahkemenin, yetki hususunda karar vermeden öncelikle feragat hakkında karar vermesi, adli yargının niteliğine uygun olduğu söylenebilir. Çünkü medeni yargılama usulünde taraflar yetki sözleşmesi yaparak davaya bakacak mahkemeyi aralarında kararlaştırabilirler veya yetki itirazında bulunmayarak zımnen mahkemenin yetkili olmasına icazet verebilirler⁷⁰. Dolayısıyla medeni yargılama için bu durumun bir sakıncası olmadığı gibi gerçekten yargılamanın kısılması ve usul ekonomisi bakımından faydaları mülahaza edilebilir.

Aynı durumun idari yargılama içinde geçerli olabileceğini belirtenler olsa da⁷¹, kanaatimizce feragat konusunda kararı yetkili idare mahkemesinin vermesi daha uygun olacaktır. Zira idari yargıda yetki kamu düzeninden olup, taraflar anlaşarak yetkili mahkemeyi belirleyemez. İdari hakimlerin dava dilekçesini aldıkları anda görevden sonra bakmaları gereken ikinci ehemmiyetli konu yetkidir. Yetki hususu yargılamanın sonuna kadar resen incelenmektedir. Yetkili olmadığı halde davaya bakmış ise bu durum mutlak bozma sebebidir⁷².

Bu nedenle yukarıda aynı yargı kolu içinde görevsiz mahkemenin vermiş olduğu feragat kararı ile yapmış olduğumuz, feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüşüp örtüşmediği, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat

---

⁶⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3589; **Aslan**, s. 29. Aynı yönde azlık oyu bkz. Y2HD, 506/1434, KT. 13.02.1992, İKİD, 1992/377, s. 8764, **Kuru**, c. IV, s. 3589.

⁶⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3589.

⁷⁰ **Kuru-Arslan-Yılmaz**, s. 191 vd.

⁷¹ **Turhanoğlu**, s. 195; **Yasin**, s. 166; **Candan**, s. 770-771.

⁷² **Gözübüyük**, Şeref, Yönetim Hukuku, 24. Bası, Ağustos, 2006 Ankara, s. 441; **Yenice**, Kazım-Esin, Yüksel, İdari Yargılama Usul Kanunu, Ankara 1983, s. 643; **Kalabalık**, s. 195; **Yıldız**, s. 218.

hakkında karar verilmesi yerinde olacağı değerlendirilmeleri burada da geçerlidir. Zira yetkili olmayan idare veya vergi mahkemesinin feragat istemini kabul edebileceği bir durumda, belki yetkili olan idare veya vergi mahkemesi işlemde bireysel menfaatleri aşan kamu yararı görerek davanın esasına girip davayı sonuçlandırabilir. Bu duruma, yetkisiz mahkemenin engel olmaması için feragat nedeniyle verilecek kararı görevli mahkemenin vermesi daha yerindedir. Zira feragat kanaatimizce esas haktan vazgeçme olup, feragat üzerine verilen karar esastan incelenmiş bir karardır. Bu esastan verilecek kararı da ancak yetkili idare mahkemesinin vermesi gerekir.

Diğer taraftan, yetkisiz olmasına rağmen mahkemece feragat istemi kabul edilerek karar verilmişse, artık bu karar kesin hüküm halini alacağından, yetkili olan mahkemeler belirtilen konuda feragat yapılamayacağını düşünseler dahi bağlı kalacaklardır. Çünkü kesin hüküm kamu düzeninden olup, mahkemelerin öncelikle davayı, kesin hüküm nedeniyle reddetmesi gerekir⁷³.

Son olarak feragat talebinin dava dosyası, temyiz veya karar düzeltme talebi nedeniyle temyiz veya itiraz merciine gitmemiş ise davadan feragatin hükmü veren mahkemeye karşı yapılması, dosya temyiz veya itiraz merciine gönderilmişse talebin bu mercilere hitaben yapılmadığı⁷⁴.

3. Naip veya İstinabe Hakimi Önünde Feragat

Naip ve istinabe hakimi bulunması durumunda, naip veya istinabe hakimi önünde de davadan feragat edilebilir. Bu hakimler, mahkemesinin görevlendirilmesi veya müracaatı üzerine faaliyette bulunurlar. Bu durumlarıyla, dava mahkemesinin adeta bir devamı, dışarıya uzatılmış bir eli veya temsilcisi gibi faaliyet gösterirler. Dolayısıyla naip veya istinabe hakimi önünde yapılan feragat, aynen dava mahkemesinde yapılan feragat gibi geçerlidir⁷⁵. Bu durumun feragat beyanının davanın derdest olduğu mahkemeye hitaben yapılacağı kuralının bir istisnası olduğu belirtilmiştir⁷⁶.

Ancak burada şunu özellikle belirtmek isteriz ki feragat beyanına dayanarak naip veya istinabe hakiminin davadan feragat karar verme yetkisi mevcut olmayıp bu kararı

---

⁷³ ‘... Bir davada kesin hükmün varlığının tespiti halinde davacı tarafından davadan feragat edilse dahi, kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğu için, feragat beyanı dikkate alınmadan öncelikle davanın kesin hüküm nedeniyle reddi gerekir ...’. AYİMDK, E. 1997/132, K. 1997/126, KT. 04.12.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 155-158.

⁷⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3590.

⁷⁵ **Önen**, Sulh, s. 93; **Tanrıver**, s. 92; **Aslan**, s. 30.

⁷⁶ **Aslan**, s. 30.

yine davanın görülmesinde yetkili ve görevli olan mahkeme verecektir. Burada naip veya istinabe hakim sadece aracı konumda bulunup, görevleri feragat beyanını asıl yetkili mahkemeye iletmekten ibarettir.

Özellikle idari yargıda yargılamanın heyetçe yapılması, en az üç hakimin kararda imzasının olması (oybirliği veya oyçokluğu) ve özellikle iptal davalarında her davadan feragat edilememesi, feragatle ilişkin uyuşmazlık konusu olaylarda, daha önce belirttiğimiz üzere kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar verilmesi yerinde olacağından feragat hakkında karar verecek makam yetkili ve görevli mahkeme olup, naip veya istinabe hakimi değildir.

4. Memnu veya Reddedilen Hakim Önünde Feragat

Hakimin davaya bakmasının yasak olması ve hakimin reddi, HUMK' nun 28-36. maddelerinde düzenlenmiştir. İYUK'nun 31. maddesi ve AYİM Kanunu'nun 56. maddesinin yapmış olduğu atıf nedeniyle idari yargıda ve askeri idari yargıda da bu hüküm geçerlidir. Maddelerde hakimin objektif olarak karar veremeyeceği veya tarafsızlığından endişe duyulabilecek hallerde, hakimin kendi mahkemesinin yetki ve görevine giren belli bir davaya bakamayacağını durumlar düzenlenmiştir.

Kararın çekinmesi gereken veya reddedilen hakim tarafından verilmesi, hükmü değiştirebilecek nitelikte olduğundan mutlak temyiz nedeni olarak kabul edilmektedir⁷⁷. Memnuniyet ve ret sebeplerinin bulunmasına rağmen davacının yapmış olduğu feragat beyanı durumunda memnu veya ret edilen hakimin feragatle ilgili karara katılması veya karar vermesi yetkisi olup olmadığı konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Görüşlerden birisi, feragat durumunda da memnuniyet ve ret sebeplerinin etkili olduğunu kabul etmiştir. Bu görüşe memnuniyet ve ret sebepleri feragat durumunda da geçerlidir. Zira feragat durumunda mahkeme bir hüküm vermekte ve davayı sonuçlandırmaktadır. Mahkeme hüküm vermekle kalmamakta aynı zamanda, o meseleyle ilgili işlem ve tasarruflarda bulunmaktadır. Hakimin memnuniyet ve ret sebepleri ise dava konusuyla ilgili işlem ve tasarruflarda bulunmasını da yasaklayan tedbirlerdendir. Bu nedenle, bu sebeplerin bulunması durumunda yapılan feragat geçerli değildir⁷⁸.

---

⁷⁷ Akcan, Recep, Usul Kurullarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Nobel Yayıncılık, Ankara 1999, s. 59; Bilge-Önen, s. 214.

⁷⁸ Aslan, s. 31; Önen, Sulh, s. 94.

Diğer görüşe göre ise, feragat durumunda davanın, hakimin hükmü ile değil, taraf iradesi sona erdiği, mahkemenin işin esasına ilişkin bir incelemede bulunmadığı, sadece davanın son bulunduğunu tespit ile yetindiği, dolayısıyla hakimin tarafsızlığından şüphe edilmesini gerektiren bir durum olmadığı ileri sürülmüştür⁷⁹. Nitekim görev ve yetki kurallarına ilişkin verilecek kararlar bakımından da mahkemenin tarafsızlığından şüpheye düşülmesi doğru değildir⁸⁰.

Biz birinci görüşün daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Çünkü adli yargı ve özellikle idari yargıda her davadan feragat etmek mümkün değildir. Yani daha önce de belirttiğimiz üzere, feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüşüp örtüşmediği, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar verilmesi yerinde olacağı değerlendirilmeleri kabul edilmiştir. Ancak bırakın mahkemeler arasında, aynı mahkemede dahi hakimler arasında bu tespitler bakımından görüş farklılıkları bulunmaktadır. Özellikle idari yargıda bunun sınırları tam olarak çizilmiş değildir. Yıllara göre aynı mahkemenin dahi farklı kararlar verdiği görülmektedir. Bu nedenle feragatle hemen yargılama bitmemektedir. Mahkeme davada kamu yararı olup olmadığını, bireysel çıkarları aşarak davanın kamuya mal olup olmadığını, dolayısıyla davanın davadan feragat edilebilecek bir dava olup olmadığını da işin esasına girerek tespit etmektedir.

Bu itibarla, feragat hakkında verilecek kararı memnuiyet ve ret sebepleri bulunan, tarafsızlığından şüpheye düşülen hakimin vermemesi gerektiğini, karar verilmiş ise de verilen kararın geçerli olmadığını, öncelikle memnuiyet ve ret sebepleri konusunun açıklığa kavuşturulması sonrasında feragatle ilgili kararın verilmesini düşünmekteyiz.

5. Keşif Sırasında Feragat

Davacı keşif sırasında da davasından feragat edebilmelidir. Keşif yargılamanın bir devamı niteliğindedir. Keşiflerde genellikle naip hakim görevlendirilmektedir. Bu sebeple hakim önünde yapılan feragatle keşif sırasında yapılan feragat aynı anlama da gelebilir. Fakat keşif sırasında yapılan feragat beyanıyla yargılama bıçakla kesilmiş gibi son bulmaz. Kanaatimizce bu durumda keşif yapılan davanın niteliği de önemlidir. Özellikle imar, köy sınır uyuşmazlıkları, su tahsisi, mera vs. gibi kamuyu ilgilendirilen, feragat beyanının kabul edilmeyeceği düşünülen davalarda, feragat nedeniyle keşif yapılmaktan vazgeçilmemeli keşfe devam edilmelidir.

---

⁷⁹ Aslan, s. 31.

⁸⁰ Akcan, s. 59.

Kişi feragat beyanını yazılı dilekçe ile değil de sözlü olarak ifade etmişse feragat beyanı tutanağa yazılır ve davacıya okutularak imza ettirilir. Diğer yandan naip hakim önünde feragat beyanıyla dava son bulmamakta ayrıca bu beyana dayanarak feragatin kabul edilip edilmeyeceği hususunda heyet halinde karar verilmesi gerekmektedir. Örneğin imar planı için açılan davalarda yapılan feragatler yerleşik Danıştay içtihatları çerçevesinde kamu yararı gereğince kabul edilmemektedir. İmar planlarına karşı açılan davalarda esasa ilişkin uyuşmazlıkların tamamına yakınında ise keşif yapılmaktadır. Bu durumda keşif sırasında davacının davasından feragat etmesinin bir değeri olmayacaktır. Bu nedenle keşif sırasında davadan feragat edilse bile naip hakim keşiften vazgeçmemesi en uygun yol olacaktır.

Sonuç olarak keşif esnasında hakim ve zabıt katibinin huzurunda zapta geçirilen veya yazılı olarak hakime sunulan feragat, tıpkı mahkemeye yapılmış bir feragat gibi geçerli olacaktır.

D. Feragatin Davacının Tek Taraflı İrade Beyanı İle Tamamlanması

Davadan feragat, davacının mahkemeye hitaben yaptığı tek taraflı bir irade beyanı olduğu için, bu irade beyanıyla tamamlanır. Bunun için davacının feragat beyanının mahkemeye ulaşması yeterlidir⁸¹. Bu feragat beyanının ayrıca davalıya ulaşması ya da davalı tarafından öğrenilmesi şart değildir⁸².

Nitekim Yargıtay da feragatin etkisini doğurabilmesi için karşı tarafa feragat dilekçesinin tebliğ edilmesinin gerekmediğine karar vermiştir⁸³. Aynı yönde Danıştay'ın da vermiş olduğu kararlar vardır⁸⁴.

---

⁸¹ **Gözübüyük-Tan**, s. 1108; **Gözübüyük**, Yönetmelik Yargı, s. 543; **Gözübüyük-Dinçer**, s. 761; **Karavelioğulları**, s. 1364; **Kalabalık**, s. 264; **Yaman**, s. 356; **Belgesay**, Şerh, s. 194; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 279; **Karafakih**, İsmail Hakkı, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1952, s. 233; **Kuru-Aslan-Ejder**, s. 613.

⁸² 2494 sayılı Kanun ile HUMK'nun 93. maddesinde yapılan değişiklikle, feragat ve kabul dilekçesinin karşı tarafa tebliği, davanın uzatılmasından başka bir sonuç doğurmamakta olduğundan, tebliğ hususu madde metninden çıkarılmış bulunmaktadır. Çünkü feragat ve kabulün sonuç doğurması karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. 2494 sayılı Kanunun Hükümet Gerekçesi için bkz. **Kuru**, c. IV, s. 3590.

⁸³ '... davacı asilin 02.04.1977 tarihli 25.05.1977 haveli günlü davadan feragat dilekçesi dosyaya konmuştur. 15.10.1977 günlü dilekçesiyle de feragat dilekçesinin karşı tarafa tebliğ edilmediği gerekçesi ile feragatten vazgeçtiğini bildirmiştir. Davacı vekili de 15.11.1977 tarihli celsede feragata ilişkin dilekçelerindeki imzaların müvekkiline ait olduğunu doğrulamıştır. HUMK'nun 93. maddesine göre feragat dilekçe ile veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılır. 2494 sayılı Kanunla 93. maddede yapılan değişiklikle, feragat dilekçesinin karşı tarafa tebliği, davanın uzamasından başka sonuç doğurmadığından tebliğ hususu madde metninden çıkarılmıştır. Çünkü feragatin sonuç doğurması karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. Bu değişiklik 18.08.1981 tarihinden önce mevcut dava ve işler hakkında da 2494 sayılı Kanunun geçici (e) bendi uyarınca uygulanır. O halde davanın feragat nedeniyle reddine...'. Y13HD, 2810/3588, KT. 21.05.1984, İKİD, s. 2801, **Alangoya**, s. 451.

E. Feragatin Davalının Kabulüne Bağlı Olmaması

Davacının davadan feragat beyanının geçerli olması için bunun davalı tarafından kabul edilmesine veya davalının feragat muvafakat vermesine gerek yoktur⁸⁵. Bu konuda Yargıtay'ın⁸⁶ ve Danıştay'ın istikrar kazanmış pek çok kararı mevcuttur⁸⁷.

Feragat ile istenen hukuki sonucun doğması için davacının tek taraflı irade beyanının yeterli olduğu, karşılık bir irade beyanının gerekmediği belirtilmiştir⁸⁸. Nitekim davalının duruşmaya gelmediği durumlarda yapılan feragat beyanı sonucunda davanın sona erdirilmesinin de feragatin davalının kabulüne bağlı olmadığına kanıtı olduğu ileri sürülmüştür⁸⁹.

Feragatin geçerliliği için mahkeme tarafından da kabul edilmesine gerek yoktur. Mahkeme, sadece kural olarak, davacının feragat beyanının gerçekten feragat olup olmadığını ve kanunun öngördüğü şekilde yapılıp yapılmadığını tespit eder. Bir aykırılık yoksa mahkeme davanın feragat nedeniyle reddine karar verir. Ancak istisnai olarak adli yargıda mahkemeye sahtelik davalarında olduğu gibi, feragati kabul etmeme yetkisi, diğer

⁸⁴ '... ancak feragat mahkemeye karşı yapılması gereken tek taraflı bir irade beyanı olduğundan, feragat dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile feragatin tamamlanmış sayılacağı, feragat dilekçesinin karşı tarafa tebliğinin feragatin geçerliliği için şart olmadığı ...'. D6D, E. 1994/484, K. 1994/1873, KT. 09.05.1994, DD, 1996, sy. 90, s. 707-709; '... Bilindiği üzere davadan feragat, davacının tek taraflı bir irade beyanı ile yapılıp tamamlandığından, feragatin geçerliliği için, feragatin davalı tarafından kabul edilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla feragat, davayı kendiliğinden sona erdirmemekle birlikte taraflar arasındaki dava konusu yapılan uyumsuzluğu sona erdirmektedir ...'. DİDDGK, E. 2003/967, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, DKD, 2006, sy. 6, s. 57-61.

⁸⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3590; **Erdemir**, s. 321; **Alikaşifoğlu**, Kemalettin-Günel, Yüksel Mete, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Şafak Yayınevi, Manisa 1982, s. 77; **Çatalkaya**, Cevdet-Tarıkoğulları, Abdurrahman-Özcan, Mustafa Hamdi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ayyıldız Matbaası, 1965, s. 142; **Karaok**, Hasan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul 1954, s. 210; **Alongoya**, s. 451; **Postacıoğlu**, s. 477; **Bilge-Önen**, s. 350; **Bilge**, s. 309; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 613; **Belgesay**, Şerh, s. 194; **Üstündağ**, s. 571; **Pekcanitez-Atalay-Özekes**, s. 140; **Karafakih**, Usul, s. 233; **Aslan**, s. 35; **Karagözoğlu**, s. 26; **Önen**, Ergun, Feragat ve Kabul Kesin Hüküm Teşkil Etmez, ABD, 1976/1, s. 28; **Soner**, s. 446, **Turhanoğlu**, s. 195; **Berkin**, Rehber, s. 242; **Gözübüyük-Dinçer**, s. 761; **Gözübüyük**, Yönetmelik Yargı, s. 543.

⁸⁶ Davadan vazgeçme kabule mütevakkıf değildir. Y1HD, 1947/6750, KT. 16.02.1947, YHGK, 73-18/22, KT. 07.04.1937, **Karaok**, s. 210-211; Davadan feragat kabule vabeste değildir. Y3HD, E. 10999, K. 8304, KT. 01.08.1951, **Çatalkaya-Tarıkoğulları-Özcan**, s. 91; Feragat karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. Y8HD, E. 1980/77, K. 1980/707, KT. 31.01.1980, **Alikaşifoğlu-Günel**, s. 84; Davadan vazgeçme, kesin hükmün sonuçlarını doğurur, onun için feragat karşı tarafın kabulüne bağlı olmadığı gibi, öbür taraf öğrendikten sonra artık bundan dönülemez. Y2HD, E. 1975/6692, K. 1975/5893, KT. 15.09.1975, **Sımmaz**, Burhan-Karataş, İzzet, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1987, s. 255; Aynı yönde bkz. Y2HD, 2487/2698, KT. 21.03.1985, İKİD 1988/331, s. 5819.

⁸⁷ '... feragatin geçerliliği için, feragatin davalı tarafından kabul edilmesine gerek yoktur ...'. DİDDGK, E. 2003/967, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, DKD, 2005, sy. 6, s. 57-61. Aynı yönde bkz. DİDDGK, E. 2003/332, K. 2003/401, KT. 06.06.2003, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 669; DİDDGK, E. 2003/697, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 671; DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 675.

⁸⁸ **Erdoğan**, Celal, Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 1973 Ankara, s. 128.

⁸⁹ **Aslan**, s. 36.

taftan da hakimlere karşı açılan tazminat davalarında, şüyuun giderilmesi davalarında, iflas davalarında, sigortalılık süresinin, hizmet tespiti davalarında feragatin mümkün olmadığı durumlar vardır.

Ancak idari yargıda feragat müessesesi idari yargının kendine ait özellikleri dikkate alınarak uygulanmakta, daha önce belirttiğimiz üzere feragatin kamu yararı ve bireysel çıkarlarla örtüşüp örtüşmediği, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar verilmesi yerinde olacağı kabul edildiğinden, Danıştay burada ikili bir ayırım yapmaktadır. Kararlarında özellikle feragatin ‘davayı’ kendiliğinden sona erdirmediğini, bunun yanında ‘dava konusu uyuşmazlığın’ feragat nedeniyle son bulunduğunu vurgulamaktadır. Danıştay kararlarında, eğer feragat edilebilecek bir dava varsa, bu durumda mahkemenin görevinin dava konusu uyuşmazlığın davacının feragati nedeniyle son bulunduğunu tespit etmek olduğunu belirtmektedir. Mahkeme görevini davacının feragat beyanının gerçekten feragat olup olmadığını ve kanunun öngördüğü şekilde yapılıp yapılmadığını araştırmak suretiyle yerine getirmektedir. Mahkemenin, davacının beyanının gerçekten feragat olduğunu ve kanunun öngördüğü şekilde yapıldığını tespit etmesi durumunda davadan feragat nedeniyle uyuşmazlığın son bulunduğuna karar vermesi gerekir⁹⁰.

Gerçekten Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun son kararlarından olan bu karar örneklerinde, davadan feragat durumunda “*uyuşmazlığın son bulması*” ile “*davanın son bulması*” arasında bir ayırım yapılması yerinde bir tespittir. Bu durumda davadan feragatle dava hemen son bulmamakta, mahkeme tarafından öncelikle dava konusunun feragate elverişli olup olmadığı incelenmekte, feragate elverişli değilse, feragat istemi kabul edilmeyerek yargılamaya devam edilmekte, feragat edilebilecek bir dava türü olması durumunda ise kanuna uygun olarak feragat beyanı bulunup bulunmadığı tespit edilmekte ve son aşamada bu tespitler sonunda bir mahzur bulunmaması durumunda dava sona erdirilmektedir.

F. Feragatin Şartlı Yapılamaması

Genel olarak şart, bir hukuki işlemin sonuçlarının gelecekte ortaya çıkacak ve gerçekleşmesi şüpheli bulunan bir olaya bağlanmasıdır⁹¹.

⁹⁰ DİDDGK, E. 2003/332, K. 2003/401, KT. 06.06.2003, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 669; DİDDGK, E. 2003/697, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 671; DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 675.

⁹¹ **Yılmaz**, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 5. Bası, Yetkin, Ankara 1996, s. 756.

Davadan şartlı feragat mümkün değildir. Bu konuda görüş birliği mevcuttur⁹². Davadan feragat ile uyumsuzluk esastan sona erdiğinden şarta bağlı feragat mümkün değildir. Bu durumda şartlı feragat ile uyumsuzluk son bulmaz. Aksini iddia eden yazarlar ise azınlıktadır⁹³.

Nitekim Danıştay feragatin şartlı olarak yapılmasının feragat sonucunu doğurmayacağını içtihat edinmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, davacının dava konusu genelde uyarınca cezalı olarak kesilen lojman kirasının geri verilmesi durumunda yargıya başvurmayacağını, başvurmuş ise davasından vazgeçeceğine ilişkin dilekçesini şarta bağlı olarak yaptığı için feragat olarak kabul etmemiştir⁹⁴.

Yine Danıştay, davacının davalı idareden dava konusu talebin karşılanacağı (sanayi ürünü ihraç istisnasından) yolunda yazılı veya sözlü beyan alınması ve bu talebe istinaden davadan feragat etmesi talebini şartlı feragat olarak değerlendirmiştir⁹⁵. Davacının ‘şimdilik davamdan feragat ediyorum’ beyanını şartlı yapılmış davadan feragat beyanı olarak görülmüş ve davaya kaldığı yerden devam edilmiştir⁹⁶.

---

⁹² **Kuru**, c. IV, s. 3583; **Aslan**, s. 37; **Karavelioğulları**, s. 1364; **Gözübüyük-Tan**, s. 1109; **Gözübüyük**, Yönetmelik Yargı, s. 543; **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762; **Candan**, s. 764; **Karagözoğlu**, s. 25; **Yasin**, s. 167; **Yaman**, s. 354; **Turhanoglu**, s. 196; **Alongoya**, s. 453; **Bilge-Önen**, s. 351; **Bilge**, s. 310; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 613; **Üstündağ**, s. 573; **Pekcanitez-Atalay-Özekes**, s. 141; **Karafakih**, Usul, s. 233; **Yavuz**, Nihat, Hukuk Davalarında Feragat ve Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin En Son Kararı Üzerine Bazı Düşünceler, ABD, Yıl 34, Ankara 1977, sy. 5, s. 1019; **Yener**, Orhan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Şerhi, Ankara 1996, s. 71; **Alikaşifoğlu-Günel**, s. 77; **Çatalkaya-Tarikoğulları-Özcan**, s. 142; **Erdoğan**, Açıklamalı, s. 127.

⁹³ ‘Feragat ve kabulün şarta talikine mani yoktur, mesela bir taraf hasmının bazı iddialardan vazgeçmesi şartıyla kendi iddiasından feragat edebilir’. **Belgesay**, Şerh, s. 194.

⁹⁴ DİDDGK, E. 1995/232, K. 1997/7, KT. 17.01.1997, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 673.

⁹⁵ ‘... Davacı, sanayi ürünü ihraç istisnasının Kurumlar Vergisi Kanunuyla tanınan bir hak olduğu, vergi kanunlarında istisna ve muafiyetin geçerlilik şartı olarak yeminli mali müşavir raporlarına ve tasdiklerinin gerekliliğine dair bir hüküm bulunmadığından hukuka aykırı olarak çıkarılmış genel tebliğe dayanılarak yeminli mali müşavir raporunun eklenmediği gerekçesiyle istisna uygulamasından yararlandırılmamasının yasaya aykırı olduğunu ileri sürerek bozulmasını istemektedir. Davacı, 26.10.1993 günlü dilekçesinde sanayi ürünü ihraç istisnasından yararlanabilmesi için yeminli mali müşavir raporu ibraz ettiğini, ancak idare istisnasından yararlanabilmesi için bu davadan vazgeçmesini istediğinden istisnadan yararlandırılması şartıyla davadan vazgeçtiğini bildirmiştir. Bir istisna hükmünden yararlanıp, yararlanılmaması vergi kanunlarında belirtilen şartlara uyulup, uyulmadığı hususunun tespitine bağlıdır. Kanuni şartlar tamamsa istisnadan yararlanmanın bir davadan feragat şartına bağlanması düşünülemediğinden sırf bu hususun yerine getirilebilmesi için ve idarece istisnadan yararlandırılması şartıyla davadan feragat edildiğini bildiren dilekçe ile davaya son verildiğinin kabulü mümkün görülmemiştir. Bu nedenle sözkonusu beyanın davanın görülmesini engellemediği sonucuna varıldığından devamnesası incelendi ...’. D4D, E. 1993/2676, K. 1993/5759, KT. 14.12.1993, DD, 1995, sy. 89, s. 206.

⁹⁶ ‘... Davacı ... dilekçesiyle T.C. Emekli Sandığı aleyhine açmış olduğu davadan şimdilik feragat ettiğini beyan etmesine 521 sayılı Kanunun 88. maddesinin atıfta bulunduğu HUMK’nun 95. maddesinin feragatin kat’i bir hükmün hukuki neticelerini hasıl edeceğini amir olmasına binaen şarta bağlı feragat yapılamayacağından ...’. D10D, E. 1966/237, K. 1967/592, KT. 06.03.1967, **Müderrişoğlu**, s. 566.

Feragatin şarta bağlı olarak yapılamamasının sebebi, Danıştay kararlarında da belirtildiği gibi feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurmasıdır⁹⁷. Feragatle taraflar arasındaki uyuşmazlık sona erer. Feragatin şarta bağlı olarak yapılabileceği kabul edilirse hüküm özelliği kalmayacaktır⁹⁸. Zira tarafların aralarındaki uyuşmazlığı mahkemeye getirmelerinin sebebi uyuşmazlığın belirlilik kazanarak kesinleşmesidir. Oysa şartlı feragat bütün bu hukuki sonuçları alt üst eder⁹⁹. Bu durumda kesinlik veya belirlilikten başka belirsizlik durumu oluşur.

Feragat, kesin bir hükmün neticelerini oluşturduğu için, şarta bağlı olan feragatin kabulü mümkün görülmemiştir. Bu durumda davanın kaldığı yerden devam etmesi ve davacının davadan feragat beyanının reddedilmesi gerekmektedir¹⁰⁰.

Diğer taraftan davacının şarta bağlı olarak davasından feragat ettiğini bildirmesinin bir sulh teklifi olduğu kabul edilmiştir¹⁰¹. Davalı bu teklifi aynen kabul ederse, taraflar arasında bir sulh anlaşması meydana gelir ve bununla dava da son bulur¹⁰². Davalı şarta bağlı feragati kabul etmesine rağmen taraflar arasında bir sulh anlaşması meydana gelmemişse mahkeme şarta bağlı olarak yapılmış feragati hiç nazara almadan davaya devam eder, davayı inceleyip karara bağlar¹⁰³. Sulh durumu İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almayıp, medeni yargılama usulünde geçerli olan bir durumdur. Bu nedenle davalı ile idarenin sulh yapmış olmaları yargılamayı sona erdirmez. Yargılamanın

⁹⁷ ‘... 521 sayılı Kanunun 88. maddesinin atıfta bulunduğu HUMK’nun 95. maddesinin feragatin kati bir hükmün hukuki neticelerini hasıl edeceğini amir olmasına binaen şarta bağlı feragat yapılamayacağından ...’. D10D, E. 1966/237, K. 1967/592, KT. 06.03.1967, **Müderrişoğlu**, s. 566.

⁹⁸ **Aslan**, s. 38.

⁹⁹ **Aslan**, s. 38.

¹⁰⁰ D10D, E. 1966/237, K. 1967/592, KT. 06.03.1967, **Müderrişoğlu**, s. 566; ‘... Terk sebebiyle açılan boşanma davasının yargılaması sırasında kocanın, eşinin eve dönmesi halinde onu eve kabul edeceği yolundaki beyanı boşanma davasından vazgeçme niteliğinden sayılmaz. Zira şarta bağlı vazgeçme geçerli değildir ...’. Y14HD, E. 1974/3708, K. 1975/183, KT. 14.01.1975, **Sınnmaz-Karataş**, s. 240.

¹⁰¹ **Kuru**, c. IV, s. 3584; **Önen**, Sulh, s. 33; **Yasin**, s. 167; **Aslan**, s. 39; **Yener**, s. 71; **Belgesay**, Şerh, s. 194.

¹⁰² Örneğin; davacının yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesi halinde davadan feragat edeceğini bildirmesi bir sulh teklifidir. Zira bu durumda davalı da belli bir fedakarlıkta bulunmuş olacaktır ki, bu husus sulhun en önemli şartlarından birisidir. **Önen**, Sulh, s. 27. Aynı yönde bkz. ‘... Davacı mahkeme ve avukatlık masrafları ile müzlem olmamak kayıt ve şartıyla davasından feragat ettiğini bildirmiştir. Bu dilekçenin davacı tarafından verildiği de davacı vekili tarafından kabul edilmiştir. Mahkemece, davacının davasından şartlı feragatine karşı davalıdan diyeceği sorularak davalının şartlı feragati kabul etmesi halinde sonucuna (sulh’e) göre karar verilmesi gerekirken, davacının davadan şartlı feragati dilekçesi üzerine durulmadan davacının isteğinin hükmün altına alınmasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır...’. Y15HD, 1566/1723, KT. 12.09.1979, YHD, 1979/11, s. 1724-1725.

¹⁰³ ‘... son oturumda, davacı davasından şartlı olarak vazgeçmiş ve davalı şartları kabul etmemiştir. Bunun üzerine davacı, “davalı vekili şartları kabul ettiği takdirde feragat talebimiz geçerlidir” demiştir. Böylece feragat şartları kabul edilmediğinden ortada geçerli bir vazgeçmeden söz edilemez. Bu yönler düşünülmeden vazgeçmeden bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru değildir ...’. Y5HD, 11263/12333, KT. 19.06.1973, **Kuru**, c. IV, s. 3585.

sona ermesi için ya davacı davadan feragat edecektir ya da idare davayı kabul edecektir. Koşullu yapılan feragat beyanı idari yargıda mutlak olarak geçersizdir.

Nihayet feragat vade şartına da bağlanamaz¹⁰⁴. İleride dava açma hakkı saklı kalmak kaydıyla davanın takibinden vazgeçildiğinin belirtilmesinin, davadan feragat olamayacağı hüküm altına alınmıştır¹⁰⁵.

G. Feragatten Rücu Edilememesi

Feragat beyanından sonra bu beyandan, rücu etmek de mümkün değildir. Diğer bir ifade ile davadan feragat kesin hükmün sonuçlarını doğuracağı için davasından feragat ettiğini bildiren davacının artık bundan rücu etmesini bildirmesi mümkün değildir¹⁰⁶.

Davacının davasından feragat ettiğine ilişkin beyanı mahkemeye ulaştıktan sonra davalıya tebliğ edilmemiş olsa dahi, artık bundan geri dönemez. Çünkü feragat etmekle davacının hakkı ve buna bağlı olarak da dava hakkı sona erer. Feragat beyanının mahkeme kayıtlarına girmesi yeterlidir¹⁰⁷. Sona ermiş bulunan haktan ya da konusu kalmayan bir haktan söz edilemediği için de artık rücu yetkisi bulunmamaktadır¹⁰⁸.

Esasen Danıştay'ın da içtihatları bu yönde olup, doktrindeki görüşler paralelindedir. Nitekim 1973 yılında vermiş olduğu bir kararda; davacının Tokat-Niksar Kaymakamlığına vermiş olduğu dilekçesiyle davasından feragat ettiğini bildirdikten sonra

---

¹⁰⁴ Örneğin; 'ben davamdan gelecek oturumda feragat edeceğim' beyanının da feragat beyanı olarak kabul edilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür. **Aslan**, s. 39. Aynı yönde bkz. 'Davacılar, taşınmazlar hakkındaki davaları keşif arasında atıye terk ettiklerini bildirmişlerdir. 02.09.1983 tarihli yargılama oturumunda ise davacılar (şimdilik vazgeçiyoruz) şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Bu ibare anlam bakımından bu taşınmazlara ilişkin davalardan vazgeçildiğini göstermez. Aksine davanın müracaata bırakıldığını ifade eder. Mahkemece bu ibarelerin vazgeçme şeklinde düşünülerek davanın reddine karar verilmesi yasaya aykırıdır'. Y8HD, E. 1985/11981, K. 1985/11950, KT. 09.12.1985, **Sımmaz-Karataş**, s. 241; '... Davanın ileriye bırakılması, davadan vaz geçildiği anlamında ve usulün 95. maddesinde yazılı nitelikte bir açıklama değildir ...'. Y4HD, 16514/9564, KT. 31.10.1963, **Erdoğan**, Açıklamalı, s. 129; '... vekil davalıları ibra ve davadan feragat etmiş olmayıp, şimdilik sarfınazar ettiğini beyan etmiş ve bu söz feragata mahmul bulunmamış iken feragat manası verilerek bu kısım davanın reddine karar itası yolsuzdur ...'. Y4HD, 1453/2103, KT. 08.10.1936, **Atasayan**, Tacettin, Hukuk Muhakemeleri Usulü İçtihatlar Külliyyatı, Türkiye Ticaret Matbaası, 1954, s. 258.

¹⁰⁵ D6D, E. 1991/4453, K. 1992/772, KT. 27.02.1992, DD, 1993, sy. 86, s. 344.

¹⁰⁶ **Karagözoğlu**, s. 26; **Kuru**, c. IV, s. 3645; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 614; **Yavuz**, s. 1019; **Aslan**, s. 40; **Yasin**, s. 173; **Turhanoğlu**, s. 197; **Pekcanitez-Atalay-Özekes**, s. 141; **Coşkun-Karyağdı**, s. 353; **Candan**, s. 763;

¹⁰⁷ Bununla beraber, duruşmada iki taraf huzurunda okunmamış veya karşı tarafa tebliğ edilmemiş olan feragatin tekemmül etmemiş olacağından yapılan feragat beyanından rücu edilebileceği görüşünü savunan yazarlarda vardır. **Bilge**, s. 311; **Bilge-Önen**, s. 353; **Üstündağ**, s. 572; **Erdemir**, s. 321; **Erdoğan**, Açıklamalı, s. 128.

¹⁰⁸ **Aslan**, s. 40-41.

aradan on altı gün sonra feragat talebinden vazgeçmiş olmasını artık kesin hüküm oluştuğu nedeniyle feragatten rücu mümkün olmadığına karar vermiştir¹⁰⁹.

Danıştay kararlarına bakıldığı zaman çoğu zaman feragatten rücu edilememesinin sebebi olarak¹¹⁰, feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurması, tek taraflı irade beyanı ile tamamlanması, davalının veya mahkemenin kabulüne gerek bulunmaması gerekçelerine dayandığı görülmektedir. Nitekim kesin hükmün geçerliliği için feragat beyanının mahkemeye ulaşmasını yeterli görmüş ve mahkemeye ulaşan feragat beyanından artık geri dönülemeyeceğine hükmedilmiştir¹¹¹.

Aynı yönde AYİM kararlarına da rastlamak mümkündür¹¹².

---

¹⁰⁹ ‘... Davadan feragat kesin hüküm neticelerini doğuracağı ve feragatten rücu mümkün bulunmadığı cihetle feragat talebinden vazgeçtiği yolunda verilen dilekçenin hukuki dayanağı yoktur. Bu sebeple, davacı 02.04.1971 tarihli dilekçesiyle davasından feragat ettiğini bildirmiş bulunduğu ortadan kalkmış bulunan dava konusu anlaşmazlık hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verildi ...’. D5D, E. 1971/8001, K. 1973/2281, KT. 17.04.1973, **Karagözoğlu**, s. 27-28; **Müderrişoğlu**, s. 565-566; **Kuru**, c. IV, s. 3646.

¹¹⁰ ‘... davacının 29.01.2002 günlü dilekçesi ile karar düzeltme talebinden feragat edip, henüz bu konuda bir karar verilmeden 20.11.2002 günlü dilekçe ile feragat talebinden vazgeçtiğini bildirdiği dosyanın incelenmesinden anlaşılmış ise de; feragatin tek taraflı irade beyanı ile tamamlanması, feragatin geçerliliği için mahkemeye ulaşması yeterli olup davalının ya da mahkemenin kabulüne gerek bulunmaması, mahkemenin bu konudaki yetkisinin feragatin gerçek olup olmadığını ve kanuna uygun olarak yapılıp yapılmadığını tespitinden ibaret bulunması ve feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurması nedenleriyle, feragatten rücu edilmemesi karşısında, davacının vazgeçme talebinin incelenmesi mümkün değildir ...’. DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 675.

¹¹¹ ‘... İdare Mahkemesince, davacının 6.7.1988 günlü dilekçesi ile davasından feragat ettiğinin anlaşıldığı, bilahare 20.7.1988 günlü dilekçesi ile feragatten rücu ettiğini belirterek dosyanın işleme konulmasını istemiş ise de, Yargıtay İçtihatlarına göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 91.maddesi gereğince vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça, feragatten rücu mümkün olmaması nedeniyle bu istemin kabul edilemeyeceği belirtilerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş ve bu karar davacı tarafından temyiz edilmiştir. ... Bozma istemi yerinde görülmeyle anılan mahkeme kararının onanmasına karar verildi ...’. D6D, K. 1990/1517, E. 1989/153, KT. 20.09.1990, DBB; ‘... Sivas İdare Mahkemesinde 23.3.1999 gününde davanın açıldığı, davacının 12.04.1999 günü mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile 36 kredi sınırı sebebiyle İİBF Dekanlığına ve Rektörlüğe karşı açtığı davadan vazgeçtiğini, gereğinin yapılmasını istediği, yine davacının, 15.04.1999 gününde mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile, 12.4.1999 tarihinde davasından feragat ettiğine ilişkin dilekçe verdiğini, ancak üniversite yönetiminin Pazartesi günü 36 kredi sınırını kaldırdığını söylediği, 15.4.1999 da da kaldırdığını eski haline döndürdüğünü söylediği, 12.4.1999 tarihinde verdiği feragat dilekçesinin işleme konulmamasını istediği, idare mahkemesince yargılamaya devam edilerek işin esasına girilip, işlemin iptal edildiği anlaşılmıştır... feragatin, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğurması nedeniyle, Yargıtay İçtihatlarına göre vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça feragatten vazgeçmek mümkün olmadığından, davacının rücu istemi kabul edilmeyerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerekirken, feragat durumu dikkate alınmadan verilen idare mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, Sivas İdare Mahkemesi kararının bozulmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine ...’. D8D, E. 1999/3331, K. 2001/2525, KT. 24.05.2001, DBB.

¹¹² ‘... Davacının davasından feragat etmesi ile dava konusu uyuşmazlık sona erer. Bu nedenle, mahkeme henüz feragat nedeni ile davanın reddine karar vermemiş olsa dahi davacı feragatten dönemez, feragati ile bağlıdır ...’. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 72-73; ‘... feragat hakkın özünden vazgeçme olduğundan kesin hükmün hukuksal sonuçlarını doğuracağı itibarıyla

Temyiz ya da karar düzeltilmeden feragat eden kimsenin de artık bu feragat beyanından dönemeceği Danıştay kararlarında kabul edilmiştir¹¹³.

HUMK' nun eski 93. maddesine göre feragat dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi gerekiyordu. Ancak yapılan kanun değişikliği ile karşı tarafa tebliğ edilme şartı kaldırıldığı için davacının feragat dilekçesini mahkemeye verdikten sonra artık feragatten dönülmeyeceği kesinlik kazanmış ve bu hususa ilişkin kararlar verilmiştir¹¹⁴. Feragat ıslah yolu ile de hükümsüz bırakılmaz¹¹⁵.

H. Feragatin Açık ve Kesin Olarak Yapılması

Davacının davadan feragat ettiğine dair beyanı açık ve kesin olmalıdır. Feragat beyanının bu konuda hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde, davacının bu konudaki iradesini ortaya koyabilecek açıklıkta olması gerekmektedir¹¹⁶.

Davacının gerçek amacının davadan feragat etmek olup olmadığı anlaşılamıyorsa, mahkemenin, davacıya gerçek amacının ne olduğunu açıklatması ve davacının talebini ondan sonra işleme koyması gerekir¹¹⁷.

Davacının gerçek amacı davayı geri almak olduğu halde, davacı feragat deyimini kullanmış ise, mahkeme davacının beyanını davayı geri almak şeklinde yorumlamalı ve ona göre davadan geri almayı düzenleyen HUMK m. 185/1'e göre hüküm kurmalıdır¹¹⁸.

---

iradeyi sakatlayan bir durum olmadıkça feragatten feragat söz konusu değildir ...'. AYİMİD, E.1993/1026, 1994/743, KT. 31.05.1994, AYİMD, 1996, sy. 10, s. 262-263; '... Feragat beyanından dönülmesini haklı kılabacak hata, hile ya da ikrah gibi herhangi bir hukuki sebep mevcut bulunmadan salt vekil-müvekkil arasındaki iç ilişkiden kaynaklanan bir neden öne sürülerek vekaletnamedeki özel yetki uyarınca evvelce mahkemeye yapılan feragat beyanının geçersiz sayılmasına hukuken imkan yoktur ...'. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 71-73.

¹¹³ '... temyizden vazgeçme dilekçesinden sonra davalı belediye Başkanlığınca 29.12.1993 günlü dilekçe verilerek temyiz isteminin devamı için gereğinin yapılması istenilmekte ise de yukarıda belirtilen yasa hükümlerine uygun olarak yapılmış bir feragat başvurusu bulunduğu ve bu başvuru kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurduğundan, sonradan feragatten vazgeçme yasa hükümlerine göre mümkün değildi r...' D6D, E. 1994/140, K. 1994/3014, KT. 19.09.1994, DD, 1996, sy. 90, s. 705-707. Aynı yönde bkz. DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 675.

¹¹⁴ 2494 sayılı Kanun ile HUMK'nun 93. maddesinde yapılan değişiklikle, feragat ve kabul dilekçesinin karşı tarafa tebliği, davanın uzatılmasından başka bir sonuç doğurmamakta olduğundan, tebliğ hususu madde metninden çıkarılmış bulunmaktadır. Çünkü feragat ve kabulün sonuç doğurması karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. 2494 sayılı Kanunun Hükümet Gerekçesi için bkz. **Kuru**, c. IV, s. 3590.

¹¹⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3646.

¹¹⁶ **Aslan**, s. 46; **Yasin**, s. 162; **Candan**, s. 764; **Karagözoğlu**, s. 22; **Kuru**, c. IV, s. 3593; **Turhanogulları**, s. 195; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 615; **Üstündağ**, s. 573; **Berkin**, Rehber, s. 711; **Ansay**, S. Şakir, Hukuk Muhakeme Usulleri, Ankara 1941, s. 180; **Berki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 27; **Kuru**, Baki, Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı, İstanbul 1995, s. 599; **Yaman**, s. 355.

¹¹⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3593.

¹¹⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3593.

Özellikle adli yargıda davadan feragat yanında davadan vazgeçme hukuki müessesinin düzenlenmiş olması, ancak, bunların her ne kadar birbirine benzer niteliği olsa dahi sonuçları itibariyle farklı olmaları karşısında, Yargıtay, birçok kararında feragatin açık olarak yapılması zorunluluğuna dikkat çekmektedir¹¹⁹.

Feragatin mutlaka son istemle ilgili olması gerekir. Son istem niteliğinde olmayan kimi usulü işlemlerin yapılmasına ilişkin, örneğin, duruşma, keşif, bilirkişi incelemesi, delil tespiti yapılması, yürütmenin durdurulması isteklerinden vazgeçilmesi niteliğindeki beyanlar davadan feragat olarak yorumlanamaz¹²⁰.

Danıştay da feragatin açık ve anlaşılır olması gerektiğini vurgulamaktadır¹²¹. Bu kapsamda davacının davayı izlemekten vazgeçtiğine ilişkin dilekçesi, davadan feragat olarak kabul edilmemiş ve bu durumda işin esasına girilerek karar verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır¹²². Yine yüksek mahkeme, davacının, yürütmenin durdurulması kararı üzerine idareye verdiği dilekçede, dava konusu işlemle atandığı görevinde kalmak istediğini bildirmesinin, davadan feragat niteliğinde bulunmadığını¹²³, davacının temyize

---

¹¹⁹ ‘... Bir davadan vazgeçmenin açık ve kesin sözlerle anlatılması ve davacının imzası ile pekiştirilmesi gerekir ...’. Y5HD, 8756/8915, KT. 14.05.1987, YKD, 1987/8, s. 1163; ‘... iddia ve savunma yorumlanırken söze değil öze ve olayların olağan akışına ağırlık verilmesi gerekir. Davalı yetki itirazında bulunmuş, davacı dava dilekçesinin yetki yönünden reddiyle dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesini istemiştir. O halde duruşmada tutanağa geçen -ben bu davayı Finike’de açacağım, bu nedenle reddini isterim -şeklindeki beyan mahkemenin kabul ettiği gibi “davadan vazgeçme” şeklinde nitelendirilemez. Olayların akışı ve mantığı gözetilirse tutanağa yazılan sözlerin yetkisizlik kararı verilmesini amacına yönelik olduğu açıktır. Az önce belirtildiği gibi söze değil öze göre yorum yapılmalıdır. Öyle ise yetki yönünden dava dilekçesinin reddi gerekirken feragat nedeniyle reddinde hukuka uyarlık yoktur...’. Y2HD, 3944/4262, KT. 18.05.1976, YKD, 1977/10, s. 1369; ‘... Davanın ileriye bırakılması, davadan vaz geçildiği anlamında ve usulün 95. maddesinde yazılı nitelikte bir açıklama değildir ... ileriye bırakma iradesine yanlış mana vererek davadan vazgeçme saymak doğru değildir ...’. Y4HD, 16514/9564, KT. 31.10.1963, **Erdoğan**, Açıklamalı, s. 129.

¹²⁰ **Candan**, s. 764.

¹²¹ ‘... söz konusu dilekçede, davadan feragat edildiği açıkça belirtilmediğinden, Vergi Mahkemesince, 2571 sayılı kanuna göre yapılan ödeme üzerine davadan feragat nedeniyle dosya kaydının kapatılmasına karar verilmesinde kanuna uyarlık bulunmamaktadır ...’ D9D, E. 1983/5404, K. 1986/1978, KT. 13.03.1986, DBB.

¹²² ‘... davacı vekilleri tarafından verilen dilekçede, davanın ileride dava açma haklarının saklı kalması kaydıyla takibinden vazgeçildiği, bu sebeple davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin talep edildiği, mahkemece bu dilekçenin davadan feragat olarak nitelendirilmek suretiyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır. HUMK 185. maddesinde öngörülen davayı takipten vazgeçmek halinde, dava geri alınmakta ve ileride istenilen zamanda tekrar açılma hakkı saklı tutulmakta; aynı kanunun 91. maddesinde öngörülen feragat halinde ise davacı netice-i talebinden yani hakkın özünden vazgeçmektedir. 2577 sayılı İYUK 31. maddesinde davayı takipten vazgeçmek konusunda HUMK atıfta bulunulmadığından, idari yargıda davayı takipten vazgeçmek mümkün değildir. Bu nedenle mahkemece davayı takipten vazgeçme dilekçesinin davadan feragat şeklinde nitelendirilmesinde isabet görülmemiştir ...’. D6D, E. 1991/4453, K. 1992/772, KT. 27.02.1992, DD, 1993, sy. 86, s. 344.

¹²³ ‘... Davacının bu davada verilen 30.5.2000 tarihli yürütmenin durdurulması kararı üzerine verdiği dilekçede, dava konusu işlemle atandığı görevinde kalmak istediğini bildirmesi davadan feragat niteliğinde bulunmadığından ve davadan feragat ancak mahkemeye hitaben yazılmış ve feragat isteği

konu kararın verildiği tarihten sonra kendi isteği ile üniversitedeki şube müdürlüğü emrinde göreve atanmasının davadan feragat anlamına gelmeyeceğine karar vermiştir¹²⁴.

Uygulamada idari yargılama usulünde davadan vazgeçme yada davayı geri alma müessesesi bulunmadığından bazen, feragat anlamına gelen ‘davamı takipten vazgeçiyorum’ ya da ‘davamdan sarfı nazar ediyorum’ şeklindeki ifadeler de kullanılmakta ve bunların Danıştay ve AYİM tarafından davadan feragat olarak kabul edildiği görülmektedir¹²⁵.

AYİM’in de benzer şekilde feragatin açık ve net olmasını zorunlu unsur olarak kabul ettiği görülmektedir. Bu kapsamda açılan tam yargı davasında AYİM, davacının davasını geri çektiğine, davaya girmeyeceğine, avukatını azil ettiğine dair dilekçesini, açık bir feragat beyanı olarak yorumlama yoluna gitmemiş ve davacıdan davasından feragat edip etmediğini konusunda açıklama istemiştir¹²⁶. Aynı şekilde mahkeme nakdi tazminat ödenmemesi işleminin iptali ve manevi tazminat ödenmesi istemli davada, davacının nakdi tazminat yolunda bir talebinin bulunmadığına ilişkin beyanını nakdi tazminat isteminden açıkça vazgeçtiği yönünde bir feragat iradesi olarak yorumlamamıştır¹²⁷.

Fakat AYİM bir kararında, ‘davanın durdurularak gereğinin yapılmasını isterim’ şeklindeki davacı dilekçesini davadan feragat olarak yorumlamıştır¹²⁸. Benzer şekilde Danıştay davacının davanın yürütülmemesi hususunda gerekli işlemlerin yapılması şeklindeki beyanını davadan feragat olarak yorumlamıştır¹²⁹.

I. Zimni Feragatin Kural Olarak Mümkün Olamaması

---

açıkça bildirilmiş bir dilekçeyle mümkün olduğundan, davalı idarenin bu hususa ilişkin savına itibar edilmemiştir ...’. D5D, E. 2000/6874, K. 2004/104, KT. 21.01.2004, DKD, 2004, sy. 4, s. 154-156.

¹²⁴ D5D, E. 1997/2879, K. 1998/2170, KT. 17.09.1998, DD, 1999, sy. 99, s. 239-241.

¹²⁵ ‘... davacı vekili davadan vazgeçtiğini bildirdiğinden ... feragat kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurduğu için karar vermeye yer olmadığına ...’. D13D, E. 1973/436, K. 1974/3222, KT. 23.09.1974, **Karagözoğlu**, s. 23. Aynı yönde bkz. ‘... atama talebinin kabul edilerek atamanın isteğine uygun olarak değiştirilmesi nedeniyle davadan vazgeçtiğini beyan etmesi karşısında, bu beyanının açık bir feragat beyanı olduğu şüphesiz olduğundan, feragat nedeniyle davanın esası hakkında bir karar verilemez ...’. AYİM1D, E. 2002/1350, K. 2003/309, KT. 04.03.2003, **Yaman**, s. 410.

¹²⁶ AYİM2D, Gensek No: 2003/1714, E. 2003/836, KT. 08.10.2003, **Yaman**, s. 408.

¹²⁷ AYİM2D, E. 2002/942, K. 2003/654, KT. 17.10.2003, **Yaman**, s. 409.

¹²⁸ ‘... eş durumu nedeniyle atama yapılmaması işleminin iptali istemiyle açılan davanın yargılaması sırasında davacının mahkememize hitaben yazdığı dilekçe ile atamasının yapılması nedeniyle davanın durdurularak gereğinin yapılmasını arz ederim şeklindeki beyan ve talepte bulunduğu anlaşılacakla, bu talebin açıkça davadan feragat mahiyetinde olması karşısında, davanın esası hakkında karar verilemez ...’. AYİM1D, E. 2002/1105, K. 2002/1161, KT. 16.07.2002, **Yaman**, s. 410.

¹²⁹ D10D, E. 1975/1158, K. 1975/1735, KT. 20.09.1976, **Müderrişoğlu**, s. 567.

Feragat beyanının açık ve kesin olması nedeniyle kural olarak davadan zımnen feragat mümkün değildir. Davacının bazı sözlerinden veya davranışlarından onun davadan zımnen feragat ettiği sonucu çıkarılamaz¹³⁰.

Örneğin keşif yapılmasını istemiş olan davacının, sonradan keşiften vazgeçmesi¹³¹, kamulaştırmadan kaynaklanan bedel arttırma davasında, davacının tapuda ferağ vermesi,¹³² davacının alacağı için davayı geç aşması¹³³, alacak ve faizin ödenmesi için dava açmış olan davacının, dava sırasında alacağın ödenmesini kabul etmesi, davacının davasından zımnen feragat ettiği anlamına gelmez. Bu durumda mahkemenin faiz talebi için yargılamaya devam ederek bir karar vermesi gerekir¹³⁴.

AYİM bir kararında, askerliğe elverişli olduğuna ilişkin sağlık kurulu raporunun iptali istemiyle açılan davada yargılama devam ederken, davacının bedelli askerlik hizmetine müracaat ederek bedelin tamamını yatırdığı ve askerlik hizmetinden muaf tutulduğu anlaşılacakla işlemin iptalinde menfaati bulunmadığını belirterek davacının davasından zımnen feragat ettiği sonucuna ulaşmıştır¹³⁵. Kanaatimizce feragat kesin hüküm etkisine sahip ve dava konusu uyuşmazlığı sona erdiren bir beyan olduğuna göre, askerlik bedelinin yatırılmasının mahkemece feragat olarak nitelendirilmesine olanak yoktur. Öncelikle feragat taraf işlemidir. Mahkeme ise burada tarafın yerine geçmiştir. Diğer taraftan tarafın mahkemeye vermiş olduğu herhangi bir dilekçe veya beyan yoktur. Halbuki davadan feragat mahkemeye hitaben yapılacak bir dilekçe ile olur. Böyle bir şüphe mahkemede oluşsa bile, ara kararı ile durumu davacıdan sorması ve gelen cevaba göre davacının davasından feragat edip etmediğini netleştirilerek feragat hakkında karar vermesi daha uygun olacaktır. Bu nedenle belirtilen AYİM kararına katılmak mümkün değildir.

¹³⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3595, **Aslan**, s. 49, **Yaman**, s. 358, **Bilge-Önen**, s. 351, **Kuru**, Baki, Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı, İstanbul, 1995, s. 599, **Bilge**, Yargılama Hukuku, s. 310, **Yasin**, s. 163, **Turhanoglu**, s. 196, **Berkin**, Rehber, s. 711.

¹³¹ **Kuru**, c. IV, s. 3595.

¹³² Y5HD, 3068/4582, KT. 16.04.1976, YKD, 1977/8, s. 1088. Aynı yönde bkz. Y5HD, 341/375, KT. 28.01.1974, YKD, 1975/3, s. 48.

¹³³ ‘... müşterinin temerrüdü halinde bayi’in taahhüdünün icrasını umumi mururu zaman müddeti içinde isitemesine mani bir hüküm olmadığına ve bayi’in ilk protesto tarihinden 13 ay sonra dava açmasının akitten zımnen feragatı tazammun ettiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi yolsuzdur ...’. TD, 3237/812, KT. 22.10.1951, **Atasayan**, s. 258.

¹³⁴ Y3HD, 6392/4206, KT. 19.06.1975, ABD, 1975/4, s. 564. Bu karar YHGK tarafından da onanmıştır. Bkz. YHGK, 13/3418-261, KT. 22.03.1978, İBD, 1979/7, sy. 9, s. 593-594.

¹³⁵ AYİM2D, E. 1999/600, K. 2000/697, KT. 08.11.2000, **Yaman**, s. 415.

Danıştay kararlarından da görüleceği üzere, davadan zımnen feragat idari yargılama usulünde geçerli bir durum değildir¹³⁶. Davacının davadan feragat ettiği izlenimini verecek davranışlara bakılarak davasından feragat ettiğine hükmedilemez. Feragat isteğinde bulunup bulunmadığının tam olarak anlaşılmadığı durumlarda ara karar ile davacıdan davasından feragat edip etmediğinin, feragat edecekse bunu mahkemeye hitaben yazacağı bir dilekçe ile yapılması gerektiğini sorup gelecek cevaba göre karar verilmesi gerekmektedir¹³⁷.

Davacının mahkeme ara kararlarını yerine getirmemesi veya usulü bazı işlemleri yapmaması halinde davasından feragat ettiği varsayılmaz. Danıştay ise önceki tarihli bir kararında mahkemenin posta ücretlerini tamamlatılmasına yönelik verdiği ara kararını yerine getirmeyen davacının davasından feragat etmiş sayılmasına karar vermiştir¹³⁸. Danıştay'ın bu kararının İYUK 6. madde nedeniyle artık uygulama alanı bulunmamaktadır. Çünkü madde gereğince harç veya posta ücretinin yatırılmaması veya azalması durumlarında mahkeme ancak davanın açılmamış sayılmasına karar verecektir¹³⁹.

---

¹³⁶ ‘... pozitif hukukumuzda göre davadan feragat beyanının açık ve anlaşılır bir biçimde yapılması gerektiğinden davalı idarenin, davacının temyize konu kararın verildiği tarihten sonra isteği üzerine Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı emrinde Şube Müdürlüğü görevine atanarak ... tarihinde kuruluşla ilişkisini fiilen ve hukuken kestiğinden bahisle adı geçenin böylece bakılan davadan zımnen feragat ettiği yolundaki iddiası yerinde görülmemiştir ...’. D5D, E. 1997/2879, K. 1998/2170, KT. 17.09.1998, DD, 1999, sy. 99, s. 239-241.

¹³⁷ ‘... bu husus mahkemece yukarıda davanın özeti bölümünde belirtilen gerekçe ile nazara alınmamış ise de; mahkemeye hitaben yazılmamakla beraber söz konusu dilekçe ile davacı borcunu ödeyeceğini ve ihtilafın sona erdirilmesini istemekle davayı devam ettirme niyetinin olmadığını belirtmiş olduğuna göre, bu yazı üzerine mahkemenin bir ara kararı ile davacıdan davasından vazgeçip geçmediğini, vazgeçilecekse bunu mahkemeye hitaben yazılacak bir dilekçe ile yapması gerektiğini sorup gelecek cevaba göre bir karar vermesi gerekirken bu hususu hiç araştırmadan karar vermesi yerinde değildir. Açıklanan nedenlerle vergi dairesi temyiz iddiaların kabulü ile Vergi Mahkemesi kararının yeniden bir karar verilmek üzere bozulmasına karar verildi’. D3D, E. 1984/654, K. 1984/3068, KT. 13.11.1984, DBB. Ayrıca karar metni için, bkz. **Aslan, Zehreddin-Berk, Kahraman, İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar**, 3. Basım, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 392.

¹³⁸ ‘... Bu hükümler muvacehesinde, davalıya ilan edilmiş tebligata ait masrafları deruhte edip etmeyeceği ve işbu kararın tebliğinden itibaren 30 gün süre zarfında gerekli masrafları deruhte etmeyeceğini bildirdiği veya herhangi bir beyanda bulunmadığı takdirde Tebligat Kanununun 5. ve Tebligat Nizamnamesinin 6. maddeleri hükmü gereğince davasından feragat etmiş sayılacağı hususu ... tebliğ edilmiş bulunmaktadır ... davacıya tebliğ edilen ara kararı gereğinin 30 gün içerisinde yerine getirilmediği anlaşıldığından... davacı idarenin davasından feragat etmiş sayılmasına ...’. D9D, E. 1980/3734, K. 1981/4242, KT. 23.09.1981, DD, 1982, sy. 46-47, s. 340-341.

¹³⁹ ‘... posta ücret tarifesi değişmesi sebebiyle eksik hale gelen posta ücretinin tamamlanması hususunun davacıya ikinci kez bildirilmesine rağmen belirtilen süre içinde eksiklik giderilmediğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir ...’. D3D, E. 1992/383, K. 1993/3794, KT. 23.12.1993, **Aslan-Berk**, s. 211. Aynı yönde bkz. ‘... kendisine yapılan iki ayrı tebligata rağmen, davanın devamı sırasında artan posta giderlerini yatırmayan, bu nedenle dosyası işlemden kaldırılan davacının üç ay içinde söz konusu noksanlığı gidermediği ve bir başvuruda bulunduğu görülmekle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir ...’. AYİM2D, E. 1998/822, K. 2000/293, KT. 08.11.2000, AYİMD, 2001, sy. 15, s. 114-115.

Feragat kesin hüküm etkisine sahip ve dava konusu uyuşmazlığı sona erdiren bir beyan olduğuna göre, ara kararının yerine getirilmemesi nedeniyle davadan feragat edildiğinin kabul edilmesi mümkün görülmemektedir¹⁴⁰. Ayrıca İYUK’unda ara kararının yerine getirilmemesinin müeyyidesi taraflar için 20. maddede, üçüncü şahıslar ve idare için ise 28. maddede düzenlemiştir. İYUK’unda ara kararının yerine getirilmemesinin feragat sonucunu doğuracağına dair bir hüküm yer almamaktadır¹⁴¹.

Diğer taraftan idari yargıda uygulama alanı olmamakla birlikte zımni feragatin geçerli olduğu, yani davacının davranışlarına veya beyanlarına bakılarak davasından feragat ettiği anlamına gelen durumlar istisna da olsa adli yargı için kabul edilmiştir. Kısaca genel hatlarıyla bunlara bir göz atalım.

1. Davanın Tamamen İslahında

Bu durum idari yargılama usulünde geçerli olmayıp, hukuk usulü yargılamasında geçerlidir. HUMK’nun 88. maddesinde, ‘davasını tamamen ıslah eden davacının, duruşmada ıslah etmişse bunun tutanağa geçirildiği tarihten itibaren, eğer yazılı olarak ıslah edilmişse, istemin karşı tarafa tebliği tarihinden itibaren üç gün içinde yeni bir dava açması gerekir¹⁴². Aksi takdirde davası iptal edilir¹⁴³’ hükmü yer almıştır. Davasını tamamen ıslah eden davacı, davasının iptali tarihinden itibaren üç ay içinde davasını yeniden açmazsa, HUMK’nun 89. maddesine göre davasından feragat etmiş sayılır. Bu durumda davacı dava ile istediği haktan feragat etmiş sayılır. Dolayısıyla dava ile istenen hak da düşmüş olur¹⁴⁴. Yargıtay’ın bu hususa ilişkin olarak verdiği kararlar mevcuttur¹⁴⁵.

---

¹⁴⁰ **Yasin**, s. 164.

¹⁴¹ **Çağlayan**, Ramazan, İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, 3. Bası, Asil Yayın, Ankara 2004, s. 64-66.

¹⁴² Buradaki ‘yeni bir dava açılması’ ibaresi yeni bir dava dilekçesi verilmesi anlamındadır. Yoksa yeni bir dava açılması bahis mevzuu değildir. Bu yeni dilekçe evvelce açılan davaya ilişkin bir muamele olup, yeni bir davanın başlangıç muamelesi değildir. **Aslan**, s. 51, **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 524, **Yılmaz**, Ejder, Medeni Yargılama Hukukunda İslah, Kazancı Matbaacılık Sanayii, Ankara 1982, s. 283; **Tuna**, Yalçın, İslah, ABD, Ankara 1955, sy. 1, s. 601; **Yeşil**, Sevil Başak, Medeni Usul Hukukunda İslah (Hukuk Genel Kurulu Kararı İncelemesi), Manisa Barosu Dergisi, yıl 24, Nisan 2005, sy. 93, s. 132.

¹⁴³ Kanun her ne kadar davanın iptali demekte ise de, iptal olunacak dava değil, ilk dava dilekçesi ve buna bağlı olarak sonradan yapılan usul işlemleridir. **Aslan**, s. 51; **Yılmaz**, İslah, s. 283; **Postacıoğlu**, s. 460.

¹⁴⁴ **Aslan**, s. 51; **Bilge-Önen**, s. 363; **Berki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, s. 27; **Üstündağ**, s. 556; **Yılmaz**, İslah, s. 287; **Berkin**, Rehber, s. 654; **Belgesay**, Şerh, s. 212; **Postacıoğlu**, s. 460, **Karafakih**, Usul, s. 236; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 194.

¹⁴⁵ ‘... Davasını tamamen ıslah eden taraf, ıslah yazılı ise, ıslah dilekçesinin karşı tarafa tebliğinden, sözlü ise ıslah açıklamasının yapıp tutanağa geçirilmesinden itibaren üç gün içinde yeni bir dava dilekçesini mahkemeye vermesi gerekir. Aksi takdirde davası iptal olunur ... davacı iptal tarihinden itibaren üç ay içinde davasını yeniden açabilir, fakat bu takdirde yeniden harç ödemek zorundadır. Üç ay içinde yeniden dava açmayan davacı, davasından feragat etmiş, diğer bir deyimle dava ile istenen hak bu suretle düşmüş bulunur ...’. Y4HD, 12071/5302, KT. 30.04.1973, ABD, 1973/6, s. 1204.

Ancak, davacı üç ay içinde davasını yeniden açmazsa, bu halde sadece ilk açmış olduğu, ıslah etmek istediği davadan feragat etmiş sayılır. Yoksa ıslah yolu ile değiştirmek istediği yeni davadan feragat etmiş sayılamaz. Çünkü, bu yeni dava henüz usulüne göre açılmış değildir. Zaten bunun için, ıslah edilen ilk dava iptal olunmuş, şimdi de davacı bu ilk davasından feragat etmiş sayılmıştır. Bu nedenle, davacı yeni davasını, tabii bulunduğu zamanaşımı veya hak düşürücü süre içinde açma hakkına sahiptir¹⁴⁶.

2. Kısmi Dava Açılmasında

Alacaklının alacağının bir kısmını dava etmesine bir engel bulunmamaktadır. Nitekim Borçlar Kanunu'nun 68. maddesinde ve özellikle HUMK'nun 4. maddesinde¹⁴⁷ alacaklının alacağının tamamı için dava açmak zorunluluğu bulunmamakta, belli bir kısmını dava konusu edebilmesine imkan tanınmaktadır. İşte alacağın bir kısmı için açılan davaya kısmi dava denir. İdari yargılama usulünde bu dava türünün uygulanması özellikle tazminat davalarında ortaya çıkabilir. Nitekim davacı tazminat istemini, zararının bir kısmı için kurabilir.

Ancak dava dilekçesinden açılan davanın kısmi dava olduğunun açıkça anlaşılması gerekmektedir. Nitekim, davacının dava dilekçesinden, davanın kısmi dava olduğu anlaşılmıyorsa, dava, tam dava sayılır¹⁴⁸. Davacının bunu açıkça kısmi dava açıyorum diye belirtmesine de gerek yoktur. Fazlaya ilişkin haklarımı saklı tutuyorum veya alacağımın şimdilik bu kadarını dava ediyorum gibi ibarelerle de kısmi dava olduğu belirtilebilir¹⁴⁹.

İşte davacı alacağının dava dışında kalan başka bir kesimi bulursa dahi, dava açarken fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmamış olan, yani kısmi dava açtığı, dava dilekçesinden açıkça anlaşılmayan davacı, bununla, alacağının dava dışı bıraktığı kesiminden zımnen feragat etmiş sayılır. Yani, alacağının dava dışı bıraktığı kesimi için yeni dava açamaz¹⁵⁰.

¹⁴⁶ **Aslan**, s. 52; **Kuru**, El Kitabı, s. 656; **Üstündağ**, s. 556; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 524; **Yeşil**, s. 132.

¹⁴⁷ HUMK 4. madde şu şekildedir: "Alacağın bir kısmı dava olundukta, eğer son kısım ise, mahkemenin vazifesini tayinde müddeabihin kıymetine bakılır".

¹⁴⁸ **Aslan**, s. 54.

¹⁴⁹ **Aslan**, s. 54.

¹⁵⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3597; **Aslan**, s. 55; **Postacıoğlu**, s. 251; **Bilge-Önen**, s. 160. Aynı yönde bkz. "... nitekim, alacak miktarını gerçekte olduğundan daha az bildiren ve fazlaya ilişkin hakkını da saklı tutmayan alacaklının, bu şekilde, alacağın bu az miktarla sınırladığı, dolayısıyla da, fazla kısım yönünden zımni bir feragatte bulunmuş olduğu, öğdetide ve Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir ... yine fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmadığı için kısmi dava olarak nitelendirilmesine olanak bulunmayan, o nedenle de tam dava olarak kabulü gereken bir davadan sonra, alacağın kalan bölümü için ayrı (ek) bir dava açılması durumunda, önceki (tam) davada mahkemenin alacağın tamamı hakkında

Diğer taraftan alacağın bir kısmının dava edilmesi durumunda diğer kalan kısım için davadan feragat edildiği neticesinin çıkarıldığı sonucu çıkarılmasının caiz olmadığını savunan yazarlar da vardır. Bu görüşe göre feragat neticesine varabilmek için feragat beyanı ve iradesinin açıkça ortaya konulması gerekir. Bu tespit edilemeyeceği müddetçe davacının davranışına bakarak feragat sonucu çıkarılamayacağı belirtilmiştir¹⁵¹.

3. Kamu Davasından Vazgeçme Durumunda

Takibi şikayete tabi bir suçtan zarar gören kişi, kamu davası açıldıktan sonra, kamu davasından vazgeçerse, bu vazgeçme nedeniyle kamu davası düşer ve davacı bu vazgeçme sırasında kişisel, şahsi haklarını hukuk mahkemesinde, tazminat davası açma şeklinde saklı tutmaz ise artık hukuk mahkemesinde tazminat davası açamaz. Yani davacı hukuk mahkemesinde dava açmaktan zımnen feragat etmiş sayılır. Nitekim Yargıtay'ın da bu hususa ilişkin kararları mevcuttur¹⁵².

Kamu davasından feragat etmesi nedeniyle zımni feragat müessesesinin uygulanabilmesi için, suçtan zarar gören kişinin yani davacının, ceza davasından açık ve kesin biçimde vazgeçmiş olması gerekir. Vazgeçme açık ve kesin değilse davacının hukuk mahkemesindeki tazminat davasından zımni olarak feragat ettiği sonucu çıkartılamaz¹⁵³. Nitekim davacı baştan şikayet etmemişse, şikayetten de vazgeçme dolayısıyla hukuk mahkemesinde de zımni feragat olmaz¹⁵⁴. Ancak Yargıtay'ın son kararlarında zımni feragati genelde dar yorumlama eğiliminde olduğu görülmektedir¹⁵⁵.

---

karar vermiş olması karşısında kesin hüküm nedeniyle ek davanın reddi gerekeceği ...'. YHGK, E. 004/4-200, K. 2004/227, KT. 14.04.2004, TBBD, Kasım-Aralık 2005, sy. 61, s. 449.

¹⁵¹ Bu görüşe göre, kısmi dava açılmış ve kısmi dava açıldığı açıkça dava dilekçesinde ifade edilmemiş ise, bu durumdan ancak davanın geri alınması veya davanın geleceğe bırakılması anlamı çıkarılabilir. **Üstündağ**, Saim, İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967, s. 182.

¹⁵² '... TCK m. 111 de yazılı hükme göre kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı ayrıca şahsi hukukunu ayrıca saklı tutmamış ise artık hukuk mahkemesinde dahi dava edemez. Bu davada davacı ceza davasından vazgeçtiğini bildirirken şahsi hukukunu saklı tutmamıştır, onun için artık hukuk mahkemesinde de tazminat davası açamaz ...'. Y4HD, 7655/5415, KT. 24.05.1960, İBD, 1961/8-10, s. 267-269, **Kuru**, c. IV, s. 3599; '... İnceleme konusu olan bu işte davacı kamu davasında şikayetinden vazgeçerken şahsi haklarını saklı tutulmamış ve ızzar suçundan ötürü açılmış bulunan kamu davası feragat nedeni ile düşürülmüştür. O halde davanın anılan yasa hükmü uyarınca hemen reddine karar verilmesi gerekirken işin esasının incelenmiş olması bozmayı gerektirir ...'. Y4HD, 4627/15626, KT. 20.06.1989, YHD, 1986/10, s. 1431, **Kuru**, c. IV, s. 3600.

¹⁵³ **Kuru**, c. IV, s. 3600.

¹⁵⁴ '... davaya konu olayda başlangıçta bir şikayet olmadığı gibi sonradan şikayetten vazgeçme de yoktur. Sadece hiç kimseden şikayetçi değilim diye bir bildirim vardır. Bu bildirim bir vazgeçme olarak nitelendirilemez. Çünkü vazgeçmenin olabilmesi için daha önce bir şikayetin yapılmış olması gerekir ki ondan vazgeçme söz konusu olsun. Oysa olayda böyle bir şikayet yoktur. Kaldı ki buradaki 'hiç kimseden şikayetçi değilim' yolundaki açıklama ancak kimsenin cezalandırılmasını istemiyorum anlamına gelebilir. Bir kimsenin cezalandırılmasını istemek ondan kişisel hak da istemeyeceği anlamına gelmez. Gerçekten suç işleyenden şikayetçi olmama veya önce yapılmış şikayetten vazgeçmesinin sonuç

Kamu davası açıldıktan sonraki dönemde ceza davasından vazgeçilmesi, zımni feragat olarak kabul edilebilir. Dava açılmadan, mesela hazırlık soruşturması sırasında yapılan vazgeçme tazminat davasından da zımni olarak vazgeçme olarak yorumlanamaz¹⁵⁶.

Takibi şikayete bağlı olmayan suçlar bakımından zımni feragat durumu uygulanamaz. Çünkü bu durumda kamu davası vazgeçme nedeniyle düşmez¹⁵⁷.

4. Müteselsil Borçlular Durumunda

Müteselsil borçlulardan birine karşı borcun tamamı için dava açan alacaklı, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmamışsa, alacağının dava dışı bıraktığı kesiminden, diğer müteselsil borçlulara karşı da zımnen feragat etmiş sayılır. Nitekim idari yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle açılan bir tazminat davasında Yargıtay'ın bu hususa ilişkin kararı mevcuttur¹⁵⁸.

---

doğurabilmesi karşı tarafın kabulüne bağlı tutulmamış olmasına karşın, ceza hukukunda sanığın kabul etmemesi halinde müştekinin vazgeçmesi bir hüküm ifade etmemektedir. Ortada açılmış bir kamu davası, suçtan zarar görenin vazgeçmesi ile düşmüş olmadığından burada TCK 111. maddesi hükmü uygulanamaz ...'. Y4HD, 4739/6646, KT. 30.09.1986, YHD, 1986/10, s. 1431-1432, no, 598, **Kuru**, c. IV, s. 3601.

¹⁵⁵ '... mahkemece davacının ceza mahkemesinde alınan ifadesinde şikayetçi ve davacı olmadığı ve davalı şirketten hukuki ve cezai yönden davacı bulunmadığına ilişkin sözleri feragat kabul edilerek davanın reddine karar verilmiştir. Davacının ceza mahkemesindeki beyanı, uğradığı zararın tazmini için dava açmaktan kesin feragat olarak nitelendirilemez ve bağlayıcı değildir. Bu nedenle daha sonra açılan bu davanın esası incelenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir ...'. Y9HD, 6079/11172, KT. 14.07.1994, **Kuru**, c. IV, s. 3602. Aynı yönde bkz. YHGK, 9/824-133, KT. 01.03.1995, İKİD, 1995, sy. 417, s. 1324.

¹⁵⁶ '... davacı polise verdiği ifadede 'bana vuranın kim olduğunu bilmiyorum. Kimseden davacı değilim' sözlerini ... ortada böyle bir dava yokken yapılan açıklama geçerli olsa bile davacıyı bağlamaz. Davacının açıklaması zararını istemekten vazgeçme olarak nitelendirilemeyeceğinden tazminat davasının incelenmesi gerekir ...'. Y4HD, 546/1494, KT. 13.02.1976, YKD, 1977/7, s. 919-920, İKİD, 1978, sy. 207, s. 5991, **Kuru**, c. IV, s. 3602. Aynı yönde bkz. '... mahkeme davacının hazırlık kovuşturması sırasında 'kimseden şikayetçi değilim' şeklindeki beyanını dava hakkından vazgeçme olarak nitelendirmiş ve bu nedenle kararında direnmiştir ... görülüyor ki zarar görenin hukuk davası dışında vazgeçmesinin hukuki sonuç doğurabilmesi için hem 'vazgeçme kamu davası açıldıktan sonra hakim önünde gerçekleşmeli' ve hem de bu vazgeçme ile kamu davası düşmelidir ...'. YHGK, 4/782-992, KT. 07.12.1988, ABD, 1989/2, s. 367-368, **Kuru**, c. IV, s. 3602. Aynı yönde bkz. Y19HD, 2402/1596, KT. 23.02.1994, **Kuru**, c. IV, s. 3602.

¹⁵⁷ Karar örnekleri için bkz. **Kuru**, c. IV, s. 3604-3606.

¹⁵⁸ '... davalının Danıştay'ın gerek iptal, gerekse yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarını yerine getirmemek suretiyle davacıyı zarara uğrattığı dosyadaki delillerden anlaşılmaktadır. Bu durumda davacıyı çalıştıran kamu kurumu hizmet kusuru ve o kamu kurumunun başında bulunan davalı genel müdür de kişisel kusur sebebiyle davacıya karşı müteselsilen sorumludurlar. Bu durumda davacı, dilerse sadece idare aleyhine idari yargı yerlerinde bir dava açmak suretiyle maddi ve manevi zararının ödetilmesini isteyebileceği gibi, kişisel kusura dayanarak davalı aleyhine adliye mahkemelerinde ayrı bir dava açıp maddi ve manevi tazminat isteyebilir ... manevi zararının 15.000 lira olduğunu Danıştay'da açtığı davasında müteselsilen borçlulardan biri olan idareye (TRT'ye) karşı ileri süren davacı diğer müteselsilen borçlu olan davalı genel müdür aleyhine genel mahkemelerde açtığı davada 15.000 lirayı aşan manevi tazminat dileğinde bulunamaz. Çünkü davacı, müteselsilen borçlulardan birine karşı ulaştırdığı bir irade beyanı ile zararının kapsamını bildirmek suretiyle kendisini bağlamış bulunmaktadır. O halde mahkemenin 15.000 lirayı aşan şekilde manevi tazminata hükmetmemesi gerekirken bu kural

İ. Feragatin Kısmi Olabilmesi

Feragat tam veya kısmi olabilir. Yani davacı talep sonucundan tamamen veya kısmen feragat edebilir. Bu durumda feragat edilen kısım için uyuşmazlık sona erecek, feragat edilmeyen kısım hakkında ise uyuşmazlık sona ermeyecek, bu kısım için yargılamaya devam edilecektir¹⁵⁹.

Kısmi feragatin geçerli olması için, buraya kadar açıklamaya çalıştığımız tam feragatin özelliklerini de taşıması gerekir¹⁶⁰.

İdari yargı açısından tam yargı ve iptal davalarından kısmen feragat mümkün olabilir. Dava konusu işlemin şu kısmının iptalinden veya tam yargı davasında dava konusu hakkın bir kısmından feragat edebilir. Örneğin maddi ve manevi zarar talebiyle açılan davada, maddi zarar talebinden veya maddi veya manevi zarar miktarının belli bir kısmından vazgeçilebilir¹⁶¹. AYİM’nde açılan bir davada, mahkeme davacının maddi tazminat isteminden feragatini kabul etmiş, manevi tazminat açısından ise davayı hükme bağlamıştır¹⁶².

Bilindiği üzere İYUK’nun 5/1. maddesinde aralarında maddi veya hukuki yönden bağıllık yada sebep sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile dava açılabilir. Böyle bir davada bu işlemlerden biri veya bir kaçının iptali talebinden vazgeçilerek davanın buna ilişkin kısmından feragat edilebilir. Bu durumda, davaya diğer işlem veya işlemler açısından devam edilir¹⁶³.

---

aleyhine 30.000 lira tahsiline karar vermiş olmasında yasaya uyarlık yoktur ...’. Y4HD, 8988/9919, KT. 22.09.1980, İKİD, 1980, sy. 239, s. 8015-8016, **Kuru**, c. IV, s. 3604.

¹⁵⁹ **Yasin**, s. 168; **Aslan**, s. 58; **Karafakih**, Usul, s. 234; **Üstündağ**, s. 573; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Bilge**, s. 308; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 27, **Postacıoğlu**, s. 480; **Karagözoğlu**, s. 24; **Candan**, s. 765; **Turhanoglu**, s. 197; **Bilge-Önen**, s. 352; **Yaman**, s. 354; **Erdoğan**, Açıklamalı, s. 127.

¹⁶⁰ ‘... 26.2.2003 tarihinde verilen dilekçede, fazladan ödenen 2.954.670.000 liranın davalı idarece banka hesaplarına yatırılması nedeniyle davanın konusunun kalmadığı, esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerektiği belirtilmişse de, bu dilekçede yasal faiz isteminden de feragat edildiği hususunda bir açıklama bulunmadığından ... tarihleri arasındaki dönem için hesaplanacak yasal faizin de yükümlüye ödenmesinin zorunlu olduğu gerekçesiyle atık su ücretinin iadesi ile Belediye Meclisi kararının iptali istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmeden, yasal faiz istemini de kısmen kabul eden Edirne Vergi Mahkemesi’nin 18.3.2003 tarih ve 2003/46 sayılı kararının; davacı kurumun davadan feragat edilmesine ilişkin talebinin, aynı zamanda faizi de kapsadığı, davanın tümü hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerektiği ileri sürülerek bozulması istenilmektedir ... Vergi Mahkemesi kararı, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup... temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına ...’. D9D, E. 2003/2872, K. 2005/1696, KT. 30.06.2005, DD, 2006, sy. 111, s. 268-270.

¹⁶¹ **Candan**, s. 76; **Yasin**, s. 168.

¹⁶² AYİM2D, E. 2001/330, K. 2002/977, KT. 27.11.2002, AYİMD, 2003, sy. 18, c. 1, s. 141.

¹⁶³ **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762; **Yasin**, s. 168.

İYUK 5/2. maddeye göre de, davacıların hak ve menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi veya hukuki sebeplerin aynı olması halinde birden fazla kişi müşterek dilekçe ile dava açabilirler. Bu şekilde açılmış bir davada, birlikte dava açan kişilerden bir veya birkaçının davasından feragat etmesi halinde kalan davacılar açısından dava aynen devam eder¹⁶⁴.

Düzenleyici işlemler ile bu işlemlere dayalı uygulama işlemleri aleyhine İYUK'nun 7/4. maddesine göre birlikte dava açılması halinde, davacının sadece düzenleyici işlemin iptali talebinden vazgeçilebileceği belirtilmiştir¹⁶⁵. Kanaatimizce bu görüş yerinde değildir. Tam aksine genel düzenleyici işlemin iptali talebinden feragat edilememeli diğer taraftan uygulama işleminin iptali talebinden feragat edilebilmelidir. Zira ileride ayrıntısıyla görüleceği üzere genel düzenleyici işlemlerin iptalinde bireysel yararı aşan kamu yararı vardır. Bu davalarda feragat beyanı kabul edilemez. Bu durumda davacı kendi bireysel menfaatinin ihlaline yönelik olan ve bireysel yararı kamu yararından fazla olan uygulama işleminden feragat edebilir. Davacı her iki işlemin iptali isteminden de feragat ederse ise uygulama işleminde feragat beyanı kabul edilmeli, genel düzenleyici işlem bakımından feragat beyanı kabul edilmemeli ve yargılamaya sadece bu işlem üzerinden devam edilmelidir.

Tam yargı ve iptal davasının birlikte açılması durumunda, bu davalardan birinden feragat edilebileceği gibi, her davanın belli bir kısmından da feragat edilebilir.

III. DAVADAN FERAGATİN BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

A. Davadan Feragat ve Davanın Geri Alınması

HUMK'nun 185/1. maddesinde davacının davalının rızası olmadan davasını geri alamayacağı hükme bağlanmıştır. Bunun sonucu olarak davacı ancak davalının açık bir

---

¹⁶⁴ **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762. Aynı yönde bkz. '... Maddi ve manevi tazminat istemli tam yargı davasında davacılar vekilinin, üç davacı yönünden kısmen feragat ettiği anlaşılmalı, bu davacılar yönünden feragat nedeniyle davanın esası hakkında bir karar verilemez ise de, kalan diğer davacılar yönünden yargılamaya kaldığı yerden devam edilmelidir ...'. AYİM2D, E. 2001/182, K. 2001/313, KT. 18.04.2001, **Yaman**, s. 415.

¹⁶⁵ **Yasin**, s. 168.

irade beyanı, yani muvafakati ile davasını geri alabilir¹⁶⁶. Bu duruma davayı geri alma yasağı denir¹⁶⁷.

Davadan feragat ile davanın geri alınmasında, davanın geri alınması tanımından da açıkça anlaşıldığı üzere çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. İlk olarak davanın geri alınması halinde davacı sadece davasını geri almakta ve onu tekrar ileride açabilme hakkını saklı tutmaktadır¹⁶⁸. Bundan dolayı şu veya bu sebeple davayı geri alan davacı davasını ileride tekrar açabilecektir. Bu nedenle davanın geri alınmasına ‘davanın atıye bırakılması’ veya ‘davanın atıye terki’ de denilmektedir¹⁶⁹. Buna karşılık davadan feragat halinde davacı, dava konusu yapmış olduğu haktan feragat etmektedir. Bu nedenle feragat etmiş olduğu davayı tekrar açamaz. Davanın tekrar açılması halinde ise kesin hüküm itirazı ile karşılaşır ve dava reddedilir¹⁷⁰. Bundan başka, davadan feragat davalının muvafakatine bağlı olmadığı halde¹⁷¹, davacının davayı geri alabilmesi için davalının rızası HUMK’nun 185/1. maddesi hükmü gereğince zorunludur. Davacı davayı geri almak isterse davalı buna rıza göstermez ve davacı davasından feragat etmezse davaya devam edilir.

Davanın geri alınması ile davadan feragatin benzer yanları ise; her ikisinin de ancak bir dava esnasında yapılabilmesi, yani ortada derdest bulunan bir davanın bulunması, her ikisinin de ancak davacı tarafından yapılabilmesi ve nihayet her ikisinin de yapılmasıyla davanın derdestliğinin sona ermesidir¹⁷².

Uygulamada bu benzerliğin bazen sıkıntılara yol açtığı görülmüştür. Nitekim davadan feragat ile davanın geri alınması birbirine karıştırılmaktadır. Mahkemeler, davacının gerçek niyeti davadan feragat olmadığı halde, onun, bazı söz ve/veya davranışlarından davadan feragat ettiği sonucuna varmaktadırlar. Bu nedenle, herhangi bir yanlışlığa sebebiyet vermemesi davacının beyanları titizlikle yorumlanmalı, onun gerçek amacının davadan feragat etmek mi, yoksa davayı geri almak mı olduğu araştırılmalı, irade

---

¹⁶⁶ HUMK 185/1. maddesi hükmü şu şekildedir: Kanunu Medenide tayin olunan haller mahfuz kalmak şartıyla dava ikamesi ile aşağıda gösterilen neticeler hasıl olur: 1 - Müddeaaaleyhin rızası olmaksızın müddei davasını takipten sarfinazar edemez.

¹⁶⁷ **Kuru**, El Kitabı, s. 352.

¹⁶⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3547; **Üstündağ**, s. 571; **Postacıoğlu**, s. 479; **Karafakih**, Usul, s. 233; **Aslan**, s. 61; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Berkin**, Rehber, s. 706; **Bilge-Önen**, s. 350; **Bilge**, s. 309.

¹⁶⁹ **Aslan**, s. 61.

¹⁷⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3547.

¹⁷¹ **Kuru**, c. IV, s. 3547; **Üstündağ**, s. 571; **Postacıoğlu**, s. 479; **Berkin**, Rehber, s. 706; **Bilge-Önen**, s. 350; **Karafakih**, Usul, s. 234; **Karagözoğlu**, s. 53; **Bilge**, s. 309.

¹⁷² **Aslan**, s. 62.

beyanının açıklığa kavuşturulması için gerekirse ara kararıyla bu durum davacıdan veya vekilinden sorulmalıdır.

Davayı geri almanın idari yargılama usulünde bulunmaması nedeniyle davacının hukuk yargılama usulüyle karıştırarak bazen ‘davamızı geri alıyoruz’ şeklinde dilekçe yazdıkları görülmektedir. Bu nedenle davacının davasından feragat etme niyetinin hakim tarafından ara kararı ile netleştirilmesi gerekmektedir¹⁷³. Nitekim bu tür yanlış uygulamalara doğal olarak adli yargı yerlerinde daha sık karşılaşılmaktadır¹⁷⁴.

B. Davadan Feragat ve Davayı Kabul

HUMK’nun 92. maddesine göre kabul, ‘iki taraftan diğerinin netice-i talebine muvafakat etmesidir’ şeklinde tanımlanmıştır. Aslında kanunun bu maddesinde her ne kadar iki taraftan birinin ibaresi yer almakta ise de kabul, davalı tarafından yapabilen bir taraf usul işlemidir. Çünkü davayı kabul etme yetkisi ancak kendisine karşı dava açılmış kişiye, yani davalıya ait olabilir. Dolayısıyla, davacının davayı kabul etmesi, kural olarak, söz konusu olamaz. Ancak davalı, davacıya karşı bir karşılık dava açmış ise davacının, yani karşılık davanın davalısının da bu karşılık davayı kabul edebileceği doğaldır. Esasen, kanunkoyucu bu ihtimali de dikkate alarak ‘iki taraftan birinin’ ibaresini kullanmıştır¹⁷⁵.

İdari yargı bakımından karşılık davanın bulunmadığını davadan feragat kavramını incelerken değinmiş bulunmaktayız¹⁷⁶.

---

¹⁷³ ‘... davanın ileride dava açma haklarının saklı kalması kaydıyla takibinden vazgeçildiği, bu sebeple davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinin talep edildiği, mahkemece bu dilekçenin davadan feragat olarak nitelendirilmek suretiyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 185. maddesinde öngörülen davayı takipten vazgeçmek halinde, dava geri alınmakta ve ileride istenilen zamanda tekrar açabilme hakkı saklı tutulmakta; aynı kanunun 91. maddesinde öngörülen feragat halinde ise davacı netice-i talebinden yani hakkın özünden vazgeçmektedir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 31. maddesinde davayı takipten vazgeçmek konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulmadığından, idari yargıda davayı takipten vazgeçmek mümkün değildir. Bu nedenle mahkemece davayı takipten vazgeçme dilekçesinin davadan feragat şeklinde nitelendirilmesinde isabet görülmemiştir ...’. D6D, E. 1991/4453, K. 1992/772, KT. 27.02.1992, DD, 1993, sy. 86, s. 345.

¹⁷⁴ ‘... Davacının duruşmadaki tescil talebinin atıya terk edip bu konudan feragat ettiğine ilişkin beyanı davayı takipten sarfinazar niteliğinde olup bu husus davalının muvafakatına bağlıdır ...’. Y8HD, 5465/5515, KT. 16.05.1983, YKD, 1983/7, s. 1007. Aynı yönde bkz. Y8HD, 5839/6003, KT. 25.05.1981, YKD, 1981/9, s. 1143, **Kuru**, c. IV, s. 3548; Y13HD, 2155/3617, KT. 11.05.1981, **Kuru**, c. IV, s. 3548; Y11HD, 1339/4105, KT. 26.06.1998, Batder, 1998/XIX/3, s. 213-214, **Kuru**, c. IV, s. 3549; Y19HD, 6404/7218, KT. 04.07.1994, **Kuru**, c. IV, s. 3549; Y19HD, 77/7308, KT. 21.09.1995, **Kuru**, c. IV, s. 3549; YHGK, 7/818-222, YHD, 2000/1, s. 38-39, **Kuru**, c. IV, s. 3550.

¹⁷⁵ **Aslan**, s. 64.

¹⁷⁶ İdari yargıda davalı her zaman idaredir. İdari makamlar arasındaki uyumsuzluklara ilişkin idari davalarda ise her iki taraf da idaredir. Davacının özel hukuk kişisi olması durumunda, davalı idari yargıda karşılık dava açması mümkün değilken, davacının idari bir makam olması halinde davalı idare karşılık dava açabilir.

Bu açıklamalar ışığında davayı kabulü; davalının (idari yargılama usulünde davalı idarenin), davanın görülmekte olduğu mahkeme huzurunda, davacının talebinin tamamen veya kısmen haklı olduğunu belirten, tek taraflı bir irade açıklamasıdır' şeklinde tanımlamak mümkündür¹⁷⁷.

Kabul müessesinin genel yargı yeri olan adli yargıya özgü olarak öngörölmüş olup, tek taraflı hukuki sonuçların bağlandığı, kamu gücü iradesinin hukuka uygun olup olmadığının belirlenmesine yönelik idari yargılama hukukuna adapte edilmesinin mümkün olmadığı savunulmuştur¹⁷⁸. Bu görüşe göre, dava sırasında idare, işleminin hukuka aykırı olduğu kanaatine ulaşır, bu işlemi kaldırabilir veya geri alabilir. Bu itibarla, idarenin davanın kabulü yönünde bir irade açıklamasına ihtiyacı da bulunmamaktadır¹⁷⁹.

Karşı görüş olarak, kabul müessesinin idari yargılamada yerinin olması gerektiğini savunulmaktadır. Bu görüşe göre, işlemin dava sırasında geri alınması veya kaldırılması, sonuçları itibariyle, davanın kabul beyanı ile sona erdirilmesinden farklıdır. Kabul beyanı ile dava sona erdirildiğinde, kesin hükmün tüm sonuçları doğar. Halbuki idari yargılama usulünde kabul müessesesine yer verilmemesi halinde, idarenin dava esnasında işlemi kaldırması veya geri alması durumunda, mahkeme davayı konusuz kalması nedeniyle sona erdirecektir. İcrai karar alma gücünü elinde bulunduran idarenin, davanın konusuz kalması nedeniyle sona erdirilmesi halinde, aynı mahiyette idari işlem tesis etmesi olasıdır. Bu itibarla kabul müessesinin idari yargıda yerinin olması gerektiği savunulmuştur¹⁸⁰.

Kanunkoyucu feragat ve kabulü HUMK'nun 91 ve 95. maddeler arasında birlikte, aynı fasıl altında düzenlemiştir. Bunun sebebi feragat ve kabulün bazı istisnalar dışında büyük ölçüde benzerlik göstermeleridir. Hatta feragat ve kabulün aynı mahiyette, madalyonun iki ters yüzü olduğu ifade edilmiştir¹⁸¹.

---

¹⁷⁷ **Aslan**, s. 64; **Üstündağ**, s. 573; **Postacıoğlu**, s. 479; **Tanrıver**, s. 103; **Karagözoğlu**, s. 42; **Candan**, s. 763; **Yasin**, s. 177; **Alongoya**, s. 423; **Kalabalık**, s. 265; **Karavelioğlu**, c. II, s. 1364; **Coşkun-Karyağdı**, s. 356; **Gözübüyük-Tan**, s. 1111; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁷⁸ **Erkut**, Celal-Soybay, Selçuk, Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar, 5. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 352.

¹⁷⁹ **Çırakman**, Erol, Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Ankara 10-11-12 Haziran 1982, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu, No: 33, Ankara 1982, s. 106.

¹⁸⁰ **Yasin**, s. 178.

¹⁸¹ **Aslan**, s. 64; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Önen**, Sulh, s. 278; **Yasin**, s. 178; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

Yukarıda feragat müessesesi incelenirken yapılan açıklamaların büyük bir kısmı bu nedenle kabul beyanı içinde geçerlidir. Biz burada davanın kabulünün ayrıntısına girmeksizin sadece feragat ile kabulün istisnai olan farklılıklarını ortaya koymaya çalışacağız.

Kural olarak her davadan feragat edebilme yetkisi kabul edilmiştir. Ancak feragatte geçerli olan bu durumun kabul hukuki müessesinde geçerli olmadığı belirtilmiştir. Bu görüşe göre, feragat tarafların iradesine tabi olmayan, yani tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunmadığı (örneğin boşanma davası) hallerde dahi mümkündür. Oysa tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunmadığı (tapu tescil, boşanma vs.) davalarda, davalının davayı kabul etmesi davayı sona erdirmez¹⁸². Kanunun ifadesiyle HUMK 95/2; 'bilbeyyine hükme raptı mecburi olan davalarda kabul, sadece onu yapan tarafı (davalıyı) duruşmada hazır bulunmak zorunluluğundan kurtarır ve bu kabul bundan başka hiçbir hukuki sonuç meydana getirmez'. Bu tür davalara örnek olarak anlaşmalı boşanma dışındaki boşanma davaları¹⁸³, nesebin reddi ve babalık davaları¹⁸⁴, velayet hakkındaki davalar¹⁸⁵ verilebilir. Bu davalar kamu düzenine ilişkin olup bu tür davalarda sırf karşı tarafın kabulüne dayanılarak karar verilemez¹⁸⁶. Nitekim bu tür durumlara idari yargı davaları açısından feragatin kabul edilmediği kamu düzenini gerektiren davalar da gösterilebilir. Bu davalarda örneğin boşanma davasında davacının

---

¹⁸² **Aslan**, s. 65; **Üstündağ**, s. 573; **Postacıoğlu**, s. 480; **Bilge-Önen**, s. 355; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 28, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁸³ '... Boşanma davalarında kabul hukuki sonuç doğurmayacağı için usulün 94. maddesi uygulanmaz. Onun için davalının yargılama gideri ve vekalet ücreti ile yükümlü tutulmamasında bir yanlışlık yoktur ...'. Y2HD, 2064/2227, KT. 15.03.1977, İKİD, yıl 1977, sy. 197, s. 5329; '... Boşanma davasında kabul söz konusu olmaz. Diğer bir ifadeyle davalının davayı kabul etmesi boşanma kararı vermeye engel değildir. O halde 94. maddenin bu nevi davalarda uygulanması mümkün değildir. Davanın niteliği bakımından kabul ile hüküm caiz olmadığına göre ve mahkemece delil toplanıp hüküm tesis olunduğunda ve böylece davacı davasında haklı bulunduğu, boşanmaya karar verildiğine göre, davacı yararına vekalet ücreti takdir edilmemiş olması usul ve kanuna aykırıdır ...'. Y2HD, 6110/5819, KT. 16.10.1972, RKD, yıl 1972, sy. 11-12, s. 433-434, İBİD, yıl 1972, sy. 11-12, s. 1120-1122, ABD, yıl 1972, sy. 6, s. 1068-1069; '... oysa boşanma davasında kabul hukuki sonuç doğurmaz. Bu yön göz önünde tutulmaksızın davacı yararına yarı oranda vekalet ücreti takdir olunması usul ve kanuna aykırıdır ...'. Y2HD, 5196/5465, KT. 04.06.1985, YKD, yıl 1986, sy. 3, s. 343, YHD, yıl 1986, sy. 2, s. 239, İKİD, yıl 1985, sy. 298, s. 3670, Manisa Barosu Dergisi, Ocak 1986, s. 34-35.

¹⁸⁴ '... Babalık ve nesep gibi kamu düzenini ilgilendiren konularda kabul hukuki sonuç doğurmaz ...'. Y2HD, 7834/7713, KT. 17.10.1975, RG. 20.12.1975, sy. 15444, s. 10. Aynı yönde bkz. Y2HD, E. 2000/14687, K. 2001/219, KT. 11.01.2001, RG. 11.02.2001, sy. 24315, s. 31.

¹⁸⁵ '... Velayetin kullanılması, çocuğun ana ve babadan alınması, velayet hakkını, velayet hakkının sonuçlarını düzenleyen davalar kamu düzeni ile ilgilidir ve bu davalarda davalının davayı kabul etmesi sonuç doğurmaz ...'. Y2HD, 9213/9790, KT. 25.10.1993, **Kuru**, c. IV, s. 3732-3733.

¹⁸⁶ Y2HD, 2228/2283, KT. 15.04.1974, YKD, yıl 1977, sy. 10, s. 1364-1365; Y2HD, 535/584, KT. 01.02.1983, YKD, yıl 1983, sy. 8, s. 1152; Y2HD, 617/694, KT. 11.02.1972, RKD, yıl 1972, sy. 4-5, s. 183-184; Y2HD, 2720/2830, KT. 10.04.1978, İKİD, yıl; 1978, sy. 210, s. 6163; Y2HD, 2455/2567, KT. 30.03.1978, ABD, yıl 1978, sy. 3, s. 520; YHGK, 8/298-701, KT. 09.12.1964, AD, yıl 1965, sy. 9, s. 1083-1085; Y2HD, 5196/5465, KT. 04.06.1985, YKD, yıl 1986, sy. 3, s. 343.

davadan feragat etmesi kimsenin dava açmaya zorlanamaması bakımından kabul edilmişken, aynı davanın davalısı bakımından “davayı kabul” müessesesi kabul edilmemiştir¹⁸⁷.

Kabulün feragatten bir diğer önemli farkı da, yargılama giderleri bakımındadır. Feragat ve kabul eden taraf yargılama giderlerini ödemeye mecburdur. Feragatte davacı yargılama giderlerine mahkum olurken, davayı kabulde davalı yargılama giderlerine mahkum olur. Ancak kabul için özel bir durum öngörülmüştür. Şöyle ki, HUMK’nun 94/2. maddesine göre¹⁸⁸, davayı kabul eden taraf hal ve vaziyeti ile dava ikame edilmesine sebebiyet vermemiş ve ilk celsede davacının iddiasını kabul etmiş ise, artık yargılama giderlerinden sorumlu tutulamaz. Bu halde yargılama giderlerinden davacı sorumlu olacaktır. Davalının vekalet ücreti ve yargılama giderlerinden sorumlu olması için hal ve durumu itibariyle aleyhine dava açılmasına sebebiyet vermemiş ve ilk oturumda davayı kabul etmiş olması gerekir. HUMK’nun 94. maddesinde yer alan bu iki koşul gerçekleşmedikçe davalı yargılama giderleri ile sorumlu olur¹⁸⁹. Fakat tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunmadığı ve bu nedenle kabulün davayı sona erdirmediği davalarda HUMK’nun 94/2. maddesi uygulanamaz. Bu davalarda, davalı ilk oturumda davayı kabul etmiş olsa dahi mahkeme, kabule rağmen davaya devam eder ve davalı davada haksız çıkarsa davalıyı yargılama giderlerine mahkum eder.

İdari yargılama usulünde bu koşulların ne şekilde uygulanacağı belirli değildir. Zira idari yargılama usulünde kural olarak dosya üzerinden inceleme yapılır ve yazılılık esastır. Duruşma (celse) yapılması çok istisnaidir. Bu sebeple kıyasen bu koşulun davalı idarenin savunması şeklinde anlamak idari yargıya daha uygun düşer. Bu durumda davalı idarenin bu madde hükmüden yararlanması için birinci şart olarak kabul beyanını cevap dilekçesi ile mahkemeye sunması gerekecektir. Fakat davaya hal ve vaziyeti ile sebep olmamaya ilişkin ikinci koşulun idari yargılama usulünde uygulanması pek mümkün gözükmemektedir. Şöyle ki, idari işlem ve eylemler idarenin tek taraflı iradesi ile ortaya çıkmaktadır. Özellikle idari başvurunun zorunlu olduğu idari işlemler ile tam yargı davalarında, davalı idare, dava açılmasına sebebiyet vermediği iddiasında bulunamayacaktır. Bu nedenle, medeni yargılama usulünden farklı olarak, idari yargıda

---

¹⁸⁷ **Aslan**, s. 66; **Postacıoğlu**, s. 480; **Berkin**, Rehber, s. 712; **Bilge-Önen**, s. 355; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 28, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁸⁸ ‘Şu kadar ki müddeaaaleyh hal ve vaziyeti ile aleyhine dava ikamesine sebebiyet vermemiş ve ilk muhakeme celsesinde de müddeinin iddiasını kabul etmiş ise masarifi muhakeme ile ilzam olunamaz’.

¹⁸⁹ YHGK, 4/133-892, KT. 17.11.1973, İKİD, 1974, sy. 159, s. 2657.

davalı idare, yargılamaya bizzat işlem veya eylemleri ile sebebiyet verdiği için davayı kabul etse dahi HUMK'nun 94/2. maddesinde belirtilen bu istisnai hükümden yararlanamayacağı haklı olarak ileri sürülmüştür¹⁹⁰.

Diğer taraftan davacı davadan feragat etmiş ve aynı anda davalı da davayı kabul etmiş olması durumunda hangi beyanın esas alınması gerektiği de üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bu durumda kabul edilen feragat ve kabul duruşmada yapılmış ise hangi beyan önce ise ona bakılacaktır. Davacı daha önce feraga beyanında bulunmuş ise dava feragatle, davalı daha önce kabul beyanında bulunmuşsa dava kabul ile sonuçlanacaktır. Yazılı olarak feragat veya kabul beyanlarının birlikte verilmesi durumunda ise hangi beyan mahkeme kaydına önce girmişse o beyan esas alınacaktır¹⁹¹. Nitekim Yargıtay benzer bir olayda bu şekilde hüküm veren mahkeme kararını onamıştır¹⁹². Tabii burada boşanma davalarında olduğu gibi davayı kabul mümkün olmazsa, feragat beyanının esas alınarak karar verilmesi gerektiği açıktır.

C. Davadan Feragat ve Sulh

Sulh, esasında idari yargılama usulünde düzenlenmiş olmayıp hukuk usulü yargılamasında geçerli olan bir hukuki müessedir. HUMK ve Borçlar Kanunu'nda sulh için açık bir düzenleme yer almamıştır. Ancak ayrı bir düzenlemesi bulunmasa dahi sulh gerek doktrinde gerekse de uygulamada geçerli kabul edilmektedir. Nitekim bunun sonucu olarak mahkeme önünde sulh ile ilgili olarak şimdiye kadar makaleler yazılmış ve hukuk yargılama usulünde geniş kapsamda yer bulmuştur¹⁹³.

Sözlük anlamıyla sulh; iki tarafın karşılıklı istekleriyle, varolan bir çekişmeyi ortadan kaldırmaları veya çekişmenin ortaya çıkmasına engel olmalarıdır. Hukuk yargılamasında sulh, tarafların serbestçe üzerinde tasarruf edebilecekleri konularda olur¹⁹⁴.

¹⁹⁰ **Yasin**, s. 183; **Candan**, s. 706.

¹⁹¹ **Soner**, s. 447.

¹⁹² Davalı 23.01.1976 tarihli dilekçeyle davayı kabul ettiğini bildirmiş. Bu beyan 11.02.1976 tarihinde davacıya tebliğ edilmiş bunun üzerine davacı, 16.02.1976 tarihli dilekçe ile davasında feragat etmiştir. Mahalli mahkeme bunun üzerine kabul beyanının feragatten önce karşı tarafa teslim edilmesine binaen davayı kabule göre hüküm kurmuştur Yargıtay ise bu kararı onamıştır. Bkz. Y11HD, E. 3136/1976, K. 3429/1976, KT. 29.06.1976, KY, **Soner**, s. 447.

¹⁹³ **Önen**, Sulh, s. 19; **Kuru**, c. IV, s. 3742; **Postacıoğlu**, s. 484; **Üstündağ**, s. 578; **Bilge-Önen**, s. 355-356; **Arık**, Sulh, s. 142-143; **Berki**, D. Himmet, Davanın Hitamı ve Sulh, Adliye Ceridesi, 1937, yıl 28, sy. 4, s. 295-297, **Seviğ**, Vasfi Raşid, Mukavelelerin Tasnifi ve Borçlar Kanununun Dışında Bırakılmış Olan Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, AÜHFD, c. 6, yıl 1949, sy. 2-3-4, s. 144-146; **Ansay**, Sulh, s. 200-201; **Ulusan**, İlhan, Maddi Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD, Yıl 1971, sy. 7, s. 169-170; **Aslan**, s. 67.

¹⁹⁴ **Yılmaz**, Hukuk Sözlüğü, s. 745.

Sulh ile davanın tarafları, karşılıklı anlaşma, fedakarlık, sözleşme ile dava konusu uyuşmazlığa son verirler. Genellikle davacı, talep sonucunun bir kısmından feragat eder ve davalı da davacının talep sonucunun diğer kalan kısmını kabul eder. Böylece kısmi feragat ve kısmi kabul ile sulh anlaşması veya sözleşmesi meydana gelir¹⁹⁵.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere sulh, feragatten farklı bir kavramdır. Aralarındaki temel farklılık feragat davacının tek taraflı iradesine bağlı olarak ortaya çıkmakta iken, sulhde karşılıklı olarak fedakarlıkta bulunularak mevcut anlaşmazlık karşılıklı irade beyanının uyuşmasıyla sona ermektedir. Bu bakımdan sulh iki taraflı bir akit iken, feragat tek taraflı taraf usul işlemidir¹⁹⁶. Sulh ancak tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri davalarda mümkündür. Yani tarafların, dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunmadığı davalarda sulh ile dava sona ermez¹⁹⁷. Oysa feragatte durum farklıdır. Tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin olmadığı davalar da davacı davasından feragat edebilir. Bu tür davalara örnek olarak anlaşmalı boşanma dışındaki boşanma davaları, nesebin reddi ve babalık davaları, velayet hakkındaki davalar, gibi davalar kamu düzenine ilişkin olup bu tür davalarda sulha dayanılarak karar verilemez.

Feragat ile sulh arasındaki bir diğer farklılık ise, şarta bağlı olarak feragat mümkün değilken, taraflar, mahkeme önünde şarta bağlı bir sulh sözleşmesi yapabilirler ve böyle bir sulh sözleşmesi ile davanın son bulmasını sağlayabilirler¹⁹⁸. Nitekim bir tarafın şarta bağlı olan feragat veya kabul teklifi, diğer tarafça kabul edilirse sulh sözleşmesi meydana gelir. Ancak diğer tarafça kabul edilmemesi halinde sulh sözleşmesi meydana gelmez. Bu durumda yargılamaya devam edilmesi gerekir¹⁹⁹.

Diğer bir farklılık ise, feragatte yargılama giderleri davacı üzerinde kalırken, mahkeme önünde sulh durumunda aksine bir anlaşma yok ise, kabul ve feragat oranlarına göre yargılama giderlerini davacı ve davalı birlikte öderler²⁰⁰. Ancak mahkeme yargılama

---

¹⁹⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3742; **Önen**, Sulh, s. 23; **Berkin**, Rehber, s. 719; **Tandoğan**, Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 1. Bası, c. I, İstanbul 1990, s. 14; **Aslan**, s. 67; **Ansay**, Sulh, s. 201; **Seviğ**, s. 145; **Berki**, Sulh, s. 298; **Arık**, Sulh, s. 146; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁹⁶ **Ulusan**, s. 169; **Önen**, Sulh, s. 27; **Aslan**, s. 67; **Berki**, Sulh, s. 298; **Seviğ**, s. 145; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁹⁷ **Önen**, Sulh, s. 27; **Bilge-Önen**, s. 352, **Postacıoğlu**, s. 480, **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 27, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278.

¹⁹⁸ **Önen**, Sulh, s. 58; **Kuru**, c. IV, s. 3746; **Tandoğan**, s. 15; **Berkin**, Rehber, s. 720; **Bilge-Önen**, s. 357; **Üstündağ**, s. 579; **Berki**, Sulh, s. 300; **Ulusan**, s. 190; **Aslan**, s. 68.

¹⁹⁹ Örnek karar için bkz. **Kuru**, c. IV, s. 3746-3747.

²⁰⁰ **Aslan**, s. 68; **Kuru**, c. IV, s. 3766; **Önen**, Sulh, s. 161, **Üstündağ**, s. 482, **Bilge-Önen**, s. 358, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

giderleri üzerinde de tarafların bir anlaşmaya varması için imkan tanır. Anlaşma yine vaki olmaz ise, bu sefer kabul ve feragat oranlarına göre davacı ve davalıyı yargılama giderlerine mahkum eder²⁰¹.

İdari yargılama usulünde ise sulh müessesine yer verilmemiştir. İdare ile davacının anlaşması durumunda ya davacının davadan feragat etmesi veya davalı idarenin davayı kabul etmesi gerekecektir. Bunların olmaması durumunda idare dava konusu idari işlemi geri alarak davayı konusuz bırakabilir.

D. Davadan Feragat ve İslah

İdari ve adli yargılama usul hukukunda iddianın ve savunmanın teksifi ilkesi geçerlidir. İddia ve savunma tarafın muvafakati olmaksızın değiştirilemez ve genişletilemez. Fakat bu genel kurala sadece hukuk usulünde geçerli olmak üzere istisna getirilmiştir. O da ıslahtır. İslah sözlük anlamıyla düzeltme anlamına gelir. İslah, davada tarafça düzeltme; karşı tarafın iznine veya hakim onamına bağlı olmaksızın, bir tarafın usule ilişkin olarak yaptığı işlemleri, gerekli giderleri vermek koşuluyla, kanunda belirtilen süre içerisinde yöntemine uygun olarak tamamen veya kısmen düzeltilmesini sağlayan hukuksal bir çağrı olup, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının bir istisnasıdır²⁰².

İslah tanımından da anlaşılacağı üzere feragatten farklıdır. Feragat davaya son veren taraf işlemidir. Davacı hem esas haktan hem de davadan feragat etmektedir. İslahın amacı ise tam tersine davaya son vermek değildir. Davacı veya davalının yapmış olduğu usul işlemini tamamen veya kısmen düzeltmesidir. Davasını tamamen ıslah eden davacı, bununla davasından feragat etmiş olmamaktadır. Sadece davanın işleyiş tarzı değiştirilmektedir²⁰³.

Davadan feragati sadece davacı yapabilirken ıslahı ise hem davacı hem de davalı yapabilmektedir. Burada davalının ıslah ettiği savunmasıdır.

Danıştay İYUK'nun 31. maddesinde ıslahtan söz edilmediği için, idari yargıda ıslahın mümkün olmadığına karar vermektedir²⁰⁴.

---

²⁰¹ Örnek karar için bkz. **Kuru**, c. IV, s. 3766.

²⁰² **Yılmaz**, Hukuk Sözlüğü, s. 345; **Yılmaz**, İslah, s. 27; **Yeşil**, s. 127; **Tuna**, s. 595; **Aslan**, s. 69.

²⁰³ **Bilge-Önen**, s. 349, **Yılmaz**, İslah, s. 115, **Aslan**, s. 70.

²⁰⁴ '... 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun yargılama usulleri başlığını taşıyan 63 ve müteakip maddelerinde dava dilekçesindeki sebebin ve talebin sonradan değiştirilmesi (ıslah) imkanı kabul edilmediğinden bu davanın belediye hizmetlerine kesilmesine hasren incelenmesi mümkün değildir ...'. D6D, E. 1975/3666, K. 1975/5468, KT. 05.12.1975, DD, 1976, sy. 22-23, s. 273-274. Aynı yönde bkz. D5D, E.

Buna karşılık, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi daha cesur adım atarak AYİMK'nun HUMK'nun hangi hallerde uygulanacağını düzenleyen 56. maddesinde ıslahtan söz edilmemesine rağmen idari yargıda ıslahın mümkün olduğuna karar vermiştir²⁰⁵. Burada medeni usul hukukunda ıslah kurumunun varlığına gerekçe oluşturan nedenlerin idari yargılama usulü içinde geçerli olduğu ve bu nedenle idari yargıda da ıslah kurumunun kabul edilmesinin uygun olduğu belirtilmiş ve AYİM kararının bu itibarla yerinde ve olması gereken bir karar olduğu vurgulanmıştır²⁰⁶.

IV. DAVADAN FERAGAT NİTELİĞİ TAŞIMAYAN DURUMLAR

A. HUMK m. 186/1' in Değerlendirilmesi

Bilindiği üzere iyi niyetli üçüncü kişinin iktisabı Medeni Kanunda koruma altına alınmıştır. HUMK 186. maddesi bu konuda düzenleme getirmiş²⁰⁷, bu durumda davacının söz konusu malı iyi niyetle alan yani temellük eden şahsa karşı devam ettirdiği davada, iyi niyet dikkate alınarak davacının davasının reddi durumunda, davacının bu durumda eski davalıya karşı yeni bir dava açarak eski davalıdan tazminat isteme hakkı olduğunu kurala bağlamıştır. Davacının bu durumda eski davalı hakkındaki davasından vazgeçmesi veya sarfınazar etmesi eski davalıya karşı açılmış olan davadan feragat edilmesi niteliğinde değildir²⁰⁸.

B. HUMK m. 409 ile İYUK m. 6/4-5 ve m. 26/3' ün Değerlendirilmesi

---

1970/4275, K. 1971/2347, KT. 28.04.1971, DD, 1972, sy. 4, s. 248; D12D, E. 1969/3858, K. 1970/237, KT. 04.02.1970, AİD, 1973, sy. 4, s. 131. Bu konudaki Danıştay kararlarının eleştirisi için bkz. **Yılmaz**, Ejder, İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı, ABD, c. 40, yıl 1983, sy. 3-4, s. 15-34.

²⁰⁵ '... İdari yargıda ıslah müessesine, yargılamanın yenilenmesi aşamasında da başvurulabilir ...'. AYİM1D, E. 1988/300, K. 1989/219, KT. 09.05.1989, AYİMD, c. 1, 1993, sy. 7, s. 140-143; '... Şartları bulunduğu takdirde, ıslah müessesesi idari yargıda da uygulanabilir ...'. AYİM1D, E. 1990/764, K. 1991/1549, KT. 07.05.1991, AYİMD, 1993, sy. 7, s. 143; Aynı yönde bkz. AYİM1D, E. 1993/1128, K. 1994/1185, KT. 25.10.1994, AYİMD, 1995, sy. 9, s. 92-93.

²⁰⁶ **Kuru**, c. IV, s. 4056; **Yılmaz**, İddia ve Savunma, s. 18.

²⁰⁷ 'Dava ikame edildikten sonra iki taraftan biri müddeabihi ahara temlik ederse diğer taraf muhayyerdir. Dilerse temlik eden taraf ile olan davasından sarfınazar ederek müddeabihe temlik eden kimseye karşı dava eder. Bu suretle davayı kazanırsa mahkumunaleyh, müddeabihi kendisine temlik eden kimse ile beraber masarifi muhakemeyi kefaleti müteselsile ile vermeğe mahkum olur. Dilerse davasını müddeabihi ahara temlik eden taraf hakkında zarar ve ziyan davasına tebdil eder'.

²⁰⁸ **Bilge-Önen**, s. 479; **Postacıoğlu**, s. 471; **Berkin**, Rehber, s. 617; **Üstündağ**, s. 563; **Aslan**, s. 71.

HUMK'nun 409. maddesinde²⁰⁹, dosyanın işlemde kaldırılması düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre, duruşmaya çağrılmış olan tarafların hiçbirisi duruşmaya gelmez veya duruşmaya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirirlerse; dava yenileninceye kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Duruşma tarihinin belirlenmesi için tarafların mahkemeye başvurması gerekir. Taraflar yine de gün tespit ettirmek için başvurmazlar ise bu durumda son işlem tarihi esas alınarak bir ay sonra dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. İşlemde kaldırılma tarihinden itibaren taraflardan birisi dilekçe ile mahkemeye başvurarak davanın yenilenmesini isteyebilir. Ancak bir ay içinde başvurmazlar ve dosya işlemde kaldırılırsa, dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten itibaren üç ay içinde yenilenmeyen davalar açılmamış sayılır. Mahkemece bu durum resen nazara alınarak kayıt kapatılır²¹⁰.

İşte belirtilen durumun ortaya çıkması halinde yani davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi durumunda davacı davasından feragat etmiş sayılamaz. Çünkü davacının feragat yönelik bir iradesi mevcut değildir. Davacı sadece davasını terk etmiş sayılmaktadır. Bu nedenle açılmamış sayılan davasını yeniden harç ödemek suretiyle tekrar açabilir²¹¹. Oysa davadan feragat durumunda esas haktan feragat edildiği için, davacının tekrar dava açma hakkı yoktur.

Diğer taraftan İYUK 6/4-5. maddesinde²¹² davacının posta giderini dava açılırken veya dava açıldıktan sonra çeşitli nedenlerle eksik ödemesi nedeniyle kanunda belirtilen

---

²⁰⁹ 'Oturuma çağrılmış olan tarafların hiçbirisi gelmediği veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde dava yenileninceye kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Oturum gününün belli edilmesi için tarafların başvurması gereken hallerde, gün tespit ettirilmemiş ise, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle birinci fıkra hükmü uygulanır. Yukarıdaki fıkralar hükmü gereğince dosyası işlemde kaldırılmış olan dava, işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurması üzerine yenilenebilir. Yenileme dilekçesi, oturum, gün, saat ve yerini bildiren çağrı kağıdı ile birlikte taraflara tebliğ olunur. Dava dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenilenirse yeniden harç alınır. Bu harç yenileyen tarafından ödenir ve karşı tarafa yüklenemez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, yeni bir dava sayılmaz. İşlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde yenilenmeyen davalar açılmamış sayılır ve mahkemece bu hususta kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır. Birinci ve ikinci fıkralar gereğince işlemde kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilemeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi halde beşinci fıkra hükmü uygulanır.

²¹⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. **Aras, Celal-Arslan, Leyla- Cesur, Nilgün, Hukuk Usulünde Davanın Açılmamış Sayılmasına Karar Verilecek Haller, AD, Mart-Nisan 1985, yıl 72, sy. 2, s. 380-381.**

²¹¹ **Aras-Arslan-Cesur, s. 366; Ulukapı, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Konya 1997, s. 143-149; Postacıoğlu, s. 525; Aslan, s. 73.**

²¹² İYUK 6/4. maddesi hükmü şu şekildedir; Herhangi bir sebeple harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile dava açılmış olması halinde, otuz gün içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde verilmez veya tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur. İYUK 6/5.

tebligatlara rağmen posta giderini yatırmaz ise dava dosyası işlemde kaldırıılır. Dosya işlemde kaldırıldıktan sonra posta veya harç ücretinin tamamlanması için tekrar tebligat yapılır ancak yine ödeme yapılmaz ise üç ay sonra davanın açılmamış sayılmasına karar verilir²¹³.

İşte belirtilen durumun olması halinde yani davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi durumunda davacı davadan feragat etmiş sayılmaz. Çünkü davacının feragatle yönelik bir iradesi mevcut değildir. Burada davacı sadece davadan feragat etmiş sayılmaktadır. Bu nedenle davacı açılmamış sayılan davadan yeniden harç ödemek suretiyle açılabilir. Oysa davadan feragat durumunda esas haktan feragat edildiği için davacının tekrar dava açma hakkı yoktur.

Davacı, adres değişikliğini bildirmedeği için işlemde kaldırılan dosyayı (İYUK m. 26/3'te düzenlenmiştir)²¹⁴, bir yıl içinde yeni adres göstermek suretiyle tekrar yenileme talebinde bulunarak yargılamasına devam ettirebilir. Fakat bu süre içinde yeni adres bildirmez ise davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. Davacının feragatle yönelik bir iradesi mevcut değildir. Burada davacı sadece davadan feragat etmiş sayılmaktadır. Bu nedenle buradaki durum davadan feragat olarak kabul edilmez.

C. Tebligat Kanunu m. 5'in Değerlendirilmesi

Tebligat Kanunu²¹⁵ ve bu Kanuna dayanılarak hazırlanan Tebligat Nizamnamesinin 6. maddesinde, dava dilekçesinin davalıya tebliği için davacının posta giderlerini peşin

---

maddesi hükmü şu şekildedir: Dava açıldıktan sonra posta ücretinde tebliğ işlemlerinin yapılmasını engelleyecek şekilde azalma olması halinde, otuz gün içinde posta ücretinin tamamlanması daire başkanı veya görevlendireceği tetkik hakimi, mahkeme başkanı veya hakim tarafından ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Bu kararın tebliği tarihinden başlayarak üç ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur.

²¹³ ... posta ücret tarifesi değişmesi sebebiyle eksik hale gelen posta ücretinin tamamlanması hususunun davacıya ikinci kez bildirilmesine rağmen belirtilen süre içinde eksiklik giderilmediğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir ...'. D3D, E. 1992/383, K. 1993/3794, KT. 23.12.1993, **Aslan-Berk**, s. 211. Aynı yönde bkz. '... kendisine yapılan iki ayrı tebligata rağmen, davanın devamı sırasında artan posta giderlerini yatırmayan, bu nedenle dosyası işlemde kaldırılan davacının üç ay içinde söz konusu noksanlığı gidermediği ve bir başvuruda bulunduğu görülmekle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir ...'. AYİM2D, E. 1998/822, K. 2000/293, KT. 08.11.2000, AYİMD, 2001, sy. 15, s. 114-115.

²¹⁴ İYUK'nun 26/3. maddesi hüküm şu şekildedir: Davacının gösterdiği adrese tebligat yapılamaması halinde, yeni adresin bildirilmesine kadar dava dosyası işlemde kaldırılır ve varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Dosyanın işlemde kaldırıldığı tarihten başlayarak bir yıl içinde yeni adres bildirilmek suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde, davanın açılmamış sayılmasına karar verilir

²¹⁵ Tebligat Kanunu 5. maddesi hükmü şu şekildedir; Tarifede yazılı PTT ücretlerini veya dördüncü madde mucibince verilecek zaruri masrafları, hilafına bir hüküm bulunmadıkça tebliğin yapılmasını isteyen

olarak ödemekle yükümlü olduğu, posta giderinin peşin olarak ödenmemesi halinde mahkemece davacıya posta giderinin ödenmesi için süre verileceği, eğer davacı verilen bu süre içinde de posta giderini ödemez ise talebinden sarfınazar etmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır. İşte buradaki ‘talebinden sarfınazar etmiş sayılır’ ibaresi doktrinde ve uygulamada değişik yorumlara neden olmuş, bunun davadan feragat mi, yoksa davayı geri alma mı, yoksa sadece tebligattan vazgeçme mi olduğu tartışılmıştır.

Bir görüş bu durumda davacı yalnızca tebligattan vazgeçmiştir. Dolayısıyla bu halde dosyanın yenileme talebine kadar işlem den kaldırılması gerekir. Bununla davacı davasını takip etmekten vazgeçmiş sayılmaz şeklindedir²¹⁶.

Diğer bir görüşe göre ise tebliğ masrafını ödemeyen davacı davasını, HUMK 185/1 anlamında takipten vazgeçmiş sayılır. Yani davasını geri almıştır²¹⁷. Fakat burada farklı bir durum vardır. Zira bilindiği gibi davanın geri alınması için davalının muvafakati gerekmektedir. Burada ise davalının muvafakatı aranmadan davacının davasını geri aldığı kabul edilmektedir. Burada özel bir hüküm vardır. Çünkü dava dilekçesi henüz davalıya tebliğ edilmediğinden, davacının davasını geri alması veya davasını takipten vazgeçmiş sayılması için, davalının muvafakatini almasına gerek yoktur. Bu nedenle davalı yararına, bu halde yargılama giderine de hükmedilmez²¹⁸.

Konumuz açısından olayı değerlendirmek gerekirse, burada sorun ‘talebinden sarfınazar etmiş sayılır’ ibaresinin, davadan feragat olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı meselesidir. Nitekim Danıştay bir kararında, ara kararı bildiriminden itibaren 30 gün içinde gerekli giderlerin ödenmesine ilişkin ara kararı gereğini yerine geirmeyen davacının davasından feragat etmiş saymıştır²¹⁹.

---

peşin olarak öder. Tebliği çıkaracak merci tarafından tayin olunan mehil içinde gerekli masrafı vermeyen, talebinden sarfınazar etmiş addolunur. Zaruri sebeplerden dolayı bu mehle riayetsizlik halinde yeni bir mehil verilir.

²¹⁶ **Postacıoğlu**, s. 380; **Berkin**, Rehber, s. 375; **Bilge-Önen**, s. 436-437; **Moroğlu**, Erdoğan-Muşul, Timuçun, Tebligat Hukuku, İstanbul 1990, s. 53-54.

²¹⁷ **Üstündağ**, s. 452; **Aslan**, s. 73.

²¹⁸ **Üstündağ**, s. 452; **Aslan**, s. 74.

²¹⁹ D3D, E. 1985/104, K. 1985/505, KT. 08.02.1985, DBB; ‘... Bu hükümler muvacehesinde, davalıya ilan yapılacak tebligata ait masrafları deruhte edip etmeyeceği ve işbu kararın tebliğinden itibaren 30 gün süre zarfında gerekli masrafları deruhte etmeyeceğini bildirdiği veya herhangi bir beyanda bulunmadığı takdirde Tebligat Kanununun 5. ve Tebligat Nizamnamesinin 6. maddeleri hükmü gereğince davasından feragat etmiş sayılacağı hususu ... tebliğ edilmiş bulunmaktadır ... davacıya tebliğ edilen ara kararı gereğinin 30 gün içerisinde yerine getirilmediği anlaşıldığından... davacı idarenin davasından feragat etmiş sayılmasına ...’. D9D, E. 1980/3734, K. 1981/4242, KT. 23.09.1981, DD, 1982, sy. 46-47, s. 340-341. Aynı yönde bkz. D9D, E. 1971/534, K. 1971/2438, KT. 09.10.1971, Danıştay 9. Daire Kararları, Danıştay Yayınları, Ankara 1973, s. 208; D9D, E. 1974/681, K. 1975/200, KT. 05.02.1974, **Müderrişoğlu**, s. 566.

Danıştay'ın bu kararı eleştirilebilir. Zira bu kararın İYUK 6. maddesi nedeniyle artık uygulama alanı bulunmamaktadır. Çünkü madde gereğince harç veya posta ücretinin yatırılmaması veya azalması durumlarında mahkeme ancak davanın açılmamış sayılmasına karar verecektir²²⁰.

Feragat kesin hüküm etkisine sahip ve dava konusu uyuşmazlığı sona erdiren bir beyan olduğuna göre, ara kararının yerine getirilmemesi nedeniyle davadan feragat edildiğinin kabul edilmesi mümkün görülmemektedir²²¹. Zira feragat davaya son veren ve kesin hükmün hukuki sonuçlarının ortaya çıkmasına neden olan bir durumdur. Dolayısıyla davacı bu durumda davasını tekrar açamaz. Bu nedenle tebliğ masraflarını yatırmayan kişiye, dava konusu haktan da feragat etmiş sayılma gibi çok ağır bir sonucun bağlanması kabul edilmemelidir²²². Burada davacı davasını hiç açmamış olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla süresi içinde olmak koşulu ile, harcını ödeyerek davasını yeniden açabilir.

---

²²⁰ D3D, E. 1992/383, K. 1993/3794, KT. 23.12.1993, **Aslan-Berk**, s. 211. Aynı yönde bkz. AYİM2D, E. 1998/822, K. 2000/293, KT. 08.11.2000, AYİMD, 2001, sy. 15, s. 114-115.

²²¹ **Yasin**, s. 164.

²²² **Moroğlu-Muşul**, s. 53; **Üstündağ**, s. 452; **Aslan**, s. 75.

İKİNCİ BÖLÜM

FERAGAT EDİLEMEYECEK DAVALAR VE DAVADAN FERAGAT EDEBİLECEK KİŞİLER

I. GENEL OLARAK

Kural olarak her davadan feragat edilebilir. Anayasanın 36. maddesi ve HUMK'nun 79. maddesi gereğince, hiç kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamayacağı gibi, açmış olduğu bir davayı da sonuna kadar takip etmeye de zorlanamaz. Bireyler açmış oldukları davalardan istedikleri zaman feragat edebilirler. Haklı veya haksız olmalarının hiçbir önemi yoktur.

Medeni usul hukukuna hakim olan ilkelerden birisi de, 'Tasarruf İlkesi'dir. Bu ilke uyarınca dava malzemesinin taraflarca hazırlanması ve davanın taraflarca yürütülmesi esastır. Tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf edebilmeleri de bu ilkenin sonucudur. Tasarruf ilkesi hakimin kendiliğinden bir davaya bakamayacağını, ancak, talep, yani dava açılması üzerine davaya bakabileceğini, tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkilerinin bulunduğunu ve hakimin, tarafların talebi ile bağlı olduğunu ifade eder²²³. Bu ilkenin doğal sonucu olarak hakimin kendiliğinden bir davaya bakması yasaktır. Açık bir kanun hükmü olmadıkça hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamaz. Davanın açılmasında olduğu gibi tarafların aralarındaki uyuşmazlığı hükme konu yapma mecburiyetlerinin olmaması da bu ilkenin kapsamında yer alır. Feragat, kabul ve sulh gibi işlemler, davanın taraflarının aralarındaki uyuşmazlığı hükme konu yapma mecburiyetlerinin olmaması ve yargılama üstünde tasarruf edilebileceklerinin somut görüntüleridir²²⁴.

Dava konusu üzerinde tarafların tasarruf yetkisi bulunmasa dahi, davacı davasından feragat edebilir. Örneğin tasarruf ilkesinin tam olarak uygulanmadığı, boşanma, velayet, babalık, nesep davalarında, kabul kesin hükmün sonuçlarını doğurmadığı halde, davacı davasından feragat edebilir ve bununla davası son bulur²²⁵.

²²³ **Ulukapı**, Ömer, Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlanma İlkesi, SÜHFD, Konya 1998, c. 6, sy. 1-2. s. 723; **Kuru**, El Kitabı, s. 399; **Bilge-Önen**, s. 296-297; **Alongoya**, s. 2; **Muşul**, Timuçun, Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul 1984, s. 42.

²²⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3650; **Ulukapı**, Taraflarca Hazırlama İlkesi, s. 723; **Kuru**, El Kitabı, s. 399; **Bilge-Önen**, s. 296-297; **Alongoya**, s. 2; **Muşul**, s. 42; **Aslan**, s. 76; **Yılmaz**, İddia ve Savunma, s. 14.

²²⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3650; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 28; **Bilge-Önen**, s. 350, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 278; **Postacıoğlu**, s. 480.

II. FERAGAT EDİLEMEYECEK DAVALAR

Kural her davadan feragat edilmesi olduğu halde, bazı istisnai durumlarda feragat davayı sona erdirmez. Mahkeme feragat rağmen davaya devam etmekle mükelleftir. Bu istisnalar şunlardır;

A. İdari Davalardan Feragat

İdari yargılama usulü açısından üzerinde durulması gereken husus idari yargıda açılan her davadan feragatin mümkün olup olmadığıdır. İdari yargılama usulünün davadan feragat konusunu ayrıntılı olarak düzenlemediği, İYUK'nun 31. maddesinin yapmış olduğu atıf ile HUMK'nun uygulanacağını emrettiği görülmüştür.

Ancak biz burada bir ayırım yapmak ve idari davalardan feragati, idari dava türlerine göre incelemeyi uygun gördük.

Doktrinde, davadan feragat müessesinin ancak idari yargılama hukukuyla bağdaştığı ölçüde ve özellikle de idari yargıda iptal davalarının objektifliği ve kamuya yönelik sonuçları dikkate alınarak uygulanabileceği savunulmaktadır²²⁶.

Gerçekten de, idari yargı, bir yönüyle adli yargıda olduğu gibi, bireylerle idare veya idari makamlar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözer. Ancak, idari yargının konusunu oluşturan idari eylem ve işlemler kimi zaman sadece bir kişinin hak ve menfaatlerini etkilemekten öte, toplumsal menfaatleri etkileyecek boyutta olabilir. Bu nedenle idari yargı, sadece uyuşmazlıkları çözmekle kalmaz, idarenin yargısal denetimini yaparak hukuk düzeninin korunmasını sağlar. İdari yargının bu özelliği, yargılama usullerindeki kurallara da bağlanmıştır. Kural olarak tarafların iradesine bağlı olarak yürütülen hukuk muhakemelerinden farklı olarak, mahkemeyi etkili kılan resen araştırma ilkesi ile hakime maddi ve hukuki gerçeği araştırma yetkisi veren bir yargılama usulü benimsenmiştir. Dolayısıyla idari yargılama usulünde tarafların yargılama aşamasında sınırlandırılmış yetkilerinden söz etmek mümkündür. Davanın yönetilmesi, yürütülmesi ve sonuçlandırılması adli yargıda olduğu gibi tarafların iradesine bırakılmamıştır²²⁷. Diğer bir ifadeyle idari yargı kendiliğinden davranma yeteneğine sahip olmamakla birlikte, harekete

²²⁶ **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85; **Çakmak**, Münci, İdari Yargıda Davadan Feragat, AÜHFD, c. 53, 2004, sy. 1, s.186; **Yasin**, s. 169.

²²⁷ **Yasin**, s. 169; **Çakmak**, s. 186.

geçtikten sonra ise sahip olduğu dinamizm bakımından durdurulmayan bir aktive gücünü içerir²²⁸

İptal davalarının amacının idarenin hukuka bağlılığını sağlamak olduğu, bu davalarda davacının rolünün idarenin işleminin hukuka ve kanuna aykırılık saptandığında işlemin geçmişe etkili olarak iptal etmesi için idari yargı merciini harekete geçirmekten ibaret olduğu, iptal davalarının özel hukukta benzerine rastlanmayan, idare hukukuna özgü bir dava türü olduğu ifade edilmiştir²²⁹. İptal davasında davanın hakim tarafından yönetilmesi ve yürütülmesi, bu dava sonucunda verilen kararın herkes açısından geçerli olması gibi objektif kriterleri olması yanında, özellikle davacı açısından aranan menfaat ihlali koşulu gibi subjektif nitelikler de bulunmaktadır²³⁰.

İptal davası, idarenin yargısal denetimini sağlamakla birlikte, özellikle davacıların özel hukuk kişileri olması durumunda aynı zamanda bir uyumsuzluğun çözülmesi, kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması da amaçlanır. Ayrıca idari yargılama usulünde dava açma ehliyeti, dava açma süresi, dava masrafları gibi bazı düzenlemelerin, davacıyı davada etkili kıldığı söylenebilir²³¹. Dolayısıyla özellikle, iptal davalarının feragat beyanı ile sona erdirilip erdirilemeyeceğine ilişkin sorunun, davanın konusuna bakılarak çözülmesinin daha doğru olacaktır.

Bir kimsenin atama işleminin hukuka aykırı olması durumunda, hukuka aykırılıktan doğrudan etkilenen ilgili şahıstır. Ancak tüzük, yönetmelik, yönerge ve talimat gibi düzenleyici işlemlerin hukuka aykırı olmasından hem ilgili birey hem de toplum doğrudan etkilenir. Bu nedenle birel işlem ile düzenleyici işlem nitelik itibarıyla birbirinden oldukça farklıdır²³².

İdari yargıda genellikle tam yargı davalarında ve birel işlemlerin iptali davalarında HUMK'nda geçerli olan davadan feragatin aynen idari yargılama usulünde de geçerli olduğu yani bu davalardan kural olarak feragat edilebileceği kabul edilmiştir²³³.

---

²²⁸ **Özay**, İl Han, Türkiye'de İdari Yargının İşlev ve Kapsamı, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 10-11-12 Haziran 1982, Ankara 1982, s. 15.

²²⁹ **Azrak**, Ali Ülkü, "İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler", Onar Armağanı, 1977, s. 146; **Yasin**, s. 170.

²³⁰ **Azrak**, İptal Davaları, s. 145.

²³¹ **Yasin**, s. 171.

²³² **Duran**, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982, s. 390; **Özay**, İşlev, s. 14-15.

²³³ **Yasin**, s. 171; **Çakmak**, s. 187; **Aslan**, s. 101; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85.

Feragat edebilmek yada edememek için tespit etmeye çalıştığımız ayırıcı nokta şimdiye kadar belirtildiği ve örneklendiği üzere öncelikli olarak idari işlemin niteliğidir. Buna göre bireysel işlemlerin iptali davalarında kural olarak feragat etmek mümkün olmakla birlikte düzenleyici işlemlerin iptali davalarında feragat etmek mümkün olmamalıdır. Bu nedenle düzenleyici işlemlerin iptali davalarında, davacı davasından feragat etse dahi, mahkeme davayı sona erdirmeyerek karara bağlamalıdır²³⁴.

Bilindiği üzere idari davalar esas itibariyle iptal davaları ve tam yargı davaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. İptal davaları da konu itibariyle esas alınmak üzere birel idari işlemlerin iptali ile genel düzenleyici işlemlerin iptali olarak iki kısma ayrılmaktadırlar. Biz önce davadan feragatin mümkün olmadığını ileri sürüldüğü genel düzenleyici işlemlerin iptali davalarından feragati, sonra da davanın niteliğine göre bazen feragatin mümkün görülmediği birel işlemlerin iptali davalarında davadan feragati, en son ise feragatin her halde kabul edilebileceğinin belirtildiği tam yargı davalarından feragati inceleyeceğiz.

1. İptal Davalarından Feragat

Genel düzenleyici işlemlerin iptali davalarında dava açıldıktan sonra artık davadan feragat edilemeyeceği kural olarak ileri sürülmüştür²³⁵. Çünkü düzenleyici işlemin iptali davasından bireyin feragat etmesi, bireyin menfaatine uygun düşse bile toplumsal menfaatle bağdaşmaz. İdari yargının, idarenin hukuka aykırı işlem yapmasına imkan vermemesi gerekir. Düzenleyici işlemlerde bireye tanınan hak bir ölçüde geri alınmakta, kamusal menfaatin sağlanması için bireyin menfaati ikinci plana atılmaktadır. Bu husus bir çelişki olmasına karşın, hukuk devleti ve kanuni idarenin ise kaçınılmaz sonucudur. Çünkü birel ve düzenleyici işlemlerin nitelikleri gereği her ikisine de aynı usul hükümlerini uygulamak mümkün değildir²³⁶. Bu nedenle, düzenleyici işlemlerin iptali amacıyla açılan iptal davaları ile sonuçları itibariyle tüm toplumu ilgilendiren birel işlemlerin iptali istemiyle açılan davalardan feragatin mümkün olmadığı belirtilmiştir²³⁷.

Davadan feragat, şahsa bağlı ve özgürce kullanılan bir haktır. Ancak bu durumun idari yargıda farklı değerlendirildiği görülmektedir. Bu noktada, özel hukuktaki feragat ile

---

²³⁴ **Yasin**, s. 171; **Çakmak**, s. 18; **Aslan**, s. 101; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85; **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Aslan**, s. 101.

²³⁵ **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Yasin**, s. 171; **Çakmak**, s. 191; **Aslan**, s. 101; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemesi, s. 85.

²³⁶ **Çakmak**, s. 191.

²³⁷ **Yasin**, s. 171; **Candan**, s. 767-768.

idari yargıdaki feragatin ikili bir ayrıma gidilerek uygulanmasının feragat kurumunu zedelemeyeceği, bu durumun idari yargının bünyesinden kaynaklandığı belirtilmiştir²³⁸.

Nitekim Danıştay'ın, feragat hakkında verdiği kararlarında, kişi ve kamu yararı arasındaki dengeyi gözettiği görülmektedir. Yüksek mahkeme verdiği bir kararında, iptal davasının amacının kural olarak ilgililerin haklarını ve çıkarlarını koruması yanında yürütmenin ve idarenin hukuka uygun davranmasını gerçekleştirmeye yönelik olduğunu, iptal davasının bu niteliği ile objektif ve soyut nitelikte bir dava türü olduğunu vurgulamış, sadece kişisel çıkarı ihlal edilen davalarda feragatin geçerli olduğuna hükmetmiştir²³⁹. Ayrıca davacının dava konusu işlemle olan menfaatini kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünde değerlendirmekte ve davacının feragat beyanını bu tespitlerden sonra karara bağlamaktadır. Nitekim bu kapsamda sadece köy muhtarının davadan feragat beyanını yeterli bulmamakta ve diğer menfaati etkilenen köy halkının da feragat beyanına muvafakat vermesini şart koşmaktadır²⁴⁰.

---

²³⁸ Çakmak, s. 192.

²³⁹ '... İdari Yargıda iptal davası, kural olarak ilgililerin haklarını ve çıkarlarını korumanın yanında, yürütme ve idarenin hukuka uygun davranmasını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu özelliği ile iptal davaları objektif ve soyut nitelikte bir dava türü olduğu teoride genel olarak ifade edilmekle birlikte istisnai olarak iptal davalarının subjektif ve somut nitelikte örneklerinin de olduğu uygulama da gözlenmektedir. Sadece davacının kişisel çıkarını ihlal eden somut, subjektif nitelikteki işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda hüküm verildikten sonra karar kesinleşmeden davanın herhangi bir aşamasında davacının davasından feragat etmesinin kabul edilmesi gerekir. Zira uyuşmazlık konusu olayda kamu menfaati değil bireysel menfaat söz konusudur. Bireysel yararın söz konusu olduğu ahvalde ihlal edilen kamunun hukuku olmayıp bireyin hukukudur. Kendi hukuku üzerine mutlak tasarruf yetkisine sahip olan bireyin davasından feragatinde de herhangi bir kısıtlama düşünülemez. Feragat ilişkin uyuşmazlık konusu olaylarda, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar vermek yerinde olacaktır ...'. D6D, E. 1994/484, K. 1994/1873, KT. 09.05.1994, DBB.

²⁴⁰ '... İdare Mahkemesince, Dairemizin bozma kararı doğrultusunda davacının feragat isteği kabul edilerek, vazgeçme nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. İdari Yargıda iptal davası, kural olarak ilgililerin haklarını ve çıkarlarını korumanın yanında, yürütme ve idarenin hukuka uygun davranmasını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu özelliği ile iptal davalarının objektif ve soyut nitelikte bir dava türü olduğu teoride genel olarak ifade edilmekle birlikte, istisnai olarak, iptal davalarının subjektif ve somut nitelikte örneklerinin de olduğu uygulamada gözlenmektedir. Sadece davacının kişisel çıkarını ihlal eden, somut, subjektif nitelikteki işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda hüküm verildikten sonra karar kesinleşmeden davanın herhangi bir aşamasında davacının davasından feragat etmesinin kabul edilmesi gerekir. Zira uyuşmazlık konusu olayda kamu menfaati değil bireysel menfaat söz konusudur. Bireysel yararın söz konusu olduğu ahvalde ihlal edilen kamunun hukuku olmayıp bireyin hukukudur. Kendi hukuku üzerinde mutlak tasarruf yetkisine sahip olan bireyin davasından feragatinde de herhangi bir kısıtlama düşünülemez. Bu durumda, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenerek davacının davayla ilişkisinin irdelenmesi yapıldıktan sonra, feragat hakkında karar verilmesi gerekmektedir. Olayda, ... İli, ... Köyü sınırları içinde bulunan kaynak suyunun 10 yıl süre ile bir şirkete kiralanmasına ilişkin işlemin ... İdare Mahkemesince iptal edilmesine ilişkin kararın temyiz aşamasında, davacı köyün muhtarınca davadan feragat edilmesi istemi doğrultusunda karar verilmeye üzere Dairemizin 6.5.1999 gün ve 788 sayılı kararı ile bozulduğu, davanın daha sonraki aşamalarında, gene Dairemizin 15.2.2001 gün ve 522 sayılı bozma kararına uyarak, feragat isteminde bulunan Köy Muhtarı ...'ın, dilekçenin kendi elinden çıkmadığı yolundaki iddiasının doğru olmadığı Mahkemece tespit edildikten sonra, feragat istemi kabul edilerek karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir ... Bu dava, su kaynağının köylünün kullanımından alınmasıyla ilgili olduğundan, köy

Özellikle imar planına dayanan davalarda Danıştay içtihat geliştirerek, davacılar veya kurum ve kuruluşlar tarafından belde veya semt sakini sıfatıyla açılmış objektif nitelikteki iptal davalarının, mutlak olarak kamu yararına dayandığına, davacının davasından feragat edemeyeceğine karar vermektedir²⁴¹. Nitekim benzer gerekçe ile Danıştay, bir beldeye tavuk çiftliği kurulmasına yönelik olarak yapı ruhsatının iptali istemiyle açılan davada, davacılar veya kurum ve kuruluşlar tarafından belde veya semt sakini sıfatıyla açılmış objektif nitelikteki bir iptal davasında, kamu yararı ölçütü mutlak olduğundan, davacının davasından feragat etmesinin düşünülemeyeceği, tavuk çiftliği kurulmasına izin veren inşaat ruhsatının, köy halkının ve çevrenin sağlığını tehdit edebileceği düşüncesiyle bu davada feragat isteminde bulunulmasında kamu yararı bulunmadığına karar vermiştir²⁴².

Danıştay, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının açmış olduğu davalarda kamu yararı ölçütünün mutlak olarak uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Zira bu davalarda bireysel menfaatin artık geride kaldığı ve davacının bu nedenle davasından feragat etmesinin düşünülemeyeceğine karar vermektedir²⁴³.

---

halkının genel ve ortak menfaatine ilişkin bulunmaktadır. Dolayısıyla Köy Muhtarı Köy Derneği adına bu davayı yürütmekte olup, kişisel menfaatinin etkilenme derecesi, köyün diğer sakinleri ile aynı konumdadır. Bu durumda, köy ahalisinin tümünü doğrudan ilgilendiren bu davadan vazgeçilebilmesi için Köy Derneğinin ve İhtiyar Heyetinin olumlu görüşünün alınması gereklidir. Bu nedenle, bu davada köy muhtarının köyün yetkili kurullarının onayını almadan tek başına yapmış olduğu feragat başvurusu, yukarıda anılan davadan feragatın değerlendirilmesine ilişkin ölçütlere uygun düşmemektedir ve köy halkının menfaatine aykırı niteliktedir ...'. D8D, E. 2002/4506, K. 2003/2130, KT. 08.05.2003, DBB.

²⁴¹ '... Danıştay 6 ncı Dairesinin inceleme konularına göre feragat konusunun değerlendirilmesi zorunludur. Uyuşmazlık konularının içerik ve nitelendirilmelerine uygun olarak her davada davadan feragatın yukarıda belirlenen ölçütler esas alınmak suretiyle, karara bağlanmasında hak ve hukuka uyarlık bulunduğu açıktır. Nitekim uyuşmazlık konusu olayda; davacıların 1/5000 ölçekli metropoliten nazım imar planında ağaçlandırılacak alanda kalan taşınmazlarının İstanbul Gıda Toptancıları İmalat Sanayi ve Depolama alanına ayrılmasına dair 1/5000 ile 1/1000 ölçekli imar planlarının iptali istemiyle dava açtıkları, mahkemenin keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırmak suretiyle dava konusu işlemlerin iptaline karar verdiği, Dairemizce bu kararın ek gerekçe ile onandığı, ancak kararın düzeltilmesi aşamasında davacıların davadan feragat ettiği anlaşılmakta ise de; yukarıdaki açıklamaların ışığında kamu yararının üstün olduğu bu davada; feragat istemi kabul edilmeyerek uyuşmazlığın esasına geçildi ...'. D6D, E. 1994/484, K. 1994/1873, KT. 09.05.1994, DBB; Aynı yönde bkz. DİDDGK, E. 2004/745, K. 2004/861, KT. 21.10.2004, DKD, 2005, yıl 3, sy. 6, s. 48, **Arslan-Sımmaz-Dünder**, s. 682-686; D6D, E. 2000/6026, K. 2001/1295, KT. 28.02.2001, KY; D6D, E. 1998/3967, K. 1998/4824, KT. 22.10.1998, KY; D6D, E. 1998/2253, K. 1998/4658, KT. 19.10.1998, KY.

²⁴² D6D, E. 2004/3242, K. 2004/5107, KT. 22.10.2004, KY.

²⁴³ '... Dosyanın incelenmesinden, davacı vekili tarafından verilen ve 5.11.2002 tarihinde kayda giren dilekçe ile davadan feragat edildiği anlaşılmaktadır. İdari Yargıda iptal davası, kural olarak ilgililerin hakkını ve çıkarlarını korumanın yanında, yürütme ve idarenin hukuka uygun davranmasını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu özelliği ile iptal davalarının subjektif ve somut nitelikte örneklerinin de olduğu uygulamada görülmektedir. Sadece davacının kişisel çıkarını ihlal eden somut, subjektif nitelikteki işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda hüküm verildikten sonra karar kesinleşmeden davanın bir aşamasında davacının davasından feragat etmesinin kabul edilmesi gerekir. Zira uyuşmazlık konusu olayda kamu menfaati değil bireysel menfaat sözkonusudur. Bireysel yararın sözkonusu olduğu ahvalde ihlal edilen kamunun hukuku olmayıp bireyin hukukudur. Kendi hukuku üzerinde mutlak

Diğer taraftan diğer bir görüşe göre davadan feragat kavramı değerlendirilirken kamu-kişisel yarar ayrımı yapılmasının idari yargı için mevcut hukuksal düzenlemelere, başka bir deyişle pozitif hukuka uygun olmadığı ileri sürülmüş ve bu tür bir ayrımın ancak yapılacak kanun değişikliği ile getirilebileceği, böyle bir düzenleme olmadan bu şekil bir ayrımın yerinde olmadığı belirtilmiştir²⁴⁴. Bu görüşe göre ilk derece mahkemesinde karar verilmeden yapılacak her türlü feragatin, düzenleyici işlem-birel işlem, kamu yararı-bireysel yarar ayrımı yapılmadan, geçerli olarak kabul edilmesi gerektiği savunulmuştur²⁴⁵.

İptal davalarında karar verildikten sonra artık feragat edilecek bir netice-i talep kalmadığı, özellikle bu durumun iptal kararı verilen mahkeme kararlarında çok sıkı uygulanması gerekeceği, aksi takdirde, Anayasanın idareye tanımadığı hukuka aykırı işlem yapabilme irade ve yetkisinin, yargı kararı ile idare edilen konumundaki davacıya tanınmış olacağı haklı olarak ifade edilmiştir. Özellikle de tüzük, yönetmelik gibi kural koyucu nitelikteki işlemlerin iptallerine karar verildikten sonra, temyiz aşamasında ilk derece mahkemesi kararından feragat edilebileceğinin kabulünün, hukuk devleti ilkesine aykırı olacağı belirtilmiştir²⁴⁶.

Diğer taraftan daha öncede belirtildiği üzere düzenleyici işlem ile birlikte bireysel işlemin iptali istemiyle açılan davalarda, bireysel işlemin iptalinden feragat edilebilmesi olanaklıdır. Bu durumda davada, sadece genel düzenleyici işlemin iptaline ilişkin kısmı bakımından esasa girilerek maddi anlamda hüküm kurulabilecektir. Davacı her iki işlem için feragat beyanında bulunursa yine sadece genel düzenleyici işlemin iptaline ilişkin kısım bakımından esasa girilerek maddi anlamda hüküm kurulabilecektir.

Davacının, bir idari işlemin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla dava açması halinde, idari işlem gerçekten hukuka aykırı ise, bu hukuka aykırılığı giderme imkanı elde etmiş olacaktır. Çünkü mahkeme kendiliğinden bir davaya bakamayacağına göre, ortada

---

tasarruf yetkisine sahip olan bireyin davasından feragatinde de herhangi bir kısıtlama düşünülemez. Feragata ilişkin uyuşmazlık konusu olayda, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar vermek yerinde olacaktır. Olayda davacının davayla ilişkisini iyi irdelemek gerekir. Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu sıfatıyla açılmış objektif nitelikteki bir iptal davasında kamu yararı ölçütü mutlak olduğundan yerel mahkemece verilen karardan sonra davacının davasından feragat etmesi düşünülemez. Danıştay Dokuzuncu Dairesinin inceleme konularına göre feragat konusunun değerlendirilmesi zorunludur. Uyuşmazlık konularının içerik ve nitelendirilmelerine uygun olarak her davada davadan feragatin yukarıda belirlenen ölçütler esas alınmak suretiyle karara bağlanmasında hak ve hukuka uyarlık bulunduğu açıktır ...'. D9D, E. 2002/6234, K. 2003/1083, KT. 02.04.2003, DBB. Aynı yönde bkz. D9D, E. 2002/6288, K. 2003/1921, KT. 17.04.2003, KY.

²⁴⁴ **Candan**, s. 768.

²⁴⁵ **Candan**, s. 768.

²⁴⁶ **Candan**, s. 768. Bu konu hakkında davadan feragatin zamanı başlığı altında daha geniş açıklamada bulunulacaktır.

davacının böyle bir talebi varken, sonradan davacı bu talebinden feragat etmek suretiyle vazgeçse bile, mahkeme artık önüne gelmiş bulunan idari işlemin hukuka aykırı olup olmadığını incelemeli ve hukuka aykırı bulursa iptal etmelidir.

Genel düzenleyici işleme karşı, işlemde menfaati etkilenen herkesin dava açma hakkı vardır. O halde davacı davasından feragat etse dahi, başka kişilerin dava açma hakkı olduğuna göre, mahkemenin hukuka aykırılığı giderme imkanını kaybetmiş olmadığı ileri sürülebilir²⁴⁷.

Bu düşüncenin iki yönden dayanaksız olduğu ileri sürülebilir. Birincisi dava açma süresi bakımından genel düzenleyici işlemler genel olarak Resmi Gazetede yayınlansa da ilgili şahıslar bu işlemlerden, genelde uygulama işlemiyle haberdar olup, hem uygulamam hem de dayanağı genel düzenleyici işlemi dava konusu etmektedirler. Bu nedenle diğer kişiler açısından bu şekilde bir uygulama imkanı olup olmadığı belirsiz olabileceği gibi uygulama olsa dahi menfaatleri ihlal edilmesine rağmen dava açmayabilirler. O nedenle nasıl olsa başka davalarda açılmış olabilir düşüncesiyle feragat beyanını kabul ederek davaya son verme hukuk devleti ve diğer bu zamana kadar idari yargı ile anlatmak istediğimiz temel esaslara aykırılık oluşturacaktır.

Bu düşüncenin ikinci yönden dayanaksız olması ise usul ekonomisi gerekçesine dayandırılmıştır. Zira usul ekonomisi ilkesi hem hukuk usulü ve hem de idari yargılama usulünde geçerli olan bir ilkedir. Bu itibarla, aynı idari işleme karşı açılmış bir dava varken, davacının feragatine rağmen mahkeme incelemesini sürdürüp idari işlemi iptal ederse, zaten bundan bütün ilgililer yararlanacağı için, yeniden dava açılmasına gerek kalmayacaktır. Bu nedenle de hem mahkemeler boş yere meşgul edilmiş olmayacak, hem de emek ve zamandan tasarruf edilmiş olunacaktır²⁴⁸.

Tüm bu gerekçelere, kural olarak her davadan feragat edilebileceği, dolayısıyla istisnaların geniş olarak yorumlanmaması gerektiği, feragatin davacının Anayasal hakkı olduğu, bu Anayasal hakkın kullanılmasının engellenemeyeceği, iptal davasından feragati yasaklayan açık kanun hükmünün bulunmadığı, pozitif bir düzenleme olmadan içtihatla, kanunun aksine bir hüküm kurulmasının hukuka aykırı olduğu ve objektif nitelikteki bir idari işleme karşı menfaati ihlal edilen herkesin dava hakkı bulunduğu ve nihayet belki de bunun zorlama bir yorum olduğu ve bu sebeple her davadan feragat edilebileceği

---

²⁴⁷ Aslan, s. 107.

²⁴⁸ Aslan, s. 107.

gerekçeleriyle eleştiri getirilebilir²⁴⁹. Diğer taraftan idari yargıda davanın davacının olayı olduğu, onun iradesi ile başladığı, yargılama sonucunda çoğu kez tek hüküm ifade ettiği kişinin de davacı olduğu, bu nedenle, iptal davasının objektif niteliği bulunsa dahi, bu nokta esas alındığında, davacı başlattığı yargılama sürecini kendi iradesi ile sona erdirebilmesi gerektiği ileri sürülebilir²⁵⁰.

Bu eleştirilere rağmen ayrıntısıyla belirtildiği üzere iptal davalarının hukuk devleti ilkesini sağlayan en önemli araç olması ve bu davalarda üstün kamu yararı bulunması nedeniyle, genel düzenleyici işlemlere karşı açılmış olan iptal davalarından feragatin mahkemece dikkate alınmaması gerekmektedir.

İdare hukuku anlamında birel işlem, kişisel bir hukuki durum doğuran, belirli kişi veya bir iş hakkında yapılan ve yalnız bunlar bakımından hüküm ve sonuç doğuran işlemlerdir²⁵¹. Birel işlemlerin tümünde hem konu ve hem özne önceden bilinmekte, daha doğrusu ortaya çıkan sonuç, sadece bir kişi, nesne ya da olay için geçerli olan bir durumun gerçekleştirilmesine yönelik olmaktadır²⁵². Dolayısıyla davacı, bireysel bir işleme karşı iptal davası açmış ise, bu davadan feragat edebileceği, HUMK'nda geçerli olan davadan feragatin aynen idari yargılama usulünde de geçerli olduğu yani bu davalardan kural olarak feragat edilebileceği kabul edilmiştir²⁵³.

Bir memura kıdem verilmemesi, pasaport verilmemesi gibi işlemlerin iptali istemiyle açılan davalar, konusu ve sonuçları itibarıyla sadece davacıyı ilgilendirmektedir. Ancak bir binanın tarihi eser olarak tescil edilmemesi, kamu malının kamu yararı dışında bir işe tahsis edilmesi gibi birel işlemler ise sonuçları ve etkileri itibarıyla tüm toplumu ilgilendirdiğinden bu davalar açıldıktan sonra feragat edilememelidir²⁵⁴.

Diğer taraftan, birel idari işlem dahi olsa eğer işlem hakkında yürütmeyi durdurma kararı verilmiş ise, o davadan feragat edilemeyeceği de ileri sürülmüş olmakla birlikte bu konuyu davadan feragatin zamanı başlığı altında inceleyeceğiz.

---

²⁴⁹ **Candan**, s. 768.

²⁵⁰ **Güran**, s. 18.

²⁵¹ **Onar**, c. I, s. 226; **Gözübüyük**, Yönetim Hukuku, s. 316; **Özay**, İl Han, Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004, s. 434; **Günday**, Metin, İdare Hukuku, İmaj Yayıncılık, 5. Bası, Ankara 2002, s. 111; **Gözler**, Kemal, İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, c. I, Bursa 2003, s. 559; **Akyılmaz**, Bahtiyar, İdare Hukuku, Sayram Yayınları, Konya 2004, s. 271; **Derbil**, Süheyp, İdare Hukuku, 5. Bası, Ankara 1959, s. 23; **Balta**, Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş, TODAİE Yayınları No: 117, 1968/1970, s. 156; **Güran**, s. 9.

²⁵² **Özay**, Günışığında Yönetim, s. 435; **Günday**, İdare Hukuku, s. 112.

²⁵³ **Yasin**, s. 171; **Çakmak**, s. 187; **Aslan**, s. 101; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85.

²⁵⁴ **Yasin**, s. 171.

Kanaatimizce sonuç olarak, genel düzenleyici işlemlerin iptali davasının açıldıktan sonra artık kamuya mal olduğu ve ister ilk aşama olsun, isterse karar verildikten sonra ki aşama olsun bu davalarda bireysel yararı aşan kamu yararı nedeniyle feragat edilemeyeceğinin kabul edilmesi yerinde olacaktır. Diğer taraftan birel işlemlerin iptali davalarında ise, her olayın mahkemece kendine has özellikleri incelenerek bireysel-kamu yararı dengesine bakılmalı, örneğin binanın tarihi eser olarak tescil edilmemesi, kamu malının kamu yararı dışında bir işe tahsis edilmesi gibi bireysel işlemler, sonuçları ve etkileri itibari ile tüm toplumu ilgilendirdiğinden, bu davalar açıldıktan sonra feragat edilememelidir. Ancak harcırah veya ek ödeme veya döner sermaye payının ödenmemesi gibi işlemlerin iptali istemiyle açılan davalar veya kamuyu pek etkilemeyen normal memur atamaları veya disiplin işlemlerinde ise, bireysel menfaatin, kamu yararı menfaatinde daha fazla daha ön planda olduğu değerlendirilerek, hak arama özgürlüğü çerçevesinde davacının davasından feragat edilebileceğinin kabul edilmesi gerekir. İYUK’nda bu yönde düzenlemeler yapılarak, HUMK’ndan bağımsız bir düzenlemeye gidilmesi ve kanunun eleştirel yönünün azaltılması gerekmektedir²⁵⁵.

2. Tam Yargı Davalarından Feragat

Tam yargı davası, idarenin eylem ve işlemleri sonucunda kişisel hakları zarar görenler tarafından, bu zararın giderilmesi istemiyle açılan davalardır²⁵⁶. Tam yargı davaları böyle olunca hukuk davasından pek farklı değildir. Çünkü tam yargı davası ile bireyler ihlal edilmiş haklarının tazminini isterler. Dolayısıyla kişinin bu tazmin talebinden vazgeçmesi yani davasından feragat etmesi her zaman mümkündür. Tam yargı davalarında toplumsal haklar ve menfaatler değil, şahsi haklar ve menfaatler korunur. Bu yüzden özel hukuktaki feragat uygulamasının tam yargı davalarında aynen uygulanmasında herhangi bir sakınca yoktur. Kısacası tam yargı davalarında davacı, davanın her aşamasında, her konuda açılmış bulunan davasından feragat edebilir.

Ancak Danıştay’ın aksi yönde kararları da mevcuttur. Yüksek mahkeme görev sırasında elektrik çarpmasına maruz kalarak sakatlanan davacının bu yüzden uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle açtığı davada, ilk derece mahkemesi kararı

---

²⁵⁵ İYUK’nun 31. maddesine şöyle bir cümle eklenerek bu sorun giderilebilir: ‘Kamu yararı niteliği ağır basan işlemlerin iptali için açılan davalardan feragat edilemez’. Ya da şu şekilde bir cümle eklenebilir: ‘Genel düzenleyici işlemler ile kamu yararı niteliği ağır basan birel işlemlerin iptali davalarından feragat edilemez’.

²⁵⁶ **Onar**, c. III, s. 1769, **Alan**, Nuri, İptal Davalarının Ön ve Esastan Kabul Şartları, DD, yıl 13, 1983, sy. 13, s. 25, **Eroğlu**, Hamza, İdare Hukuku, Işın Yayıncılık, 4. Bası, Ankara 1985, s. 191, **Çağlayan**, Kararların Uygulanması, s. 105; **Gözübüyük-Tan**, s. 611.

temyiz edildikten sonra yapılan feragat beyanını kabul etmemiştir. Kararda, ‘... davacının feragat etme hakkı dava açma hakkının da doğal bir sonucu ise de, idarenin yargısal denetiminin gerçekleştirildiği idari yargıda davanın karara bağlanmasından sonraki aşamada, temyiz veya kararın düzeltilmesi isteminin incelenmesi sırasında davacıya davasından feragat etme hakkının tanınması, yapılmış olan yargısal denetimin geçersiz sayılması sonucunu doğuracaktır. Bunun da, idarenin faaliyetlerinde hukuka uygunluğunun sağlanması amacıyla, dolayısıyla kamu yararıyla bağdaşmayacağı açıktır...’ hükmüne yer verilmiştir²⁵⁷.

İdari yargıda, idarenin denetimi, idarenin faaliyetlerinin hukuka uygunluğunun sağlanması veya kamu yararının korunması tek amaç değildir. Örneğin dava açma süresi geçtikten sonra açılan bir davada, işlemin hukuka aykırılığı açıkça görülse bile mahkeme davayı esastan karara bağlayamaz ve davayı süre yönünden reddeder. Aynı şekilde harç ve posta giderinin yatırılmaması veya tamamlanmaması veya adres gösterilmemesi gibi hallerde de davanın açılmamış sayılmasına karar verilebilir. Bu konudaki usulü düzenlemeleri çoğaltmak mümkündür. Bu davalarda da usule yönelik verilen kararlarla yargı denetimi bizzat mahkemenin vereceği kararlarla geçersiz kılınmakta, hukuk devletinin egemen kılınması ilkesi bertaraf edilmektedir. Bu itibarla aynı hüküm gerekçesinin kabul edilmesi durumunda usul yargılamasında belirtilen çoğu hukuki müessesenin de uygulanmaması gerekir. Dolayısıyla, idari davalar tamamen kamu yararı niteliği taşımaz. Başka bir ifadeyle ceza davalarında olduğu gibi kamu adına açılan davalar değildir. İdari davaların tamamen kamu yararı davası niteliği taşıdığı ve hukuk devleti ilkesini sağlayan temel araç olduğu iddia ediliyorsa bu durumda idari yargılama usulünde yer alan anılan düzenlemelerin kaldırılması ve idari savcılık müessesinin getirilmesi gerekir. Bu itibarla, kişisel bir hakkı ilgilendiren bir tam yargı davasından feragatin, kamu yararıyla bağdaşmadığına yönelik anılan Danıştay kararı yerinde değildir²⁵⁸.

Bu aşamada üzerinde durmak istediğimiz bir husus da, idari yargının görev alanı dışında bırakılan idari eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıkların²⁵⁹ giderilmesi için adli yargı mercilerinde açılan davalardan feragat edilmesi halinde yargı yerinin ne yönde karar vermesi gerektiğidir. Bu durumda adli yargı hakiminin dava konusu edilen idari işlem veya

---

²⁵⁷ D10D, E. 1995/5846, K. 1996/6434, KT. 30.10.1996, DD, 1997, sy. 93, s. 528-529.

²⁵⁸ Aynı yönde bkz. **Yasin**, s. 170; **Güran**, s. 18.

²⁵⁹ İdari yargının görev alanı dışına çıkarılan uyuşmazlıklar için bkz. **Gözübüyük-Tan**, s. 187 vd.

eylemde kamu yararı-kişisel yarar dengesini gözeterek karar vermesi gerekmektedir²⁶⁰. Zira bu durumdaki eylem ve işlemler her ne kadar adli yargının görev alanı içerisine bırakılmış ise de, sonuçları ve etkileri itibarıyla diğer idari eylem ve işlemlerden çok da farklı değildir.

B. Hakimlere Karşı Açılan Tazminat Davasından Feragat

Hakimlerin görevlerinde bağımsız ve bazı teminatlara sahip olmaları onların görevlerinde mutlak bir serbestiye sahip olmaları ve görevlerinden dolayı hiçbir sorumlulukları olmadığı şeklinde anlaşılamaz. Hakimlerin görevlerinde bağımsız ve bazı teminatlara sahip olmaları hukuk devletinin varlığı için ne kadar zorunlu ise, onların fiillerinden dolayı sorumlu tutulmaları da hukuk devletinin yaşaması bakımından o derece zorunludur²⁶¹.

Bu yolun çok katı şekli koşullara bağlanması da zorunludur. Çünkü nasıl ki sınırsız, sorumsuz bir hakimlik müessesesi keyfilik yolunu açarsa, basit bir sorumluluk müessesesi de tutuk ve çekingen, korkak bir hakim sınıfının oluşmasına yol açar. Bu durumda hakimler verdikleri kararlarda aleyhine tazminat davası açılacağı kaygısı taşır; itiraz, temyiz ve kesin hüküm müesseseleri anlamsızlaşır²⁶². Hakim kendi aleyhine tazminat yoluna başvurulacağını hissettiği anda taraf lehine meyledebilir. Tüm bu sakıncaların önlenmesi hakim sorumlu tutulmasından daha önemlidir²⁶³.

Hakimler idari görevleri açısından Adalet Bakanlığının bir görevlisi olup, bu sebeple doğacak zararlardan dolayı doğrudan Adalet Bakanlığına karşı dava açılabilir. Nitekim bu durum 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 5. maddesinde²⁶⁴ yer

---

²⁶⁰ **Yasin**, s. 172.

²⁶¹ **Kılıçoğlu**, M. Ahmet, Hakimlerin Hukuki Sorumluluğu, AÜHFD, 1973, c. 30, sy. 1-4, s. 231. Hakimlerin hukuki sorumluluğu konusunda ayrıntılı bilgi bkz: **Belgesay**, Emcet, Türk Hukukunda Hakimlerin Hukuki Mesuliyeti, AÜHFD, c. 12, 1955, sy. 3-4, s. 247-320; **Karafakih**, İsmail Hakkı, Hakimlerin Verdikleri Kararlardan Dolayı Şahsen ve Devletin Dolayısıyla Sorumluluğu, AÜSBFD, c. 11, Eylül 1956, sy. 2, s. 38-47; **Özdeş**, Orhan, Hakimlerin Hukuki Sorumluluğu ve Devlet, DD, 1971, sy. 2, s. 9-17; **Ermumcu**, Osman, Hakimlerin Şahsi Tazminat Sorumluluğu Bağlamında İdari Hakimlerin Durumu, Türk Hukuk Dergisi, Eylül 2006, sy. 114, s. 10-14; **Kuru**, Baki, Davalının da Görevli veya Yetkili Mahkemeye Başvurmak Hakkı Var mıdır? ABD, c. 24, yıl 1967, sy. 6, s. 889-890.

²⁶² **Ermumcu**, s. 10.

²⁶³ **Ermumcu**, s. 10; **Kılıçoğlu**, Hakimlerin Sorumluluğu, s. 233; **Belgesay**, 1939 Şerh, s. 533; **Belgesay**, Hakimlerin Mesuliyeti, s. 248.

²⁶⁴ 2802 sayılı Kanununun 5. maddesi hükmü şu şekildedir: Yargıtay, bütün adalet mahkemeleri üzerinde, Danıştay, bütün idari mahkemeler üzerinde yargı denetimi ve gözetimi; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Cumhuriyet savcıları üzerinde, Danıştay Başsavcısı, Danıştay savcıları üzerinde, ağır ceza Cumhuriyet başsavcıları, merkezdeki Cumhuriyet savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcıları ve Cumhuriyet savcıları üzerinde, gözetim ve denetim hakkına sahiptir. Mahkeme başkanlarının, yargılamanın düzenli bir şekilde yürütülmesine ilişkin olarak görevli oldukları mahkeme

bulmuştur²⁶⁵. Ancak yargısal faaliyet yaptığı sıradaki fiilleri sebebiyle hakimlerin şahsi tazminle tutulması için de dava açma hakkı zarar gören tarafa tanınmıştır²⁶⁶. Hakimlerin hukuki sorumluluğu ve hakimlere karşı açılacak tazminat davasının özellikleri HUMK'nun 573-576. maddelerinde düzenlenmiştir. HUMK 576/2. maddesi uyarınca, bir hakime karşı açılan tazminat davası haksız görülürse, davacı, davalı hakim bu haksız tazminat davası nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararı ödemeye mahkum edilir. HUMK 573. maddesinde sayılan yedi fiil sebebiyle hakimler sorumlu tutulmuştur²⁶⁷. Buna göre sorumluluk doğması için 573. maddede tahdidi olarak sayılan yedi fiilden birinin sabit olması ve yine kanunda açıkça belirtilen usule göre dava açılmış olması gerekmektedir. Madde metni incelendiği zaman bu sayılan hallerde hakim sorumluluğunun genelde kasta ve ağır kusura dayandığı, kasit ve ağır kusurun bulunmadığı hallerde hakim sorumlu tutulamayacağı görülmektedir²⁶⁸.

HUMK'nunda düzenlenen bu sorumluluk halinin idari yargı hakimi için de geçerli olduğu tereddütsüzdür. Nitekim kanunda belirtilen bu sorumluluk sebeplerinin varlığı halinde idari yargı hakiminin de sorumluluğuna gidilebilir. Ancak buradaki problem, bu düzenlemelerin sadece adli yargının düzenlemesi dikkate alınarak yapılmasıdır. Bu nedenle idari yargı hakimlerine karşı açılacak tazminat davalarında adli yargının görevli olması idari yargı sistemine uyuşmadığı belirtilerek eleştirilmiştir²⁶⁹. Nitekim idari yargı hakimlerine karşı açılacak tazminat davalarının adli yargı yerine Danıştay dava dairelerinden belirlenecek bir daire esas alınarak Danıştay'ın görevli ve yetkili olması gerektiği, hem Danıştay'ın yüksek mahkeme rolüne, hem de idari yargı ile adli yargı arasındaki çalışma koşullarının farklılığı nedeniyle hakim sorumluluğunun tespiti

---

daiirelerindeki hakimler üzerinde gözetim hakkı vardır. Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hakim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.

²⁶⁵ Bu durumda Devletin sorumlu olduğu kabul edilmiştir. Zira hakim, idarenin bir ajanıdır. **Özdeş**, *Hakimlerin Sorumluluğu*, s. 14-16.

²⁶⁶ **Kılıçoğlu**, *Hakimlerin Sorumluluğu*, s. 232; **Ermumcu**, s. 10.

²⁶⁷ HUMK 573. madde hükmü şu şekildedir; Hakim ve icra reisi aleyhine aşağıda yazılan sebeplere binaen tazminat davası ikame olunabilir: 1 – İki taraftan birini tesahüp ve iltizam veya gazez ve nefsanîyet dolayısıyla diğeri aleyhine kanuna ve adalete mugayir bir hüküm ve karar verilmiş olması, 2 – Kabilî tevîl ve izah olmayacak surette vazih ve sarahatî katiye kanunîyeye mugayir karar verilmiş olması, 3 – Muhakeme zabıtnamesinde mevcut olmayân sebebe binayî hükmedilmiş olması, 4 – Muhakeme zabıtnameleriyle kararların tağyir ve tahrif edilmiş ve söylenmiyen bir sözün hüküm ve karara müessir olacak surette söylenmiş gibi gösterilmiş olması, 5 – İta veya temin veya vadolunan menfaat dolayısıyla mugayiri kanun hüküm verilmiş olması, 6 – İhkakî haktan istinkaf olunması, 7 – Memuriyet vazifesini yapmakta ihmal ve terahi gösterilmesi veya kanuna göre verilen emirlerin makbul bir sebep olmaksızın yapılmaması.

²⁶⁸ **Özdeş**, *Hakimlerin Sorumluluğu*, s. 9.

²⁶⁹ **Ermumcu**, s. 12.

açısından sağlıklı bir yargılama yapmak bakımından uygun olacağı, kanaatimizce de haklı olarak ileri sürülmüştür²⁷⁰.

Aksi bir görüşe göre ise, İYUK ve Danıştay Kanunlarına göre HUMK'nun 573. vd. maddelerine atıf olmadığı için kıyasen bu madde hükümlerinin idari yargı mensuplarına uygulama imkanı olmadığı, bu nedenle müstakilen sorumluluğa giden ve HUMK 573. maddelerinde düzenlenen tazminat davasının idari yargı mensupları hakkında uygulama alanı bulunmadığı, bu davaları çözümlenmeye görevli ve yetkili bir mahkemenin bulunmadığı belirtilmiştir²⁷¹.

Ancak İYUK tarafından HUMK'a yapılmış bir atıf bulunmamasına rağmen, bu görüşün temel gerekçesinin aksine, ilk derece idari yargı hakimleri için açılan tazminat davalarında Yargıtay kendisini görevli ve yetkili saymaktadır²⁷².

İşte hakimlere karşı açılan tazminat davasında, davayı kaybedeceğini anlayan davacı, davadan feragat etmek suretiyle davaya son vererek, hakime karşı tazminat ödemeye mahkum edilmekten kurtulmak isteyebilir. Tazminat davasının davacı tarafından kaybedilmesi halinde mahkemece hakim lehine hükmedilecek maddi ve manevi zarar karşılığı olan tazminatın genel hükümlerden farklı bazı özellikleri vardır. Öncelikle hakim lehine böyle bir tazminata hükmetmek için hakimin karşılık bir dava açmasına veya bu hususta bir talepte bulunmasına gerek yoktur. Mahkeme, davalı hakim lehine böyle bir tazminata kendiliğinden hükmedecektir²⁷³. Buna engel olmak için, davacının tazminat davasından feragat etmesinin hukuki bir değerinin olmadığı kabul edilmektedir. Yani, mahkemenin, feragatle rağmen davaya devam etmekle yükümlü olduğu doktrin ve uygulamada kabul edilmiştir²⁷⁴.

Yargıtay hakimlere karşı açılan tazminat davalarında feragat edilmemesinin nedenini sadece, davacının hakime tazminat ödemediği kurtulmasının önlenmesi amacı olmadığını belirtmektedir. Yüksek mahkemeye göre davadan feragat edilememenin diğer

---

²⁷⁰ **Ermumcu**, s. 12-13.

²⁷¹ **Özdeş**, Hakimlerin Sorumluluğu, s. 9.

²⁷² Konya idare mahkemesi hakimlerine karşı, davacı ve vekilinin duruşmadan çıkarılması gerekçesiyle açılan tazminat davasında, Konya 3. Asliye Hukuk Mahkemesi HUMK 573. maddesine göre olayı değerlendirmiş ve Danıştay'ın görevli olduğu gerekçesiyle görev ret kararı vermiştir. Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, temyiz incelemesi sonucunda hakimlerin idari yargıda yargılanacaklarına ilişkin hüküm bulunmadığı ve iddianın HUMK 573. maddesine dayandırıldığı gerekçesiyle adli yargıyı görevli ve yetkili kabul etmiş ve yerel mahkemenin kararını bozmuştur. Y4HD, E. 1995/1822, K. 1995/1831, **Ermumcu**, s. 11.

²⁷³ **Kılıçoğlu**, Hakimlerin Sorumluluğu, s. 260.

²⁷⁴ **Berkin**, Rehber, s. 708; **Bilge-Önen**, s. 109; **Kılıçoğlu**, Hakimlerin Sorumluluğu, s. 261; **Kuru**, c. IV, s. 3650; **Kuru**, Başvuru Hakkı, s. 899; **Aslan**, s. 78.

nedenleri, bu davalarda hakimın artık kamu önünde sarsılan durumunun açıklığa kavuşturulması suretiyle yargılama görevi yapan bir kişinin gerçeğe uygun durumunun ortaya çıkmasını, dava yüzünden tedirgin olmuş, itibarı zedelenmiş ve iç huzuru sarsılmış bir hakimın gerçek durumunun ortaya çıkartılmasıdır. Yargıtay tazminat davası olması rağmen bu davaların artık kamuya mal olduğunu, başka bir deyişle bu davalarda kamu yararı bulunduğu gerekçesiyle, bu nitelikteki davadan feragatin hukuki değerinin bulunmadığına ve mahkemenin feragate rağmen davaya devam etmesi gerektiğine karar vermiştir²⁷⁵.

Kuru'ya göre, bu gibi davalarda görevsizlik kararı verilse, örneğin davanın idari yargıda açılması, HUMK'nun 193. maddesine göre²⁷⁶ davacıya görevli mahkemeye başvurup davaya devam edilmesi hakkını istemek hakkı tanımak gerekir. Davacı feragat etse dahi davaya son verilmediğine göre aynı maddede belirtilen on günlük süre geçse bile davacı görevli mahkemeye başvurursa, bu davaların kamu yararı niteliğinden kaynaklı olarak gene de davaya görevli mahkemede devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁷⁷.

C. Ortaklığın Giderilmesi Davasından Feragat

Davadan feragatin hüküm ifade etmediği diğer bir dava türü de, idari yargılama usulünde yeri olmayan ve hukuk usulünde geçerli bir dava türü olan, ortaklığın veya diğer bir deyişle şüyuun giderilmesi davasıdır. Bu dava türünde davadan feragate rağmen davanın feragatle son bulmadığı kabul edilmektedir. Bunun gerekçesi olarak da bu davaların çift taraflı bir dava olması gösterilmiştir. Yani davacının davasından feragat etmesi halinde, davalı veya davalılardan birisi davaya devam edilmesini isterse mahkeme şüyuun giderilmesi davasına devam etmekle yükümlüdür²⁷⁸.

²⁷⁵ '... hakimın kamu önünde sarsılan durumunu açıklığa kavuşturmak, böylece kaza ödevi gibi önemli bir görev yapan kişi için gerçeğe uygun bir kanı doğmasını sağlamak, diğer taraftan bu dava yüzünden tedirgin edilmiş, bizar olmuş, görev yerinde itibarı zedelenmiş ve iç huzuru sarsılmış olan hakimın bir külfete katlanmaksızın korunmasını temin etmektir. Az önce açıklanan konuluş amacının bir sonucu olarak bu maddede yer alan tazminat mahkemece doğrudan doğruya göz önünde tutulacak, davalı hakimın bir karşılık dava açmasına hatta bir dilekte bulunmasına dahi gerek kalmaksızın hüküm altına alınacaktır. Bu nedenle davacı tazminat davasından feragat etse dahi, bu feragatin hukuki bir değeri yoktur. Mahkemenin feragate rağmen tazminat davasını sonuçlandırması, karara bağlaması gerekir ...'. Y4HD, 2611/4318, KT. 11.04.1966, ABD, yıl 1966, sy. 6, s. 25-26. Aynı yönde bkz. YHGK, 12/963-335, KT. 06.04.1983, RG, 27.04.1983, sy. 18059, s. 49-52.

²⁷⁶ 'Görevsizlik veya yetkisizlik kararı verilmesi üzerine davacının karşı tarafa görevli veya yetkili mahkemede tebligat yaptırması zorunludur. Her iki hâlde kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren on gün içinde yeniden dilekçe verilmesi veya yeniden çağrı kâğıdı tebliğ ettirilmesi gerekir. Aksi takdirde dava açılmamış sayılır. Kanunda belirtilen ayırık hükümler saklıdır'.

²⁷⁷ **Kuru**, Başvuru Hakkı, s. 899.

²⁷⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3651; **Aybay**, Aydın, Müşterek Mülkiyette Taksim, İstanbul 1966, s. 37; **Aslan**, s. 79; **Berkin**, Rehber, s. 708.

Bu davada yargılama sonucunda bir karşılık dava bulunmasa bile, hem davacı hem de davalı lehine hüküm verilmektedir. Böylece taraf rollerinde bir karışma meydana gelmektedir. Dava, karşılıklı mahkumiyet hükmü ile sonuçlandığı için, bu davaya çift taraflı dava denilmekte, bunun sonucu olarak da, taraflar hem davacı hem de davalı sayılmaktadırlar. Taksim davasının bu özelliği davada ileri sürülen netice-i talep ve dava konusunun niteliğinden kaynaklanmaktadır²⁷⁹.

Burada üzerinde önemle durulması gereken husus, mahkemenin bu tür davalarda davaya devam edebilmesi için önemli bir şart vardır. Bu şart davalının davanın devamını istemiş olması gerekmektedir. Böyle bir talep olmadan mahkeme kendiliğinden davaya devam edemez. Davalının böyle bir talebi yoksa mahkeme davayı feragat nedeniyle karara bağlar²⁸⁰.

Feragat halinde davalı davanın devamını istememişse, davaya devam edilemeyecek, mahkeme de davanın feragat nedeniyle son bulduğunu tespit etmekle yetinecektir. Öte taraftan feragat kesin hükmün sonuçlarını doğuracağı için davacı aynı talebi bir daha ileri süremeyecektir. Ancak bu durum davalıların kendi taksim haklarına dayanarak yeni bir dava açmasına engel olmayacaktır²⁸¹.

Ancak Yargıtay feragat eden davacının da feragat etmiş olmasına rağmen, feragat ettiği şüyuun giderilmesi davasını yeniden açabileceğine, kanaatimizce yerinde olarak, karar vermektedir²⁸². Zira davacının daha öncesinde feragat etmesine rağmen mallar üzerinde aynı hakkı vardır ve bu hakkı istediği zaman kullanması gerekir. Bu anayasal bir haktır ve kısıtlanması feragat etse dahi düşünülemez. Bu hakkını önceden kullanma ihtiyacı bulunmamasına rağmen gelişen ve değişen şartlara göre sonradan kullanmak isteyebilir. Bu durumda sırf öncesinde davasından feragat ettiği gerekçesiyle taksim davasını kullanılmasının engellenmesi, mülkiyet hakkının kullanılmasının engellenmesi anlamına gelir. Bu durum hukuka ve özellikle hakkaniyete uygun düşmez.

---

²⁷⁹ **Aybay**, s. 37; **Aslan**, s. 80.

²⁸⁰ ‘... Ortaklığın giderilmesi davalarının her iki taraf yararına sonuçlar doğuran özelliği nedeniyle davacının feragatinin hüküm tesisine esas alınabilmesi için davalıların da davanın devamını istememiş ve feragat itirazı olmadığını bildirmiş olması gerekir ...’. Y6HD, 10368/10466, KT. 30.10.1995, YKD, 1996/2, s. 212-213. Aynı yönde bkz. Y6HD, 2168/2139, KT. 02.05.1974, İBİD 1975/1-2, s. 111, **Kuru**, c. IV, s. 3651; Y6HD, 1164/1812, 08.04.1968, **Kuru**, c. IV, s. 3651.

²⁸¹ **Kuru**, c. IV, s. 3653; **Aybay**, s. 46; **Aslan**, s. 81.

²⁸² ‘... nitelik bakımından ortaklığın giderilmesi davaları çift taraflı davalardan olması ve davalı da yargılamada davacının taksim isteğine katıldığına göre, aynı taşınmazlar hakkında daha önce açılan davadan feragat edilmiş olması yeniden dava açılıp aynı talepte bulunmasına engel değildir ...’. Y6HD, 5881/6818, KT. 06.11.1975, YKD, 1976/6, s. 827-828. Aynı yönde bkz. Y6HD, 2706/3710 KT. 26.09.1969, **Kuru**, c. IV, s. 3654; Y6HD, 286/926, KT. 09.03.1970, **Kuru**, c. IV, s. 3654.

D. İflas Davasından Feragat

İİK'nun 165/2. maddesi, 'iflasa karar verilmesinden sonra iflas davasından feragat geçersizdir' hükmünü taşımaktadır. Dolayısıyla bu madde uyarınca iflasa karar verilmesinden sonra davacı alacaklının iflas davasından feragat etmesi geçersizdir. Nitekim doktrin de bu hususta görüş birliği içinde bulunmaktadır²⁸³. Bu görüşün gerekçesini, iflas kararının verilmesiyle iflas davasının artık davacı ile davalı arasında bir uyuşmazlık olmaktan çıktığı ve iflas kararının bütün alacaklılar bakımından hüküm ifade ettiği gösterilmektedir.

İflas kararının verilmesinden önce davacının davasından feragat etmesi mümkündür. Çünkü henüz iflas kararı verilmeden önce uyuşmazlık, davacı ile davalı arasındadır ve bu aşamada borçlu borcunu ödeyerek veya başka bir şekilde ifa ederek hakkında iflas kararı verilmesini önleyebilir. Dolayısıyla bu aşamada davacının davasından feragat etmesi mümkündür²⁸⁴. Ancak Yargıtay burada karar verilmesi ibaresini geniş yorumlamış ve karar verilmesini, kararın kesinleşmesi olarak kabul etmiştir²⁸⁵.

İflas davasının özellikleri ve bilhassa genel ekonomi ve kamu düzeni ile ilgisi ve külli bir takip olmasından ileri gelen niteliği nedeniyle bu davalarda iflas kararından sonra kamu yararı olduğu, bireysel etkisinin azaldığı, menfaatler dengesinde davadan artık bu aşamada feragat edilmemesi gerektiği, iflasın sonuçlarının iflas kararının kesinleşmesiyle değil, iflas kararıyla yani iflasın açıldığı anda meydana geldiği ileri sürülerek Yargıtay'ın

---

²⁸³ **Kuru**, Baki, İflas ve Konkordato Hukuku, Ankara 1971, s. 85; **Berkin**, Nami, İflas Hukuku, İstanbul 1972, s. 103; **Kuru**, c. IV, s. 3654; **Aslan**, s. 84; **Öktemer**, Süleyman, İflas İsteğinden Vazgeçme, YD, c. 8, Ocak-Nisan 1982, sy. 1-2, s. 220-235; **Kuru**, Baki-**Aslan**, Ramazan-**Yılmaz**, Ejder, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 1996, 9. Bası, s. 408; **Berkin**, Rehber, s. 708.

²⁸⁴ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, İcra ve İflas Hukuku, s. 412; **Öktemer**, s. 220; **Aslan**, s. 85.

²⁸⁵ '... Gerçekten iflas yolu ile takip külli bir takiptir. Bütün alacaklıların sonuçtan yararlanmaları gerekecek ve kararın verilmesiyle bazı işlemler yapılmasına girişilecektir. Ancak iflasa karar veren mahkemece hemen yapılması gereken işlemler hukuki nitelikçe bir bakıma tedbir mahiyetinde görülürler, iflasın hukuki sonuçlarını tam anlamıyla doğurabilmesi karar temyiz olunmuşsa kararın kararın onamsı ve bu karara karşı karar düzeltme süresinin de geçmesiyle başka bir anlatımla kararın kesinleşmesiyle mümkün olabilecektir. O halde iflas isteminde bulunan davacı Anayasa ve yasa ile kendisine tanınan davadan feragat hakkını kullanabilmelidir. İİK'nda bu hakkın kullanılmasını önleyen veya sınırlayan bir hüküm bulunmamaktadır. Yasal bir hakkın kullanılmasını önleyen aynı düzeyde yeni bir yasal hüküm bulunmadığına göre, yorum yolu ile bu hakkı kaldırmak veya sınırlamak yorum kuralları ile bağdaştırılamaz. Bu feragat diğer ilgili ve alacaklıların aynı yola başvurmalarına engel değildir. Bu açıklamaların sonucu olarak, iflas isteğinde bulunan banka iflas davasından feragat ettiğine ve feragat da geçerli olduğuna göre direnme kararı feragat nedeniyle bozulmalıdır ...'. YHGK, E. 1976/12-2053, K. 1977/658, KT. 24.06.1977, ABD, 1977, sy. 6, s. 1076-1080, **Öktemer**, s. 227-228. Aynı yönde bkz. Y12HD, 1945/3313, KT. 02.04.1981, **Öktemer**, s. 227

iflas kararının kesinleşmesine kadar iflas davasından feragat edilebilir şeklindeki kararları eleştirilmiştir²⁸⁶.

İflas davası sonucunda verilen iflas kararından bütün alacaklıların yararlanmaları esastır²⁸⁷. Çünkü iflas kararı müflisin diğer alacaklıları lehine de verilmiş sayılır. Bu nedenle tüm alacaklıların haklarının gözetilmesi gerektiği ve müflisin tasarruf yetkisinin de kısıtlandığı dikkate alındığında, sadece bir alacaklının feragat iradesinin diğer alacaklıların menfaatine aykırı sonuçlar doğurması kabul edilemez. Aksi takdirde müflisin sadece bir alacaklı ile anlaşıp iflas kararını etkisiz hale getirmesi ve diğer alacaklıların aleyhine mallarını kaçırmayı kolaylıkla sağlanmış olur. Kanunun da böyle bir sonucu himaye etmeyeceği açıktır²⁸⁸.

E. Sahtelik İddiasından ve Davasından Feragat

HUMK'nun 320. maddesinde 'Sahtelik iddiasından feragat olunabilirse de feragati vakıyı kabul edip etmemekte mahkeme muhtardır. Mahkeme feragat iddiasını kabul ettiği takdirde 319. madde mucibince icap eden cezayı nakdiyi hükmeder' hükmü yer almıştır.

Sahtelik iddiası, kamu güvenini ve düzenini yakından ilgilendirmektedir. Çünkü, senedi düzenleyen veya ibraz eden kişiyi, özellikle kamu görevlisini itham altında bırakmaktadır. Bundan dolayıdır ki HUMK 316. maddesinde sahtelik iddiasında bulunan kişinin daha iyi düşünmesini sağlamak için, sahtelik iddiasının mutlaka dilekçe ile yapılması zorunluluğu konmuştur²⁸⁹.

Aynı nedenle, sahtelik iddiasının reddi halinde sahtelik iddiasında bulunan taraf HUMK'nun 319. maddesi uyarınca para cezasına mahkum edilir.

HUMK'nun 320. maddesi sahtelik iddiasından feragat edilebileceğini kabul etmekle birlikte, bunu sıkı şartlara tabi kılmıştır. Yani bu hususta esas yetkilinin davacının beyanı değil mahkemenin kararı olduğunu kabul etmiştir. Mahkeme duruma göre isterse davacının feragat beyanını dikkate almayarak davanın esasına da girebilecektir. Kısaca bu tür davalarda mahkemenin takdir yetkisi vardır.

---

²⁸⁶ **Kuru**, İflas Ve Konkordato, s. 84; **Öktemer**, s. 233-234; **Aslan**, s. 87; **Yılmaz**, Ejder, İflas Kararının Verilmesinden Sonra İflas Davasından Feragat, MSÇD, 1985, sy. 6, s. 80;

²⁸⁷ **Yılmaz**, Feragat, s. 80; **Aslan**, s. 89; **Öktemer**, s. 234

²⁸⁸ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, İcra ve İflas Hukuku, s. 412; **Yılmaz**, Feragat, s. 78; **Aslan**, s. 90; **Öktemer**, s. 235.

²⁸⁹ **Aslan**, s. 91.

Mahkeme sahtelik iddiasında bulunan tarafın sonradan hatasını anladığı için sahtelik iddiasından feragat ettiği kanaatine varırsa, feragati kabul eder, fakat, sahtelik iddiasında bulunan tarafı HUMK'nun 319. maddesi uyarınca para cezasına da mahkum eder²⁹⁰. Buna karşılık mahkeme, sahtelik iddiasında bulunan tarafın kendisine sağlanan bir menfaat karşılığında iddiasından feragat ettiği, yani sahtelik iddiasının aslında doğru olduğu kanısına varırsa feragati kabul etmez, kamu yararı için sahtelik davasının esasını inceleyerek bir karar verir²⁹¹.

F. Boşanma Davasından Feragat

Boşanma davası, kanunda belirtilen sebeplerin biri veya birkaçına dayanılarak evlilik birliğine son verilmesini amaçlayan, ayrıca yan tedbirler ve kararların alınması isteğini içeren, yenilik doğuran bir dava olarak tanımlanmıştır²⁹². Tasarruf ilkesinin karşıtı olan resen harekete geçme yetkisi çekişmesiz davalarda söz konusu olsa dahi boşanma davalarında söz konusu değildir. Bu nedenle boşanma sebeplerinin tümü mevcut bulunsa dahi davacı dava açmaya zorlanamaz²⁹³.

Kural olarak tarafların dava konusu üzerinde tasarruf yetkisi bulunmasa dahi her davadan feragat edilebileceği kabul edilmiştir. Esasen feragat ile kabul arasındaki en önemli farklardan birisi de, dava konusu üzerinde tarafların tasarruf yetkisinin bulunmadığı davalarda, feragatin mümkün olmasına karşın kabulün mümkün olmamasıdır. Hiç kimsenin dava açmaya zorlanmayacağı gibi, açmış olduğu bir davayı sonuna kadar takibe de zorlanamayacağı ilkesinin bir sonucu olarak, davacı boşanma davasından feragat edebilir. Ancak aynı ilke, boşanma davalarında davanın kabulü hakkında uygulanamaz. Çünkü davanın kabulü, tek başına hakimnin boşanmaya hükmetmesi ve böylece davanın sona ermesi için yeterli değildir²⁹⁴.

Boşanma davası resen araştırma ilkesinin hukuk usulü muhakemesinde istisnai olarak uygulandığı bir davadır. Bu davalarda, hakim tarafların mahkemeye sunduğu delillerle bağlı olmaksızın inceleme yapar.

---

²⁹⁰ **Aslan**, s. 91.

²⁹¹ **Postacıoğlu**, s. 617; **Belgesay**, Şerh, s. 234; **Üstündağ**, s. 646; **Bilge-Önen**, s. 578; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 301; **Aslan**, s. 91; **Kuru**, c. IV, s. 3658.

²⁹² **Feyzioğlu**, Necmettin Feyzi, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1986, s. 332; **Petek**, Hakan, Medeni Usul Hukukuna Hakim Olan İlkeler Işığında Boşanma Davaları, İzBD, Yıl 65, Temmuz 2000, sy. 3, s. 1.

²⁹³ **Petek**, s. 13.

²⁹⁴ Y2HD, 2064/2227, KT. 15.03.1977, İKİD, yıl 1977, sy. 197, s. 5329; Y2HD, 6110/5819, KT. 16.10.1972, RKD, yıl 1972, sy. 11-12, s. 433-434, İBİD, yıl 1972, sy. 11-12, s. 1120-1122, ABD, yıl 1972, sy. 6, s. 1068-1069; Y2HD, 5196/5465, KT. 04.06.1985, YKD, yıl 1986, sy. 3, s. 343, YHD, yıl 1986, sy. 2, s. 239, İKİD, yıl 1985, sy. 298, s. 3670, Manisa Barosu Dergisi, Ocak 1986, s. 34-35.

Boşanma davasında davacıya feragat hakkı tanınmanın, bu hakkı kaldırmak veya sınırlamaktan daha isabetli olduğu söylenmiştir. Zira boşanma davasında davacının talep sonucu, boşanma sebebi yaptığı iddiaya göre, hakimin boşanmaya karar vermesini yani, evlilik birliğinin sona erdirilmesini istemektir. Oysa, davacı davadan feragat ettiği takdirde evlilik birliği sona ermeyip devam edecektir. Kuşkusuz bu da, hem tarafların hem de toplumun yararınadır²⁹⁵.

Ayrıca boşanma davasından feragatin diğer davalardan farklı olarak, haktan da feragat anlamına gelmediği, aslında buradaki feragatin, boşanma davasının dayanağını oluşturan iddia veya boşanma sebebinden feragat ettiği anlamına geldiği haklı olarak ileri sürülmüştür²⁹⁶.

Burada maddi anlamda bir hakkın bulunmadığı feragatin aslında sadece boşanma sebebi olarak gösterilen iddiadan vazgeçme olduğu belirtilmiştir. Örneğin zina nedeniyle boşanma davası açıp davasından vazgeçen eş daha sonra aynı zina eylemine dayanarak şiddetli geçimsizliğe istinat edip boşanma davası açamaz²⁹⁷. Dolayısıyla boşanma davasında önemli olanın, davadan feragatin doğuracağı sonuçlar olduğu, örneğin şiddetli geçimsizlik sebebine dayanarak açılan bir davadan feragat edilmişse, feragat nedeniyle davanın son bulacağı kabul edilmekle birlikte daha sonra aynı sebeple davacının tekrar boşanma davası açabilmesinin bu durumun ispatı olduğu belirtilmiştir²⁹⁸. Çünkü hukuki sebep aynı olmasına rağmen dava sebebi aynı değildir. Bu da göstermektedir ki, boşanma davası maddi hukuk anlamında bir hakka dayanmamaktadır. Eğer öyle olsaydı, daha önceki feragat ile aynı zamanda esas haktan vazgeçen davacının tekrar dava açamaması gerekirdi. Oysa boşanma davasında esas haktan değil, sadece boşanma sebebi olarak gösterilen vakianın doğuracağı imkandan, bir başka deyişle boşanma iddiasından vazgeçilmektedir²⁹⁹.

---

²⁹⁵ **Aslan**, s. 93.

²⁹⁶ **Aslan**, s. 93.

²⁹⁷ ‘... Kendi yararına zina sebebiyle boşanma davası açmak hakkı doğmuş olan eş, bu hakkı kullanarak açtığı zina sebebiyle boşanma davasından feragat ettikten sonra, bu olaya, aynı maddi vakıya dayanarak şiddetli geçimsizlik nedeni ile boşanma isteyemez. Başka bir anlatımla, özel boşanma sebeplerinden birine dayanılarak açılan boşanma davasından feragat edilip o dava bu sebeple red edildikten sonra yine aynı sebebe istinat edilerek şiddetli geçimsizlikten dolayı boşanma istenmez ...’. Y2HD, 1583/3368, KT. 31.03.1986, **Şener**, Esat, Boşanma, Şeçkin Yayınevi, Mayıs 1997, s. 56.

²⁹⁸ **Aslan**, s. 94.

²⁹⁹ ‘... Dava feragatle sonuçlanmış olup feragat anında sonuç doğurur. Önceki boşanma davasının feragatle sonuçlanmasından sonra toplanan delillerden üç yıl her ne suretle olursa olsun müşterek hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliğinin yeniden teessüs etmesine elverişli değildir. ...boşanmaya karar verilecek yerde davanın reddine karar verilmesi yerinde değildir ...’. Y2HD, 7120/7375, KT. 30.06.1992, **Şener**, s. 292.

Boşanma davasından feragat edilmesi durumunda takdir edilen tedbir nafakası, feragat tarihinde sona erer³⁰⁰. Feragat tüm sonuçları ile birlikte davanın ortadan kalkması sonucunu doğurduğu için, bu tarihten itibaren eşler için ayrı yaşama kararı alınmışsa bu ayrı yaşama hakkı da ortadan kalkar. Tarafların feragat yoluyla boşanma davasına son verebilmeleri, tasarruf ilkesinin kendiliğinden araştırma ilkesini etkisiz bırakmasından kaynaklanmaktadır³⁰¹.

G. Evliliğin Butlanı Davasından Feragat

Doktrinde bir görüş davacının evliliğin butlanı davasından feragat etmenin geçerli olmayacağı, zira feragat dahi savcının dava açma yetkisinin bulunduğu şeklindedir³⁰². Buna karşılık diğer bir görüş ise, davacının evliliğin butlanı davasından feragat etmesinin sadece kendisi açısından sonuç doğuracağı, davacının feragatinin savcının davaya müdahale ederek davayı takip etmesine veya bu davayı ayrıca açıp sonuçlandırmasına engel olmayacağı yönündedir³⁰³. Savcının burada kamu yararı söz konusu olduğu için dava açtığı ve bunun sonucunda kanuna aykırı durumun ortadan kaldırılmasına çalıştığı, dolayısıyla, davacı davadan feragat etse bile, savcının davaya devam ederek evlenmenin iptalini kamu adına sağlayabileceği belirtilmiştir³⁰⁴.

H. Çekişmesiz Yargıda Feragat

Çekişmesiz yargı, yargılamaya benzer bir usulle bağımsız ve tarafsız olarak yapılan düzenleyici, belirtici, belgeleyici bir takım faaliyetlerdir³⁰⁵. Vasi veya kayyım atama, bunları denetleme, mirasçılık belgesi düzenleme gibi³⁰⁶ Çekişmesiz yargıda (nizasız kaza), teknik anlamda bir dava olmadığı için davadan feragat söz konusu değildir³⁰⁷. Çekişmesiz davalarda (nizasız kaza), yargılama malzemesi üzerinde tarafların tasarruf yetkileri bulunmamaktadır³⁰⁸. Çekişmesiz yargıda bu sebeple çekişmeli yargıda bulunan ve buraya

---

³⁰⁰ **Petek**, s. 145. Aynı yönde bkz. ‘... davadan feragat davayı sona erdirir...o halde boşanma davası içinde medeni kanununa göre takdir edilen tedbir nafakası, davadan feragatin olduğu 06.04.1994 tarihinde sona erer ...’. Y2HD, 17.04.1995, 4115/4708 **Şener**, s. 573; ‘... Feragat kesin hükmün sonuçlarını doğuracağı için, feragat tarihinden sonrayı da kapsayacak şekilde nafaka takdiri yanlıştır ...’. Y2HD, 2854/3411, KT. 07.04.1993, **Şener**, s. 738.

³⁰¹ **Petek**, s. 45.

³⁰² **Bilge-Önen**, s. 350; **Berkin**, Rehber, s. 707; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 180.

³⁰³ **Berkin**, Rehber, s. 707; **Aslan**, s. 96.

³⁰⁴ **Berkin**, Rehberi, s. 707; **Aslan**, s. 96.

³⁰⁵ **Balta**, Tahsin Bekir, İdare Hukuku, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1970/1972 Ankara, s. 16.

³⁰⁶ **Balta**, İdare Hukuku, s. 16.

³⁰⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3656.

³⁰⁸ **Kuru**, Baki, Nizasız Kaza, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961, s. 171.

kadar anlatılan anlamda mutlak manada bir davadan feragat müessesesinden söz edilemez. Çünkü çekişmesiz yargıda bizim anladığımız manada bir netice-i talep söz konusu değildir³⁰⁹.

Bununla birlikte takibi talebe bağlı olan çekişmesiz yargı davalarında feragat beyanının, talebin geri alınması şeklinde olduğu belirtilmiştir³¹⁰. Nitekim Yargıtay aklı yönden hasta olduğu belirtilen bir kişi için hakimin vasi tayin etmesi gerekeceği, ilgililerin durumu hakime bildirmelerinin bir dava olmadığı, bu durumda hakimin gerekli incelemeleri yaparak vasi tayin etmesi gerekeceği, davanın yürütümünün hakime durumu bildiren kişinin takibine bağlı olmadığı, dolayısıyla davadan feragat edilmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir³¹¹.

I. Sosyal Sigortalılık Süresinin Tespiti Davasından Feragat

1982 Anayasası'nın 12. maddesine göre 'Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilemez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir' hükmüne, 60. maddesinde ise 'Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar' hükmüne yer verilmiştir. Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde sosyal güvenlik hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı dokunulmaz ve feragat edilemez bir hak olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 6. maddesinde de bu ilke aynen benimsenerek, çalışanların işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olduğu, bu suretle sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılamayacağı ve vazgeçilemeyeceği, sözleşmelere sosyal yardım ve yükümlerini azaltmak veya başkasına devretmek yolunda hükümler konulmayacağı belirtilmiştir. Bu haliyle sigortalı olmak, kişi bakımından sadece bir hak olmayıp aynı zamanda bir yükümlülüktür³¹².

Bu nedenle, sigortalılık hakkından feragat edilemez. Kamu düzenini ilgilendiren bu tür tespit davalarında hakimin, feragat nedeniyle davayı reddetmeyip özel bir duyarlılık göstererek delilleri toplaması ve sonuca göre karar vermesi gerekir. Zira, sigortalı hizmet tespiti davasının açılması ile Sosyal Sigortalar Kurumu bir çalışma ilişkisinden haberdar olacak, gerektiğinde müfettiş incelemesi yaparak resen prim tahakkuk ettirip, tahsil

---

³⁰⁹ **Kuru**, Nizasız Kaza, s. 171.

³¹⁰ **Kuru**, Nizasız Kaza, s. 171.

³¹¹ Y2HD, 4511/5252, KT. 17.05.1996, YKD, 1996/9, s. 1387-1388, **Kuru**, c. IV, s. 3656.

³¹² **Çenberci**, Musa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985, s. 90.

edecektir. Görüldüğü gibi hizmet tespiti davaları kurumun hak alanını da doğrudan ilgilendirmektedir³¹³.

Öte yandan, hizmet tespiti davalarının amacı hizmetlerin karşılığı olan sosyal güvenlik haklarının korunmasıdır. Bu nedenle, bu davadan feragat eden davacı sadece açtığı davadan değil, “sigortalı olduğunun tespitinden” yani “sosyal güvenlik hakkından” vazgeçmektedir³¹⁴.

İşte belirtilen bu sebeplerle Yargıtay, sosyal sigortalılık süresi tespiti davalarından feragat edilemeyeceğine karar vermiştir. Yargıtay kararları incelendiği zaman temel gerekçe; sigortalılık müessesinin belirtilen Anayasa maddeleri ve Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 4 ve 6. maddeleri gereğince zorunlu olduğu, sigortalı olmanın hak olması yanında yükümlülük olduğu, kimsenin de bu yükümlülüğünden kaçınamayacağı ve vazgeçemeyeceği, bu hükümlerin kamu düzenine ilişkin olduğu şeklindedir. Bu nedenle sosyal sigortalılık süresi tespiti davalarında kamu yararı bulan Yargıtay, bu davalardan feragat edilmesinin mümkün olmadığını karara bağlamış ve aksi yöndeki yerel mahkeme kararlarını bu sebeplerle bozmuştur³¹⁵.

Diğer bir kararında Yargıtay, sosyal güvenliği, uluslararası hukuk belgelerinde ve çağdaş anayasalarda temel bir hak niteliğinde görerek, bu hakkın “ekonomik ve sosyal haklar” kategorisinde bulunduğunu, toplumun tüm bireylerini kapsamına alan çabaların bir sonucu olarak sosyal güvenlik haklarının bir insanlık hakkı görünümü kazandığını belirtmiştir. Bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğunu, kişinin bu haktan vazgeçmesinin ve başkalarına devretmesinin mümkün olmadığını, bu hakkın aynı zamanda kamu hukuku içinde yer aldığını, dolayısıyla doğrudan kamu düzenini ilgilendiren sigortalılık hakkından vazgeçilemeyeceğine hükmetmiştir³¹⁶.

İ. Anayasa Mahkemesine İtiraz Yolu ile Götürülen Davalardan

Feragat

---

³¹³ **Duman**, Barış, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanuna Göre Hizmetlerin Tespiti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, s. 108.

³¹⁴ **Duman**, s. 108.

³¹⁵ Y10HD, E. 1985/223, K. 1985/418, KT. 01.02.1985, YKD, 1985/6, s. 931-932.

³¹⁶ Y10HD, E. 1992/301, K. 1992/6164, KT. 01.02.1992, **Kuru**, c. IV, s. 3656. Aynı yönde bkz. ‘... Oysa bu nitelikteki bir feragat uluslararası hukuk belgelerinde ve Anayasa’da yer alan ilkeler ile Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 6. maddesinin emredici hükmüne ters düşmektedir. O halde mahkemece, davanın yukarıda belirtilen bu hukuksal niteliği gözönünde bulundurularak, işin esasına girilip sonucuna göre karar vermek gerekirken feragat nedeniyle tespit davasının reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır ...’. YHGK, E. 2004/21, K. 2004/54, KT. 11.02.2004, YBB.

Gerek adli gerekse idari yargı yerlerinin Anayasa aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurmasından sonra, davacının davasından feragat etmesi halinde, feragat edilebilecek bir dava ise ve usulüne uygun olarak yapılmışsa feragat beyanı ile uyumsuzluk sona erer. Başka bir ifadeyle dosyanın Anayasa Mahkemesine Anayasa aykırılık iddiasıyla gönderilmesi davadan feragat edilmesine engel değildir. Bu halde de mahkeme, Anayasa Mahkemesinin kararını beklemeden feragat nedeniyle davayı sonlandırabilir³¹⁷. Fakat bu feragat, Anayasa Mahkemesinin başlamış olan Anayasaya uygunluk denetimini sonuçlandırmasına engel teşkil etmez. Çünkü Anayasa Mahkemesi kanunların değerlendirmesi yaparak, Anayasaya aykırılık varsa, o kuralı iptal ederek Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığını egemen kılmaktadır. Burada kişilerin haklarının korunması yanında, bu yolla, Anayasaya aykırı kuralların iptaline de olanak sağlanarak kamu düzeninin ve o düzenin temelini oluşturan Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü korunmaktadır. Bu nedenle bu davalarda üstün kamu yararı vardır ve bu davalardan feragat edilemez. Nitekim Anayasa Mahkemesinin kararları da aynı yöndedir³¹⁸.

III. DAVADAN FERAGAT EDEBİLECEK KİŞİLER

A. Davacının Davadan Etmesi

HUMK 91. maddesinde feragat iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi olarak tanımlanmıştır. Davadan feragat eden davacı, bununla dava dilekçesinin talep sonucu (netice-i talep) bölümünde istemiş olduğu haktan kısmen veya tamamen

---

³¹⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3618.

³¹⁸ ‘... Şurası hemen belirtilmelidir ki, 1982 Anayasası'nın 152. maddesiyle düzenlenen Anayasaya aykırılığın mahkemelerde öne sürülebilmesinde, başka bir anlatımla itiraz yolunun açılmasında güdülen amaç, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından, yararlanmayı o davanın yalnızca taraflarına, inhisar ettirmek değildir. Tam tersine 1961 Anayasası'nın itiraz yolunda Anayasa Mahkemesi'ne tanıdığı iptal kararının olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına dair karar verme yetkisi, 1982 Anayasası ile kaldırılmış bulunmaktadır. O halde dava mahkemesinde itiraz yolunun işletilerek bekletici sorun yapılmasını daha açık bir deyimle Anayasa Mahkemesi'ne başvurma kararı alınmasına kadar ön planda olan somut ve kişisel durum, Anayasa Mahkemesi'nde etkinliğini kaybetmekte; bunun yerini soyut, genel ve objektif bir nitelik almaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin önünde önem kazanan ve incelenmesi gereken husus o davanın taraflarının bu işlemde yararlanıp yararlanmayacakları değil, kuralların muhakemesi yapılarak, Anayasaya aykırılık varsa, o kural iptal edilmek suretiyle Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesinin egemen kılınmasıdır. Bu nedenlerle, Anayasaya aykırılık savlarının Anayasa Mahkemesi önüne getirilmesi yolunu açan 1982 Anayasası'nın 152. maddesiyle güdülen temel amacın, kişilerin haklarının korunması yanında, bu yolla, Anayasaya aykırı kuralların iptaline de olanak vermek suretiyle kamu düzeninin ve o düzenin temelini oluşturan Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesinin himayesi olduğunda duraksanamaz. Bu itibarla, dava mahkemelerinde itiraz yoluna başvurma kararı alınarak bu yol işlemeye başladıktan sonra, ne mahkeme ve ne de taraflar işlemeye başlayan bu düzeni durdurmaya yetkili değildir. Sonradan doğacak hukuki durumlar, Anayasa Mahkemesi'ndeki çalışmayı etkilemeyeceğinden, dava mahkemesindeki davadan davacının feragat etmiş olması, başlamış olan Anayasaya uygunluk denetiminin sonuçlandırılmasına engellik edemez ...’. AyM, E. 1981/10, K. 1983/16, KT. 08.12.1983, RG, 07.08.1984, sy. 18482, s. 11, AyMBB.

vazgeçmektedir. Netice-i talep, açılan davada davacının talep ettiği şeydir. Dolayısıyla, her ne kadar kanunun lafzında ‘iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi’ şeklinde bir ifade kullanılmış ise de, feragat genel ilke olarak davacı tarafından yapılabilir³¹⁹. Ancak bir tarafın açmış olduğu davada davalı durumunda bulunan, karşılık dava açmış ise, bu durumda davacı durumuna gelebilir. İşte kanununkoyucunun ‘ taraflar’ sözcüğünü kullanmasının sebebi budur.

B. Davacı Vekilinin Davadan Feragat Etmesi

Feragat beyanı bizzat davacı tarafından yapılabileceği gibi davadan feragat yetkisi verilmiş vekil tarafından da davadan feragat edilebilir. Bu durumda ilgili kişinin gerçek veya tüzel kişi olması bakımından herhangi bir fark yoktur. Yeter ki vekaletnamesinde bu yönde özel olarak davacının vekiline verilmiş bir yetki olsun.

Ancak feragatin, esas haktan vazgeçme ve kesin hüküm sonuçlarını doğurması nedeniyle vekil tarafından bu hakkın kullanılması bazı şekil kurallarına bağlanmıştır. Nitekim vekilin genel vekaletnamesine dayanarak davadan feragat etme yetkisi yoktur. Davacı vekilinin davadan feragat edebilmesi için vekaletnamesinde açıkça feragat özel yetkisinin bulunması³²⁰ gerekmektedir³²¹.

Danıştay, vekaletnamesinde feragat yetkisi bulunmayan davacı vekilinin feragat beyanı beyanını dikkate almamış ve ara kararı yaparak davacı vekilinin davadan feragat edebilmesi için yetki veren vekaletname ile birlikte feragat dilekçesinin ibrazı için vekile süre tanımış, süresi içinde feragat yetkisi içeren vekaletnameyi ibraz etmeyince de vekaletnamede vekile feragat yetkisi tanınmadığından bu yöndeki istemi dikkate almayarak davayı esastan karara bağlamıştır³²².

³¹⁹ **Yasin**, s. 150; **Bilge-Önen**, s. 350; **Bilge**, s. 309; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 279.

³²⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3551; **Yasin**, s. 157; **Karagözoğlu**, s. 31; **Yaman**, s. 355. Aynı yönde bkz. ‘... davacı vekilinin vekaletnamesindeki açık yetki uyarınca maddi tazminat isteminden feragati 1602 sayılı AYİM Kanununun 56. maddesi atfıyla HUMK’nun 91-95. maddelerine göre kesin hükmün bütün hukuki sonuçlarını doğurur ...’. AYİM1D, E. 2002/1402, K. 2003/350, KT. 12.03.2003, **Yaman**, s. 409.

³²¹ ‘... Davacı vekili davacının vekilliğinden istifa etmiş, aradan aylar geçtikten sonra davadan feragat etmiş olup bu feragat geçerli değildir. Buna rağmen davanın feragat nedeniyle reddedilmiş olması usul ve kanuna aykırıdır ...’. Y2HD, 3049/308508, KT. 30.04.1979, İKİD, 1981, sy. 246, s. 374, **Kuru**, c. IV, s. 3551; ‘...Vekilin davadan feragat edebilmesi için vekaletnamesinde açık bir feragat yetkisinin bulunması gerekir. Açık ve kesin olmayan deyimler, feragat yetkisi şeklinde yorumlanamaz. HUMK’nun 63. maddesine göre açıkça feragat yetkisi verilmemişse vekil davadan hiçbir surette feragat edemez ...’. Y3HD, 10416/11437, KT. 18.11.1996, YKD, 1997, sy. 1, s. 24-25, **Kuru**, c. IV, s. 3551.

³²² ‘... Davacı vekilinin dosyada mevcut vekaletnamesinin incelenmesinde, davadan feragat dair yetkisi bulunmadığının anlaşılması üzerine, davadan feragat edebilmesi için yetki veren vekaletname ile birlikte feragat dilekçesinin 30 günlük süre içerisinde gönderilmesine dair ... sayılı ara kararımız ... 11.10.1985 gününde bizzat tebliğ edilmesine rağmen karar gereğinin bugüne kadar yerine getirilmediği anlaşılmıştır

Burada sorun feragat yetkisi bulunmayan vekil tarafından davadan feragat edilmesi durumunda doğrudan bu istemin reddi mi gerekeceği, yoksa ara karar yapıp gerçekten feragat etmek istediklerinin davacıdan sorulması veya feragat yetkisi bulunan bir vekaletnamenin istenilip istenilemeyeceği hususudur.

Nitekim Danıştay daireleri arasında bu konuda farklı bir uygulamada bulunulduğu görülmektedir. Danıştay Dokuzuncu ve Sekizinci Dairesi ara kararı yaparak davacıdan gerçekten davadan feragat etmek isteyip istemeyeceğini sormakta, feragat edilmek istenmesi durumunda avukata feragat yetkisi verilmesini istemekte veya bizzat davacı tarafından feragat beyanında bulunulması için süre vermektedir³²³. Buna karşılık Danıştay On Birinci Dairesi ise doğrudan feragat beyanını geçersiz kabul ederek davanın esasına geçmektedir³²⁴.

Kanaatimizce bu durumda ara kararı yapmak daha uygun olacaktır. Nitekim ara kararı sonucunda gerçekten davacının davadan feragat etmek niyeti olabilir. Bunun mahkemece resen araştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde davadan feragat etmek isteyen davacının iradesi dışında karar verilmesine neden olunabilir. Boş yere yargılamanın uzamasına, emek ve zaman kaybına neden olunarak usul ekonomisi ilkesine aykırı bir durumu ortaya çıkabilir.

Vekili olan davacı, vekili olmadan, bizzat kendisi de davadan feragat edebilir. Yani bu durumda vekili aracılığı feragat beyanında bulunması zorunlu değildir³²⁵.

Vekaletnamesinde feragat özel yetkisi bulunan vekilin, müvekkilinden talimat almadan davadan edebilir. Davacı, feragat özel yetkisi bulunan vekilinin geçerli biçimde

---

... Açıklanan nedenlerle, feragat dilekçesi kabul edilmeyerek işin esasına geçildi ...'. D9D, E. 1982/5828, K. 1985/1742, KT. 13.12.1985, DBB.

³²³ Danıştay Sekizinci Dairesi feragat yetkisi bulunmayan avukatın, davadan feragat dilekçesi vermesi üzerine, davacı şirketten avukatına feragat yetkisi vermesi veya şirket yetkililerince feragat edilmesi için E. 2000/1394 sayılı dosyada 04.12.2001 günlü ara kararı yapmış, ara kararı üzerine davacı şirket yetkilileri 14.01.2002 tarihinde davadan feragat ettiklerini dilekçeyle bildirilmesi üzerine mahkeme feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. D8D, E. 2000/1394, K. 2002/378, KT. 23.01.2002, KY.

³²⁴ '... Öte yandan, davalı idare, vekili aracılığı ile 04.10.2001 tarihinde kayda giren dilekçeyle temyiz isteminden feragat ettiğini belirtmekteyse de, vekaletnamesinde vekile feragat yetkisi tanınmadığından bu yöndeki istem dikkate alınmamıştır ...'. D11D, E. 2002/1971, K. 2002/3761, KT. 27.11.2002, DKD, yıl 1, sy. 1, 2003, s. 440.

³²⁵ '... Davacı vekili müvekkilinin feragat edeceğini kendisine bildirmediğini, ... feragatın geçersiz olduğunu ileri sürerek yukarıda anılan kararın temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir ... Anılan kanun hükümleri, öğretide ve uygulamada getirilen yorumlar birlikte ele alındığında, feragat isteğinin tek taraflı açık bir irade beyanı olduğu; karşı tarafın kabulünün gerekmediği ve vekilinin bu hakkı kullanımının ancak asil tarafından verilen yetki ile mümkün olduğu, davacının davanın asıl sahibi olması nedeniyle vekili olduğu halde bizzat kendisinin de davadan feragat edebileceği ...'. D5D, E. 1985/1405, K. 1987/942, KT. 10.06.1987, DBB.

yaptığı feragat beyanından dönemez. Danıştay önüne gelen bir uyuşmazlıkta bu durumu vurgulamış ve vekilin yapmış olduğu feragatten davacının dönemeyeceğine karar vermiştir³²⁶. Nitekim AYİM bir kararında bu hususu özellikle vurgulamıştır. Feragat özel yetkisi bulunan vekilin müvekkilinden talimat almadan davadan feragat etmesi halinde mahkemenin artık vekilden, davacıdan talimat alıp almadığını soramayacağını, bu durumun davacı ile vekili arasındaki iç ilişkiden kaynaklanan bir durum olduğunu belirterek, davacı vekilin yapmış olduğu feragat beyanından dönülmesi yönündeki davacı dilekçesine itibar etmemiştir³²⁷.

Davacı ile vekil arasındaki iç ilişki yüksek mahkeme kararlarında da görüldüğü üzere yapılan feragatin geçerliliğini etkilememektedir. Vekaletnamesinde feragat özel yetkisi bulursa bile etik açıdan vekilin davacıdan talimat almadan feragat etmemesi gerekmektedir. Davacının kendisinden açıkça talimat almadan davadan feragat eden vekilini azletmesi, aksi vekil tarafından ispat edilmedikçe, haklı bir sebep olarak görülmüştür. Bunun sonucunda da davacının azletmiş olduğu vekiline vekalet ücreti ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır³²⁸.

C. Kanuni Temsilcinin Davadan Feragat Etmesi

1. Davacının Velisinin Davadan Feragat Etmesi

4721 sayılı Medeni Kanunun velayeti düzenleyen 335. maddesinde ergin olmayan çocukların ana ve babanın velayeti altında olduğu, yasal sebep olmadan velayetin ana ve babadan alınamayacağı, hakimin vasi atanmasına gerek görmediği, kısıtlanan ergin çocukların da ana ve babanın velayeti altında olduğu düzenlenmiş, diğer maddelerde de bu hususa ilişkin hükümler getirilmiştir. Kanunun 342. maddesinde de ana ve babanın, velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocukların yasal temsilcisi olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda velinin velayeti altındaki çocuğunun haklarını korumak için yasal temsilci sıfatıyla dava açma yetkisi kanun tarafından doğrudan verilmiştir. Dava açma yetkisinin doğal sonucu olarak veliye, açılan davadan feragat etme yetkisi de tanınmıştır. Tabi burada, küçüğün veya velayet altına mahkeme kararıyla alınan ergin kişinin davadan feragat etme yetkisi yoktur, yapmış olduğu feragat beyanı geçersizdir. Bu

---

³²⁶ ‘... Davacının vekaletnamesinde, feragat yetkili kılındığı, bu yetkiye dayanarak vekil tarafından feragatin yapıldığı anlaşılmıştır. Feragat kesin hükmün sonuçlarını doğurduğundan, davacının feragatten vazgeçmesi talebinin kabulüne hukuken imkan yoktur ...’. D10D, E. 1975/1132, K. 1976/1812, KT. 29.09.1976, **Müderrişoğlu**, s. 567.

³²⁷ AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 72-73.

³²⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3552.

durumun mahkeme tarafından resen gözetilmesi gerekir. Dava davacının velisi tarafından açılmışsa, örneğin ilköğretim okulu öğrencisinin velisinin çocuğunun dersleri için not tespiti için açılan davalarda ya da askeri okuldan çıkarılma işleminin iptali istemiyle on sekiz yaşından küçük öğrencinin velisi tarafından açılan davalarda olduğu gibi, davacının velisinin davadan feragat etme yetkisi vardır.

Ancak kural bu olmakla birlikte Yargıtay'ın velinin yapmış olduğu feragatlerin hepsini kabul etmediği davalar da bulunmaktadır. Nitekim bu doğrultuda bir boşanma davasında, hükümden önce velayetin kimde olduğu belli olmadığı için, sonradan mahkeme kararıyla velayeti kendisine verilen annenin, duruşma sırasında çocuklar için verilen iştirak nafakası talebinden vazgeçmesini, yani feragat etmesini geçerli kabul etmemiş, bu feragat beyanı doğrultusunda verilen yerel mahkeme kararını da bozmuştur³²⁹.

Davacının velisinin davadan feragat etmesi için sulh hukuk mahkemesinden izin almasına gerek yoktur³³⁰. Davacının velisi doğrudan davacının menfaati doğrultusunda feragat beyanında bulunabilir. Nitekim Danıştay, davacının velisinin doğrudan davadan feragat edebileceğine ve velinin sulh hukuk mahkemesinden izin alması gerekmediğine hükmetmiştir³³¹.

2. Davacının Vasisinin Davadan Feragat Etmesi

Davacının vasisinin davadan feragat edebilmek için sulh mahkemesinden izin alması gerektiğine yönelik olarak açık bir hüküm yoktur. Ancak Medeni Kanunun 462. maddesinin 8. fıkrasında belirtilen 'dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato yapılması' hallerinde sulh mahkemesinin izni alınması gerektiği hususunun kıyasen davadan feragat için de geçerli olduğu, bu sebeple, davacının vasisinin davadan feragat edebilmesi için, sulh hukuk mahkemesinden feragat için ayrıca ve özel olarak izin almış olması gerektiği belirtilmiştir³³².

³²⁹ '... doğmamış haktan feragat caiz bulunmadığından, davacının (annenin) duruşma sırasındaki beyanı nazara alınarak velayeti analarına verilen çocuklar için iştirak takdir edilmemesi bozmayı gerektirir ...'. Y2HD, 7598/7336, KT. 24.12.1971, İBD, 1972/3-4, s. 265, **Kuru**, c. IV, s. 3554.

³³⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3554; **Yasin**, s. 158; **Reisoğlu**, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Bası, Beta, İstanbul 1997, s. 49,

³³¹ D10D, E. 1972/8854, K. 1973/4153, KT. 08.11.1973, **Kargözoğlu**, s. 32.

³³² **Kuru**, c. IV, s. 3554; **Yasin**, s. 158; **Reisoğlu**, s. 49; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 272-273; Aynı yönde bkz. '... vasisinin davayı kabulü için sulh mahkemesinden ayrıca izin alması gerekir. Çünkü kabulü Medeni Kanunun 405/8. maddesinde sulha benzer bir işlem saymak kanunun ruh ve maksadına uygun düşer ...'. YHGK, 565/647, KT.13.03.1963, **Erdoğan**, Celal, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 1985 Ankara, s. 73; YHGK, 173/317, KT. 15.04.1964, **Edoğan**, Açıklamalı, s. 130

Sulh mahkemesinin izni olamadan vasinin davadan feragat etmesi durumunda, feragati kabul edecek olan mahkemenin, sulh mahkemesinden ‘vasinin davadan feragat izni alıp almadığını, izin alınmamış ise feragate icazet verilip verilmediğini ara kararı ile sorması gerekmektedir. Sulh hukuk mahkemesi feragat izni alınmadığını bildirirse feragati kabul edecek olan mahkeme vasinin feragat beyanını kabul etmeyerek davanın esasını incelemelidir³³³. Buna karşılık sulh hukuk mahkemesi feragat izni alındığını veya böyle bir izin olamasa bile feragate icazet verildiğini bildirirse, feragati kabul edecek olan mahkemece vasinin feragat beyanı kabul edilerek dava sona erdirilecektir.

Sulh hukuk mahkemesinin izni olmadan yapılan feragat beyanını esas alarak verilecek bir karar ise bozma sebebi olacaktır. Zira bu durum kamu düzeninden olup temyizde resen nazara alınması gerekir³³⁴

Tabi burada kendisine vasi tayin edilen kişinin artık davadan feragat etme ehliyeti, dolayısıyla davadan feragat yetkisi yoktur. Bu durumun mahkemece resen gözetilmesi gerekir. Başka bir ifadeyle, vesayet altına alınan kişinin, vasiden habersiz davadan feragat etmesi geçersizdir. Bu şekilde verilen bir hüküm de mutlak bozma sebebidir³³⁵. Vesayet altına alınan kişinin davadan feragat beyanı hakkında vasinin haberi olsa dahi feragat beyanı geçersiz olur. Zira bu konuda vasinin dahi tek başına yetkisi bulunmayıp ancak sulh hukuk mahkemesinin izni gerekir.

Davacı vesayet altına alınmadan önce davasını bir vekil aracılığı ile takip etmekte ise, davacının örneğin medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi sonucunda vesayet altına alınması durumunda, bu vekalet ilişkisi, dolayısıyla vekilin yetkileri sona erer. Bu nedenle bundan sonra davadan feragat yetkisi sulh hukuk mahkemesinin izni ile vasiye aittir³³⁶. Yetkisi sona eren vekilin davadan feragat etmesi geçersizdir³³⁷.

3. Kendisine Kanuni Müşavir Tayin Eden Kişinin Davadan Feragat Etmesi

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin bir kişiye, Medeni Kanunun 428 vd. maddelerinde de düzenlendiği üzere dava açma ve sulh olma gibi işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanabilir. Kendisine kanuni müşavir veya yeni Medeni Kanunun

---

³³³ Reisoğlu, s. 50.

³³⁴ Akcan, s. 69.

³³⁵ Akcan, s. 71.

³³⁶ Kuru, c. IV, s. 3555.

³³⁷ Y7HD, E. 1980/220, K. 1980/477, KT. 23.01.1980, YKD, 1980, sy. 8, s. 1102-1103, Kuru, c. IV, s. 3555.

deyimi ile yasal danışman tayin edilen kişi (velayet ve vesayet altında değilse), fiil (medeni hakları kullanma) ve dava ehliyetine sahiptir³³⁸.

Kanunda açıkça dava açma ve sulh olma terimleri kullanılmışsa da bu durumun feragat içinde geçerli olduğu açıktır. Ancak burada ikili bir ayırım yapılmaktadır. Kendisine kanuni müşavir tayin edilen kişi, şahısvarlığı haklarına ilişkin davaları, kanuni müşavirinden (yasal danışman) izin almadan açabilir ve takip edebilir veya açmış olduğu davasından feragat edebilir. Örneğin boşanma, evliliğin iptali, nişanın bozulmasından dolayı tazminat, tanıma, şahsiyet haklarına tecavüzden dolayı açılan davalarda olduğu gibi³³⁹.

Buna karşılık malvarlığını ilgilendiren davalar bakımından, kendisine kanuni müşavir tayin edilen kişinin davadan feragat edebilmesi için, kanuni müşavirinden (yasal danışman) feragat için, ayrıca ve özel olarak, izin alması gerekir. Kanuni müşavirden izin alınmadan yapılan feragat geçersizdir³⁴⁰. Fakat feragate sonradan kanuni müşavir icazet vermiş ise bu durumda feragat kanatimce geçerli kabul edilmelidir. Sulh hukuk mahkemesinin burada bir rolü yoktur. Ancak kendisine kanuni müşavir tayin edilen kişi, kanuni müşavirin davadan feragat izin vermemesi kararına karşı sulh hukuk mahkemesine itiraz etme yetkisi vardır. Bu durumda sulh hukuk mahkemesinin vereceği karar önem arzeder. Mahkeme davadan feragat izin verirse bu durumda kendisine kanuni müşavir tayin edilen davacı davasından feragat edebilir³⁴¹.

4. Kendisine Kayyım Tayin Edilen Kişinin Davadan Feragat Etmesi

Kendisine kayyım tayin edilen kişi, kayyım tayinini gerektirmiş olan davada, kayyım tarafından temsil edilir. Kayyımın dava takibindeki yetkileri ise, vasinin yetkileri gibidir. Dolayısıyla, kayyımın da davadan feragat edebilmesi için, vasi gibi yetkili sulh hukuk mahkemesinden izin alması gerekir³⁴².

D. Tüzel Kişilerin Davadan Feragat Etmesi

1. Genel Olarak

---

³³⁸ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 273.

³³⁹ **Kuru**, c. I, s. 708.

³⁴⁰ ‘... müşavirin reyî alınmadan vaki feragatın hükmü yoktur ...’. YHGK, 2/464-725, KT. 04.10.1969, ABD, 1969/6, s. 1112-1113, İBİD, 1969/9-10, s. 446-447, **Kuru**, c. I, s. 710.

³⁴¹ **Kuru**, c. I, s. 710.

³⁴² **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 273.

MK'nun 49. maddesinde, tüzel kişilerin fiil ehliyetini gerekli organlara sahip olmakla kazanacağı, 50. maddesinde ise tüzel kişinin iradesini organları arıcılığı ile açıklayacağı, organların hukuki işlemleri ve diğler bütün fiilleriyle tüzel kişiyi bağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Organların tüzel kişileri temsil yetkisi ve bunun kapsamı, genellikle kanunlarla ve esas sözleşmelerle belirlenmektedir. Tüzel kişiler adına dava açmak ve davayı takip etmek, tüzel kişinin yetkili organlarının görevidir. Açılan davada tüzel kişiyi yetkili organı temsil eder. Dolayısıyla davadan feragat, ancak yetkili organ tarafından gerçekleştirilir.

Tüzel kişi adına açılan davalarda tüzel kişinin organının yetkisi, vekilin yetkisinden daha geniş olduğundan tüzel kişinin organı davadan feragat edebilir³⁴³. Bu husus, bazı tüzel kişiler için açıkça belirtilmiştir.

2. Dernek Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi

4721 sayılı Medeni Kanununun 85. maddesinde; 'yönetim kurulu derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve tüzüğüne uygun olarak yerine getirir. Temsil görevi, yönetim kurulunca, üyelere birine veya bir üçüncü kişiye verilebilir⁷ hükmü yer almaktadır.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, derneklerde davadan feragat etme yetkisi, yönetim kuruluna aittir. Ancak bu yetki üçüncü bir kişi, örneğin avukat ya da kendi üyelerinden birisine devredilebilir.

3. Vakıf Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi

Vakıflar bakımından da davadan feragat etme yetkisi vakfın yönetim kuruluna aittir. Ancak vakfeden, vakıf senesinde başka organlar öngörmüş ve organı yetkili kılmışsa bu sefer bu organ feragat yetkilidir. Yargıtay ise vakıf aleyhine yapılacak feragat beyanlarında Vakıflar İdaresinin de feragat muvafakat vermesi gerektiğini hükme bağlamıştır³⁴⁴.

4. Kollektif Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi

---

³⁴³ **Kuru**, c. IV, s. 3556; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 274.

³⁴⁴ '... Dava konusu taşınmazın mülhak vakıf malı olduğu ve davacının da müteveli bulunduğu hususu tartışmasızdır. Bu tür vakıfların denetim ve gözetim hakkı da Vakıflar Kanununca Vakıflar İdaresine bırakılmıştır. Vakıf mütevellisinin görevleri genelde idari işlere yönelik olup, vakıflar yasasında sayılan görevleri arasında vakfı ilgilendiren hakların özünden feragat ve sulh yetkisi bağımsız olarak kendisine tanınmış değildir ... Hal böyle olunca, mahkemece mütevellinin hakkın özüne yönelik ve vakıf aleyhine sonuç doğurabilecek feragatinin vakıflar idaresince muvafakat sağlanması ve sonucuna göre değerlendirme yapılarak karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile ve mütevellinin feragatinden bahisle hüküm kurulması isabetsizdir ...'. Y1HD, 7175/11078, KT. 24.10.1988, **Kuru**, c. IV, s. 3557.

Ticaret Kanunu'nun 165. maddesinde şirketi idare edenlerin şirket menfaatine uygun gördükleri işlerde sulh, feragat ve kabul ile tahkime dahi yetkileri olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Bu itibarla kolektif şirketlerde şirketi idare edenler davadan feragat edebilirler.

Kollektif şirket güven temeli esasına kurulduğu için³⁴⁵, kural olarak Ticaret Kanunu'nun 160. maddesi uyarınca her ortağın şirketi tek başına temsil yetkisi vardır. Kollektif şirketlerde şirket mukavelesinde temsil yetkisini kimin kullanacağı açıkça belirtilmemişse, aksine bir hüküm yoksa, ortaklardan her biri üçüncü şahıslara karşı ortaklığı temsil edebilir ve davadan dahi feragat edebilir. Ancak şirket mukavelesinde şirketi temsile yetkili olanlar açıkça sayılmış veya nasıl kullanacağı belirtilmişse artık o kişilerin, başka bir ifadeyle temsil yetkisi olanların, dava açma veya açılmış davadan feragat etme yetkisi mevcuttur. Bu durumda temsil yetkisi bulunmayan diğer ortakların davadan feragat etmeleri geçersizdir. Temsil yetkisi olanların geçerli bir vekaletname ile açılmış olan bir davada avukata, feragat yetkisini devretmeleri de mümkündür. Bu durumda vekil de feragat yetkisini kullanabilecektir. Davayı idarecilerden birinin takip etmesi de mümkündür³⁴⁶.

Burada temsil yetkisi bulunanların davadan kural olarak feragat edebileceğini kabul etmemize rağmen Yargıtay, şirket mallarını zimmetine geçiren ortak aleyhine şirketin açmış olduğu davada, hem davacı şirket ortağı hem de davalı durumunda olan şirket ortağının davadan feragat etme yetkisine dayanarak kendisine karşı açılmış olan davadan feragat etmiş olmasını haklı olarak kabul etmemiştir. Yüksek mahkeme her ne kadar kanunen davacıya davadan feragat etme yetkisinin verilmiş olduğunu kabul etse de, burada Medeni Kanunda belirtilen hakkın kötüye kullanılması durumunun söz konusu olduğunu belirtmiştir³⁴⁷.

Kollektif şirketin gerek iflas gerekse şirketin feshi gibi nedenlerle tasfiyeye girmesi durumunda, kolektif şirket tasfiye memurlarının da açılan davalardan feragat etme yetkisi bulunmaktadır³⁴⁸.

5. Anonim Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi

---

³⁴⁵ **Poroy, Reha-Tekinalp, Ünal-Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Beta Yayınevi, 7. Bası, İstanbul 1997, s. 150.**

³⁴⁶ **Poroy-Tekinalp-Çamoğlu, s. 152.**

³⁴⁷ Y2HD, 2223/2838, KT. 25.11.1958, **Kuru, c. IV, s. 3556.**

³⁴⁸ **Kuru, c. IV, s. 3556.**

Anonim şirketlerde ortaklık sözleşmesinde aksine bir hüküm olmadıkça temsil yetkisinin yönetim kurulunca birlikte kullanılması esastır. Ancak yetki bölünmesi öngörülürse bu durumda ilgili kişi de temsil yetkisini kullanabilir. Fakat ortaklık sözleşmesi yetkinin nasıl, kim tarafından kullanılması gerektiğini bizzat kendisi belirleyebileceği gibi, bu yetkiyi genel kurula veya yönetim kuruluna bırakabilir. Hatta sözleşmede açık hüküm bulunması şartıyla temsil yetkisinin hepsinin veya birkaçının murahhas üyelere de bırakılması söz konusu olabilecektir³⁴⁹.

Anonim şirketlerde şirketi temsile, dava açmaya, açılmış davadan kimin feragat etmeye kimin yetkili olduğu şirket ana sözleşmesi veya başka bir deyişle esas sözleşmesinde belirtilir. Buna göre bu yetkili organ veya kişi kural olarak yönetim kurulu olsa dahi, aksine üçüncü bir şahıs veya başka bir organ, hatta genel kurul dahi olabilir. İşte buna göre kendisine temsil yetkisi verilen kişi veya organ veya kişiler davadan feragat edebilir.

Nitekim bu temsil yetkisinin kullanılması yönünden açıkça bir düzenleme olmaması durumunda, açılan davadan feragat edebilmek için, tüm yönetim kurulunun birlikte karar alması gerekir. Bu durumda yönetim kurulunun davadan feragati, karar yeter sayısı sağlanarak geçerli olabilir. Bunun yanı sıra tek yönetim kurulu üyesinin imzası yeterli görülebileceği gibi, ikiden çok imza şartı veya bazı yönetim kurulu üyelerinin mutlaka imzası bulunması gibi şartlar da öngörülebilir³⁵⁰.

Nitekim Yargıtay, anonim şirket ortaklık sözleşmesinde, ‘yönetim kurulunun karar alabilmesi için üye tam sayısının yarısından fazlasının bir fazlasının olumlu oy kullanması gerekir’, hükmüne istinaden, üç kişi olan yönetim kurulunun, üye tam sayısının yarısından fazlasının iki buçuk etmesi ve bunun üç oy anlamına gelmesi nedeniyle, üç kişi olarak davadan feragat karar vermesi gerekirken, iki yönetim kurulu üyesinin davadan feragat kararı vermesini kabul etmemiş, bu feragat beyanına dayanarak karar veren yerel mahkeme kararını da bozmuştur³⁵¹.

Anonim şirketin gerek iflas, gerekse şirketin feshi gibi nedenlerle tasfiyeye girmesi durumunda, Ticaret Kanunu’nun 219. maddesi gereğince anonim şirket tasfiye memurlarının da açılan davalardan feragat etme yetkisi bulunmaktadır³⁵².

---

³⁴⁹ **Poroy-Tekinalp-Çamoğlu**, s. 152.

³⁵⁰ **Poroy-Tekinalp-Çamoğlu**, s. 152.

³⁵¹ Y11HD, 3027/4651, KT. 23.09.1986, YKD, 1987, sy. 2, s. 253-255, **Kuru**, c. IV, s. 3556.

³⁵² **Kuru**, c. IV, s. 3556.

6. Kooperatiflerin Davadan Feragat Etmesi

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 58. maddesinde, 'Ana sözleşme, genel kurula veya yönetim kuruluna, kooperatifin yönetimini ve temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine tevdi etmek yetkisini verir' hükmüne yer verilmiştir.

Aynı Kanunun devam eden 59. maddesinde ise; 'Temsile yetkili şahıslar kooperatif namına onun amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabilir' hükmünü getirmiştir. Bu maddelere göre, kendisine temsil yetkisi verilenlerin davadan feragat etme ve davadan feragat etme yetkisini içeren bir vekaletnameyi avukata verme yetkileri vardır.

7. Limited Şirketlerin Davadan Feragat Etmesi

Ticaret Kanunu'nun 540. maddesinde, aksi kararlaştırılmış olmadıkça ortakların hep birlikte şirket işlerini idareye ve şirketi temsile yetkili olduğu, şirket sözleşmesi veya genel kurul kararı ile şirketin temsilinin ortaklardan bir veya birkaçına bırakılabileceği, limited şirketin kuruluşundan sonra şirkete katılan ortakların genel kurul kararı olmadıkça idare ve temsile yetkili olamayacakları, şirketin ortağının tüzel kişi olması durumunda o hükmi şahıs adına limited şirketin temsil ve idaresini üzerine almış bulunan temsilcisinin temsil yetkisi olduğu hükme bağlanmıştır.

Dolayısıyla limited şirketlerde, kanun gereğince idare ve temsil yetkisi verilen bütün ortaklar veya ortakların bazıları veya müdür olarak atanan kişiler davadan feragat edebilir³⁵³.

8. Köy Tüzel Kişiliğinin Davadan Feragat Etmesi

442 sayılı Köy Kanununun 37. maddesinin 7. fıkrasında köy işlerinde hem davacı, hem hasım olarak mahkemede bulunmak ve vekil gönderme yetkisinin köy muhtarına ait olduğu hükme bağlanmıştır.

Bir grup yazara göre, köy muhtarının, köy ihtiyar kurulunun vereceği özel yetki ile davadan feragat edebileceği belirtilmiştir. Bu görüşe göre köy muhtarının köy tüzel kişiliğine ilişkin davalarda köy tüzel kişiliğini temsil etme yetkisi bulunduğu ve bu yetkisi özel bir hükümle sınırlanmadığına göre köy muhtarının, köy ihtiyar kurulunun vereceği özel yetki ile davadan feragat edebilir³⁵⁴.

---

³⁵³ Aslan, s. 116.

³⁵⁴ Kuru, c. IV, s. 3559; Aslan, s. 117; Önen, Sulh, s. 73.

Karşı görüş ise, köy ihtiyar meclisi veya köy meclisinin köy muhtarına davadan feragat etme yetkisi veremeyeceğini, böylece köy muhtarının hiçbir şekilde davadan feragat edemeyeceği yönündedir³⁵⁵.

Yargıtay mera, yayla ve köy orta mallarına ilişkin davalarda, köy muhtarının davadan feragat etme yetkisinin bulunmadığına hükmetmiştir³⁵⁶.

Danıştay ise belirtilen bu görüşlere ve kararlara göre bu konuda daha ılımlıdır. Danıştay'a göre köy muhtarının davadan feragat edebilmesi için köy ihtiyar meclisinin ve köy derneğinin olumlu görüşünü alması yeterlidir. Bu organlar onay verdikten sonra muhtar davadan feragat edebilir. Dolayısıyla organların olumlu görüşü olmadan yapılacak feragati ise geçersizdir. Nitekim su tahsisine ilişkin bir davada, köy muhtarının köyün yetkili organlarının onayını almadan tek başına yapmış olduğu feragat başvurusunu geçersiz kabul etmiştir³⁵⁷.

Kanaatimizce de köy muhtarı, köyün yetkili organlarının onayını aldıktan sonra dahi davadan feragat edemez. Zira idari makamların yetkileri anayasa ve kanundan kaynaklanır. Bir kişiye anayasa ve kanunla açıkça yetki verilmemişse, o kişi idare adına herhangi bir işlem yapamaz, bir konuda sahip olduğu yetki, o konuya benzer bir konuya kıyasen uygulanamaz³⁵⁸. Köy muhtarının davadan feragat edebilmesi için kanunun bu konuda açıkça bir yetkiyi muhtara vermediği ve usul tayin etmediği anlaşılmaktadır.

---

³⁵⁵ **Arcak**, Ahmet-İmsel, Tahir, Mera ve Yayla Davaları, Köy Ortak Malları, İdari Sınır Anlaşmazlıkları, Ankara 1970, s. 215.

³⁵⁶ '... Davalı köy adına, köy muhtarının köye ait temyiz hakkından vazgeçmeye ve köy adına sulh olmaya köy kanunu hükümlerine göre yetkisi bulunmadığından, adı geçen tarafından verilmiş bulunan temyizden vazgeçme dilekçesinin geçerli sayılmaması dolayısıyla temyiz incelemesi yapılması icabeder ...'. YHGK, 13/24, KT. 13.03.1963, **Erdoğan**, Kanun, s. 73; '... Mezarlık kamu hizmetlerinde kullanılan bir orta malıdır. Köy muhtarlarının kendiliklerinden davadan feragat yetkileri olmadığı gibi nizalı parselin köy mezarlığı olmadığına ilişkin açıklaması hukuki değer taşımaz ...'. YHGK, 7/755-154, KT. 01.04.1970, ABD, 1970, sy. 3, s. 463-463, **Erdoğan**, Kanun, s. 74. Aynı yönde bkz. Y1HD, 6933/6997, ABD, 1967/6, s. 1001.

³⁵⁷ '... bulunan kaynak suyunun 10 yıl süre ile bir şirkete kiralanmasına ilişkin işlemin ... Bu dava, su kaynağının köylünün kullanımından alınmasıyla ilgili olduğundan, köy halkının genel ve ortak menfaatine ilişkin bulunmaktadır. Dolayısıyla Köy Muhtarı, Köy Derneği adına bu davayı yürütmekte olup, kişisel menfaatinin etkilenme derecesi, köyün diğer sakinleri ile aynı konumdadır. Bu durumda, köy ahalisinin tümünü doğrudan ilgilendiren bu davadan vazgeçilebilmesi için Köy Derneğinin ve İhtiyar Heyetinin olumlu görüşünün alınması gereklidir. Bu nedenle, bu davadaki köy muhtarının köyün yetkili kurullarının onayını almadan tek başına yapmış olduğu feragat başvurusu, yukarıda anılan davadan feragatin değerlendirilmesine ilişkin ölçütlere uygun düşmemektedir ve köy halkının menfaatine aykırı niteliktedir ... İdare Mahkemesi kararının bozulmasına ...'. D8D, E. 2002/4506, K. 2003/2130, KT. 08.05.2003, DBB.

³⁵⁸ **Onar**, c. I, s. 289; **Gözler**, c. I, s. 636-637; **Özay**, Günışığında Yönetim, s. 481; **Akyılmaz**, s. 282; **Eroğlu**, s. 434; **Balta**, İdare Hukukuna Giriş, s. s. 79-80; **Derbil**, s. 190; **Balta**, İdare Hukuku, s. 126-127; **Duran**, s. 401; **Yıldırım**, Ramazan, idare Hukuku Dersleri I, Mimoza Yayıncılık, Konya 2006, s. 17; **Günday**, İdare Hukuku, s. 124.

Burada kanunkoyucu bu konuda düzenleme yapmayarak muhtara yetki vermemesinin sebebi, köy tüzel kişiliğini ilgilendiren davanın açılmasıyla artık kamu yararı ölçütünün bu davalarda mutlak olarak uygulanması gereğindedir. Zira köy muhtarı, köy adına bu davayı yürütmekte olup, kişisel menfaatinin etkilenme derecesi, köyün diğer sakinleri ile aynı konumdadır. Bu durumda, köy ahalisinin tümünü doğrudan ilgilendiren bu davadan vazgeçilebilmesi için tüm köy ahalisinin muvafakati gerekir. Aynı şey davanın vekil vasıtasıyla takip edilmesi halinde de geçerlidir.

9. Belediyelerin Davadan Feragat Etmesi

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 100. maddesinin (c) bendinde, belediye başkanının sulh, ibra ve davadan feragate yetkisinin olması için bu yetkilerin belediye meclisince tasdik edilmesi gerektiği hükme bağlanmış idi. Nitekim o zamanki kanun hükümlerine göre Yargıtay bir kararında, belediye avukatının davadan feragat edebilmesi için belediye meclisince verilen yetki belgesini de mahkemeye ibraz etmesi durumunda feragatin hukuki sonuçlarını doğuracağını hükme bağlamıştı³⁵⁹.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 38. maddesinde belediye başkanının belediyeyi davacı ve davalı olarak temsil etme veya vekil tayin etme yetkisinin bulunduğu hükme bağlanmıştır. Yeni Belediye Kanununda eski düzenlemeye uygun fakat biraz farklı bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre Kanununun 18. maddesinin (h) bendinde vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı “beş bin YTL”den fazla olan dava konusu belediye uyuşmazlıklarında feragate karar vermenin belediye meclisine ait olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu durumda belediyenin vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı “beş bin YTL”den fazla olan dava konusu belediye uyuşmazlıklarında feragate karar verme yetkisi belediye meclisine aittir. Belediyenin vergi, resim ve harçlar dışında kalan ve miktarı “beş bin YTL”den az olan davalarda ise genel yetki uyarınca belediye başkanının davadan feragat etme yetkisinin bulunduğu kabul edilebilir.

Burada sorun dava konusunun miktarla ölçülememesi halinde ne olacağıdır. Mesela belediyenin, bakanlık, valilik veya kaymakamlık veya diğer kamu tüzel kişilerine karşı idari yargıda açtığı iptal davalarında feragat durumu nasıl olacaktır. İdari makamlar yetkilerini kendinden almaz. İdari makamların yetkileri anayasa ve kanundan kaynaklanır. Bir kişiye anayasa ve kanunla açıkça yetki verilmemişse, o kişi idare adına herhangi bir

³⁵⁹ Y13HD, 2550/4050, KT. 19.09.1988, YKD, 1989, sy. 11, s. 1594-1595. Aynı yönde bkz. ‘... belediye başkanının ancak belediye meclisinin yetki vermesi ve tasdiki ile sulh ve ibraya yetkili olduğu, belediye başkanına böyle bir yetki verilmeden yapılan feragatin geçerli olmadığı ...’. Y3HD, E. 1976/625, K. 1976/1255, KT. 11.02.1976, **Kuru**, c. IV, s. 3560.

işlem yapamaz, bir konuda sahip olduğu yetki, o konuya benzer bir konuya kıyasen uygulanamaz³⁶⁰. Bu itibarla, bu tür durumlarda belediye başkanı veya vekilinin davadan feragat yetkisi kanunda açıkça yetkili kılınmasıyla mümkündür³⁶¹. Kanunun bu konuda açıkça bir yetkiyi belediye başkanına vermediği ve usul tayin etmediği anlaşılmaktadır. Kanunda idari davaların feragat edilebilecek davalar kapsamı dışında bırakılmasının, bu davaların niteliğinden davacı durumunda idarenin özel durumundan kaynaklandığı belirtilmiştir³⁶². Kanunun belediye meclisine dahi, ancak parayla ölçülebilen miktarlar için feragat yetkisi vermişken, belediye başkanına veya avukat tutulmuşsa avukata bu yetkiyi vermesi düşünülemez. Bu durumda belediye meclisinin bu kararı verme yetkisi olup olmadığı düşünülebilir. Ancak kanun yetkinin sınırlarını çizmiş ve bu konuda meclise açıkça yetki vermemiştir. Bu durumda kanun tarafından verilmeyen yetkinin yorum yoluyla veya içtihat yoluyla geliştirilmesi mümkün değildir.

Diğer taraftan, nasıl ki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının açmış olduğu davalarda, davalarının açılmasıyla artık tüm kuruluş üyelerinin menfaati olduğu kabul edilip davadan feragat kabul edilmiyorsa³⁶³, belediye adına, tüm mücavir alan sınırları içinde yaşayan kişilerin menfaatini ilgilendiren bir işlemin iptali istemiyle, belediye başkanı tarafından açılan davada, belediye meclisinin davadan feragat etmeye yetkisinin olmaması gerekir. Zira bu davalarda kamu yararı kıstası açıktır. Nitekim kanunun bu konuda parasal haklarla ilgili davalar dışında bir düzenleme getirmeyerek belediye başkanı ve meclisine yetki vermemesi bu yönleriyle yerindedir.

Diğer taraftan “beş bin YTL”den az olan davalarda belediye başkanın feragat ilişkin işlemi, “beş bin YTL”den fazla olan davalarda belediye meclisinin fergate ilişkin işlemi de dava konusu edilebilir. Nitekim bu işlemlerin dava konusu edilmesi durumunda eğer bu işlemler idari yargı yerince iptal edilmişse kanatımızca feragat edilen davaya

---

³⁶⁰ **Onar**, c. I, s. 289; **Gözler**, c. I, s. 636-637; **Özay**, Günışığında Yönetim, s. 481; **Akyılmaz**, s. 282; **Eroğlu**, s. 434; **Balta**, İdare Hukukuna Giriş, s. s. 79-80; **Derbil**, s. 190; **Balta**, İdare Hukuku, s. 126-127; **Duran**, s. 401; **Yıldırım**, s. 17; **Günday**, İdare Hukuku, s. 124.

³⁶¹ **Çırakman**, s. 106.

³⁶² **Çırakman**, s. 106.

³⁶³ ‘... Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu sıfatıyla açılmış objektif nitelikteki bir iptal davasında kamu yararı ölçütü mutlak olduğundan yerel mahkemece verilen karardan sonra davacının davasından feragat etmesi düşünülemez. Danıştay Dokuzuncu Dairesinin inceleme konularına göre feragat konusunun değerlendirilmesi zorunludur. Uyuşmazlık konularının içerik ve nitelendirilmelerine uygun olarak her davada davadan feragatin yukarıda belirlenen ölçütler esas alınmak suretiyle karara bağlanmasında hak ve hukuka uyarlık bulunduğu açıktır ...’. D9D, E. 2002/6234, K. 2003/1083, KT. 02.04.2003, DBB. Aynı yönde bkz. D9D, E. 2002/6288, K. 2003/1921, KT. 17.04.2003, KY.

kaldığı yerden devam edilmelidir. Bu durum bir nevi feragatin iptalinin idari yargı versiyonudur.

Yaptığımız bu açıklamalar büyükşehir belediyeleri için de geçerlidir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda bu hususlarla ilgili bir düzenleme olmamakla birlikte aynı Kanunun 28. maddesi hükmü gereğince Belediye Kanununun, Büyükşehir Belediyesi Kanununa aykırı olmayan hükümleri ilgisine göre büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk kademe belediyeleri hakkında da uygulanacağı için bu belediyelerin davalarında da belirttiğimiz feragat hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

10. İl Özel İdaresinin Davadan Feragat Etmesi

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 30. maddesinin (c) bendinde, il özel idarelerinin davacı veya davalı olarak yargı yerlerinde temsil etme veya vekil tayin etme yetkisinin valide olduğu belirtilmiştir. Aynı Kanunun (o) bendinde il genel meclisi veya il encümeni kararı gerektirmeyen görevleri yapmak ve yetkileri kullanmanın valide olduğu hükme bağlanmıştır.

İl genel meclisinin görevlerini belirleyen 10. maddenin (h) bendinde vergi, resim ve harç dışında kalan ve miktarı beş milyar ile yirmi beş milyar arasında olan ihtilaf konusu olan özel idare alacaklarının anlaşma ile tasfiyesine karar vermek hükmü yer almıştır. Bu durumda il Özel İdaresinin açmış olduğu davalardan feragat yetkisinin vergi, resim ve harç dışında kalan ve miktarı beş milyar olan kısmı için valide olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Burada sorun, dava konusunun miktarla ölçülemeyen olması durumunda ne olacaktır. Mesela il özel idaresinin, belediye veya diğer kamu tüzel kişilerine karşı, idari yargıda açtığı iptal davalarında feragat durumu nasıl olacaktır. Bu durumda daha önce de belediyelerde yaptığımız açıklamalar il özel idaresi içinde geçerlidir. Yani Kanunun bu konuda açıkça bir yetkiyi valiye ve il genel meclisine vermediği anlaşılmaktadır. Zira Kanunun il genel meclisine dahi, ancak parayla ölçülebilen ve belli miktarlar için feragat yetkisi verirken, valiye veya meclise diğer konularda yetki vermemiştir. Kanunda idari davaların feragat edilebilecek davalar kapsamı dışında bırakılmasının, bu davaların niteliğinden davacı durumunda idarenin özel durumundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda kanun tarafından verilmeyen yetkinin yorum veya içtihat yoluyla genişletilmesi mümkün değildir.

Diğer taraftan parayla ölçülebilen ‘beş bin YTL’den az olan davalarda valinin davadan feragat ilişkin işlemi, ‘beş bin YTL’ ile ‘yirmibeş bin YTL’ arasındaki davalarda il genel meclisinin feragat ilişkin işlemi de dava konusu edilebilir. Nitekim bu işlemlerin dava konusu edilmesi durumunda eğer bu işlemler idari yargı yerince iptal edilirse kanaatimizce feragat edilen davaya kaldığı yerden devam edilmelidir. Bu durum bir nevi feragatin iptalinin idari yargı versiyonudur. Fakat bu merciler feragat beyanlarından rucü edemezler.

11. Devlet Adına Açılan Davalardan Feragat Edilmesi

Hazine avukatlarının Devlet adına açılan davadan feragat edebilmeleri için³⁶⁴, 4353 sayılı Kanun uyarınca feragat edilen miktara göre kaymakam, vali, Maliye Bakanlığı veya Danıştay tarafından izin verilmesi olması gerekir. Hazine avukatlarının bu izni almadan davadan feragat etmesi geçersizdir³⁶⁵.

---

³⁶⁴ 4353 Sayılı Maliye Vekaleti Baş Hukuk Müşavirliğinin Ve Muhakemat Umum Müdürlüğünün Vazifelerine, Devlet Davalarının Takibi Usullerine Ve Merkez Ve Vilayetler Kadrolarında Bazı Değişiklikler Yapılmasına Dair Kanunun ‘Açılan davalarla başlayan icra takiplerinden vali ve kaymakamların vazgeçme yetkileri’ başlıklı 27. maddesinde; “(40 milyar) liraya kadar (40 milyar lira dahil) bir Devlet alacağı veya bu kıymetteki bir hak veya menfaat dava ve icra yoluyla takip edilmekte iken takibata devam etmekte veya takibin Devlet aleyhine neticelenmesi halinde yüksek dereceli mahkeme veya mercie müracaatta maddi veya hukuki sebeplerle bir fayda umulmazsa avukatın mucip sebepleri gösteren mütalaası üzerine muhakemat müdürünün ve olmayan yerlerde defterdarlığın teklifi üzerine takipten vazgeçme emri vermeye ve dava ve icra kayıtlarını sildirmeye valiler yetkilidir. Hazine avukatı bulunmayan yerlerde yukarıdaki fıkrada yazılı hususlara ait teklifler alakalı daire amirlerince yapılır. Bölge muhakemat müdürlüklerine bağlı olan illerde yukarıdaki yetkiler takip veya dava hangi ile ait ise o yer valisi tarafından kullanılır. Muhakemat müdürleriyle defterdarların teklifleri valilikçe ret olunursa ve bunlar tekliflerinde ısrar ederlerse keyfiyet Maliye Bakanlığına bildirilir. Valinin tasvip etmediği dava ve icra takiplerinden vazgeçmeye Maliye Bakanlığı yetkilidir. İlçelerde miktar veya kıymeti (20 milyar) liraya kadar (20 milyar lira dahil) olan işlerde bu yetkiler Hazine avukatının mütalaası ve mal müdürünün teklifi üzerine kaymakamlar tarafından kullanılır. Kaymakamların kabul etmedikleri teklifte malmüdürü ısrar ederse valinin vereceği karar kesindir. Hazine avukatı olmayan ilçelerde dava ve icra işlerinin terkinine ait teklifler alakalı daire amiri tarafından yapılır. Bakanlığın emriyle açılan dava ve icra takiplerinden vazgeçilmesi Bakanlığın iznine bağlıdır’ hükmü yer almaktadır.

³⁶⁵ ‘... istek şeref aylığı dolayısıyla Sebensiz iktisap olunan paranın geri alınmasına ilişkin olup davadan feraga tgerçeğince dava reddedilmiştir. 4353 sayılı Kanun gereğince hazine vekilinin (izin almadan) davadan feragat hakkı olmadığı için feragat beyanı hukuki sonuç doğurmaz ...’. Y2HD, 7937/7661, KT. 03.12.1974, ABD, 1975, sy. 6, s. 915, **Kuru**, c. IV, s. 3558; ‘... müdahil Hazine vekilinin duruşmada tespit gibi tescil yapılmasına mütedair beyanı itirazlarından feragat anlamı taşır. Bunun için de vekilin feragat beyanında bulunması için Maliye Bakanlığınca yetki verilmesi lazımdır. Böyle bir yetki verilip verilmeyeği araştırılmaksızın hüküm tesisinde isabet yoktur ...’. YHGK, 7/151-643, KT. 28.06.1969, **Kuru**, c. IV, s. 3558; ‘... hazine vekili davadan feragat etmiş ancak yetkilendirildiğine dair bir belge ibraz etmemiştir. 4353 sayılı Kanunun 27, 28, 29. maddeleri hükümlerince Hazine vekilinin Hazineye ait davadan vazgeçmeye yetkisi bulunmamaktadır. Mahkemece bu yön gözetilmeksizin vekilin feragatına değer verilerek yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir ...’. Y7HD, 13967/182, KT. 14.01.1977, **Kuru**, c. IV, s. 3558.

4353 sayılı Kanununun 28. maddesine göre³⁶⁶ belirlenen bir hak veya menfaatten feragati gerektiren durumlarda açılan davalardan Muhakemat Genel Müdürünün teklifi üzerine Maliye Bakanının feragat etme yetkisi vardır.

Danıştay kararıyla feragat etme durumu ise aynı Kanununun 29. maddesinde düzenlenmiştir³⁶⁷. Buna göre miktarı belirlenen dava ve icra takiplerinde davadan feragat yetkisi Danıştay'ın uygun görüşü üzerine Maliye Bakanlığınca karar alınmasına bağlıdır.

Burada sorun, dava konusunun miktarla ölçülemeyen olması durumunda ne olacaktır. Mesela Devlet adına, belediye veya diğer kamu tüzel kişilerine karşı, idari yargıda açılan iptal davalarında feragat durumu nasıl olacaktır. Bu durumda daha önce de belirttiğimiz üzere Kanunun açıkça bir yetki vermemiştir. İdare organlarının davadan feragat veya kabulü hususunda ise kanunda açık bir yetki bulunması gerekir. Anılan Kanunda para ile ölçülebilen davalar bakımından feragat konusunda şart ve usuller gösterildiği halde, para ile ölçülemeyen idari davalar bakımından feragat için idare organları yetkili kılınmamış ve usul tayin edilmemiştir³⁶⁸. Kanunda bu davaların kapsam dışında bırakılmasının, bu davaların niteliğinden ve davacı durumundaki idarenin özel durumundan kaynaklandığının kabulü gerekir. Bu durumda HUMK'nun feragat ve kabule ilişkin genel hükümlerinin bu manada idari davalarda taraf olan idare organlarına bu yetkiyi vermiş olduğu kabul edilemez. Çünkü bu hükümler idarenin yetkisini düzenleyen hükümler değildir³⁶⁹.

Diğer taraftan feragat yetkisinin açıkça verildiği parasal haklara ilişkin idari davalar bakımından Devlet adına diğer tüzel kişilere karşı açılan davalardan feragat edilmemektedir. Bunun sebebi ise 4353 sayılı Kanunu'nun 32. maddesinde kanun yollarına müracaat etmenin zorunlu bulunduğu, kanun yollarına gitmeyerek kararın kesinleşmesine neden olan görevliler hakkında, karar, kanun yoluna gitseydi bozulacak nitelikte bir dava idiyse, oluşan zararın tazmini için on yıllık zamanaşımı içinde tazminat davası açılabileceğinin hükme bağlanmasıdır. Kanun yolu için dahi böyle sert kurallar getirilmesi, idarenin temyiz yolunda kaybetmesi kesin olan davalarda dahi temyiz yoluna gidilmesine

---

³⁶⁶ '700 milyar liraya kadar (700 milyar da dahil) bir hakkın veya menfaatin terkinin tazammum eden ve maddi veya hukuki sebeplerle takip edilmesinde veya yüksek dereceli mahkeme ve mercilerde tetkik olunmasını istemekte fayda umulmayan dava ve icra takiplerinden Muhakemat Umum Müdürünün teklifi üzerine vazgeçmeğe Maliye Vekili yetkilidir'.

³⁶⁷ 'Miktar ve değeri 50.000.000 lirayı geçen dava ve icra takiplerinden ve aleyhte neticelenenlerin yüksek dereceli mercilerce tetkikini istemekten vazgeçilmesi, Devlet Şurasının muvafık mütalaası üzerine Maliye Vekaletince kararname alınmasına bağlıdır'.

³⁶⁸ Çırakman, s. 106.

³⁶⁹ Çırakman, s. 106.

sebeup olmakta, idare hemen hemen her davayı temyiz etmektedir. Diğer taraftan işin ceza davası boyutu da vardır ve ilgili kişi görevi ihmalden yargılanabilir³⁷⁰. Böyle olunca da Devlet adına açılan davalarda genel olarak feragat edilmemektedir.

Hazineye karşı açılan davalarda, davacının davadan feragat etmesi üzerine, Hazine avukatının, hazine lehine hükmedilecek, vekalet ücretinden veya yargılama giderlerinden feragat edebilmesi için de, 4353 sayılı Kanun hükümleri gereğince izin alması ve bu izni belgelemesi gerekmektedir³⁷¹.

E. Tereke Temsilcisinin Davadan Feragat Etmesi

Terekeye, yani miras şirketinin açmış olduğu davalarda feragat etme yetkisi, tereke temsilcisine tanınmıştır. Mirasçılardan davadan feragat etme yetkisi yoktur³⁷².

Kural bu olmakla birlikte tereke temsilcisinin doğrudan doğruya davadan feragat etme yetkisi bulunmamaktadır. Nitekim tereke temsilcisinin davadan feragat edebilmesi için mirasçılardan tümünün kendisine bu konuda özel olarak yetki vermesi gerekmektedir. Bununun sonucu olarak mirasçılardan bir tanesi dahi tereke temsilcisine feragat yetkisi vermez ise tereke temsilcisi davadan feragat edemez³⁷³.

F. İflas İdaresinin Davadan Feragat Etmesi

İİK'nun 226/2. maddesine göre; iflas idaresi iki yüz bin liraya kadar olan davalarda doğrudan doğruya, daha ziyade alacaklardan, alacaklılar toplanmasının vereceği yetkiyle sulh olabilirler ve tahkim yapabilirler. Bu hükümde sadece sulh ve tahkimden söz edilmekte ise de, meydana getirdiği sonuçlar itibarıyla sulha benzeyen feragat yetkilerinin de bu kapsamda sınırlı olarak uygulanabileceği ifade edilmiştir³⁷⁴.

³⁷⁰ Geniş bilgi için bkz. **Karabatak**, Rüstem, İdari Davaların İdare Tarafından Takibine İlişkin Usul ve Esaslar, TİD, yıl 76, Haziran 2004, sy. 443, s. 97-98.

³⁷¹ '... Her ne kadar davacının feragati üzerine davalı hazine vekili vekalet ücreti istemediğini ifade etmiş ve buna dayalı olarak mahkemece Hazine lehine vekalet ücreti takdir edilmemişse de 4353 sayılı Kanunun 27. maddesi uyarınca Hazine vekilinin vekalet ücretinden feragati tazammum eden beyanına itibar edilemeyeceği göz önünde tutulmadan karar verilmesi doğru görülmemiştir ...'. Y14HD, 2407/3281, KT. 24.06.1975, **Kuru**, c. IV, s. 3625.

³⁷² **Kuru**, c. IV, s. 3560.

³⁷³ '... oysa Sulh hakimi tarafından tayin edilen tereke mümessili iştirak halinde paydaşların tümü tarafından feragate ilişkin olarak yetki verilmedikçe davadan feragat edemez. Tereke temsilcisinin böyle bir tasarrufta bulunması bu yetkinin verilmesine bağlıdır. Mahkemece bu yön gözetilmeden feragate dayanılarak hüküm kurulması isabetli görülmemiştir ...'. Y7HD, 7996/10183, KT. 30.09.1981, YKD, 1981, sy. 12, s. 1561-1563, **Kuru**, c. IV, s. 3561. Aynı yönde bkz. Y7HD, 6657/12159, KT. 20.10.1982, YKD, 1982, sy. 12, s. 1654- 1655, **Kuru**, c. IV, s. 3561.

³⁷⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3561; **Aslan**, s. 129; **Ansay**, Sabri Şakir, Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5. Bası, Ankara 1960, s. 280.

Buna göre iflas masasının taraf olduğu davalarda iki yüz bin liraya kadar olan alacaklara ilişkin davalarda feragat edebilir. İflas idaresinin iki yüz bin liradan fazla alacaklar olan davalarda davadan feragat edebilmesi için, ikinci alacaklılar toplanması tarafından iflas dairesine özel bir feragat yetkisi verilmiş olması gerekir³⁷⁵.

G. Davaya Müdahale Halinde Davadan Feragat

Müdahil, davacı veya davalı yanında kendi isteği ile davada yer alan kişiye denir. İYUK 31. maddesine göre davaya müdahale konusunda HUMK'nun ilgili hükümleri uygulanır.

HUMK'nun 53. maddesinde davaya müdahale, 'hakkı veya borcu bir davanın neticesine bağlı olan üçüncü şahıs iki taraftan birine iltihak' olarak tanımlanmıştır. Üçüncü kişinin davaya katılması kendiliğinden veya davanın mahkemece ihbarı üzerine olur.

HUMK'nda asli ve feri olmak üzere davaya iki türlü müdahale kabul edilmektedir. Şimdi bu durumlarda davadan feragat kavramını inceleyelim.

1. Asli Müdahale Halinde

Asli müdahale, dava konusu şey veya hak üzerinde kısmen veya tamamen hak iddia eden bir kimsenin, bu davanın taraflarına karşı, aynı mahkemede ayrı bir dava açması olarak tanımlanmıştır³⁷⁶.

Türk Hukukunda asli müdahaleyi düzenleyen genel bir hüküm bulunmamakla birlikte, doktrinde asli müdahalenin hukuk usulü muhakemesine göre mümkün olduğu ifade edilmiştir³⁷⁷. Ancak doktrinde İYUK 31. maddesinde ve HUMK'na atıf yapılan müdahalenin feri müdahaleye ilişkin olduğu, idari yargılama usulünde asli müdahalenin bulunmadığı savunulmuştur³⁷⁸. O halde asli müdahale halinde feragat, hukuk usulü yargılamasında geçerlidir.

Mahkeme asli dava ile ilk davayı birlikte inceleyip karara bağlayabilir veya ilk açılan davayı ön sorun yapabilir. Her iki halde de ilk dava ile asli müdahale davası birbirinden bağımsızdır. Buna göre ilk davanın davacısı davasından feragat etse bile, mahkemenin, asli müdahale davasını inceleyip karara bağlaması gerekir. İlk dava ise

---

³⁷⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3561.

³⁷⁶ **Kuru-Aslan Yılmaz**, s. 484; **Akalın**, M. Fahri, Hukuk Davalarında Müdahale, AD, yıl 45, 1954, sy. 2, s. 117.

³⁷⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3561, **Üstündağ**, s. 382, **Bilge-Önen**, s. 265-266, **Postacıoğlu**, s. 312, **Aslan**, s. 118.

³⁷⁸ **Pekcanitez**, Hakan, İdari Yargıda Feri Müdahil Hükümü Tek Başına Temyiz Edebilir mi?, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 592.

feragat nedeniyle son bulur³⁷⁹. Ancak tam tersi de olabilir. Yani sonradan açılan asli müdahale davasının davacısı davasından feragat edebilir. Bu durumda ise asli müdahale davası son bulur. İlk açılan davaya etkisi olmaz. Çünkü, asli müdahale davası ilk davadan ayrı ve bağımsız bir davadır³⁸⁰.

2. Feri Müdahale Halinde

Feri müdahale, görülmekte olan bir davaya katılmasında yararı olan üçüncü kişinin taraflardan birinin yanında ve onun yardımcısı olarak davaya katılmasına imkan sağlayan müessesidir³⁸¹. Feri müdahil davada taraf değildir. Müdahil sadece lehine müdahalede bulunduğu tarafın yardımcısıdır. Bir başka deyişle müdahil lehine katıldığı tarafla birlikte hareket etmektedir. Bu nedenle müdahil davayı ancak katıldığı noktadan itibaren takip eder ve ancak lehine müdahale ettiği tarafın iradesine uygun olan usul işlemlerini yapar³⁸².

Feri müdahil belirtilen nedenlerle davada taraf olmadığı için dava üzerinde tasarrufta bulunamaz. Bunun doğal sonucu olarak da davadan feragat edemez. Ancak feri müdahil lehine katıldığı davacı tarafından açıkça feragat etme konusunda yetkili kılınmışsa davadan feragat edebilir³⁸³. Feri müdahilin katıldığı davacı, davanın asıl tarafı olarak feri müdahilin rızasına ihtiyaç duymadan davadan feragat edebilir. Bu durumda dava feragat nedeniyle son bulur³⁸⁴. Feri müdahilin karara karşı tek başına kanun yoluna gitme imkanı da yoktur³⁸⁵.

İdari yargılama usulü bakımından ise, hakkı veya borcu başkasının açtığı tam yargı davasının sonucuna bağlı olan veya iptal davasına konu olan kararın aynen kalmasında veya iptalinde menfaati bulunan kimse, durumuna göre ya davacı ya da davalı yanında yer alabilir³⁸⁶.

---

³⁷⁹ **Kuru-Aslan Yılmaz**, s. 484; **Alp**, Ali Naci, Hukukta Müdahale ve Tatkiyat, AD, yıl 42, Nisan 1951, sy. 4, s. 523.

³⁸⁰ **Aslan**, s. 118; **Yasin**, s. 159; **Akalın**, s. 119.

³⁸¹ **Pekcanitez**, Hakan, Medeni Usul Hukukunda Feri Müdahale, Ankara 1992, s. 42; **Pekcanitez**, Feri Müdahil, s. 594; **Pekcanitez**, Hakan, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2000, s. 170; **Candan**, s. 754; **Yasin**, s. 158; **Akalın**, s. 120.

³⁸² **Pekcanitez**, Feri Müdahale, Ankara 1992, s. 42; **Pekcanitez**, Feri Müdahil, s. 594; **Pekcanitez**, Usul Hukuku, s. 170; **Candan**, s. 754; **Aslan**, s. 120; **Yasin**, s. 158; **Karafakih**, Usul, s. 135; **Üstündağ**, s. 376; **Postacıoğlu**, s. 312; **Bilge-Önen**, s. 269; **Belgesay**, Şerh, s. 165; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 480-481; **Önen**, Usul, s. 7; **Alp**, s. 525.

³⁸³ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 480; **Yasin**, s. 595; **Aslan**, s. 121; **Alp**, s. 525.

³⁸⁴ **Pekcanitez**, Feri Müdahale, s. 46.

³⁸⁵ **Pekcanitez**, Feri Müdahil, s. 592.

³⁸⁶ **Candan**, s. 754; **Yasin**, s. 159; **Gözübüyük-Tan**, s. 853.

Müdahilin açılmış olan davadaki hak ve yetkilerinin hukuk muhakemeleri usulündeki hükümler çerçevesinde belirlenmesi idari yargının amacı ile bağdaşmaz. Nitekim doktrinde de müdahilin durumu hakkında farklı görüşler vardır. Bir görüş müdahilin müstakil ve üçüncü bir taraf olmadığını kabul etmekle birlikte, katıldığı tarafın sahip olduğu haklara da sahip olması gerektiğini ve bundan dolayı yeni iddia ve savunmalar öne sürememekle beraber, temyiz, kararın düzeltilmesi gibi hükümlere karşı müracaat yoluna gidebileceğini belirtmiştir³⁸⁷. Başka bir görüş ise, müdahil sıfatının HUMK bakış açısıyla ele alınıp, müdahilin ancak davaya yanında katılmış olduğu tarafın iradesi ile bağdaştığı ölçüde müdahale hakkı bulunduğunu ve hatta temyiz, itiraz, karar düzeltme gibi haklardan tek başına yararlanamamasının idari yargının genelliği ve özgünlüğü ile bağdaşmadığını ifade etmektedir³⁸⁸. Diğer bir görüş ise, müdahilin ancak katıldığı tarafla birlikte hareket etme imkanı bulunduğunu ve bu nedenle ancak taraf kararı temyiz ederse müdahilin de kararı birlikte temyiz edebileceğini savunmuştur³⁸⁹. Danıştay ise müdahilin temyiz talebinde bulunamayacağına hükmetmektedir³⁹⁰.

İdari yargıda tam yargı davalarından feragat açısından, müdahilin durumunun hukuk yargılamasındaki feri müdahilin durumu gibi olduğu kabul edilebilir. Bu durumda müdahilin yardımcı konumunda olduğu ve dava konusu üzerinde tasarrufta bulunmadığından dolayı davadan feragat yetkisinin bulunmadığını kabul etmek gerekir. Dolayısıyla tam yargı davalarında davayı açan davacının davadan feragat etmesi halinde dava feragat nedeni ile son bulur³⁹¹.

İptal davaları açısından ise aynı çözüm tarzını benimsemek iptal davalarının niteliği ve idari yargının amacı ile bağdaşmamaktadır. Bir idari işlemin iptali için açılan davaya müdahil olarak üçüncü bir şahsın katılması için iptali istenen davada müdahilin menfaatinin bulunması gerekmektedir. Menfaati olmayan kişi müdahil olamaz. Dolayısıyla iptal davalarındaki müdahalenin hukuk yargılama usulündeki asli müdahale ile aynı olduğu dahi ileri sürülmüştür³⁹². Bu durumda iptal davalarında, örneğin, uygulamada en çok rastlanan su tahsisi işlemlerinde, su tahsisi, birden fazla köyün aleyhine olmuş ise,

---

³⁸⁷ **Onar**, c. 3, s. 1960; **Aslan**, s. 159; **Akalın**, s. 122.

³⁸⁸ **Erkut-Soybay**, s. 352, **Pekcantez**, Feri Müdahil, s. 594.

³⁸⁹ **Odyakmaz**, Zehra, Türk İdare Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993, s. 73; **Karavelioğulları**, c. 2, s. 774.

³⁹⁰ DİDDGK, E. 1999/365, K. 1999/762, KT. 11.06.1999, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 676; D6D, E. 1996/278, K. 1997/371, KT. 27.04.1997, DBB; D6D, E. 1999/1770, K. 1999/2626 KT. 13.05.1999, KY.

³⁹¹ **Aslan**, s. 160.

³⁹² **Aslan**, s. 160.

köylerden sadece birinin dava açması ve diğerlerinin de dava açan köyün yanında müdahil olarak katılması durumunda, ilk davayı açan köyün davadan feragat etmesi veya dava sonucunun temyiz edilmemesinde müdahil olarak katılan köylerin menfaatlerini olumsuz olarak etkileneceği açıktır. Bu durumda, iptal davalarında davacının davasından feragat etmesi halinde, davaya müdahil olarak katılan üçüncü kişinin, işlemin iptali veya aynen kalmasında menfaati olması gerektiğinden, davaya devam edilmelidir³⁹³. Aynı gerekçelerle feri müdahilin mahkeme kararını da temyiz edebilmesi gerekir.

H. Dava Arkadaşlığı Halinde Davadan Feragat

1. Mecburi Dava Arkadaşlığında

Mecburi dava arkadaşlığı idari yargılama usulünde sadece davalılar açısından söz konusudur³⁹⁴. Davacılar açısından, İYUK 5/2. fıkrası uyarınca müşterek dilekçe ile dava açmak mümkün olsa dahi, birlikte hareket etmek zorunluluğu yoktur. Her biri diğerinden ayrı dava açabilir. Bu durumda davacı sayısı kadar dava vardır. Davacılar tek başına davadan feragat ederse, feragat beyanı sadece feragat eden davacı açısından geçerli olur. Diğer davacıları etkilemez. Bu durumda dava, diğer davacılar açısından devam eder. Ancak davacıların hepsi davadan feragat ederse bu durumda davaya feragat nedeniyle son verilir.

a. Maddi Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığı, dava konusu olan hukuki ilişki (hak ve borç) birden fazla kişi arasında ortak (iştirak halinde) olup da, bu hukuki ilişki hakkında mahkemece bütün ilgililer için aynı şekilde ve tek bir karar verilmesinin söz konusu olduğu hallerde oluşan dava arkadaşlığıdır. Burada, dava arkadaşları arasındaki ilişki çok sıklıdır. Davada aynı şekilde ve hep birlikte hareket etmek zorundadırlar. İştirak halinde mülkiyette, birden fazla kiralayan veya kiracı olması halinde, bir hak üzerinde birlikte tasarruf söz konusudur ve maddi bakımdan dava arkadaşlığı oluşmaktadır³⁹⁵.

Maddi bakımdan mecburi dava arkadaşları arasında bağlantının çok sıkı olmasının sonucu olarak, davacılar veya davalılar dava konusu üzerinde tek başına tasarrufta

---

³⁹³ Aynı yönde **Aslan**, s. 160.

³⁹⁴ ‘... Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin bazı bölümlerinin ile birlikte tarh işleminin de iptali istendiğinden davada, Maliye Bakanlığı yanında vergi dairesi müdürlüğünün de hasım mevkiine alınması gerektiği ...’. D4D, E. 1995/2669, K. 1996/1076, KT. 20.03.1996, **Candan**, s. 279.

³⁹⁵ **Ulukapı**, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991, s. 60; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 575; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 135; **Bilge-Önen**, s. 255; **Berkin**, Rehber, s. 413; **Üstündağ**, s. 366, **Postacıoğlu**, s. 297, **Aslan**, s. 122.

bulunma yetkisine sahip değildir³⁹⁶. Dolayısıyla maddi bakımdan mecburi dava arkadaşları dava konusu üzerinde birlikte tasarruf edebileceklerinden, davacı tarafındaki dava arkadaşları ancak hep birlikte davadan feragat edebilirler. Dava arkadaşlarından birinin veya birkaçının davadan feragat etmesi geçerli değildir³⁹⁷. Davadan feragat, taraflar arasında kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağından, bu şekilde bir tasarrufta, dava arkadaşlarının hep birlikte hareket etmeleri gerekir. Çünkü, maddi anlamda mecburi dava arkadaşları davadan feragat ile davadaki netice taleplerinden ve esas haktan vazgeçmektedirler. Bu nedenle, davacılarından birisinin veya bir kaçının yapmış olduğu feragat işlemi geçerli kabul edilemez³⁹⁸.

Baskın görüş bu olmakla birlikte, maddi anlamda dava arkadaşı dahi olsa bunlardan bir kısmının davadan feragat etmeleri durumunda davaya devam edilemeyeceğini ileri sürenlerde bulunmaktadır³⁹⁹.

Yargıtay mecburi dava arkadaşlarının ancak birlikte davadan feragat edebileceklerini kabul etmektedir. Nitekim bir davada Yargıtay, mirasçılardan (iştirak halinde mülkiyet), birlikte hareket etmekle yükümlü olduklarını ve bunların arasında mecburi dava arkadaşlığının kurulduğunu, hukuki işlemleri artık bunların hep birlikte yapmaları gerektiğini belirttikten sonra, davadan feragat ve buna benzer işlemlerin geçerli olmaları için ortak maliklerin ittifakının şart olduğunu, ittifakla dava açılıp yargılama devam ederken, ortaklardan bazılarının feragat yönünde işlemde bulunmalarının geçersiz olduğunu hükme bağlamıştır. Yargıtay bu kararında davaya birlikte başlayan ortakların sonradan aralarında oluşan uyuşmazlık üzerine davadan feragat etmek istemelerinin davayı etkilemeyeceğini ve bütün mirasçılar feragat etmedikçe davaya devam olunacağını belirtmiştir⁴⁰⁰.

Mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu hallerden birisi de yukarıda da belirttiğimiz üzere kiralayan veya kiracının birden fazla olmasıdır. Kiralayanların birden fazla olması durumunda bunların açmış oldukları tahliye davalarında davadan feragat edilebilmesi kiralayanların hepsinin feragat beyanında bulunmasına bağlıdır. Yargıtay'ın, kiralayanlardan birisinin feragati sonucunda davanın reddi gerekeceği yönünde kararı da

³⁹⁶ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 60; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 575;

³⁹⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3561; **Berkin**, Rehber, s. 710; **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 151; **Belgesay**, Şerh, s. 194; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 577; **Üstündağ**, s. 374; **Postacıoğlu**, s. 297; **Bilge-Önen**, s. 352.

³⁹⁸ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 152, **Aslan**, s. 122.

³⁹⁹ **Erdoğan**, Cevdet, Topluluk Mülkiyeti ile Ortaklığın Giderilmesi Dava ve İlkeleri, Ankara, 1975, s. 30.

⁴⁰⁰ YHGK, 5/376-50, KT. 27.01.1968, **Kuru**, c. IV, s. 3561. Aynı yönde bkz. Y13HD, 6789/7684, KT. 16.12.1985, YKD, yıl 1986, sy. 7, s. 1003-1004.

vardır⁴⁰¹. Kiralayanlardan birinin davadan feragatinin tahliye kararını önleme amacı güttüğü, halbuki mecburi dava arkadaşlığında ancak hep birlikte davadan feragat edilebileceği gerekçesiyle karar doktrinde eleştirilmiştir⁴⁰². Buna karşılık davacı kiralayanın, mecburi dava arkadaşı durumundaki kiracılardan biri hakkında davadan feragat etmesi halinde, bu feragat beyanı diğer kiracıları da etkiler ve tahliye kararı verilemez⁴⁰³.

Nihayet mecburi dava arkadaşlığında davaya temsilci, örneğin avukat, tayin edilmesi durumunda, davadan feragatin geçerli olabilmesi için diğer dava arkadaşlarının tamamı tarafından bu konuda özel yetki verilmesi zorunludur⁴⁰⁴.

b. Şekli Bakımdan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Bazı hallerde, birden fazla kişiye dava açılmasında maddi bir zorunluluk olmadığı halde, kanun gerçeğinin daha iyi ortaya çıkmasını ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin daha iyi karara bağlanmasını sağlamak için birden fazla kişiye karşı dava açılmasını zorunlu kılmıştır. Burada dava arkadaşları kanundan doğan (şekli anlamda) zorunluluktan dolayı dava arkadaşlarıdır. Bu hallerde dava konusu hak veya borç hakkında bütün ilgililer, dava arkadaşları için aynı şekilde ve tek bir karar verilmesi zorunlu değildir⁴⁰⁵.

Bu davalara örnek olarak, nesebin reddi davalarında çocuk ile anası, olağanüstü zamanaşımına dayanılarak açılan tescil davalarında hazine ve ilgili kamu tüzel kişisi, mülhak vakıflara karşı açılan davalarda müteveli ve Vakıflar Genel Müdürlüğü gösterilebilir⁴⁰⁶.

Şekli anlamda dava arkadaşlığında, dava arkadaşlarının her birinin yapmış olduğu usulü işlemler birbirinden bağımsızdır. Dava arkadaşları maddi anlamda mecburi dava arkadaşlarının aksine birlikte hareket etmek zorunda değildirler, bağımsız hareket edebilirler. Mahkeme bir dava arkadaşına karşı açılan davayı reddederken, diğer dava arkadaşına karşı açılan davayı kabul edebilir. Dava arkadaşları arasındaki ilişki sıkı değildir⁴⁰⁷.

---

⁴⁰¹ Y6HD, 1302/1423, KT. 28.03.1974, İKİD, yıl 1975, sy.170, s. 3294-3295.

⁴⁰² **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 153; **Aslan**, s. 124.

⁴⁰³ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 153; **Aslan**, s. 124.

⁴⁰⁴ Y7HD, 6657/12159, KT. 20.10.1982, YKD, yıl 1982, sy. 12, s. 1654-1655; Y7HD, 7996/10183, KT. 30.09.1981, YKD, yıl 1981, sy. 12, s. 1561-1563.

⁴⁰⁵ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 60; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 574; **Kuru**, El Kitabı, s. 452.

⁴⁰⁶ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 574 vd.

⁴⁰⁷ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 574.

İşte, şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığının bu nitelikleri dikkate alındığında, dava arkadaşlarının her birinin diğerlerinin rızasına bağlı olmaksızın davadan feragat edebileceği sonucuna varılmıştır. Dava arkadaşlarının hep birlikte davadan feragat etmeleri zorunlu değildir. Burada feragatin kişiselliği, şahsiliği söz konusudur. Dolayısıyla, dava arkadaşlarından birisinin davadan feragat etmesi, diğerlerini etkilemez. Çünkü bunlar, davada birlikte hareket etmek zorunda değildir⁴⁰⁸.

2. İhtiyari Dava Arkadaşlığında

Yukarıda açıklanan mecburi dava arkadaşlığı halleri dışında dava arkadaşlığı ihtiyaridir. Buna göre birlikte dava açma hakkına sahip olanlar, davalarını birlikte açmak zorunda değildirler. Bu kişilerin her biri ayrı ayrı dava açabilecekleri gibi, dilerlerse birlikte de dava açabilirler. İşte bu son halde, davacılar arasındaki dava arkadaşlığına ihtiyari dava arkadaşlığı denir⁴⁰⁹.

İhtiyari dava arkadaşlığında mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak tek dava yoktur. Aksine dava arkadaşı kadar dava vardır. Bu davalar mahkemede birlikte görülür. Bu ise zaman, emek ve masraftan tasarruf sağlar, tahkikat ve yargılamayı kolaylaştırır, basitleştirir ve nihayet çelişik kararlar verilmesini önler. Fakat bunun için dava arkadaşları arasında bağlantının bulunması zorunludur. Aksi halde, yani dava dilekçesinde dava arkadaşı olarak gösterilen kişilerin davaları arasında bağlantı yoksa, bu davaların birlikte görülmesi, tahkikat ve yargılamayı çabuklaştırıp kolaylaştırmaz, bilakis uzatır ve zorlaştırır⁴¹⁰. İhtiyari dava arkadaşları, kural olarak birlikte hareket ederler. Fakat, birlikte hareket sadece şekli bakımdandır. Bir başka anlatımla, dava arkadaşlarının birlikte hareket etmeleri, sadece davanın yürütülmesi açısından değildir. Bunun dışında her birinin davası birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle her dava arkadaşı, kendi davası hakkında diğer dava arkadaşlarından farklı biçimde hareket edebilirler⁴¹¹.

Bu konu HUMK 43. maddesinde hükme bağlanmıştır⁴¹². Kanuna göre ihtiyari dava arkadaşlığının oluşması için dava konusu hak veya borcun ortak olması, ortak bir işlem

---

⁴⁰⁸ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 183; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 577, 585; **Kuru**, c. IV, s. 3561; **Aslan**, s. 125.

⁴⁰⁹ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 578.

⁴¹⁰ **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 579.

⁴¹¹ **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 207-209; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 469; **Aslan**, s. 126.

⁴¹² 'Birden fazla kişiler aşağıdaki hallerde birlikte dava ikame edebilecekleri gibi birlikte aleyhlerine de dava ikame olunabilir. 1) Müddeiler veya müddeialeyhler arasında müddeabih olan hak veya borcun iştirak halinde bulunması veyahut müşterek bir muamele ile hepsinin lehine bir hak taahhüt edilmiş

bulunması, davanın aynı sebepten doğmuş olması gerekir. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlığı ancak Kanunun öngördüğü anlamda bağlantı bulunması halinde mümkündür. Müşterek mülkiyet, müteselsil alacak veya borçlular, birden fazla kiracıya karşı açılan kira alacağı davasında kiracılar, haksız fiili birlikte işleyenler, adi şirket ortakları arasındaki bağlantı, miras bırakanın borçlarından mirasçılarının müteselsil borçlu olması nedeniyle mirasçılar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlarına örnek olarak verilebilir.

Bu durum İYUK'nun 5. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu maddeye göre birden fazla şahsın birlikte (ihtiyari dava arkadaşı) olarak dava açabilmeleri için davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması gerekir. Örneğin, kamulaştırılan taşınmaza birden fazla kişinin sahip olmaları durumunda kamulaştırma işlemine karşı sadece birisinin dava açma hakkı bulunduğu gibi hak veya menfaatlerinde iştirak bulunduğu için birlikte de dava açabilirler⁴¹³.

Aynı şekilde su tahsisinin iptali istemiyle açılan davalarda bu işleme köyde oturanların sadece birisi dava açabileceği gibi, köylülerin bir kısmı veya hepsi dava açabilir. Tabi bunların yukarıda belirtildiği üzere asli müdahil olarak açılan davaya katılma imkanı da mevcuttur. Tam yargı davalarında ölenin akrabaları örneğin anası, babası, kardeşlerinin hep birlikte dava açma olanağı bulunduğu gibi tek başlarına da dava açabilirler. Birlikte dava açmaları durumunda aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı sözkonusu olacaktır. Beldenin yeşil alanı içerisinde yapılan tesisin iptali istemiyle açılan davada belde sakinlerinin birlikte dava açmalarında⁴¹⁴ ve dernek kurmak isteyen kişilerin taleplerinin reddine ilişkin işleme karşı dernek kurucularının birlikte dava açmalarında⁴¹⁵ ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

Sonuç olarak, ihtiyari dava arkadaşlarından her biri davanın kendisine ilişkin bölümü üzerinde tasarrufta bulunabilir. Dolayısıyla konumuzla ilgili olarak kendi bölümü

---

olması veya kendilerinin bu suretle taahhüt altına girmeleri. 2) davanın her biri hakkında aynı sebepten neşet etmesi'.

⁴¹³ D8D, E. 1986/306, K. 1987/66, KT. 12.02.1987, DBB. Aynı yönde müşterek maliklerin birlikte dava açabileceklerine ilişkin olarak bkz. DDGK, E. 1984/75, K. 1984/75, KT. 09.11.1984, DBB.

⁴¹⁴ D6D, E. 1991/3839, K. 1992/1435, KT. 09.04.1992, DBB.

⁴¹⁵ D8D, E. 1988/244, K. 1989/548, KT. 14.06.1989, DD, 1990, sy. 76-77, s. 519.

üzerinde davadan feragat edebilir. Bu feragat, diğerk dava arkadaşlarının davasını etkilemez, onların davasına bakılmaya devam edilir⁴¹⁶.

---

⁴¹⁶ **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762; **Ulukapı**, Dava Arkadaşlığı, s. 207-209; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 585; **Aslan**, s. 126; **Kuru**, c. IV, s. 3561; **Berkin**, Rehber, s. 409; **Postacıoğlu**, s. 290; **Belgesay**, Şerh, s. 251; **Üstündağ**, s. 362.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVADAN FERAGATİN KONUSU, ŞEKLİ, ZAMANI, MAHKEMENİN VERECEĞİ KARAR, KARARA KARŞI KANUN YOLLARINA BAŞVURU, FERAGATİN İPTALİ VE HÜKÜM VE SONUÇLARI

I. DAVADAN FERAGATİN KONUSU

Daha önce de ifade edildiği üzere davadan feragatin konusu, davacının dava dilekçesindeki talep sonucundan vazgeçmesidir. Davacı, talep sonucunun tamamından veya bir kısmından feragat edebilir. Davacının talep sonucunun, başka bir deyişle davasının bir kısmından vazgeçmesi halinde, davanın feragat edilmeyen kısmı hakkındaki uyumsuzluk son bulmuş olmaz. Davanın bu feragat edilmeyen kısmına devam edilir.

Feragatin mutlaka son istemle ilgili olması gereklidir. Son istem niteliğinde olmayan, kimi usulü işlemlerin yapılmasından vazgeçilmesi davadan feragatin konusunu oluşturmaz. Örneğin duruşma hakkından feragat etmek, yürütmenin durdurulması isteminden vazgeçmek, delil tespiti, bilirkişi incelemesi yapılmasından vazgeçmek davadan feragatin konusunu oluşturmaz⁴¹⁷.

Objektif dava birleşmesinde, birleşen dava sayısı kadar talep sonucu bulunmaktadır. Nitekim tam yargı davası ile iptal davasının birlikte açılması veya genel düzenleyici işlem ile bireysel işlemin birlikte açılması durumu bu duruma örnektir. Bu durumda birleştirilen talepler mahkemece birlikte incelenir ve karara bağlanır. Fakat bu talepler ayrıdır. Bu nedenle, davacı birlikte açtığı davaların birinden feragat edebilir. Feragat edilmeyen davalara devam edilir. Bu halde davacı feragat ettiği kısma ilişkin olarak yargılama giderlerine mahkum edilir.

Terditli davalarda davacı, iki ayrı talebi kademeli olarak yapmaktadır. İlk önce asıl talep, bu talebin reddi durumunda ise yardımcı diğer talebi istemektedir. İkincil talebin birincil talebi tamamlama özelliği vardır. Bu durum hukuk yargılama usulünde geçerli olup 2577 sayılı İYUK'nda doğrudan doğruya herhangi bir düzenlemeye yer verilmemekle beraber, Kanundaki mevcut düzenlemeler, bu çeşit davaların idari yargı yerinde açılmasına olanak vermemektedir⁴¹⁸. Terditli dava açılması, idari yargıda davanın konusunun

---

⁴¹⁷ Candan, s. 764.

⁴¹⁸ Tomul, Ahmet-Toktaş, Nihat-Akdemir, Ali, Vergi ve Diğer İdari Davalarda Dilekçe Ret Sebepleri, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005, s. 86-87.

belirlenmesi bakımından duraksamaya yer verdiği gerekçesiyle dilekçe ret sebebi olarak kabul edilmektedir⁴¹⁹.

Hukuk yargılama usulü açısından olayı incelersek, davacı davasından feragat etmişse bu durumda dava feragat nedeni ile son bulur. Ancak davacı birinci asıl talebinden feragat edip, yardımcı talebi hakkında karar verilmesini isterse, bu davadan feragat değildir. Burada davaya devam edilmelidir⁴²⁰. Bunun feragat olarak kabul edilebilmesi için davacının hem asıl talebinden hem de yardımcı talebinden feragat etmesi gerekmektedir.

Seçimlik dava durumu da hukuk yargılama usulü için geçerlidir. Bu davalar genelde seçimlik borçlardan kaynaklanır. Davacı bu seçimlik borcu seçerek açtığı davadan feragat ederse bir tek hakkı söz konusu olduğu için, her iki seçimlik hakkından da feragat etmiş sayılacaktır⁴²¹.

II. DAVADAN FERAGATİN ŞEKLİ

Mahkeme huzurunda yapılan feragatler veya mahkemeye karşı yapılan feragatlerin geçerli olabilmesi belirli bir şekil şartına bağlanmıştır. Kanunun öngördüğü şekilde yapılmayan feragatler geçerli değildir. HUMK'nun 93. maddesinde belirtilen bu şekil şartları geçerlilik şartıdır. Yani Kanunun öngördüğü şekilde yapılmamış olan feragat geçerli değildir. Böyle bir feragat davayı sona erdirmez. Feragatin belirli şekillere tabi tutulmasının sebebi, davayı sona erdiren bu işlem üzerinde davacının daha iyi düşünmesini sağlamak ve acele karar vermesini önlemektir⁴²².

Davadan feragat iki şekilde yapılabilir. Bunlar da yazılı (dilekçe ile) veya mahkeme huzurunda yapılan sözlü feragatlerdir⁴²³. Bu iki şekil dışında, davadan feragat mümkün değildir. İdari yargılama usulünde feragatte asıl olan şekil şartı ise yazılı olmasıdır. Yani dilekçe ve dilekçenin davaya bakan idari yargı yerine hitaben yazılması şarttır⁴²⁴.

---

⁴¹⁹ ‘... iptali istenen yönetmeliğin tamamının veya mümkün olmadığı takdirde kazanılmış hakları ihlal eden kısımların iptali istenerek davanın açıldığı anlaşılmıştır. İdari yargıda terditli dava açılmayacağından, dava dilekçesinde dava konusu Yönetmeliğin tüm hükümlerinin mi yoksa belirli hükümlerinin mi iptalinin istenildiğinin açıkça belirtilmesi gerekir ...’. D10D, E. 2000./5398, K. 2000/5341, KT. 23.10.2000, **Tomul-Toktaş-Akdemir**, s. 89. Aynı yönde bkz. D8D, E. 2002/3676, K. 2003/2151, KT. 12.05.2003, **Tomul-Toktaş-Akdemir**, s. 89-90; D5D, E. 2001/1013, K. 2001/204, KT. 29.03.2001, **Tomul-Toktaş-Akdemir**, s. 90; D10D, E. 2004/7477, K. 2004/5195, KT. 28.05.2004, **Tomul-Toktaş-Akdemir**, s. 91.

⁴²⁰ **Üstündağ**, s. 341; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 272; **Aslan**, s. 131.

⁴²¹ **Aslan**, s. 132.

⁴²² **Aslan**, s. 132.

⁴²³ **Kuru**, c. IV, s. 3606.

⁴²⁴ Aksi yönde bkz. ‘... İdare Mahkemesi davalı idare savunması ekinde gönderilen ve davacının valilik makamına hitaben yazdığı dilekçesi ile yolluk talebine ilişkin davasından vazgeçtiğini bildirdiğinden, ortadan kalkan uyuşmazlık nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına karar verildi ... Davacı vekili

A. Sözlü Olarak Davadan Feragat Edilmesi

HUMK'nun 93. maddesine göre, davacı, davadan feragat ettiğine dair irade beyanını duruşmada sözlü olarak açıklayabilir. Bu durumda aynı Kanununun 151. maddesinin 2. fıkrası uyarınca davacının feragat beyanı duruşma tutanağına yazılır. Tutanağın feragat ile ilişkili bölümü, davacının önünde okunarak kendisine imza ettirilir. Davacı imza atamıyorsa, imza atmaya muktedir değilse kendisine parmak izi veya mühür bastırılır⁴²⁵. Feragat beyanının davacıya okunduğunun ve ondan sonra imza ettirildiğinin de tutanağa yazılması zorunludur. Bu şartlara uygun olmayan feragat beyanı geçersizdir⁴²⁶.

Davalının duruşmaya usulüne uygun olarak çağrıldığı halde gelmemesi durumunda, davacı, belirtildiği şekilde sözlü olarak davadan feragat edebilir. Bu feragat, beyanın tutanağa geçirilip davacıya imza ettirilmesi ile tamamlanır. Çünkü feragat beyanının mahkemeye bildirilmesi ile feragat tamamlanır. Ayrıca karşı tarafın kabulü gerekli değildir. Karşı tarafa tebliği de gerekmez⁴²⁷.

İYUK'nun 17. ve 18. maddelerinde HUMK'nun 151. maddesinden farklı olarak duruşmada tutanak tutulması ve tutulan tutanağın davacıya okutulduktan sonra imzalatılması veya parmak bastırılması şeklinde bir hüküm yer almamaktadır. Bu durum İYUK ile HUMK arasındaki farklardan ve bunun sonucu uygulamada oluşan sıkıntılardan birisidir. Bu durum farklı görüş ve uygulamalara yol açmıştır.

İdari yargıla usulünde HUMK 151. maddesinde anıldığı şekilde ve bu anlamda duruşmada sözlü beyanın kabul edilerek davadan feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Davacının duruşmada davasından

---

müvekkilinin feragat edeceğini kendisine bildirmediğini, mahkemeye hitaben verilen feragat dilekçesi bulunmadığını, feragatin geçersiz olduğunu ileri sürerek yukarıda anılan kararın temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir ... davacının davanın asıl sahibi olması nedeniyle vekili olduğu halde bizzat kendisinin de davadan feragat edebileceği, feragat dilekçesinin isteği açık bir şekilde ifade eden şekilde düzenlenmesi gerektiği, ancak mutlaka mahkemeye hitaben yazılmasının zorunlu olmadığı sonuçlarına varılmaktadır ...'. D5D, E. 1985/1405, K. 1987/942, KT. 10.06.1987, DBB.

⁴²⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3606.

⁴²⁶ '... Kaldı ki, Usulün 93. maddesi hükmünce feragat iki taraf mahkeme huzurunda hazır ise sözlü olarak olarak yapılır, sonra bu beyan tutanağa geçirilip HUMK'nun 151. maddesinde öngörülen şekilde yapılacak merasimle beyan sahibine (davacıya) imzalatılır. Anılan maddede öngörülen prosedür ve imza feragatin sıhhat şartıdır. İmzasız feragat muteber değildir. O halde 16.05.1951 gün ve 6/19 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gerekçesinde de belirtildiği gibi 151. maddede öngörülen şekil ve merasim dışında davadan feragat olunamaz ve imzasız bir beyan davadan feragat şeklinde nitelendirilemez ...'. Y4HD, 2821/930, KT. 28.01.1976, **Kuru**, c. IV, s. 3607; '... davacı, feragat dair olan beyanını imzadan istinkaf ettiğine göre, vaki feragat hükümsüz olup, davanın bakılmasına devam edilmek icabeder ...'. Y3HD, 13706/10421, KT. 18.10.1951, **Kuru**, c. IV, s. 3607; '... Ancak, davacının feragat beyanı HUMK 151. maddeye göre okunup onaylandığı tutanağa yazılmamıştır. Bu şekildeki tutanak feragati tevsik etmez ...'. Y7HD, 2813/4352, KT. 19.03.1976, **Kuru**, c. IV, s. 3607.

⁴²⁷ Y3HD, 4973/6022, KT. 28.09.1976, RG, 14.11.1976, sy. 15763, s. 3.

feragat ettiğinin görüşme tutanağına yazılması ve kendisine de bu husustaki beyanı okunduktan sonra imza attırılması durumunun, davacının yerine getirmesi gereken yazılı olma esasının bir gereği olduğu, davacının yerine getirmesi gereken bu yükümlülüklerin mahkemece yerine getirilmesi gibi bir durumun söz konusu olamayacağı, bu itibarla da duruşmada sözlü olarak feragatin geçerli olmayacağı ileri sürülmüştür. Kısacası duruşma sırasında zabıt tutma, bunu ilgiliye okutma ve ondan sonra da imzasını alma gibi işlemlerin duruşmanın seyrini sekteye uğratacağı, bu yönlerden duruşmada feragatin idari yargılama usulünde yerinin olmadığı ifade edilmiştir⁴²⁸.

Fakat Danıştay'ın aksi yönde kararları da vardır. Danıştay bir kararında davacının duruşmada davasından tamamen feragat ettiğini beyan etmiş olduğundan bahisle, bu konuda karar verilmesine yer olmadığına kararı vermiş ve bunun için ayrıca bir feragat dilekçesi aramamıştır⁴²⁹.

Böyle bir durumda; davacı duruşma sırasında beyanı ile birlikte önceden hazırlamış olduğu dilekçeyi mahkemeye ibraz edebilir veya buna ait talebini sonra vereceğini bildirebilir. Bundan sonra mahkeme davacının feragat dilekçesi verip vermediğine göre karar verecektir. Davacı feragat dilekçesi verirse, mahkeme, feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına hükmeder, aksi halde işin esasına girerek karar verir⁴³⁰. AYİM bir kararında duruşmada yapılan sözlü feragat sonrasında aynı yönde dilekçeyle bu istemin tekrarı üzerine feragat dayanarak bir karar vermiştir⁴³¹.

Diğer taraftan duruşma sırasında davacı mahkeme vereceği bir dilekçe ile de davasından feragat edebilir. Bu yazılı olarak yapılmış bir feragat beyanı olarak kabul edilir. Feragatin geçerli olabilmesi için artık bunun tutanağa geçirilmesine ve davacıya imzalatılmasına gerek yoktur. Sadece havale yapılması belgenin geçerli olması için yeterlidir. Doğal olarak davacının imzasının bulunması da yukarıda açıklandığı üzere geçerlilik şartıdır.

---

⁴²⁸ **Karagözoğlu**, s. 21.

⁴²⁹ '... Davacı duruşmada davasından tamamen feragat ettiğini beyan etmesine binaen bu yolda karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir ...'. D10D, E. 1965/2841, K. 1966/960, KT. 26.04.1966, **Karagözoğlu**, s. 21.

⁴³⁰ **Karagözoğlu**, s. 21.

⁴³¹ '... yapılan duruşmada davacı vekilinin sözlü olarak davadan feragat ettiklerini ifade etmesi ve daha sonra dilekçe ile de bu iradelerini yazılı olarak tekrar etmeleri nedeniyle ... karar verilmesine yer olmadığına ...'. AYİM1D, E. 2004/22, K. 2004/1211, KT. 30.11.2004, AYİMD, c. 1, 2005, sy. 20, s. 121-122.

Bundan başka, davacı duruşma dışında, mahkemeye başvurup davasından feragat etmek isterse, hakim, davacının feragat beyanı hakkında bir tutanak düzenlettirerek bu beyanı davacıya okutup imza ettirmek suretiyle de sözlü feragat mümkündür⁴³². Bu durum hukuk usulü bakımından geçerli olup yukarıda da belirtildiği üzere idari yargılama usulünde varolan yazılılık ilkesi gereği, idari yargılama usulünde geçerli değildir.

Keşif sırasında davadan feragat edilmesi durumunda yapılan feragat beyanı keşif tutanağına yazılır ve davacıya okunarak imzalatılır. Bu feragat beyanı da tutanağına geçirilmiş ve imza edilmiş olmak şartıyla geçerlidir⁴³³. Bu durum idari yargıdaki keşifler sırasında olursa aynı usul uygulanmak şartıyla muteber sayılmalıdır.

Yargılama aşamasında duruşma günü belirlenmiş ve taraflara duruşma günü tebliğ edilmiş ve bu arada davadan feragat edilmiş olsa dahi, duruşma açılmaksızın yargılamaya devam olunmalı ve feragat nedeniyle bir karar verilmelidir⁴³⁴.

B. Yazılı Olarak Davadan Feragat Edilmesi

İdari yargılama usulünde kural olarak yargılama ve inceleme evrak üzerinden yapılır ve yazılılık ilkesi geçerlidir. Nitekim idare mahkemelerinde yazılı yargılama usulünün uygulanacağı ve incelemenin evrak üzerinde yapılacağı İYUK'nun 1. maddesinin 2. fıkrasında hükme bağlanmıştır. Bu nedenle idari yargıda davadan feragat etmek isteyen davacı, feragat beyanını yazılı olarak (dilekçe ile) yapmakla yükümlüdür. Davacı feragat beyanını içeren dilekçesini, davaya bakan mahkemeye veya mahkemenin olduğu yerlerin dışında ise davanın görüldüğü mahkeme veya Danıştay Başkanlığına gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya vergi mahkemesi başkanlıkları bulunmayan yerlerde asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı ülkelerde Türk Konsolosluklarına verebilir. Feragat dilekçesi, belirtilen yerlerin kaydına girmesiyle feragat sonuç doğurmuş olur. Bu yerler dışındaki idari birim ve makamlara verilen feragat dilekçeleri sonuç doğurmaz.

Kanunda feragatin genel kural olarak yazılı, istisnaen de sözlü olarak yapılması ve feragat dilekçesinin de herhangi bir şekil şartına bağlanmamış bulunması nedeniyle davadan telgrafla da feragat etmek mümkündür. Nitekim Danıştay ve AYİM telgraf yoluyla davasından feragat eden davacının feragat beyanını kabul etmiş ve karar

---

⁴³² **Kuru**, c. IV, s. 3608; **Aslan**, s. 135.

⁴³³ **Kuru**, c. IV, s. 3608; **Aslan**, s. 135.

⁴³⁴ AYİM1D, E. 2000/671, K. 2000/1202, KT. 12.12.2000, **Yaman**, s. 415.

verilmesine yer olmadığına karar vermiştir⁴³⁵. Bu yöndeki kararlara paralel olarak, faksla yapılan davadan feragat beyanlarının da davacının veya vekilinin imzası bulunması şartıyla geçerli olarak kabul edilmesi gerekir.

Feragat dilekçesi tek nüsha olarak mahkemeye verilebilir ve feragat dilekçesinin mahkeme veya mahkeme yerine geçen ve yukarıda belirtilen mercilerden birisine verilmesi ile feragat tamamlanır. Feragat dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesine gerek yoktur. Çünkü feragatin geçerliliği davalının kabulüne bağlı değildir. Davacı, feragat dilekçesinin henüz davalıya tebliğ edilmediği gerekçesiyle feragatinden dönemez⁴³⁶.

III. DAVADAN FERAGATİN ZAMANI

A. Genel Olarak

Dava açıldıktan sonra, dava hakkında verilen hüküm kesinleşinceye kadar davadan feragat edilebilir. Henüz açılmış olan bir davadan feragat söz konusu olamaz. Dava açılmadan yapılan feragat, davadan feragat değil, esas haktan feragattir⁴³⁷.

Dava hangi aşamada bulunuyorsa, davadan feragat beyanı o aşamada davanın görüldüğü mahkemeye yapılır.

Davadan feragatin zamanı, çeşitli ihtimallere göre yada mahkeme safhalarına göre incelemek gerekir. Özellikle idari yargıda hükümden önce veya sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği hususunda gerek doktrinde, gerekse de Danıştay içtihatlarında farklılık bulunduğu gibi, yürütmenin durdurulması kararından sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği konusunda da tartışma mevcuttur.

B. Yürütmenin Durdurulması Kararı Verilmesi Durumunda

Yürütmenin durdurulması kararı verildikten sonra artık davadan feragat edilmemesi gerektiği bazı yazarlarca ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre; yürütmeyi durdurma talepli işlemlerin iptali davalarında, yürütmeyi durdurma kararı verilmişse davacının davadan feragat etme yetkisi yoktur. Ancak yürütmeyi durdurma kararı kaldırılır ise davadan

---

⁴³⁵ ‘... Davacı 23.02.1971 tarihli tel dilekçesi ile davasından feragat ettiğini bildirmiş olduğundan ortadan kalkmış bulunan dava konusu anlaşmazlık hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...’. D5D, E. 1971/3965, K. 1971/4017, KT. 15.06.1971, **Karagözoğlu**, s. 20; **Müderrişoğlu**, s. 565; ‘... Atama işleminin iptali istemiyle açılan davada, davacının 24.10.1989 tarihinde kayda geçen ve davacı tarafından Merzifon’dan çekildiği anlaşılan dilekçe niteliğindeki telgrafla davasından vazgeçtiğini bildirdiğinden, feragat nedeniyle davanın esası hakkında bir karar verilemez ...’. AYİM1D, E. 1989/291, K. 1989/433, KT. 31.05.1989, **Yaman**, s. 418.

⁴³⁶ **Kuru**, c. IV, s. 3610; **Aslan**, s. 137, s. 74-76.

⁴³⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3562.

feragat etme yetkisi geriye gelir. Yürütmenin durdurulması kararı verilen davalarda davanın ne aşamada olduğu önemli olmadan, kamu düzeni açısından ortaya koyduğu hukuki sonuçların bertarafı anlamını içerecek feragat taleplerinin salt kişisel hakları ilgilendirse dahi kabulünün mümkün olmadığı, davacının bu aşamadan itibaren artık davadan feragat yetkisinin kalktığı ileri sürülmüştür⁴³⁸.

Bu görüşün meydana gelmesindeki temel etken, iptal davalarının özel hukuk alanındaki davalardan farkı ve hukuk devleti ilkesi ve hukuk devleti ilkesinin önemli bir niteliğini oluşturan idarenin kanuniliğidir.

Nitekim görüş sahipleri, iptal davalarının amacının idareyi hukuka uygun hareket etmeye zorlamak olduğunu, işlemin hukuka aykırılığının yürütmeyi durdurma kararı ile saptanması durumunda bunun sadece davacının çıkarına değil, idarenin de hukuka uygun hareket etmesini sağlanacağını, bu hususta kamu yararının bulunduğunu, dolayısıyla bu karardan sonra davadan feragat edilemeyeceğini belirtmişlerdir⁴³⁹. Aksi bir düşüncenin ise, işlem gerçekten hukuka aykırı ise, idarenin hukuka aykırı işlem yapmasına göz yumulmasına, yapılan bir feragat beyanı ile idarenin denetim dışında bırakılmasına sebep olunacağı, bunun ise hukuk devletini hedefleyen bir hukuk düzeninde mümkün olmaması gerektiği ileri sürülmüştür⁴⁴⁰. Aynı şekilde bu durumun, hukuk devleti ve toplum menfaati gözardı edilse dahi, idarenin hukuka uygun işler yapacağını Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin taahhüt ettiğini, salt bu taahhüdün yerine getirilmesi bakımından dahi yürütmeyi durdurma kararından sonra davadan feragat edilmemesi gerektiği haklı olarak savunulmuştur⁴⁴¹. Dava konusu yapılan işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar verilebilmesi için, işlemin açıkça hukuka aykırılığının saptanması zorunludur. Bir işlemin hukuka açıkça aykırı olduğu saptanarak gerekçeli bir yürütmenin durdurulması kararı verildikten sonra davadan feragat edilmesi, idareye böyle bir işlemi uygulamaya devam etme imkanı tanıyacağından, kamunun da zararına olacağı belirtilmiştir⁴⁴².

Diğer görüş sahipleri ise, davanın her aşamasında davadan feragat edilmesinin mümkün olduğunu ve ister birel işlem olsun isterse genel düzenleyici işlem olsun hüküm

---

⁴³⁸ **Çakmak**, s. 189; **Odyakmaz**, Zehra, İdari Yargı ile İlgili Öneriler, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Sempozyum, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133. yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 63, Ankara 2003, s. 143; **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85.

⁴³⁹ **Çakmak**, s. 189.

⁴⁴⁰ **Çakmak**, s. 189.

⁴⁴¹ **Çakmak**, s. 189.

⁴⁴² **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85.

verilmeden önce olmak şartıyla yürütmeyi durdurma kararı verilse dahi davadan feragat edilebileceğini kabul etmişlerdir⁴⁴³. Bu görüş sahipleri yürütmenin durdurulması kararının mahkemenin nihai kararı olmadığını, ayrıca yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin davacı hakkında kazanılmış bir hak ortaya çıkarmadığını, mahkemenin davayı reddetme imkanının da bulunduğunu ve bu durumda işlemin yürür hale geleceğini, bu itibarla yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin davadan feragati engelleyen bir husus olmadığı savunmuşlardır⁴⁴⁴.

Kanaatimizce, genel düzenleyici işlemler ve birel işlemler için davadan feragat edilip edilemeyeceği konusunda yukarıda yaptığımız açıklamalar burada da kıyasen geçerli kabul edilmelidir⁴⁴⁵. Yani genel düzenleyici işlemler ve birel işlem olmakla birlikte bireysel menfaati aşan ve kamu yararı ağırlıklı olan işlemlerin iptali davalarında yürütmenin durdurulması kararı verilmiş olsun veya olmasın davadan feragat edilememelidir. Ancak birel nitelikteki idari işlemlerde, her ne kadar birinci görüş gerekçesi doğru olsa dahi, burada kamu yararını aşan bireysel menfaat bulunduğundan, davadan feragat kabul edilmelidir. Bu durumda sırf öncesinde yürütmenin durdurulması kararı verildi diye davadan feragati kabul etmemek doğru olmaz. Bu durumu örneklemek gerekirse; atama işlemlerinde davacı yürütmeyi durdurma istemli dava açtıktan sonra yürütmeye ilgili karar verilinceye kadar yeni görev yerine gider ve orayı gerek çalışma şartları veya ortamı ve gerekse şehir olarak beğenir ve davadan vazgeçmek istediği esnada yürütmenin durdurulması kararı verilmesi durumunda sırf bu karar verildi diye davadan feragati kabul etmemek yerinde değildir. Zira burada artık kamu yararını aşan bireysel yarar vardır⁴⁴⁶.

C. Hüküm Verilmeden Önce Davadan Feragat

Dava kural olarak dava dilekçesinin mahkeme kalemine kaydı tarihinde açılmış sayılır. Bu nedenle davacı, dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesinden önce de davadan feragat edebilir.

---

⁴⁴³ Candan, s. 768; Topuz-Özkaya, s. 694; Karagözoğlu, s. 24; Yasin, s. 155; Turhanoğlu, s. 199.

⁴⁴⁴ Yasin, s. 155.

⁴⁴⁵ Bkz. s. 62-72.

⁴⁴⁶ Bu örneğin somut şekli için bkz. ‘... Davacının bu davada verilen 30.5.2000 tarihli yürütmenin durdurulması kararı üzerine verdiği dilekçede, dava konusu işlemlerle atandığı görevinde kalmak istediğini bildirmesi davadan feragat niteliğinde bulunmadığından ve davadan feragat ancak mahkemeye hitaben yazılmış ve feragat isteği açıkça bildirilmiş bir dilekçeyle mümkün olduğundan, davalı idarenin bu hususa ilişkin savına itibar edilmemiştir ...’. D5D, E. 2000/6874, K. 2004/104, KT. 21.01.2004, DKD, sy. 4, yıl 2, 2004, s. 154-156.

İdari yargı açısından da durum farklı değildir. Zaten idari yargılama da tartışma konusu olan hüküm verildikten sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği ile yürütmenin durdurulması kararından sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği konusunda yoğunlaşmaktadır. İdari yargıda hüküm verilmeden önce davadan feragat edilmesine yönelik tartışma, iptal davalarındaki genel düzenleyici işlem ile birel işlemlerde davadan feragat edilip edilmeyeceği, daha doğru bir deyişle açılan davalarda kamu yararı-kişisel yarar çatışması veya ayırımından çıkmakta, kamu yararı olan davalarda hüküm verilmeden önce dahi davadan feragat edilemeyeceği hususu tartışılmaktadır. Bu konu feragat edilemeyecek davalar konusunda geniş olarak tartışıldığı için burada tekrar edilmeyecektir. Sonuç olarak, kural hüküm verilmeden önce davadan feragat edilebileceği yönündedir.

Feragat beyanı ile uyuşmazlık sona erdiğinden, feragatten sonra yapılan duruşmaya taraflar gelmese veya duruşma açılmaksızın yargılamaya devam edilse dahi feragat nedeni ile bir karar verilebilir⁴⁴⁷. Bu durumda duruşma yapılmaması kararın bozulmasını gerektirmez.

Başka bir nedenle hukuka aykırılık saptanmış olsa, örneğin, ilk inceleme aşamasında İYUK'nun 14. maddesinin 3. fıkrasında yazılı yönlerden noksanlık görülse dahi, dava hakkında bu hukuka aykırılık veya noksanlık sebebiyle karar verebileceği ileri sürülmüştür⁴⁴⁸. Nitekim Danıştay, davalı idarenin davayı kabulü ile sona eren uyuşmazlıkta, artık ehliyetsizlik sebebiyle davanın reddine karar verilemeyeceğine hükmetmiştir⁴⁴⁹.

Biz bu görüşe ve Danıştay uygulamasına katılmıyoruz. Önceden de belirtildiği üzere bu durumlarda görevsiz ve yetkisiz bir mahkemeye feragat beyanında bulunulmuşsa, feragat sebebiyle değil, görev ve yetki konusunda öncelikle karar verilmesi gerekir. Aynı şekilde Danıştay kararının aksine eğer davacının dava açmada ehliyeti yok ve dava açmış, açılan davadan da davacı feragat etmişse öncelikle ehliyet nedeni ile karar verilmesi gerekir. Zira feragat hakkın özünden vazgeçmektir. Bu durumda davacının feragat beyanında bulunabilmesi için hak veya menfaatinin bulunması gerekir. Davacının eğer hak veya menfaati yok ise olmayan bir hak veya menfaatten feragat etmesi düşünülemez. Dolayısıyla davacının dava açma ehliyeti yok ise davanın feragat nedeni ile değil, ehliyet yokluğundan reddi gerekir.

---

⁴⁴⁷ AYİM1D, E. 2000/671, K. 2000/1202, KT. 12.12.2000, **Yaman**, s. 415.

⁴⁴⁸ **Candan**, s. 770-771, Aynı yönde bkz. D6D, E. 1985/610, K. 1985/1131, KT. 19.09.1985, RG; 21.10.1985, sy. 18905.

⁴⁴⁹ D3D, E. 1997/1921, K. 1998/1675, KT. 19.03.1998, **Candan**, 771.

Kesin ve yürütmesi gereken bir işlem bulunmaması durumunda veya davanın süresinde açılmaması halinde açılan davadan feragat edilmişse yine kesin ve yürütülmesi gereken işlem olmaması veya süreden dolayı davanın reddi gerekir. Çünkü kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem yok ise davacının bir hak kaybına veya menfaat ihlaline uğradığı düşünülemez. Öyle ise olamayan bir hak veya menfaatten de feragat edilemez. Bu sebeple öncelikle davanın feragat sebebiyle değil, kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmamasından dolayı reddi gerekir.

Davanın süresinde açılmaması halinde, süresinde açılmayan bir davadan da feragat edilemez. Çünkü davacının bu durumda dava açma hakkı düşmüştür. Olmayan bir dava açma hakkına dayanılarak da davadan feragat etmesi düşünülemez. Bu durumda davanın feragat nedeni ile değil feragat nedeni ile sona erdirilmesi gerekir.

Diğer taraftan Fakat bu görüş diğer ilk inceleme sebepleri olan husumet veya dilekçe ret sebepleri ile idari merci tecavüzü bakımından kabul edilebilir. Bu düzenlemelerde güdülen amaç, davaların açılma aşamasında irdelenerek, usule ve esasa ilişkin düzenlemelere göre belli bir sıra dahilinde ve mümkün olduğu ölçüde süratli çözümlenmesini sağlamak olduğu şüphesizdir. Bu durumlarda davadan feragat edilmesiyle davaya devam edilemeyeceği açık olduğundan bu ilk inceleme sebepleri bulunsa dahi feragat sebebiyle karar verilmesi doğal olarak usul ekonomisine daha uygundur.

D. Hüküm Verilmesinden Sonra ve Ancak Kanun Yoluna Başvurulmasından Önce Davadan Feragat

Davacı hüküm henüz tebliğ edilmeden veya temyiz süresi içinde davadan feragat ederse, davanın feragat nedeniyle sona erip ermeyeceği, bu konuda yetkili mahkemenin hangisi olacağı, adli yargı ve idari yargıda bu konuda farklılık olup olmadığı konularının üzerinde durulmalıdır.

Öncelikle adli yargı bakımından veya hukuk usulü bakımından genel görüş temyiz süresi içinde davadan feragat edilebileceği yönündedir⁴⁵⁰. Davacının hüküm henüz tebliğ edilmeden önce davasından feragat etmesi halinde davanın feragat nedeniyle reddine karar verme yetkisinin Yargıtay'a değil, hükmü veren mahkemeye ait olduğu belirtilmiştir⁴⁵¹. Hükümün verilmesinden sonra ancak temyiz edilmesinden önce davadan feragat edilmesi

⁴⁵⁰ Bilge, s. 351; Kuru, c. IV, s. 3564; Aslan, s. 140.

⁴⁵¹ Kuru, c. IV, s. 3564; Berkin, Rehber, s. 711; Üstündağ, s. 572; Aslan, s. 140; Petek, s. 46; Feyzioğlu, s. 370.

halinde mahkemenin yeniden duruşma yapmasına gerek yoktur. Mahkeme, dosya üzerinde feragat nedeniyle karar verebilir⁴⁵². Nitekim Yargıtay'ın önceki kararları da bu yöndedir⁴⁵³.

Farklı bir görüş ise hükmün verilmesiyle kesinleşmesi arasında yapılan feragat beyanının davayı etkilemediği, feragat beyanının üst derece mahkemesince mahkeme kararı bozulmadıkça hükmü bozucu niteliğinin olmadığı ileri sürülmüştür⁴⁵⁴. Yargıtay'ın yeni tarihli kararları da bu yöndedir. Bu görüşe göre hükmü veren mahkeme, ancak Yargıtay'ın feragat nedeniyle bozma kararından sonra, davanın feragat nedeniyle reddine karar verebilir⁴⁵⁵. Yargıtay'ın bu son tarihli kararları usul ekonomisine ve menfaatler dengesine aykırı olduğu, emek ve zaman israfına, yargılamanın uzamasına neden olduğu yönlerinden eleştirilmiştir⁴⁵⁶.

Hüküm verildikten sonra da davadan feragat edilebilir şeklinde kabul edilen genel kuralın istisnasının istisnası da vardır. Önceden belirtildiği üzere iflas davası açan davacı alacaklı hüküm verildikten sonra davasından feragat edemez⁴⁵⁷

Öncelikle idari yargıda mahkeme karar verdikten sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği konusunda tartışma ve uygulama farklılığı vardır. Bu konuya alt başlıkta değineceğiz. Şu an için kabul edilen uygulama ise mahkeme kararından sonra da davadan feragat edilebileceği yönündedir. Bu açıdan olayı değerlendirirsek kanaatimizce Yargıtay'ın son geliştirdiği içtihat daha yerindedir. Her ne kadar usul ekonomisi ve menfaatler dengesi gerekçesi doğru olsa dahi, bu durumun uygulamaya aksettirilmesi için

---

⁴⁵² **Kuru**, c. IV, s. 3565.

⁴⁵³ '... Temyiz vaki olmadan davadan feragat edildiğine göre bu hususta bir karar verme yetkisi Yargıtay'a değil, mahalli mahkemeye ait olduğundan ...'. Y6HD, 2305/2568, KT. 28.05.1974, ABD, 1977, sy. 3, s. 444-445, **Kuru**, c. IV, s. 3565.

⁴⁵⁴ **Önen**, Sulh, s. 110.

⁴⁵⁵ '... Mahkemeler kanunda gösterilen istisnalar dışında kendi hükümlerini kendileri kaldıramazlar. İlk derece mahkemelerinin kararlarını bozup kaldırma yetkisi münhasıran Yargıtay'a aittir ...'. Y2HD, 6103/7522, KT. 30.06.1992, Manisa Barosu Dergisi, yıl 1993, sy. 44, s. 32, **Kuru**, c. IV, s. 3567; '... Davacılar hüküm kesinleşmeden davalarından feragat etmiştir. Vaki olan feragat üzerine mahkemece ek kararla davacının feragati sebebiyle davanın reddine karar verilmiştir ... mahkemece işaret edilen doğrultuda inceleme yapıp karar vermesine imkan veren bir usul hükmü yoktur. Böyle bir durumda mahkemeye verilen feragat isteğinin temyiz istemi kabul edilerek, Yargıtay'a sevkinin sağlanması gerekir ...'. Y2HD, 7837/8545, KT. 30.09.1993, İzBD, 1994/1, s. 131, **Kuru**, c. IV, s. 3567; '... mahkemeler kanunda gösterilen istisnalar dışında kendi hükümlerini kaldıramazlar. İlk derece mahkemelerinin kararlarını bozup kaldırma yetkisi münhasıran Yargıtay'a aittir. Mahkemece kadının davası kabul edilerek boşanmaya karar verilmekle dosyadan el çekilmiştir. Davacı kadının hüküm kesinleşmeden önce verdiği 07.12.1998 tarihli dilekçesinin temyiz isteği olarak kabulü ile dosyanın Yargıtayca incelenip verilecek karar sonucuna göre dosyanın ele alınıp feragat sebebi ile gerekli kararın verilmesi gerekirken ek kararla davanın feragat nedeni ile reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir ...'. Y2HD, KT. 05.05.1999, YKD, 1999, sy. 10, s. 1364, **Kuru**, c. IV, s. 3568.

⁴⁵⁶ **Kuru**, c. IV, 3567-3568; **Aslan**, s. 142-144.

⁴⁵⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3568.

açık bir pozitif düzenleme yapılması zorunludur. İdari yargı açısından ise hüküm verildikten sonra davadan feragat edilip edilemeyeceği hususunun tartışmalı ve uygulama farklılığı olması nedeniyle feragat hakkında karar verecek olan makamın Danıştay veya yerine göre bölge idare mahkemeleri olması gerekmektedir⁴⁵⁸.

Karar verildikten sonra temyiz edilmeksizin sadece feragat beyanında bulunulması durumunda ne olacaktır. Nitekim bir davada verilen karar üzerine temyiz isteminde bulunulmaksızın sadece feragat beyanında bulunan davacının feragat beyanını dikkate almayan mahkeme kararı sırf feragat beyanı dikkate alınmadığı gerekçesiyle temyiz edilmiş, Danıştay ise alt derece mahkemesince karara bağlanarak sonuçlandırılmasından sonra davadan feragat edilmesinin, alt derece mahkemesinin kararı üzerine herhangi bir etkisi olamayacağı gibi salt bu iddia ile temyiz başvurusunda bulunulması da kararın üst yargı yerince bozulmasını gerektirmeyeceğine hükmetmiştir⁴⁵⁹.

Temyiz edilmeksizin sadece feragat dilekçesinde bulunulması durumunda anılan feragat dilekçesinin temyiz istemi olarak kabul edilerek Danıştay'a gönderilmesi ve burada sadece feragat açısından incelenmesi ve feragat edilebilecek bir dava ise feragat nedeni ile karar verilmek üzere yetkili mahkemeye gönderilmesi daha yerinde olacaktır. Nitekim Yargıtay'ın uygulaması da bu şekildedir⁴⁶⁰. Fakat bu aşamada feragat edilmesi durumunda feragat hakkında karar verme yetkisinin yerel mahkemeye verilmesi usul ekonomisi ilkesine daha uygundur. Bu sebeple pozitif bir düzenleme yapılarak uygulamaya çabukluk sağlanabilir.

---

⁴⁵⁸ '... İki dereceli yargılama sisteminde, alt derece yargı yerlerince verilen kararların, taraflarca temyizi üzerine üst derece yargı yerlerince hukuka uygunluk denetimi sonunda bozulmalarına karar verilmedikçe, davanın taraflarının ve hatta bizzat kararı veren yargı yerinin herhangi bir tasarrufu ile hukuk düzeninden kaldırılmalarına olanak bulunmamaktadır ...'. D3D, E. 1985/571, K. 1986/293, KT. 30.01.1986, DBB.

⁴⁵⁹ '... davanın alt derece mahkemesince karara bağlanarak sonuçlandırılmasından sonra davadan feragat edilmesinin, alt derece mahkemesinin kararı üzerine herhangi bir etkisi olamayacağı gibi salt bu iddia ile temyiz başvurusunda bulunulması da kararın üst yargı yerince bozulmasını gerektirmez. ... Olayda da, davacıların alt derece mahkemesince, 28.11.1984 gününde karar verilerek davanın sonuçlandırılmasından sonra davalı Vergi Dairesi Müdürlüğünce verdikleri 28.12.1984 günlü dilekçeleriyle davalarından vazgeçtiklerini bildirdikleri sabit bulunduğundan, söz konusu feragatin hukuken herhangi bir sonuç doğurmayacağı açıktır ...'. D3D, E. 1985/571, K. 1986/293, KT. 30.01.1986, DBB.

⁴⁶⁰ '... Davacılar hüküm kesinleşmeden davalarından feragat etmiştir. Vaki olan feragat üzerine mahkemece ek kararla davacının feragati sebebiyle davanın reddine karar verilmiştir ... mahkemece işaret edilen doğrultuda inceleme yapıp karar vermesine imkan veren bir usul hükmü yoktur. Böyle bir durumda mahkemeye verilen feragat isteğinin temyiz istemi kabul edilerek, Yargıtay'a sevkinin sağlanması gerekir ...'. Y2HD, 7837/8545, KT. 30.09.1993, İzBD, 1994/1, s. 131, **Kuru**, c. IV, s. 3567.

E. Kanun Yoluna Başvurulmasından Sonra Davadan Feragat

1. Temyiz Aşamasında

Adli yargıda gerek doktrin⁴⁶¹ ve gerekse Yargıtay, temyiz aşamasında davadan feragat edilebileceğini kabul etmektedir. Hüküm temyiz edilmiş ancak dava dosyası henüz Yargıtay'a gönderilmemiş ise feragat hakkında karar verme yetkisinin yerel mahkemeye ait olması gerektiği usul ekonomisi ve menfaatler dengesi gerekçe gösterilerek savunulmuştur⁴⁶². Fakat Yargıtay bu halde dava dosyasının Yargıtay'a gönderilmesi ve mahkemenin ancak Yargıtay'ın bozma kararı üzerine davanın feragat nedeniyle reddine karar verebileceği görüşünde olmuştur⁴⁶³.

İdari yargı açısından mahkeme karar verdikten sonra temyiz aşamasında davadan feragat edilip edilemeyeceği yönünde farklı görüşler vardır. Ancak bu konuya girmeden önce şunu ifade edelim ki, asıl davadan feragat ile temyiz talebinden feragat farklı şeylerdir. Temyiz yoluna gitmek bir hak olduğu için bu haktan feragat emekte mümkündür⁴⁶⁴. Temyiz talebinden, temyiz incelemesinden feragat edilebileceği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır⁴⁶⁵.

Tam yargı davalarında yargılamanın her aşamasında davadan feragat edilebileceği hususunda görüş birliği vardır. Fakat iptal davaları bakımından görüş ve uygulama farklılığı bulunmaktadır.

İdari yargıda bir kısım yazarlar temyiz aşamasında davadan feragat edilemeyeceğini savunmaktadır. Bunlara göre feragat, uyuşmazlığın esastan karara bağlanmasına kadar yapılabilir, esas karar verildikten sonra feragat yapılamaz⁴⁶⁶. Temyiz aşamasında davadan feragat edilmeyeceğine ilişkin görüşün üç temel dayanağı vardır. Bunlardan birincisi, dava konusu yapılan işlemin ilk derece mahkemesinde denetimi

⁴⁶¹ **Kuru**, c. IV, s. 3568; **Üstündağ**, s. 571; **Berkin**, Rehber, s. 711, **Önder**, s. 808.

⁴⁶² **Kuru**, c. IV, 3568; **Üstündağ**, s. 572; **Aslan**, s. 145.

⁴⁶³ YHGK, 12/661-763, KT. 20.09.1995, TBBD, 1995/4, s. 650, **Kuru**, c. IV, s. 3569.

⁴⁶⁴ **Önder**, s. 807.

⁴⁶⁵ '... Davacının ... idare mahkemesinin 19.06.1995 günlü ... sayılı kararının temyizen incelenerek bozulması isteminden 26.09.1995 tarihinde kayda geçen dilekçesiyle vazgeçtiği anlaşıldığından konusu kalmayan temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...'. D10D, E. 1995/5944, K. 2995/4602, KT. 19.10.1995, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 780; '... davalı idarenin ... kayda geçen ... dilekçesinde temyiz isteminden vazgeçtiğini bildirdiği anlaşılmaktadır ... temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...'. DİDDGK, E. 2002/983, K. 2002/791, KT. 10.06.2004, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 692. Aynı yönde bkz. D13D, E. 2005/440, K. 2005/100, KT. 14.01.2005 KY; D8D, E. 2006/2251, K. 2006/3412, KT. 06.10.2006, KY; D8D, E. 2004/5212, K. 2004/4010, KT. 26.10.2004, KY; D8D, E. 2006/2214, K. 2006/3411, KT. 06.10.2006, KY.

⁴⁶⁶ **Candan**, s. 768; **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762; **Odyakmaz**, Öneriler, s. 143.

yapılarak hukuka aykırılığı saptanmış ise, bundan sonra davadan feragat edilmesinin yargısal denetimi işlevsiz hale getireceğidir. İdari yargıda işlemin hukuka aykırılığının saptanması sadece davacının çıkarına ait olmayıp, aynı zamanda idarenin de hukuka uygun davranması sonucunu doğuracağından ortada kamu yararı bulunur ve hukuk devletinin bir gereği olarak kamu yararı bulunan bir durum, kişisel irade beyanı ile ortadan kaldırılamaz⁴⁶⁷.

Temyiz aşamasında davadan feragat edilemeyeceği yönündeki görüşün ikinci temel dayanağı; davacının talep ettiği iptal kararını alana kadar davadan feragat etmesinin yasal olduğu, talep ettiği sonuca ulaştıktan sonra ise feragat etmesinin mümkün olmadığı, iptal kararı verildikten sonra, kanun yollarına başvurarak bu kararın bozulması yolundaki neticeyi talep hakkının davalı idareye geçtiği, davacı yönünden, olmayan bir haktan feragat etmenin söz konusu olmadığıdır⁴⁶⁸.

Temyiz aşamasında davadan feragat edilemeyeceği yönündeki görüşün üçüncü temel dayanağı olaya farklı açıdan bakmaktadır. Şöyle ki, idari yargı yerince dava karara bağlandıktan sonra davacının neticeyi talebi hüküm fıkrası haline gelmiştir ya da aynı hüküm fıkrası içinde reddedilmiştir. Feragat neticeyi talepten vazgeçme olduğuna göre karar verildikten sonra da neticeyi talep hüküm haline geldiğinden artık davacının feragat edeceği bir neticeyi talep kalmamıştır. Karar iptal ise artık kararlar birlikte işlem geriye etkili olarak ortadan kalkmıştır. Ortadan kalkan işlemin daha sonra davacının tek taraflı iradesi ile hukuka uygun hale getirilip vücut bulması, işlerlik kazanması veya yürürlüğe girmesi hukuken mümkün değildir. Aksinin kabulü kişiye, hem mahkemeye hem de idareye nazaran üstünlük tanıma anlamına gelir. Bu durum Anayasanın idareye tanımadığı hukuka aykırı işlem tesis etme yetkisinin yargı kararı ile idare edilen durumundaki davacıya

---

⁴⁶⁷ **Günday**, Hukuk Usulü Muhakemeleri, s. 85; **Erkut**, Yargılama Hukuku, s. 98; **Coşkun-Karyağdı**, s. 350; **Çakmak**, s. 188; **Yasin**, s. 154; **Çağlayan**, Ramazan, İdari Yargıda Kanun Yolları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 139; **Erkut-Soybay**, s. 353; Aynı yönde bkz. '... idari yargıda iptal davalarının özelliği itibarıyla daha değişik sonuçlar oluşturduğu, idari yargıda, özellikle iptal davalarında, davacının menfaat alakasının bulunmasının işlemin dava yolu ile incelenmesi için yargıyı harekete geçirmekte gerekli olduğu bilinmekte; dava açıldıktan sonra işlem, davacının kişisel çıkarları açısından değil, hukuk devleti anlayışı içinde hukuka, kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olup olmadığı açısından incelenmektedir. Bu nedenle iptal kararı ile idarenin hukuka ve hukuk devleti anlayışına aykırı işlem tesis ettiği saptandıktan sonra bu hatalı işlemin davacının tek taraflı, subjektif iradesiyle tekrar hukuk alemine dönemeceği, bu sakat işlemin uygulanmasına devam edilmesinin istenemeyeceği, ayrıca usulüne uygun tekemmül ettirilerek yasa ve içtihatlarla uygun olarak işlemin iptali yolunda verilen Daire kararının davacının temyiz aşamasındaki feragati nedeniyle bozulamayacağı, bütün bu nedenlerle açtığı davası iptal kararı ile sonuçlanan davacının temyiz aşamasında davasından feragat edemeyeceği oyuyla, karara karşıyız ...'. DİDDGK, E. 1998/249, K. 1998/278, KT. 26.06.1998, DD, yıl 29, sy. 98, 1999, s. 71 ve devamındaki karşı oy yazısındaki görüşler.

⁴⁶⁸ DİDDGK, E. 1998/249, K. 1998/278, KT. 26.06.1998, DD, yıl 29, sy. 98, 1999, s. 71 ve devamındaki karşı oy yazısındaki görüşler.

tanınması anlamına gelir. Bu nedenle temyiz aşamasında davacıya feragat etme yetkisi tanınması; davacının iradesi, idari yargılama ilkeleri ve mevcut hukuk ilkeleri ile bağdaşmaz⁴⁶⁹.

Diğer taraftan doktrinde diğer bir görüş, itiraz ve temyiz aşamasında davacının feragatinin, mahkemenin kararını etkilemeyeceği, buradaki feragatin davadan feragat olarak değil, temyiz hakkından feragat olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür⁴⁷⁰.

Buna karşılık temyiz aşamasında davadan feragat edilebileceğine ilişkin görüş sahiplerinin gerekçesi ise şudur; İdari yargıda dava, davacının olayıdır ve onun iradesi ile başlayan bir süreçtir. Yargılama sonucunda çoğu kez tek hüküm ifade ettiği kişi de davacıdır. Bu nedenle, iptal davasının objektif niteliği bulunsa dahi, bu nokta esas alındığında, davacı başlattığı yargılama sürecini, temyiz aşamasında da olsa kendi iradesi ile sona erdirebilmelidir⁴⁷¹.

Bu görüşün diğer dayanağı, pozitif düzenlemeye dayandırılmıştır. Buna göre İYUK'nun 31. maddesinin atıfta bulunduğu HUMK'nun 91. maddesinde ve devamında kanun yolları aşamasında davadan feragati engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle temyiz aşamasında davadan feragat edilemeyeceği yönündeki görüşün temel bir dayanağı yoktur. Bu itibarla kanunla getirilmeyen bir sınırlamanın mahkeme tarafından getirilmesi mümkün değildir. Nitekim İYUK'nun 31. maddesinde davanın ihbarı ve bilirkişi seçimine ilişkin olarak HUMK'dan farklı düzenleme getirilmiştir. Dolayısıyla kanunkoyucu dileyseydi feragat için idari yargının özelliğini dikkate alarak özel bir düzenleme getirebilirdi. Mevcut yasal düzenlemeye göre itiraz veya temyiz aşamasında da davadan feragat önünde yasal bir engel bulunmamaktadır⁴⁷².

Danıştay uygulamasına gelince, Danıştay'ın bu konudaki içtihatlarında tam bir uyum olduğu söylenemez. Danıştay farklı zamanlarda farklı kararlar verdiği gibi Danıştay daireleri arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Danıştay kimi kararlarında idari yargıda kanun yolları aşamasında davadan feragatin mümkün olmadığına kamu yararını, idari yargı denetiminin geçersiz sayılmasını ve hukuk devletini esas alarak karar vermiştir⁴⁷³.

---

⁴⁶⁹ **Candan**, s. 768.

⁴⁷⁰ **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762.

⁴⁷¹ **Güran**, s. 17-18; **Topuz-Özkaya**, s. 694.

⁴⁷² **Yasin**, s. 154.

⁴⁷³ '... Diğer taraftan, dosyanın incelenmesinden, davacı tarafından mahkeme kayıtlarına 13.4.1990 gününde kaydedilen dilekçe ile davadan feragat edilmiş ise de kararın verilmesinden sonra mahkeme kayıtlarına giren bu istemin değerlendirilmesi mümkün değildir ...'. D6D, E. 1991/1158, K. 1992/1795, KT. 20.10.1992, DBB; '... davacıya davadan feragat etme hakkı tanınması, yapılmış olan yargı

Buna karşılık Danıştay bazı kararlarında itiraz ve temyiz aşamasında davacının feragatini, davadan feragat olarak değil, temyiz hakkından feragat hüküm kurmuştur⁴⁷⁴. Nitekim doktrinde bu görüşü benimseyenler de vardır⁴⁷⁵. Halbuki bu durumda Danıştay'ın derece mahkemesince karar verilmek üzere dosyayı yerel mahkemeye iade etmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁴⁷⁶.

Ancak Danıştay'ın son zamanlardaki kararları daha çok davanın her aşamasında davadan feragat edilebileceği yönündedir⁴⁷⁷. Ancak bu kararlarda oy çokluğu ile çıkmaktadır. Tabii bu durum davadan feragati kabul edilebilen yani kamu yararı niteliği ağır basmayan davalar bakımındandır. Danıştay kamu yararı niteliği ağır basan davalarda feragat edilemeyeceğine zaten hükmetmiştir⁴⁷⁸.

---

denetiminin geçersiz sayılması sonucunu doğuracaktır. Böyle bir sonucun, hukuk devleti ilkesi gereği olan idari faaliyetlerin hukuka uygunluk denetiminin yapılması zorunluluğuyla bağdaşmayacağı açıktır. Esasen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun feragata ilişkin hükümlerinin ancak idari yargılama usulüyle bağdaştığı ölçüde uygulanması mümkün olup söz konusu yasal düzenlemenin; idari yargıda Kanun yollarında da davadan feragat etme olanağı verdiğinden söz etmek mümkün değildir ...'. D10D, E. 1991/834, K. 1992/4459, KT. 17.12.1992, DBB; '... dava konusu işlemlerin iptaline karar verdiği, Dairemizce bu kararın ek gerekçe ile onandığı, ancak kararın düzeltilmesi aşamasında davacıların davadan feragat ettiği anlaşılmakta ise de; yukarıdaki açıklamaların ışığında kamu yararının üstün olduğu bu davada; feragat istemi kabul edilmeyerek uyuşmazlığın esasına geçildi ...'. D6D, E. 1994/484, K. 1994/1873, KT. 09.05.1994, DBB. Aynı yönde bkz. D10D, E. 1993/3577, K. 1995/1701, KT. 06.04.1995, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 778; D9D, E. 2005/4689, K. 2005/4094, KT. 13.12.2005, KY; D9D, E. 1998/1596, K. 1998/4003, KT. 05.11.1998, KY.

⁴⁷⁴ '... Davacı ... tarihinde kayda giren dava dilekçesiyle davasından feragat ettiğini bildirmiştir. Bu durumda davacının temyiz isteminin inceleme olanağı bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle davacının temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına ...'. D10D, E. 2001/4518, K. 2002/1154, KT. 18.04.2002, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 772; '... kanun yollarında davadan feragat etme olanağı tanındığından söz edilemeyeceğinden, temyiz aşamasında verilen, davasından feragat ettiği yolundaki davacı dilekçesinin temyizden feragat olarak nitelendirilmesi ve kabulü gerekmektedir...' D10D, E. 1997/6786, K. 1998/1096, KT. 11.03.1998 **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 773; '...bozma kararına uyularak verilen ilk derece mahkemesi kararlarına karşı yapılan temyiz başvurusunun yalnızca bozma kararına uygunluk açısından incelenebileceği, bu nedenle, bu aşamada davacının davadan feragatinin, temyizden feragat olarak nitelendirilebileceği ...'. DVDDGK, E. 2006/175, K. 2006/184, KT. 08.07.2006, **Candan**, s. 770. Aynı yönde bkz. D9D, E. 1998/1596, K. 1998/4003, KT. 05.11.1998, KY..

⁴⁷⁵ **Gözübüyük-Dinçer**, s. 762.

⁴⁷⁶ D10D, E. 2001/4518, K. 2002/1154, KT. 18.04.2002, kararın azlık oyu, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 772, 774.

⁴⁷⁷ '... taraflar yargılamanın her aşamasında netice taleplerinden vazgeçebileceklerinden; temyiz aşamasında mahkeme kararı henüz kesinleşmeyip yargılama sürdüğüne göre, davacı lehine karar verilmiş olsa dahi, davadan feragat mümkün bulunmaktadır ...'. D3D, E. 1994/3486, K. 1994/2710, KT.15.09.1994, DBB; D3D, E. 1991/258, K. 1991/3082, KT. 06.12.1991, DD, yıl 1992, sy. 84-85, s. 195; '... dava açma hakkı şahsa bağlı olup, kişinin davanın her aşamasında davası ile ulaşmak istediği sonuçtan vazgeçebilmesi bu hakkın doğal sonucudur ...'. D13D, E. 2005/1326, K. 2005/758, KT. 11.02.2005, KY; D6D, E. 2004/8059, K. 2006/3898, KT. 14.07.2006, KY; D13D, E. 2007/499, K. 2007/462, KT. 31.07.2007, KY; D13D, E. 2006/5532, K. 2006/4878, KT. 22.12.2006, KY; D10D, E. 2003/5410, K. 2006/5398, KT. 26.09.2006, KY; D10D, E. 2006/1476, K. 2006/5222, KT. 18.09.2006, KY.

⁴⁷⁸ '... Sadece davacının kişisel çıkarını ihlal eden, somut, subjektif nitelikteki işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda hüküm verildikten sonra karar kesinleşmeden davanın herhangi bir aşamasında davacının davasından feragat etmesinin kabul edilmesi gerekir. Zira uyuşmazlık konusu olayda kamu menfaati değil bireysel menfaat söz konusudur. Bireysel yararın söz konusu olduğu ahvalde ihlal edilen

Danıştay dava açma hakkının şahsa bağlı bir hak olduğu, kişinin davanın her aşamasında davasını takipten vazgeçebileceği gibi davası ile ulaşmak istediği sonuçtan da vazgeçebilmesinin bu hakkın doğal bir sonucu olduğu, bu sebeple yargılamanın her aşamasında davacının davasından feragat edebileceğine karar vermiştir⁴⁷⁹. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, iptal davalarının objektif özelliklere sahip olması yanında kamu adına açılan bir dava niteliği taşımadığını, menfaati ihlal edilen davacının talebi ile sınırlı olarak görüşülüp neticelendirildiğini belirterek, davacının feragat beyanını dikkate almayan daire kararlarını bozmuştur⁴⁸⁰.

Askeri idari yargıda ise, AYİM Daireleri veya Daireler Kurulunun kararından sonra feragatin mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Zira AYİM Kanunu'nun 63. maddesine göre, AYİM kararları kesin hüküm olup, kesin hükmün tüm sonuçlarını doğurduğundan, AYİM Daireleri veya Daireler Kurulu karar verdikten sonra davadan feragatin mümkün olmadığı kabul edilmektedir⁴⁸¹. Nitekim AYİM bir kararında bu yönde hüküm kurmuştur⁴⁸².

Temyiz aşamasında davadan feragat edilmesi durumunda yüksek mahkemeler bu konu hakkında bizzat kendileri feragat nedeni ile davanın reddine veya idari yargılama için karar verilmesine yer olmadığına karar vermez. Bu durumda feragat nedeni ile yerel mahkeme kararını bozarak, feragat hakkında karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine dosya iade edilir⁴⁸³. Bu durumun temel sebebi yüksek mahkemenin ilk derece

---

kamunun hukuku olmayıp bireyin hukukudur. Kendi hukuku üzerinde mutlak tasarruf yetkisine sahip olan bireyin davasından feragatinde de herhangi bir kısıtlama düşünülemez. Bu durumda, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenerek davacının davayla ilişkisinin irdelenmesi yapıldıktan sonra, feragat hakkında karar verilmesi gerekmektedir ...'. D8D, E. 2002/4506, K. 2003/2130, KT.08.05.2003, DKD, yıl 2003, sy. 2, s. 285.

⁴⁷⁹ D10D, E. 1995/1305, K. 1997/1909, KT. 20.05.1997, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 774; DİDDGK, E. 1998/249, K. 1998/278, KT. 26.06.1998, DD, yıl 1999, sy. 98, s. 71,

⁴⁸⁰ DİDDGK, E. 2003/332, K. 2003/401, KT. 06.06.2003, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 669; DİDDGK, E. 2003/697, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 671; DİDDGK, E. 1995/859, K. 1996/40, KT. 02.02.1996, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 689.

⁴⁸¹ **Kuru**, c. IV, s. 3562; **Yasin**, s. 157.

⁴⁸² '... Yabancı kadınla evlenmesi nedeniyle müstafi sayılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, Dairece 14.01.1998 tarihinde işlemin iptaline karar verildiği, dolayısıyla 1602 sayılı AYİM Kanununun 63. maddesi uyarınca bu kararın kesin hükmün bütün sonuçlarını hasıl ettiği anlaşılmakla, bu karardan sonra davacının ... tarihinde yaptığı feragat beyanının hukuken geçerli sayılabilmesi ve bu beyan doğrultusunda hüküm tesisi mümkün değildir ...'. AYİM2D, E. 1997/560, K. 1998/144, KT. 01.04.1998, **Yaman**, s. 416.

⁴⁸³ "...Bu durumda, davalı tarafından temyiz edilmekle henüz kesinleşmeyen Van İdare Mahkemesinin 10.9.2002 günlü, E:2002/469, K:2002/676 sayılı kararının, davadan feragat nedeniyle bozulmasına, 2577 sayılı Yasanın 49. maddesinin 3622 sayılı Yasa ile değişik 3. fıkrası uyarınca dosyanın bu yönde karar verilmek üzere adı geçen Mahkemeye gönderilmesine, ..." D2D, E. 2004/2046, K. 2004/653, KT. 28.09.2004, DKD, yıl 2005, sy. 6, s. 83-84. aynı yönde bkz; D13D, E. 2005/1816, K. 2005/612, KT. 02.02.2005, KY; D8D, E. 2000/3285, K. 2001/4630, KT. 30.10.2001, KY.

mahkemesinin yerine geçerek maddi inceleme yapamaması ve karar verememesidir. Bu sebeple yüksek mahkeme onama, gerekçeli onama veya bozma kararı verir, ancak mahkeme yerine geçerek karar veremez. Lakin doktrinde bir görüş, feragat nedeniyle verilecek kararların dosyayı elinde bulunduran yargı yerince ve yargılamanın bulunduğu aşamada verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁴⁸⁴. Bu görüşe temyiz ve karar düzeltme kanun yolu bakımından katılmamakla birlikte, bu görüşün itiraz yolu ile bölge idare mahkemelerine yapılan başvurularda itiraz aşamasında yapılan feragatler bakımından geçerli olabileceğini düşünmekteyiz. Şöyle ki, İYUK'nun 45. maddesi uyarınca bölge idare mahkemeleri itiraz üzerine, ilk inceleme üzerinden verilen kararlar hariç, gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında ilk derece mahkemesi gibi karar verir ve kararları kesindir. Bu nedenle bu aşamada verilecek bir feragat beyanı üzerine bölge idare mahkemesinin bizzat kendisinin feragat nedeniyle karar verme yetkisi kanunen vardır.

Kanaatimizce idari yargı bakımından feragat edilemeyen davalar kısmında belirttiğimiz üzere kamu yararı ağır basan davalarda feragat edilememesinin kabul edilmesi durumunda, diğer davaların her birinde hüküm kesinleşinceye kadar davadan feragat edilebilmelidir. Hukuken bunun önünde bir engel yoktur. Ancak dotrinde ifade edilen kanunyollarında davadan feragatin yapılamayacağına ilişkin görüşünün uygulamaya egemen kılınması için bu konuda mutlaka pozitif düzenleme yapılması gerekmektedir.

2. Hüküm Bozulduktan Sonra Davadan Feragat

Davacı hükmün yüksek mahkemelerce bozulmasından sonra ve fakat mahkemece direnme kararı verilmesinden önce de davadan feragat edebilir⁴⁸⁵. Bu durumda mahkeme artık direnme kararı veremez, davanın feragat nedeniyle reddine karar vermekle yetinir⁴⁸⁶.

Davacı, mahkemenin direnme kararı vermesinden sonra da direnme kararı kesinleşinceye kadar davadan feragat edebilir⁴⁸⁷.

İdari yargı bakımından itiraz ve temyiz aşamasında, bölge idare mahkemeleri veya Danıştay'ın bozma veya kısmen onama kararı vermesi durumunda, davacının davasından feragat etmesi durumunda ilk derece mahkemesinde yeniden bir yargılama

---

⁴⁸⁴ Coşkun-Karyağdı, s. 355.

⁴⁸⁵ Bilge-Önen, s. 352; Berkin, Rehber, s. 711; Aslan, s. 148; Yasin, s. 156. Aynı yönde bkz. YHGK, 4/131-80, KT. 02.10.1963, ABD, 1964/1, s. 25, Kuru, c. IV, s. 3574.

⁴⁸⁶ YHGK, 7/47-45, KT. 16.05.1956, Kuru, c. IV, s. 3574.

⁴⁸⁷ YHGK, 8/437-546, KT. 18.11.1967, RKD, 1968/3-4, s. 24-26, Kuru, c. IV, s. 3574.

başlayacağından, bu aşamada davacının davasından feragat edebileceği kabul edilmelidir⁴⁸⁸.

3. Karar Düzeltme Aşamasında Davadan Feragat

Adli yargıda karar düzeltme aşamasında da davadan feragat edilebileceği, zira hükmün daha kesinleşmediği kabul edilmiştir⁴⁸⁹.

Davacı, karar düzeltme yoluna başvurma süresini geçirmiş olsa bile, davalı için karar düzeltme süresi geçmemiş ise davacı davadan feragat edebilir⁴⁹⁰. Bu durumda Yargıtay davanın reddine kendisi karar vermemekte, mahkemeye ret kararı verme imkanı tanımak için hükmü bozmakla yetinmektedir⁴⁹¹.

İdari yargı bakımından ise temyiz aşamasında feragat edilip edilemeyeceği yönündeki tartışma kıyasen burada da geçerlidir. Yani bir kısım görüş bu aşamada davadan feragat etme imkanı bulunmadığını ileri sürerken bir kısmı ise feragat edilebileceği yönündedir. Diğer görüş ise karar düzeltme aşamasında yapılan feragatin davadan feragat değil fakat, karar düzeltme isteminden feragat anlamına geleceğini belirtmiştir.

Danıştay bazı kararlarında karar düzeltme aşamasında davadan feragat edilmesinin mümkün olmadığına ve eğer davacı karar düzeltme yoluna başvurmuş ise bu aşamada verilen feragat dilekçesinin karar düzeltme isteminden feragat olarak nitelendirilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴⁹². Diğer taraftan Danıştay İdare Dava Daireleri Genel Kurulu ise, davadan feragat edilebilecek nitelikte bir dava olması koşuluyla, karar düzeltme aşamasında da davadan feragat edilebileceğine karar vermiş ve feragat hakkında karar verilmek üzere daire kararını bozarak dosyayı dava dairesine geri göndermiştir⁴⁹³.

⁴⁸⁸ Aynı yönde bkz. **Yasin**, s. 156.

⁴⁸⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3576; **Berkin**, Rehber, s. 711; **Üstündağ**, s. 572; **Aslan**, s. 146.

⁴⁹⁰ Y2HD, 7319/6815, KT. 01.10.1979, **Kuru**, c. IV, s. 3578.

⁴⁹¹ YHGK, 2/551-683, KT. 21.10.1981, **Kuru**, c. IV, s. 3578.

⁴⁹² D10D, E. 1996/3841, K. 1998/625, KT. 12.02.1998, **Bal-Karabulut-Şahin**, s. 778; D12D, E. 1972, K. 1973/9, KT. 04.01.1973, Danıştay 12. Daire Kararları, Danıştay Tasnif Bürosu Yayınları No: 22, s. 198; D9D, E. 2005/4689, K. 2005/4094, KT. 13.12.2005, KY.

⁴⁹³ ‘... Dosya, davalı tarafın karar düzeltme istemi nedeniyle Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kuruluna intikal etmiş ise de; feragat kesin hükmün hukuki sonuçlarını hasıl edeceğinden ve davacının feragat istemi nedeniyle, davalının karar düzeltme isteminin esasının incelenme olanağı kalmadığından karar düzeltme isteminin, davacının feragat başvurusu hakkında karar verilebilmesini teminen kabulüne, İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 02.06.2000 günlü, E:1999/126, K:2000/816 sayılı kararının kaldırılmasına ve davacının bu yoldaki isteminin Danıştay Sekizinci Dairesince incelenerek karara bağlanabilmesi için Danıştay Sekizinci Dairesinin 22.10.1998 günlü, E:1997/3923, K:1998/3337 sayılı kararının bozulmasına ve dosyanın anılan Daireye gönderilmesine, 6.4.2001 günü oyçokluğu ile karar verildi ...’. DİDDGK, E. 2001/26, K. 2001/309, KT. 06.04.2001, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 694.

Karar düzeltme talebini inceleyen mahkeme talebi haklı görür ve ilk derece mahkemesinin kararını bozarsa, dava konusu uyuşmazlık ilk derece mahkemesinde yeniden incelenmeye başlanacaktır. İşte uyuşmazlık ilk derece mahkemesinde görülmeye başladıktan sonra davacı yine davasından feragat edebilecektir.

Yargılamanın yenilenmesi aşamasında da, yargılamanın yenilenmesi talebi yerinde görülerek olay hakkında yeniden inceleme yapılmaya başlanır ise, bu aşamada da davacı davasından feragat edebilecektir. Zira gerek kararın düzeltilmesi, gerekse de yargılamanın yenilenmesi taleplerinin haklı görülerek davanın yeniden incelenmeye başlanması durumunda ortada artık kesin hükmün varlığından söz edilemeyecektir. Başka bir ifadeyle uyuşmazlık konusu olay yeniden inceleme konusu edilmektedir. Dolayısıyla davacı bu aşamada davasından feragat edebilecektir⁴⁹⁴.

Bireysel bir hakkın ihlali iddiasıyla açılan davalarda davacı, ilk derece mahkemesinde lehine karar verilmiş olsa dahi davanın karara bağlanmasından sonra hatta kanun yolları olan, itiraz, temyiz, kararın düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi durumlarında davasından feragat edebilme imkanına sahiptir. Buna karşılık, kamu yararı ağır basan davalarda bu mümkün değildir. Danıştay'ın bugün için oturtmuş olduğu içtihat oy çokluğu ile de olsa bu yöndedir. Kanaatimizce de yerinde bir uygulamadır.

F. Hüküm Kesinleştikten Sonra Davadan Feragat

Hüküm kesinleşinceye kadar davadan feragat edilebilir. Hüküm kesinleştikten sonra davadan feragat edilemez. Çünkü hüküm kesinleştikten sonra ortada derdest bir dava kalmaz. Derdest olmayan, yani görülmekte olmayan bir davadan ise feragat mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle bir dava kesin hüküm halini almışsa artık o davadan feragat edilme imkanı yoktur. Zira kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğundan feragat beyanı dikkate alınmadan öncelikle davanın kesin hüküm nedeniyle reddine karar verilmesi gerekmektedir⁴⁹⁵.

Nitekim yargılaması tamamlanmış ve kesin hüküm halini almış olan bir davada yapılan feragati Danıştay, davadan feragat edebilmek için yargılamanın devam ediyor veya görülmekte olan bir davanın bulunması gerektiği gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir⁴⁹⁶.

---

⁴⁹⁴ **Yasin**, s 156.

⁴⁹⁵ AYİM2D, E. 1997/560, K. 1998/144, KT. 01.04.1998, **Yaman**, s. 416. Aynı yönde bkz. AYİMDK, E. 1997/132, K. 1997/126, KT. 04.12.1997, AYİMD, yıl 1998, sy. 12, s. 155-156.

⁴⁹⁶ DİDDGK, E. 1999/365, K. 1999/762, KT. 11.06.1999, **Arslan-Sımmaz-Dündar**, s. 676.

IV. FERAGAT ÜZERİNE MAHKEMENİN VERECEĞİ KARARLAR

Feragat dilekçesi üzerine ilgili yargı yerinin feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına mı, yoksa feragat nedeniyle davanın reddine mi karar vereceği hususunda yargı yerleri arasında farklılık vardır.

Danıştay eski içtihatlarında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararları oy çokluğu ile almıştır⁴⁹⁷. Bu kararlarda, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 95. maddesinin feragat keskin hükmün hukuki sonuçlarını tanıdığı ve feragat beyanında bulunan davacıyı davayı kaybetmiş gibi yargılama giderlerine ve avukatlık ücretini ödemekle yükümlü tuttuğu, Harçlar Kanunu'nun da feragat eden davacının harç ödemekle yükümlü kıldığı, böylelikle hükümle belirtilmesi zorunlu olan bu hususların karara bağlanması ve tarafların hukuki durumlarının saptanması bakımından feragat göz önünde tutularak 'davanın reddine' karar verilmesi gerektiği yönünde muhalefet şerhi yazılmıştır⁴⁹⁸.

Daha sonraları Danıştay içtihat geliştirerek oybirliği ile karar verilmesine yer olmadığı terimi üzerinde içtihat oluşturmuştur. Bugünde aynı yönde kararlar vermektedir. Danıştay'ın içtihadı idari yargı bakımından son derece isabetlidir. Zira davanın reddine karar verilmesi durumunda idarenin yapmış olduğu işlem hukuka uygunmuş gibi algılanacaktır. Halbuki işlemin esasını incelse belki işlem hukuka aykırı olarak tesis edilmiş olabilecektir. Bu durumda hukuka aykırı bir işlem davacının beyanı veya mahkemenin keskin hüküm niteliğindeki kararı ile hukuka uygun hale gelebilecektir. Diğer taraftan feragat halinde mahkemenin karar vermesine gerek yoktur. Çünkü davacının isteği kalmamıştır⁴⁹⁹. İşte bu hususu gören yüksek mahkeme orta yollu bir çözüm bularak, işin esasını incelemeyi belirtmek için karar verilmesine yer olmadığına hükmetmektedir.

Hukuk yargılaması usulünde ise davanın reddi yönünde içtihat artık oturmuştur. Özel hukuk hükümlerine tabi olması ve feragatin keskin hüküm teşkil etmesi nedeniyle bu şekildeki karar hukuk yargılaması bakımından bir sakınca doğurmamaktadır. Ancak doktrinde bu durum dahi, karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi, mahkemenin

---

⁴⁹⁷ D12D, E. 1970/5192, K. 1971/2713, KT. 25.11.1971, **Karagözoğlu**, s. 36.

⁴⁹⁸ D10D, E. 1982/2741, K. 1983/1401, KT. 06.06.1983, DBB.

⁴⁹⁹ **Odyakmaz**, Öneriler, s. 142.

sadece durumu tespit ederek davacıyı yargılama giderlerini ödemekle yükümlü tutması gerektiği gerekçeleriyle eleştirilmektedir⁵⁰⁰.

V. DAVADAN FERAGATİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

A. Feragat, Esas Haktan Vazgeçme Sonucunu Doğurur

Davadan feragatin, davacının esas haktan vazgeçme sonucunu doğurmayacağı, sadece dava dilekçesinde yer alan netice talepten vazgeçme anlamına geldiği doktrinde ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre, feragat halinde dava esasa girilerek sonuçlanmadığı, usul yönünden hükme bağlandığı için, davacının dava konusu ettiği hakkın gerçekten sahibi olup olmadığı kesin olarak belirlenmemiştir. Davacı sadece netice talepten vazgeçmiştir. Bu sebeple davadan feragat esas haktan vazgeçme sonucunu doğurmaz ve davacı aynı konuda yeni bir dava açabilir ve bu dava dinlenir⁵⁰¹.

Ancak bugünkü uygulamada hakim olan görüş ise davadan feragatin aynı zamanda esas haktan vazgeçme sonucunu doğurduğudur. Bunun doğal sonucu olarak davasından feragat eden davacı, bununla, dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde istemiş olduğu haktan da vazgeçmiş olur⁵⁰².

Davadan feragat halinde esas haktan vazgeçmenin söz konusu olmadığı kabul edilirse, bu takdirde davanın geri alınması ile davadan feragat arasındaki önemli bir farklılık gözardı edilmiş olacak ve bu nedenle de kanunkoyucu aynı düzenlemeyi farklı isimler altında iki defa düzenlemiş gibi bir durum ortaya çıkacaktır. Bu nedenle davanın geri alınmasının bir fonksiyonu kalmayacaktır. Esasen davanın geri alınması esas haktan vazgeçme sonucunu doğurmadığı için davalının muvafakatine bağlı tutulmuştur. Çünkü davacının ileride tekrar aynı davayı açabilme ihtimali vardır.

Yukarıda da belirtildiği üzere davadan feragat ile davanın geri alınması arasındaki en önemli farklılık, birincisinde esas haktan da vazgeçildiği halde ikincisinde böyle bir sonucun söz konusu olmamasıdır. Eğer, davadan feragat halinde esas haktan da vazgeçilmeseydi, belki de davanın geri alınması diye bir kurumun düzenlenmesine gerek olmayacaktı.

---

⁵⁰⁰ Önen, Feragat ve Kabul, s. 30.

⁵⁰¹ Önen, Feragat ve Kabul, s. 38-39.

⁵⁰² Üstündağ, s. 571; Postacıoğlu, s. 477; Kuru, c. IV, 3612; Berkin, Rehber, s. 712; Belgesay, Şerh, s. 193; Karafakih, Usul, s. 234; Bilge, s. 309; Aslan, s. 152; Candan, s. 770; Yaman, s. 357; Karagözoğlu, s. 18; Yasin, s. 172.

Açıklanan gerekçeler göstermektedir ki, davadan feragat eden davacı aynı zamanda esas haktan da feragat etmektedir. Dolayısıyla artık ortada hem hak hem de bu hakka bağlı dava hakkı kalmadığı için aynı hakkın bir daha dava edilmesi mümkün olmayacaktır.

B. Feragat İle Dava /Uyuşmazlık/ Sona Erer

Yargı organları önünde yapılan feragat ile davanın sona ereceği hususunda görüş birliği vardır⁵⁰³. Ancak davanın feragat müsteniden verilecek hükümle mi sona ereceği veya doğrudan doğruya feragatle mi sona ereceği konusunda tartışma vardır.

Bir görüşe göre davacının davasından tamamen feragat etmesiyle dava kendiliğinden hemen sona ermez. Bunun için davacının feragat beyanı yanında dava konusu uyuşmazlığın feragat nedeniyle son bulunduğunu tespit eden mahkemenin de kararı gerekir. Mahkemenin bu kararı temyiz edilebilir. Mahkemenin bu kararı ancak şekli anlamda kesinleştikten sonra, maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder. Kısacası bu görüşe göre yapılan feragat beyanı değil mahkeme kararı ile dava sona ermekte, feragat beyanı sadece hükme esas teşkil etmektedir⁵⁰⁴.

Doktrinde hakim olan görüşe göre ise; davadan feragatin en önemli fonksiyonu davaya son vermesidir. Feragat halinde dava, doğrudan doğruya davacının feragat beyanı ile sona erer. Başka bir deyişle kanunen geçerli olarak yapılan feragatin hükmü, çekişmenin konusunu tetkike ve maddi hukukun uygulanmasına, yani hakimin hükmüne gerek kalmaksızın kesin bir hükmün hukuki neticesini hasil eder⁵⁰⁵. Dava doğrudan doğruya feragatle sonuçlanmış olacağından mahkemenin ayrıca bir hüküm ya da karar vermesine gerek kalmayacak, hakim, davanın feragat ile sona erdiğini tespit ve tevsik ederek bir formalite işlemi yapacak, yargılama giderlerine mahkum edecek bir hüküm vermekle yetinecektir⁵⁰⁶. Mahkemenin durumu tutanak veya karar üzerinde tespit ve tevsik etmesinin feragatin davayı sona erdirmesi ile bir ilgisi yoktur. Bu sadece, pratik bazı zorluklar nedeniyle yapılan bir formalite işlemidir⁵⁰⁷.

---

⁵⁰³ **Üstündağ**, s. 575; **Postacıoğlu**, s. 481; **Kuru**, c. IV, 3612; **Alangoya**, Usul Hukuku, s. 420; **Berkin**, Rehber, s. 712; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Karafakih**, Usul, s. 234; **Bilge**, s. 309; **Aslan**, s. 155; **Candan**, s. 770; **Yaman**, s. 357; **Karagözoğlu**, s. 18; **Yasin**, s. 172; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 28; **Soner**, s. 441.

⁵⁰⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3612-3613; **Yasin**, s. 172.

⁵⁰⁵ **Üstündağ**, s. 572; **Postacıoğlu**, s. 481; **Alangoya**, Usul Hukuku, s. 420; **Önen**, Usul, s. 280; **Berkin**, Rehber, s. 713; **Karafakih**, Usul, s. 234; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 30; **Candan**, s. 770; **Yaman**, s. 355, **Yavuz**, s. 1024; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

⁵⁰⁶ **Aslan**, s. 157; **Bilge**, Usul, s. 310; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 30; **Postacıoğlu**, s. 481; **Berkin**, Rehber, s. 713; **Candan**, s. 770, **Yavuz**, 1024 ; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

⁵⁰⁷ **Önen**, Sulh, s. 140; **Aslan**, s. 162; **Yavuz**, 1024; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

Yargıtay'ın yerleşik içtihatları feragat beyanı ile davanın hemen sona ereceği, mahkemenin kararının sadece tespite ilişkin olduğu yönündedir. Davadan feragat, beyanın mahkeme kaydına girmesi anından itibaren sonuçlarını doğurur, bu andan itibaren dava son bulmuştur. Davanın feragat nedeniyle reddine ilişkin karar temyiz edilmiş, Yargıtay'ca kanun yolu denetimi yapılmış olsa dahi davanın derdest olduğunun kabulüne imkan yoktur. Feragat tarihinde hukuksal sonuçlar doğmuştur⁵⁰⁸.

Kanaatimizce feragat ile davanın derdest olmaktan çıktığı veya davanın son bulunduğu yönündeki bu görüş ve kararlar yerinde değildir. Çünkü, feragat beyanı verilse dahi dava hemen son bulmaz. Mahkeme bu beyan üzerinde bunun doğru olup olmadığını, kanunun öngördüğü şekilde yapılıp yapılmadığını, davadan feragat edilebilecek nitelikte bir dava olup olmadığını tespit ettikten sonra, davanın feragat nedeniyle sona erdiğine karar verir. Nitekim burada feragat beyanı sadece taraflar arasında olan uyuşmazlığı ortadan kaldırmakta, fakat davayı hemen ortadan kaldırmamaktadır. Davayı sona erdiren ise mahkeme kararıdır. Feragat nedeniyle verilen kararın temyiz edilmesi durumunda davanın kesinleşinceye kadar derdest olması da bu durumu ispat etmektedir. Yüksek mahkemelerin feragat nedeniyle verilen kararları bozma ihtimali de vardır. Feragat anından itibaren dava son bulur denilirse, bozma durumunda aynı davanın yeniden derdest hale gelmesini izah etmek güç olur. Bu sebeple davanın şekli anlamda kesinleşmesine kadar feragat edilen davanın derdest olması gerekmektedir⁵⁰⁹.

Danıştay da aynı yönde kararlar vermektedir. Kararlarında özellikle davadan feragatin davayı kendiliğinden sona erdirmediğini, ancak taraflar arasındaki dava konusu yapılan uyuşmazlığı sona erdirdiğini vurgulamaktadır⁵¹⁰.

---

⁵⁰⁸ '... feragat ile mahkemenin davanın son bulunduğunu tespit ile yetinmesi gerekir. Karşı tarafın temyiz yoluna başvurusu o davanın derdest olmasını gerektirmez ...'. YHGK, 6/56-739, KT. 09.11.1968, RKD, 1969/3, s. 49-51, İBİD, 1969/1-2, s. 42, ABD, 1969/1, s. 86-87, İKİD, 1969/97, s. 6654-6656, **Kuru**, c. IV, s. 3613; '... feragat nedeniyle davanın reddine ilişkin kararın temyiz edilip edilmemesi ve edilmiş ise gerçekleşen Yargıtay incelemesi, kesinleşme tarihini değiştirmez. Çünkü şekli anlamda kesinleşme, mahkeme kararı hangi tarihte verilmiş ya da Yargıtay'ca hangi tarihte kanun yolu denetimi yapılmış olursa olsun feragat tarihinde, anında hukuksal sonuçlarını ortaya koymuştur ... derdest bir dava olduğu düşünülemez ...'. YHGK, 2/226-306, KT. 06.05.1992, İKİD, 1996, sy. 428, s. 11995, **Kuru**, c. IV, s. 3616.

⁵⁰⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3617; **Yasin**, s. 172.

⁵¹⁰ '... Dolayısıyla feragat, davayı kendiliğinden sona erdirmemekle birlikte taraflar arasındaki dava konusu uyuşmazlığı feragat nedeniyle sona erdirmektedir. Bunun yanında dava konusu uyuşmazlığın feragat nedeniyle son bulunduğunu tespit etmek görevi ise mahkemeye ait bulunmaktadır. Mahkeme, bu görevi sadece davacının feragat beyanının gerçekten feragat olup olmadığını ve kanunun öngördüğü şekilde yapılıp yapılmadığını araştırmak suretiyle yerine getirmekle yükümlüdür. Mahkemenin, davacının beyanının gerçekten feragat olduğunu ve kanunun öngördüğü şekilde yapıldığını tespit etmesi durumunda, davadan feragat nedeniyle *uyuşmazlığın son bulduğuna* karar vermesi gerekir ...'.

AYİM kararlarında bu durum Danıştay kararlarında olduğu gibi sarih olarak açıklanmamakla birlikte, feragat beyanının verildiği anda davayı değil taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdirdiği ima edilmiştir. Yüksek mahkeme, kararlarında, özellikle feragat beyanının, davayı sona erdiren değil, taraflar arasındaki uyuşmazlık konusunu ortadan kaldıran ve davanın esasına girilmesini engelleyen bir beyan olduğunu hüküm altına almıştır⁵¹¹.

C. Feragatten Rücu Edilemez

Feragat beyanından sonra bu beyandan rücu etmek de mümkün değildir. Davadan feragat kesin hükmün sonuçlarını doğuracağı için davasından feragat ettiğini bildiren davacının artık bundan rücu etmesini bildirmesi mümkün değildir⁵¹². Davacının davasından feragat ettiğine ilişkin beyanı mahkemeye ulaştıktan sonra davalıya tebliğ edilmemiş olsa dahi, artık bundan geri dönülemez⁵¹³. Çünkü feragat etmekle davacının hakkı ve buna bağlı olarak da dava hakkı sona ermektedir. Sona ermiş bulunan haktan ya da konusu kalmayan bir haktan söz edilemediği için de artık rücu yetkisi bulunmamaktadır⁵¹⁴.

Danıştay kararlarına bakıldığı zaman çoğu zaman feragatten rücu edilememesinin sebebi olarak feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurması, tek taraflı irade beyanı ile tamamlanması, davalının veya mahkemenin kabulüne gerek bulunmaması gerekçelerine dayandığı görülmektedir⁵¹⁵. Nitekim Danıştay, kesin hükmün geçerliliği için feragat beyanının mahkemeye ulaşmasını yeterli görmüş ve mahkemeye ulaşan feragat beyanından

---

DİDDGK, E. 2003/332, K. 2003/401, KT. 06.06.2003, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 669. Aynı yönde bkz. DİDDGK, E. 2003/697, K. 2004/640, KT. 17.06.2004, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 671.

⁵¹¹ AYİM1D, E. 2004/22, K. 2004/1211, KT. 30.11.2004, AYİMD, c. 1, yıl 2005, sy. 20, s. 121-122; AYİM2D, E. 2001/330, K. 2003/15, KT. 27.11.2002, AYİMD, c. 1, yıl 2003, sy. 18, s. 141-143.

⁵¹² **Karagözoğlu**, s. 26; **Yavuz**, s. 1019; **Aslan**, s. 40; **Yasin**, s. 173; **Turhanoglu**, s. 197; **Pekcanitez-Atalay-Özekes**, s. 141; **Kuru-Aslan-Yılmaz**, s. 615; **Kuru**, c. IV, s. 3645.

⁵¹³ Bununla beraber, duruşmada iki taraf huzurunda okunmamış veya karşı tarafa tebliğ edilmemiş olan feragatin tekemmül etmemiş olacağından yapılan feragat beyanından rücu edilebileceği görüşünü savunan yazarlarda vardır. **Bilge**, s. 311; **Bilge-Önen**, s. 353; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

⁵¹⁴ **Aslan**, s. 40-41.

⁵¹⁵ ‘... feragatin tek taraflı irade beyanı ile tamamlanması, feragatin geçerliliği için mahkemeye ulaşması yeterli olup davalının ya da mahkemenin kabulüne gerek bulunmaması, mahkemenin bu konudaki yetkisinin feragatin gerçek olup olmadığını ve kanuna uygun olarak yapılıp, yapılmadığını tespitten ibaret bulunması ve feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurmasından dolayı feragatten rücu edilmemesi karşısında, davacının vazgeçme talebinin incelenmesi mümkün değildir ...’. DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 675.

artık geri dönülemeyeceğine hükmetmiştir⁵¹⁶. Aynı yönde AYİM kararlarına da rastlamak mümkündür⁵¹⁷.

Temyiz ve karar düzeltmeden feragat eden kimsenin, artık bu feragat beyanından dönemeyeceği yüksek mahkeme kararlarında kabul edilmiştir⁵¹⁸.

Bu kuralın istisnası, davacının feragat beyanını, hata, hile veya ikrah ile yapmış olmasıdır. HUMK hata, hile veya ikrah ile davadan feragat edilmiş olması halinde davacının başvurabileceği iki yol olduğunu kabul etmektedir. Birincisi hata, hile veya ikrah nedeniyle feragat beyanının feshi iptali davası açılmasıdır. Diğeri de davacının feragatinin hata, hile veya ikrah nedeniyle feshi için ayrı bir dava açmayıp, feragatin geçersizliğini ileri sürerek feragat ettiği davayı yeniden açmasıdır. Bu ikinci halde mahkeme ön sorun olarak feragatin geçerli olup olmadığını inceleyecektir⁵¹⁹.

İdari yargıda, feragat beyanının hata, hile veya ikrah nedeniyle verilmiş olması halinde hukuk muhakemeleri usulünde kabul edilen bu yollara başvurulup başvurulamayacağı da, üzerinde durulması gereken bir sorudur. İdari yargıda hata hile veya ikrah nedeni ile davadan feragat edilmesinden sonra feragatin feshi için ayrı bir dava

---

⁵¹⁶ ‘... feragatten rücu ettiğini belirterek dosyanın işleme konulmasını istemiş ise de, Yargıtay İçtihatlarına göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 91. maddesi gereğince vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça, feragatten rücuunun mümkün olmaması nedeniyle feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş ve bu karar davacı tarafından temyiz edilmiştir ... İdare Mahkemesi kararında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 49. maddesinin 1. fıkrasında sayılan bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından, bozma istemi yerinde görülmemekle anılan mahkeme kararının onanmasına karar verildi ...’. D6D, K. 1990/1517, E. 1989/153, KT. 20.09.1990, DBB; ‘... feragatin, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğurması nedeniyle, Yargıtay İçtihatlarına göre vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça feragattan vazgeçmek mümkün olmadığından, davacının rücu istemi kabul edilmeyerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerekirken, feragat durumu dikkate alınmadan verilen idare mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır ...’. D8D, E.1999/3331, K. 2001/2525, KT. 24.05.2001, DBB.

⁵¹⁷ ‘... Davacının davasından feragat etmesi ile dava konusu uyuşmazlık sona erer. Bu nedenle, mahkeme henüz feragat nedeni ile davanın reddine karar vermemiş olsa dahi davacı feragatten dönemez; feragati ile bağlıdır ...’. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 72-73; ‘... feragat hakkın özünden vazgeçme olduğundan kesin hükmün hukuksal sonuçlarını doğuracağı itibariyle iradeyi sakatlayan bir durum olmadıkça feragatten feragat etmek söz konusu değildir ...’. AYİMİD, E. 1993/1026, K. 1994/743, KT. 31.05.1994, AYİMD, 1996, sy. 10, s. 262-263; ‘... Feragat beyanından dönülmesini haklı kılacak hata, hile ya da ikrah gibi herhangi bir hukuki sebep mevcut bulunmadan salt vekil-müvekkil arasındaki iç ilişkiden kaynaklanan bir neden öne sürülerek vekaletnamedeki özel yetki uyarınca evvelce mahkemeye yapılan feragat beyanının geçersiz sayılmasına hukuken imkan yoktur ...’. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 71-73.

⁵¹⁸ DİDDGK, E. 2002/74, K. 2002/867, KT. 22.11.2002, **Arslan-Sınmaz-Dündar**, s. 675; ‘... temyizden vazgeçme dilekçesinden sonra davalı belediye Başkanlığına 29.12.1993 günlü dilekçe verilerek temyiz isteminin devamı için gereğinin yapılması istenilmekte ise de yukarıda belirtilen yasa hükümlerine uygun olarak yapılmış bir feragat başvurusu bulunduğundan ve bu başvuru kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurduğundan, sonradan feragatten vazgeçme yasa hükümlerine göre mümkün değildir ...’. D6D, E. 1994/140, K. 1994/3014, KT. 06.06.1994, DD, 1996, sy. 90, s. 705-707.

⁵¹⁹ **Kuru**, c. IV, s. 3646-3647; **Alangoya**, s. 421-422; **Yasin**, s. 173.

açılması mevzuat hükümleri çerçevesinde mümkün gözükmemektedir. Zira feragat beyanının geçersizliğinin tespitine yönelik bir dava, hem konusu hem de dava türü itibariyle idari yargıda kabul edilen bir dava türü değildir⁵²⁰.

Nitekim Danıştay ve AYİM bu durumlarda davacının feragatin feshi hakkında adli yargıdan getirilmiş bir ilam aramakta, bizzat kendileri inceleme yapmamaktadırlar. Davacı eğer böyle feragatin feshine ilişkin bir tespit ilamı getirmediği de feragat dayanarak karar vermektedirler⁵²¹.

Fakat AYİM bir kararında davacının hata ile feragat beyanında bulunduğunu kabul ederek hatayı kendisi tespit etmiş ve davacının feragat beyanından rücu istemini kabul ederek davanın esasına geçmiş ve davayı esastan karara bağlamıştır⁵²².

---

⁵²⁰ **Yasin**, s. 174.

⁵²¹ ‘... feragatten rücu ettiğini belirterek dosyanın işleme konulmasını istemiş ise de, Yargıtay İçtihatlarına göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 91. maddesi gereğince vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça, feragatten rücuun mümkün olmaması nedeniyle bu istemin kabul edilemeyeceği belirtilerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş ve bu karar davacı tarafından temyiz edilmiştir ... anılan mahkeme kararının onanmasına karar verildi ...’. D6D, K. 1990/1517, E. 1989/153. KT. 20.09.1990, DBB; ‘... Sivas İdare Mahkemesinde 23.3.1999 gününde davanın açıldığı, davacının 12.04.1999 günü mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile "36 kredi sınırı sebebiyle İİBF Dekanlığına ve Rektörlüğe karşı açtığı davadan vazgeçtiğini, gereğinin yapılmasını" istediği, yine davacının, 15.04.1999 gününde mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile, "12.4.1999 tarihinde davasından feragat ettiğine ilişkin dilekçe verdiğini, ancak üniversite yönetiminin Pazartesi günü 36 kredi sınırını kaldırdığını söylediği, 15.04.1999’da da kaldırdığını eski haline döndürdüğünü söylediği, 12.04.1999 tarihinde verdiği feragat dilekçesinin işleme konulmamasını istediği, idare mahkemesince yargılamaya devam edilerek işin esasına girilip, işlemin iptal edildiği anlaşılmıştır ... feragatın, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğurması nedeniyle, Yargıtay İçtihatlarına göre vaki feragatın feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça feragattan vazgeçmek mümkün olmadığından, davacının rücu istemi kabul edilmeyerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerekirken, feragat durumu dikkate alınmadan verilen idare mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, Sivas İdare Mahkemesi kararının bozulmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine ...’. D8D, E.1999/3331, K. 2001/2525, KT. 24.05.2001, DBB; ‘... Mahkeme henüz feragat nedeni ile davanın reddine karar vermemiş olsa dahi davacı feragatten dönemez. Bunun yegane istisnası yapılan feragatin hata, hile veya ikrah nedenlerinden birine dayalı olmasıdır. Bu hallerin gerçekleşip gerçekleşmemesi de yetkili mahkemece değerlendirilir ...’. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 72-73.

⁵²² ‘... Davadan vazgeçme davayı kabul iradeleri davanın taraflarının davanın sona ermesini sağlayan, artı davanın yürümesini ve esastan karar verilmesini engelleyen birer kesin irade beyanlarıdır ve kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurur. Davacının 17.11.1993 tarihinde verdiği feragat dilekçesi de böyle bir beyandır. Bu beyandan dönüş olmaz. Sadece iradenin fesada uğraması hallerinde (hata, hile veya ikrah) anılan beyan hukuki sonuç doğurmaz. Ne var ki davacı, vazgeçme dilekçesini vermesinden hemen sonra ilk dilekçeyi "hata" ile verdiğini ifade eder bir üslup içinde ikinci bir dilekçe daha vermiştir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Genel Evrakında sadece bir numara atlayarak verilen ikinci dilekçe bu "hata"yı gösterir niteliktedir. O nedenle davacının davadan feragat etmediği kanısına varıldığından davanın esasına girilmiş bulunmaktadır ...’. AYİM1D, 1993/1026, K. 1994/743, KT. 31.05.1994, AYİMD, 1996, sy. 10, s. 262-263.

Danıştay ise bu konuda daha katı bir görüş ortaya koymuştur. Nitekim yerel mahkemenin davacının hataen feragat beyanında bulunduğunu kabul ederek esastan vermiş olduğu kararı bozmuştur⁵²³.

Danıştay'ın bu kararı yerinde değildir. Şöyle ki, hata, hile, ikrah durumlarının tespiti adli yargıya bırakılmasının sebebi, bu mahkemelerde tanık dinlenebilmesidir. Hile ve özellikle ikrahın ortaya çıkarılması durumları ise genelde tanık dinleme ile tespit edilmektedir. Yazılılık ilkesi gereğince de idari yargıda tanık dinlenememektedir. Ancak eğer evrak üzerinden kolaylıkla anlaşılabilir hata durumu var ise, AYİM kararında olduğu gibi, ve mahkeme bunu kolaylıkla tespit edebiliyorsa hata hükümleri uygulanarak davacının feragat beyanından dönmesi kabul edilmelidir. Bu durumda dahi adli yargı yerinden karar getirilmesinin istenmesi emek, zaman ve yargılama giderlerinin arttırılmasından başka bir şey ifade etmez.

Diğer yol olan, davacının feragatinin hata, hile veya ikrah nedeniyle feshi için ayrı bir dava açmayıp, feragatin geçersizliğini ileri sürerek feragat ettiği davayı yeniden açması, idari yargıda uygulanabilirliği kanaatimizce imkansızdır. Zira feragat beyanının geçersizliğinin tespitine yönelik bir dava, hem konusu hem de dava türü itibarıyla idari yargıda kabul edilen bir dava türü değildir. Diğer taraftan idari yargıdaki dava açma sürelerinin hak düşürücü nitelikte ve kısa süreli olması nedeniyle davacının davayı süresinde açma problemi olacaktır. Bir an için davayı süresinde açmış olsa dahi bu sefer dava türü olarak idare mahkemesi bu konuda adli yargıdan karar isteyecektir ya da önceden feragat nedeniyle karar verilmiş olduğu için kesin hüküm nedeniyle davayı incelemeksizin reddedecektir.

---

⁵²³ '... Dosyanın incelenmesinden, davacının alabileceği ders sayısının haftalık 36 saatle sınırlandırılması işleminin iptali istemiyle Sivas İdare Mahkemesinde 23.3.1999 gününde davanın açıldığı, davacının 12.4.1999 günü mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile "36 kredi sınırı sebebiyle İİBF Dekanlığına ve Rektörlüğe karşı açtığı davadan vazgeçtiğini, gereğinin yapılmasını" istediği, yine davacının, 15.4.1999 gününde mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile, "12.4.1999 tarihinde davasından feragat ettiğine ilişkin dilekçe verdiğini, ancak üniversite yönetiminin Pazartesi günü 36 kredi sınırını kaldırdığını söylediği, 15.4.1999 da da kaldırdığını eski haline döndürdüğünü söylediği, 12.4.1999 tarihinde verdiği feragat dilekçesinin işleme konulmamasını istediği, idare mahkemesince yargılamaya devam edilerek işin esasına girilip, işlemin iptal edildiği anlaşılmıştır. 2577 sayılı Yasanın 31. maddesinin yollamada bulunduğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 95. maddesi uyarınca, feragatin, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğurması nedeniyle, Yargıtay İçtihatlarına göre vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça feragattan vazgeçmek mümkün olmadığından, davacının rücu istemi kabul edilmeyerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerekirken, feragat durumu dikkate alınmadan verilen idare mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, Sivas İdare Mahkemesi kararının bozulmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine 24.5.2001 gününde oybirliği ile karar verildi'. D8D, E.1999/3331, K. 2001/2525, KT. 24.05.2001, DBB.

Feragat beyanının hata, hile veya ikrah ile verilmesi sonucunda verilen karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilip gidilemeyeceği hususu doktrinde tartışılmıştır. Hukuk yargılaması bakımından olumlu düşünenler vardır⁵²⁴. Fakat idari yargı bakımından bu durumun mümkün olmadığı ileri sürülmektedir⁵²⁵. Feragat beyanları üzerine verilen kararların davayı esastan çözmediği için yargılamanın yenilenmesine konu teşkil edemeyeceği kabul edilmektedir⁵²⁶. Diğer taraftan pozitif hukuk açısından İYUK’nda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacak durumlar sınırlı sayıda sayılmıştır. Bu sebepler dışındaki bir sebeple yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün gözükmemektedir⁵²⁷.

Olması gereken açısından, hata, hile veya ikrah sebepleri ile feragat beyanında bulunulması sonucu verilen mahkeme kararlarına karşı, yargılamanın yenilemesi yoluna başvurulabilmesi gerektiği ve bu yöndeki düzenleme yapılması doktrinde savunulmuştur⁵²⁸.

D. Feragat Kesin Hükümün Sonuçlarını Doğurur

Genel kabule göre davadan feragat kesin hüküm sonuçlarını doğurur, davayı sona erdirir, aynı dava yeniden açılmaz, açılırsa kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Bununla birlikte doktrinde feragatin kesin hüküm teşkil etmeyeceği yönünde görüşler de vardır. Bu görüşe göre feragatin kesin hüküm teşkil etmeyeceği ancak kesin hükümün hukuki neticelerini doğuracağı ileri sürülmüştür⁵²⁹. Zira burada taraf işlemi ile dava son bulduğu için, bir mahkeme kararı değil, bir taraf usul işlemi vardır. Yargısal bir tasarruf söz konusu değildir. Maddi anlamda bir yargısal tasarruf, kanuni hakikat vasfından kaynaklanır. Taraf işlemi olması nedeniyle maddi anlamda kesin hükümün hukuki sonuçlarını doğurmasına imkan yoktur⁵³⁰. Bu sebeple feragat şekli anlamda bir kesinlik taşırlar ve bu kararlara karşı temyiz yoluna gidilemez⁵³¹.

⁵²⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3638-3645.

⁵²⁵ **Ansay**, Muhakeme Usulleri, 1954, s. 367.

⁵²⁶ **Çağlayan**, Kanun Yolları, s. 139.

⁵²⁷ **Kuru**, c. IV, s. 3630.

⁵²⁸ **Yasin**, s. 175.

⁵²⁹ **Berkin**, Rehber, s. 714; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Önen**, Usul, s. 280; **Bilge**, s. 311; **Üstündağ**, s. 576; **Tanrıver**, s. 113; **Selçuk**, Sami, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Şartları, Kesin Hüküm İtirazı, AD, Kasım 1973, s. 946; **Aslan**, 163-165; **Çenberci**, Mustafa, Hukukta Kesin Hükme İlişkin İçtihatlar, AD, yıl 35, Eylül-Aralık 1964, sy. 9-12, s. 1152; **Önen**; Sulh, s. 149; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

⁵³⁰ **Önen**, Sulh, s. 149; **Berkin**, Rehber, s. 714; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 34; **Selçuk**, s. 946; **Üstündağ**, s. 576; **Aslan**, s. 165; **Çenberci**, Kesin Hüküm, s. 1153.

⁵³¹ **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 34; **Berki**, Sulh, s. 298; **Selçuk**, s. 945-946; **Çenberci**, Kesin Hüküm, s. 1153.

Davadan feragat beyanı ile dava sona ermekte, mahkeme işin esasını inceleyememektedir. Mahkeme somut olaya maddi hukuk kurallarını uygulayarak bir sonuca ulaşmadığına göre, burada maddi anlamda bir kesinlikten söz etmek mümkün değildir⁵³². Bu sebeple HUMK'nun 95. maddesi ifadeyi şekli anlamda kesinlik şeklinde anlayarak, feragatin kesin hükmün sonuçlarını doğurduğunu kabul etmenin yerinde olduğu ifade edilmiştir⁵³³. HUMK'nun 95. madde yer alan kesin hüküm ibaresinin isabetli olmadığı, kesin hüküm denince maddi anlamda kesinliğin ifade edildiği, halbuki feragat üzerine işin esasına girilerek bir karar dahi verilemediği, bu sebeple bu ifadenin yerine kesinlik veya kesinleşme teriminin kullanılmasının yerinde olduğu belirtilmiştir⁵³⁴.

Diğer taraftan feragatin maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceğine ilişkin olarak; davanın doğrudan davacının feragati ile değil, feragat nedeniyle mahkemece verilen karardan sonra son bulunduğu, dolayısıyla feragat nedeniyle son bulan bu kararın maddi anlamda kesin hüküm teşkil ettiği ve bu karara karşı kanun yollarına gidilebileceği savunulmuştur⁵³⁵.

AYİM de bu görüşü benimsemiş ve bu konuyu özellikle vurgulamıştır. Nitekim mahkeme görevsiz bir mahkemenin feragat nedeniyle vermiş olduğu kararın dahi kesin hüküm teşkil edeceğini ve bir daha dava konusu edilemeyeceğini karar içeriğinde Kuru'ya atıf yaparak hükme bağlamıştır⁵³⁶.

Diğer yargı kararlarında genelde feragatin kesin hüküm teşkil ettiği belirtilmekte, fakat bu kesin hükmün doktrinde tartışıldığı gibi maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmediğine değinilmemektedir. Fakat yukarıda da belirtildiği üzere Danıştay'ın feragat nedeniyle uyuşmazlığın son bulunduğu fakat davanın ise mahkeme kararıyla son bulduğuna ilişkin kararlarından, maddi anlamda kesin hükmün oluştuğunu kabul ettiği yorumuna gidebiliriz. Fakat, işin esasına inerek bir karar vermediğini, özellikle hukuk yargılamasından farklı olarak davanın reddine değil de, karar vermeye yer olmadığına karar vermesi ise; şekli anlamda kesin hükmü benimseyenlerin görüşüne uymaktadır.

---

⁵³² Aslan, s. 166.

⁵³³ Aslan, s. 167.

⁵³⁴ Aslan, s. 165.

⁵³⁵ Kuru, c. IV, s. 3652; Çağlayan, Kanun Yolları, s. 57; Yaman, s. 358; Candan, s. 770; Turhanoğlu, s. 202; Coşkun-Karyağdı, s. 350; Yasin, s. 172; Karagözoğlu, s. 35.

⁵³⁶ '... feragat hakkın özünden vazgeçme olduğundan ... görevsiz mahkemenin verdiği karardan sonra, görevli mahkemede tarafları konusu ve dava sebebi aynı olan yeni bir dava açılması halinde dahi kesin hüküm vardır ...'. AYİM1D, E. 1992/1087, K. 1993/76, KT. 02.02.1993, AYİMD, 1994, sy. 8, s. 142-144.

Bizim kanaatimiz ise ortada bir yoldur. Nitekim feragat halinde mahkemenin somut olaya hukuk kurallarını uygulayarak esastan bir karar vermediği doğrudur. Fakat davaya son veren ise taraf beyanı değil, mahkeme kararıdır. Diğer taraftan şekli anlamda kesin hüküm teşkil edeceğine ilişkin görüş sahiplerinin aksine, bu kararların temyize konu olabileceği açıktır. Bu sebeple feragat üzerine verilen kararlar her ne kadar somut olaya uygulanarak verilmiş kararlar olarak görememekle birlikte, maddi anlamda kesin hüküm olarak değerlendirmenin, çıkacak problemleri önleme fonksiyonu bakımından daha yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Fakat hangi görüş kabul edilirse edilsin, ister sonuç itibariyle kesin hüküm, isterse maddi anlamda kesin hüküm, feragat ile dava karara bağlandıktan sonra aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı dava sebebine dayanılarak yeniden dava açılmaz, açılırsa dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Nitekim Yargıtay, Danıştay ve AYİM'nin kararları da bu doğrultudadır⁵³⁷.

Buna karşılık davanın konusu, sebebi ve taraflarından sadece birinin değişik olması durumunda birinci davadaki feragat ikinci davanın görülmesine engel teşkil etmez. Bunlardan davanın konusunun farklı olması⁵³⁸, sebebinin farklı olması⁵³⁹ veya feragat nedeniyle reddedilen dava ile ikinci davanın taraflarının farklı ise, birinci davadaki feragat,

---

⁵³⁷. '... aynı konuda evvelce Danıştay'da açılan davanın feragat nedeniyle esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına karar verildikten sonra, bu kez AYİM'nde açılan yeni davanın, kesin hüküm nedeniyle reddi gerekir ...'. AYİM1D, E. 1996/895, K. 1997/554, KT. 16.09.1997, 1998, AYİMD, sy. 12, s. 158-160; '... feragat hakkın özünden vazgeçme olduğundan, bu nedene dayanılarak görevsiz mahkemenin verdiği karardan sonra, görevli mahkemede tarafları konusu ve dava sebebi aynı olan yeni bir dava açılması halinde dahi kesin hüküm vardır ... *hakim dava konusu yapılan haktan feragat edildiğini resen gözetir* ...'. AYİM1D, E. 1992/1087, K. 1993/76, KT. 02.02.1993, AYİMD, 1994, sy. 8, s. 142-144; '... mahkemelerinin feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı yolundaki kararı üzerine feragat edilen davaya konu vergi ve ceza için düzenlenen ihbarnamelere karşı yeniden dava açılmasında da isabet görülmediği gerekçesiyle reddeden Vergi Mahkemesi kararının bozulması isteminden ibarettir. ... kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verildi ...'. D3D, E. 1989/2126, K. 1990/2994, KT. 30.10.1990, DBB; '... Bu hükümlere göre davadan vazgeçme (feragat), davanın taraflarından birinin kendi iradesiyle davayı kesin olarak sona erdirmesidir. Bu şekilde sona erdirilen bir davanın ise, aynı konu ve sebebe dayalı olarak aynı tarafa karşı açılması artık olası bulunmamaktadır ...'. D1D, E. 1994/87, K. 1994/104, KT. 28.06.1994, DD, 1996, sy. 90, s. 707-709.

⁵³⁸ '... Önce açılan bir nafaka davasından feragat eden davacı, ancak ilk açılan dava anına kadar olan alacağını kaybeder. Sonrası için bu feragatin tesiri olmaz ...'. Y2HD, 2610/2649, KT. 21.05.1964, ABD, 1966/4, s. 698, **Kuru**, c. IV, s. 3636; '... Bakma borcuna riayetsizlik feragatle reddedilen ilk davadan sonra da devam etmişse bu son duruma dayanılarak yeni bir dava açılmasına engel yoktur ...'. Y1HD, 12815/13138, KT. 30.12.1977, YKD, 1978/4, s. 520, **Kuru**, c. IV, s. 3636.

⁵³⁹ Mesela boşanma davalarında ikinci boşanma davası yeni sebeplere dayansa idi, birinci boşanma davasının feragat nedeni ile reddedilmiş olması, ikinci boşanma davasının feragat nedeni ile dinlenmesine engel teşkil etmeyecekti. Çünkü iki davanın dava sebepleri değişik olacaktı.

ikinci davada taraf olup da birinci davada taraf olmayan kişi hakkında kesin hüküm teşkil etmez⁵⁴⁰.

E. Davanın Tekrar Açılması Halinde Önceki Feragatin İleri Sürülmesi

Davadan feragatle sonuçlanan davanın sonradan yeniden açılması halinde bu davada önceki feragat nedeni ile verilen kararın kesin hüküm olarak mı, yoksa defî olarak mı ileri sürüleceği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüş feragatin taraf işlemi olduğu, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceği, bunun sonucu olarak feragatten sonra aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak aynı konuda açılacak bir davayı yargı organları resen reddedemeyeceği gibi, karşı taraf da buna dayanarak kesin hüküm itirazında bulunamayacağı yönündedir⁵⁴¹. Zira kesin hüküm itirazı için önceden yargısal bir gerçek, yani esasa inmiş bir karar gerekir. Halbuki feragat nedeniyle verilen kararda ise böyle bir durum yoktur. Mahkeme o meseleyi yeniden inceleyebilir⁵⁴². Ancak bu görüşe göre bu durumda davanın davalısına bir defî hakkı tanınması yerinde olur. Şu halde kesin hüküm itirazında bulunulmasa bile uyuşmazlığın daha önceki davada feragat nedeni ile çözümlenmiş olduğu ve davacının istediği edimi yerine getirmemekte hakkı olduğunu ileri sürülebilecektir⁵⁴³.

Diğer bir görüş de ise önceki davasından feragat eden davacının artık tekrar dava açmasında menfaati bulunmadığı, bu sebeple davanın ehliyet yokluğundan reddi gerekeceği, ayrıca bu durumun dürüstlük kuralına aykırı olduğunu belirtilmiştir⁵⁴⁴. Zira dava veya yargılama şartı olarak hukuki menfaat, davacının iddia ettiği hakka kavuşması için hukuki himayeye, başka bir ifade ile, mahkeme kararına ihtiyacının bulunmasıdır. O halde böyle bir ihtiyaç bulunmadığı takdirde, menfaat şartının eksikliğinden ötürü davanın dinlenebilmesi yani esasa girilmeden reddi gerekecektir. Çünkü davadan feragat, esas haktan feragat anlamına gelir ve tekrar dava edilmesi durumunda böyle bir hak olmadığı için davanın ehliyet yokluğundan reddi gerekir⁵⁴⁵. Bu görüşe göre, ayrıca, davasından feragat eden davacının sonradan davayı tekrar açması dürüstlük kuralına da aykırıdır. Bu,

---

⁵⁴⁰ **Kuru**, c. IV, s. 3637.

⁵⁴¹ **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 36.

⁵⁴² **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 36.

⁵⁴³ **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 37.

⁵⁴⁴ **Aslan**, s. 181; **Bilge-Önen**, s. 406; **Üstündağ**, s. 277.

⁵⁴⁵ **Aslan**, s. 181; **Bilge-Önen**, s. 406; **Üstündağ**, s. 277.

hakkın kötüye kullanılması anlamına gelir⁵⁴⁶. Feragatle esas hak ve dolayısıyla dava hakkı düşmekte, sona ermektedir. Böyle olunca, davacının artık dava açarak, mahkemeden bir hukuki himaye istemesinin dayanağı ortadan kalkmaktadır. Yani, davacının bir hukuki korunmaya ihtiyacının bulunmamasına rağmen dava açılması, dürüstlük kurulanın ihlaline dayanır⁵⁴⁷.

Kanaatimizce bu görüşlere katılmaya imkan yoktur. Zira belki davadan feragat ettiği esnada hukuki himaye istemeye ihtiyacı olmayan davacı, sonradan aynı dava açıldığı sırada gelişen ve değişen şartlara göre hukuki himayeden yararlanmada menfaati olabilir. Bu sebeple ehliyet yokluğu, defî sistemi veya dürüstlük ilkesi ile konuyu açıklamaya çalışan yorumlar, hukuku zorlamaktadır. Bu, davadan feragat nedeniyle verilen kararları mahkeme kararıyla sonuç bulan ve kesin hüküm niteliği saymamanın getirdiği boşluklardır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi davadan feragat nedeni ile verilen kararların fonksiyonel açıdan kesin hüküm olduğunun kabulünün zorunluluğu burada daha açık olarak ortaya çıkmakta ve bizi hukuku zorlama zahmetinden kurtarmaktadır.

Bu itibarla feragat halinde dava, doğrudan doğruya feragatle sona ermez. Mahkeme feragat beyanını, feragat edilebilecek bir dava olup olmadığı, usule uygun olup olmadığını hususlarında inceleyerek, herhangi bir aykırılık yoksa feragat nedeni ile karar verir. Dolayısıyla, feragat nedeniyle karar verilen dava, aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı dava sebebine dayanılarak açılmaz. Dava açılması durumunda ise kesin hüküm nedeni ile dava reddedilir. Kesin hüküm kamu düzeninden olduğu için de mahkeme bunu resen gözeteyeceği gibi taraflar da yargılamanın her aşamasında ileri sürebilir⁵⁴⁸.

Nitekim feragat durumunda mahkemenin somut olaya hukuk kurallarını uygulayarak esastan bir karar vermediği doğrudur. Fakat davaya son veren ise taraf beyanı değil, mahkeme kararıdır. Diğer taraftan şekli anlamda kesin hüküm teşkil edeceğine ilişkin görüş sahiplerinin aksine bu kararların temyize konu olabileceği açıktır. Bu sebeple feragati her ne kadar somut olaya uygulanarak verilmiş bir karar olmasa bile, maddi anlamda kesin hüküm olarak değerlendirmenin, çıkacak problemleri önleme fonksiyonu

---

⁵⁴⁶ Arslan, Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, s. 71-72; Aslan, s. 182.

⁵⁴⁷ Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 69, Aslan, s. 182.

⁵⁴⁸ Kuru, c. IV, s. 3652; Çağlayan, Kanun Yolları, s. 57; Yaman, s. 358; Candan, s. 770; Turhanoğlu, s. 202; Coşkun-Karyağdı, s. 350; Yasin, s. 172; Karagözoğlu, s. 35.

bakımından daha yararlı olacağı kanaatindeyiz. Nitekim Yargıtay, Danıştay ve AYİM'nin kararları da bu doğrultudadır⁵⁴⁹.

F. Feragat Eden Davacı Yargılama Giderlerine Mahkum Olur

Davasından feragat eden davacı, mahkum olmuş, davayı kaybetmiş gibi (HUMK m. 94 atfı ile m. 417.) yargılama giderlerini ödemek zorundadır. Başka bir ifadeyle davasından feragat eden davacı, yargılama giderleri bakımından davada haksız çıkmış sayılır⁵⁵⁰. Aynı düzenleme AYİMK m. 71. de yer almıştır. Bu nedenle mahkemeler, kendiliğinden davasından feragat eden davacıyı yargılama giderlerini ödemeye mahkum eder⁵⁵¹.

---

⁵⁴⁹ '... aynı konuda evvelce Danıştay'da açılan davanın feragat nedeniyle esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına karar verildikten sonra, bu kez AYİM'nde açılan yeni davanın, kesin hüküm nedeniyle reddi gerekir ...'. AYİM1D, E. 1996/895, K. 1997/554, KT. 16.09.1997, AYİMD, 1999, sy. 12, s. 158-160; '... feragat hakkın özünden vazgeçme olduğundan, bu nedene dayanılarak görevsiz mahkemenin verdiği karardan sonra, görevli mahkemede tarafları konusu ve dava sebebi aynı olan yeni bir dava açılması halinde dahi kesin hüküm vardır ... hakim dava konusu yapılan haktan feragat edildiğini resen gözetir ...'. AYİM1D, E. 1992/1087, K. 1993/76, KT. 02.02.1993, AYİMD, 1994, sy. 8, s. 142-144; '... mahkemelerinin feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı yolundaki kararı üzerine feragat edilen davaya konu vergi ve ceza için düzenlenen ihbarnamelere karşı yeniden dava açılmasında da isabet görülmediği gerekçesiyle reddeden Vergi Mahkemesi kararının bozulması isteminden ibarettir ... kararın bozulmasını sağlayacak durumda bulunmadığından temyiz isteminin reddine ve kararın onanmasına karar verildi ...'. D3D, E. 1989/2126, K. 1990/2994, KT. 30.10.1990, DBB; '... Bu hükümlere göre davadan vazgeçme (feragat), davanın taraflarından birinin kendi iradesiyle davayı kesin olarak sona erdirmesidir. Bu şekilde sona erdirilen bir davanın ise, aynı konu ve sebebe dayalı olarak aynı tarafa karşı açılması artık olası bulunmamaktadır ...'. D1D, E. 1994/87, K. 1994/104, KT. 28.06.1994, DBB.

⁵⁵⁰ '... Davacının adına kayıtlı 34 E 0448 plakalı aracın trafik kaydının terkinin istemiyle yaptığı 08.01.2002 günlü başvurusunun cevap verilmeksizin reddine ilişkin İstanbul Valiliği işleminin iptali istemiyle açılan davada; davacı vekilinin mahkemelerine verdiği 07.05.2003 günlü dilekçe ile davadan feragat ettiğini bildirdiğinden işin esasının incelenerek karar verilmesine yer olmadığına, yargılama giderleri ile vekalet ücretinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine karar veren İstanbul 3. İdare Mahkemesinin 30.05.2003 gün ve E:2002/687, K:2003/640 sayılı kararının, yargılama giderleri ile avukatlık ücretinin davalı idare üzerine bırakılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı öne sürülerek, 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca temyizen incelenerek bozulması istemidir ... 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 94. maddesinde, feragat veya kabul eden tarafın mahkum olmuş gibi mahkeme masraflarını ödemeye mecbur olduğu öngörülmüş, yine aynı Yasanın 423. maddesinde, mahkeme masraflarının nelerden ibaret olduğu maddeler halinde sayılmıştır. Öte yandan 492 sayılı Harçlar Yasasının 22. maddesinde, davadan feragat veya davayı kabul veya sulh, muhakemenin ilk celsesinde vuku bulursa, karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisinin alınacağı, mahkemece karar verildiği tarihte yürürlükte olan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 14. maddesinde ise, idare mahkemelerinde davaya cevap verme sürelerinin bitimine kadar anlaşmazlığın, feragat yada kabul nedenleriyle ortadan kalkması veya bu nedenlerle davanın reddine karar verilmesi durumunda tarifede yazılı ücretin yarısına, diğer durumlarda tamamına hükmedileceği öngörülmüştür ... Olayda, davalı idarenin sulh veya kabul gibi bir beyanı olmadığı, davacı tarafın feragat ettiği açık olduğundan, yukarıda metni alınan yasal düzenleme uyarınca, yargılama giderlerinin feragat eden davacı üzerinde bırakılması gerekirken, davalı idareden alınarak davacıya verilmesine karar verilmesinde isabet bulunmamıştır ...'. D8D, E. 2003/4771, K. 2004/1882, KT. 20.04.2004, DBB.

⁵⁵¹ '... Yargılama giderlerine hükmedilmesi için, tarafların dilekçelerinde bu yolda istemde bulunmalarına gerek yoktur ...'. D5D, E. 2005/5598, K. 2006/404, KT. 08.02.2006, DBB.

Yargılama giderlerinden en önemlileri vekalet ücreti ve harçlar olduğundan, mahkemenin, davasından feragat eden davacıya yükleteceği vekalet ücretini ve harçları ayrı ayrı incelemek gerekir.

1. Davadan Feragat Halinde Vekalet Ücreti

Davalı, davayı bir avukat aracılığı ile takip etmiş ise, mahkeme davadan feragat eden davacıyı, davalıya vekalet ücreti ödemeye de mahkum eder. Davadan feragat halinde yargılama gideri olan vekalet ücretinin davalı lehine hükmedilmemesi bozma sebebidir⁵⁵². Vekalet ücretine, AAÜT hükümlerine göre hükmedilir.

AAÜT'nin 6. maddesi şu şekildedir, 'Anlaşmazlık, davanın konusuz kalması, feragat, kabul ve sulh nedenleriyle; delillerin toplanmasına ilişkin ara kararı gereğinin yerine getirilmesinden önce giderilirse, Tarife hükümleriyle belirlenen ücretlerin yarısına, karar gereğinin yerine getirilmesinden sonra giderilirse tamamına hükmolunur'. Buna göre Davacı, delillerin toplanmasına ilişkin ara kararı gereğinin yerine getirilmesinden önce davadan feragat ederse, AAÜT'ne göre her yıl tespit edilen vekalet ücretinin yarısına mahkum edilir⁵⁵³. Davacı ilk oturumda davadan feragat eder ve HUMK'nun 94. maddesindeki⁵⁵⁴ şartlara sahip olsa dahi, AAÜT'ne göre her yıl tespit edilen vekalet ücretinin yarı ücretine mahkum edilir. Yani 94. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hüküm davasından feragat eden davacı hakkında uygulanmaz⁵⁵⁵.

Yarım vekalet ücretine ilişkin AAÜT hükmü yargılama gideri olan vekalet ücreti bakımından olup davalının vekiline ödemekle yükümlü olduğu vekalet ücretine etkili

⁵⁵² '... Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 14. maddesinde ise, idare mahkemelerinde davaya cevap verme sürelerinin bitimine kadar anlaşmazlığın, feragat ya da kabul nedenleriyle ortadan kalkması veya bu nedenlerle davanın reddine karar verilmesi durumunda tarifede yazılı ücretin yarısına, diğer durumlarda tamamına hükmedileceği öngörülmüştür ... yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar verildikten sonra davacı tarafından 20.10.2004 günlü dilekçe ile davadan feragat ettiği bildirilmesi üzerine İdare Mahkemesince yukarıda özetlenen kararın verildiği anlaşılmıştır ... Olayda, davalı idarenin sulh veya kabul gibi bir beyanı olmadığı, davacı tarafın feragat ettiği açık olduğundan, yukarıda metni alınan yasal düzenleme uyarınca, davalı idare lehine vekalet ücreti verilmesi gerekirken bu hususa değinilmeden karar verilmesinde isabet bulunmamıştır ...'. D8D, E. 2005/1608, K. 2005/91, KT. 06.04.2005, DBB; '... vekalet ücretinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine karar veren İstanbul 3. İdare Mahkemesinin 30.05.2003 gün ve E:2002/687, K:2003/640 sayılı kararının, yargılama giderleri ile avukatlık ücretinin davalı idare üzerine bırakılmasında hukuka uyarlık bulunmadığı öne sürülerek, 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca temyizden incelenerek bozulması istemidir ... yargılama giderlerinin feragat eden davacı üzerinde bırakılması gerekirken, davalı idareden alınarak davacıya verilmesine karar verilmesinde isabet bulunmamıştır ...'. D8D, E. 2003/4771, K. 2004/1882, KT. 20.04.2004, DBB.

⁵⁵³ Y2HD, 992/1037, KT. 22.02.1973, İBD, 1973/3-4, s. 441, **Kuru**, c. IV, s. 3619; Y13HD, 2092/2728, KT. 06.05.1986, **Kuru**, c. IV, s. 3620; Y13HD, 3318/3677, KT. 24.06.1986, **Kuru**, c. IV, s. 3620; Y15HD, 4750/4753, KT. 18.09.1995, YKD, 1996/4, s. 576, **Kuru**, c. IV, s. 3621.

⁵⁵⁴ Şu kadar ki müddealeyle hal ve vaziyeti ile aleyhine dava ikamesine sebebiyet vermemiş ve ilk muhakeme celsesinde de müddeinin iddiasını kabul etmiş ise masarifi muhakeme ile ilzam olunamaz.

⁵⁵⁵ **Güner**, Semih, Avukatlık Hukuku, Ankara Barosu Yayınları, Eylül 2003, s. 20; **Yaman**, s. 358.

değildir. Bu ücret davalı ile avukatı arasında yapılan iç sözleşmeye dayanır. Eğer sözleşme yapılmamış ise bu durumda avukat AAÜT göre tespit olunan vekalet ücretinin tamamını alır⁵⁵⁶.

Buna karşılık delillerin toplanmasına ilişkin ara kararı gereğinin yerine getirilmesinden sonra davadan feragat eden davacı, vekalet ücretinin tamamını yargılama gideri olarak davalıya ödemekle mükelleftir⁵⁵⁷.

Davacı yargılama harç ve giderlerinden muaf olsa bile, davadan feragat etmişse vekili bulunan davalıya vekalet ücreti ödemeye mahkum edilir⁵⁵⁸.

Konusu belli bir mal olan veya par ile ölçülebilen davalarda vekalet ücreti bu malın değeri veya para üzerinden hesaplanır. Davalı, malın dava dilekçesinde gösterilen değerine itiraz etmiş ise, davacının davasından feragat etmesine rağmen, mahkemenin, takdir edilecek vekalet ücreti bakımından yargılamaya devam edip, dava konusu malın değerini tespit etmesi, tespitten sonra feragat hakkında karar verirken tespit edilen miktar üzerinden davalı lehine vekalet ücretine hükmetmesi gerekir⁵⁵⁹. Davacının mahkemece tespit edilen değer üzerinden vekalet ücreti ödemeye mahkum edilebilmesi için eğer eksik harç varsa öncelikle harcın tamamlattırılması gerekir⁵⁶⁰. Harç tamamlandıktan sonra feragat hakkında karar hükmü ile vekalet ücretide davalı vekili lehine hükme bağlanır.

Davacının davadan feragat etmesinden önce veya sonra taraflar birbirlerinden vekalet ücreti istemeyecekleri hususunda bir anlaşma yapmışlarsa, mahkeme, feragat eden davacıyı davalıya vekalet ücreti ödemeye mahkum edemez⁵⁶¹.

Bunun gibi, davacının davasından feragat etmesi üzerine, davalı da lehine hükmedilecek vekalet ücretinden ve yargılama giderlerinden feragat ederse, mahkeme, davacıyı vekalet ücreti ve yargılama gideri ödemeye mahkum edemez. Ancak davalı avukatının davalı lehine hükmedilecek vekalet ücretinden feragat edebilmesi için vekaletnamesinde özel bir feragat yetkisinin bulunması gerekir. Aksi halde, davalı

---

⁵⁵⁶ Güner, s. 22; Kuru, c. IV, s. 3621; Yaman, s. 358.

⁵⁵⁷ Y15HD, 1473/1484, KT. 10.06.1980, Kuru, c. IV, s. 3622.

⁵⁵⁸ Y4HD, 66/324923, KT. 08.11.1952, Kuru, c. IV, s. 3622.

⁵⁵⁹ ‘... hazine lehine takdir edilecek avukatlık ücretinin belirlenmesi bakımından yargılamaya devam edilmesi ve bunun için de taşınmazın değerinin araştırılması gerekir ...’. Y8HD, 77/707, KT. 31.01.1980, YKD, 1980/4, s. 527-528, Kuru, c. IV, s. 3623.

⁵⁶⁰ Y8HD, 2114/6096, KT. 07.11.1975, ABD, 1975/6, s. 895-896, Kuru, c. IV, s. 3623.

⁵⁶¹ Y15HD, 1566/1723, KT. 12.09.1979, Kuru, c. IV, s. 3624.

vekilinin ücretten feragati geçersiz olup, mahkemenin davacıyı, davalıya vekalet ücreti ödemeye mahkum etmesi gerekir⁵⁶².

Adli yargı bakımından yukarıda özetlenen durum, idari yargılama bakımından farklı düzenlenmiştir. Şöyle ki idari yargı ile hukuk yargılaması arasındaki davaların safhaları farklı olduğu için AAÜT'nin 14. maddesinde Danıştay'da ilk derecede veya duruşmalı olarak temyiz yoluyla görülen dava ve işlerde, idari ve vergi dava daireleri genel kurulları ile dava dairelerinde, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinde davaya cevap verme sürelerinin bitimine kadar anlaşmazlığın feragat ya da kabul nedenleriyle ortadan kalkması veya bu nedenlerle davanın reddine karar verilmesi durumunda tarifede yazılı ücretin yarısına, diğer durumlarda tamamına hükmedilir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde görülen dava ve işlerde de yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümler uygulanır. Bu durum adli yargı ile idari yargı arasındaki farklardan bir tanesini açıkça göstermektedir. Bunun için tarifede feragat durumuna adli ve idari yargı için iki farklı madde konulmak zorunluluğu doğmuştur. Nitekim avukatlar çoğu zaman idari yargı ile hukuk yargılaması arasındaki bu farkı bilmediklerinden dolayı idare mahkemelerinde davaya cevap verme sürelerinin bitimine kadar, davanın feragat nedeniyle son bulması nedeniyle vekalet ücretinin yarısına hükmedilmesini hukuk yargılaması için geçerli olan AAÜT 6. maddesini öne sürerek temyiz etmektedirler. Halbuki idari yargıdaki davalarda AAÜT'nin 14. maddesinde özel düzenleme getirilmiştir. Bu durumda bu düzenlemenin uygulanması gerekmektedir⁵⁶³.

---

⁵⁶² '... Her ne kadar davacının feragati üzerine davalı hazine vekili vekalet ücreti istemediğini ifade etmiş ve buna dayalı olarak mahkemece Hazine lehine vekalet ücreti takdir edilmemişse de 4353 sayılı Kanunun 27. maddesi uyarınca Hazine vekilinin vekalet ücretinden feragati tazammum eden beyanına itibar edilemeyeceği göz önünde tutulmadan karar verilmesi doğru görülmemiştir ...'. Y14HD, 2407/3281, KT. 24.06.1975, **Kuru**, c. IV, s. 3625.

⁵⁶³ '... Hastanesinde memur olarak çalışmakta iken, görevine son verilen davacının, disiplin cezasının 4455 sayılı Yasa uyarınca affa uğradığından bahisle göreve dönme isteğiyle yaptığı başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali başvuru tarihinden itibaren maaş ve diğer özlük haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesi istemiyle dava açılmıştır. Ankara 10.İdare Mahkemesinin 18.01.2001 günlü, E:2000/1415, K:2001/80 sayılı kararıyla; davacı vekili 12.1.2001 tarihli dilekçesiyle davadan feragat ettiğini bildirdiğinden ve 2577 sayılı Kanunun 31. maddesinin yollamada bulunduğu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 95. maddesine göre feragat kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağından konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Davalı idare, Avukatlık Aşgari Ücret Tarifisinin 7. maddesine göre, davaya karşı süresi içinde cevap verilerek tüm deliller ibraz edildiğinden kurum lehine 36.000.000.TL vekalet ücretine hükmedilmesi gerekirken yarısına hükmedilmesinin hatalı olduğunu öne sürmekte ve İdare Mahkemesi kararının temyizden incelenerek bozulmasını istemektedir ... karar ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup bozulmasını gerektirecek bir sebep de bulunmadığından temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına, temyiz giderlerinin istemde bulunan davalı idare üzerinde bırakılmasına ...'. D10D, E. 2001/1681, K. 2003/704, KT. 25.03.2003, DBB.

Ancak vekalet ücreti bakımından ilk aşamada, davalı idare vekili savunma süresi içinde savunmasını yapsa dahi, eğer, savunma mahkeme kayıtlarına davacının feragat dilekçesinden sonra girmiş ise, feragat beyanı mahkemeye ulaştığı anda hukuksal sonuçlarını doğuracağı, dolayısıyla davalı idare vekilinin hukuksal bir yardımı olmadığı için, feragat dilekçesinden daha sonraki tarihte verilen savunma yazıları için davalı idare vekili lehine avukatlık ücreti hükmedilmemesinin yerinde olacağı Danıştay tarafından hükme bağlanmıştır⁵⁶⁴. Söz konusu kararda avukatlık ücretine hükmedilmesi için avukatın emeği, çabası vs. durumların göz önünde bulundurulacağı, avukatın mahkemenin yargılamasında hukuki yardımda bulunmuş olmasının esas alınması gerektiği, halbuki feragat beyanının davalı idarenin savunmasından önce mahkeme kaydına girmesiyle uyuşmazlığın son bulduğunu, sonradan mahkemeye yapılan savunmanın ise yargılamaya bir katkısının bulunmadığı, bu sebeple de vekalet ücretini gerektirecek bir durumun oluşmadığı belirtilmiştir.

Konusu para ile ölçülebilen davalarda ve özellikle idari mahkemelerindeki tam yargı davalarında, davadan feragat edilmişse, vekalet ücreti belirlenirken tazminat miktarının esas alınması gerekmektedir. Zira AAÜT'nin 12. maddesinde hukuki yardımların para veya para ile ölçülebiliyorsa, avukatlık ücretinin bu meblağ üzerinden belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim Danıştay da nispi vekalet ücretinin hesaplanması gerekirken maktu vekalet ücretine hükmeden yerel mahkeme kararını bozmuştur⁵⁶⁵.

2. Davadan Feragat Halinde Ödenecek Karar ve İlam Harcı İle Yürütmeyi Durdurma Harcı

Harçlar Kanunu'nun 22. maddesine göre davadan feragat eden davacı, davasının reddi halinde ödeyeceği karar ve ilam harcının üçte ikisini ödemeye mahkum edilir.

Davanın reddi halinde maktu harç alındığından, davanın feragat nedeniyle reddi veya karar verilmesine yer olmadığına kararı ile davacı, maktu harcın üçte ikisi oranında karar ve ilam harcı ödemeye mahkum edilmelidir. Nitekim Danıştay, davadan feragat eden

---

⁵⁶⁴ D8D, E. 2005/6015, K. 2007/968, KT. 21.02.2007, KY.

⁵⁶⁵ '... Dava İmar Bankası ... hesabında 59.463,60YTL tazminatın hesap açılma tarihinden itibaren tazmini istemiyle açılmıştır ... Tarifenin 12. maddesinde, hukuki yardımların konusu para veya para ile değerlendirilebiliyorsa avukatlık ücretinin Tarifenin üçüncü kısmına göre belirleneceği kurala bağlanmıştır. Bu düzenleme uyarınca, davacı tarafından davaya cevap verme sürelerinin bitiminden sonra feragat dilekçesi verilmesi nedeniyle mahkemece karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden, davalı lehine konusu para veya para ile değerlendirilen hukuki yardım için Tarifenin üçüncü kısmına göre ücretin tamamı tutarında avukatlık ücretine hükmedilmesi ve bu tutarı davalı sayısına paylaşması gerekirken bu hususta Tarifenin ikinci kısmına göre maktu avukatlık ücretine hükmedilmesinde isabet görülmemiştir ...'. D13D, E. 2006/5006, K. 2007/262, KT. 22.01.2007, KY.

davacı yerine davalı idarenin yargılama harçlarını ödemesine ilişkin yerel mahkeme kararının bozmuştur⁵⁶⁶.

Davadan feragat eden davacının mahkum edileceği üçte iki maktu harç, davacı tarafından dava açılırken peşin olarak ödenmiş ve peşin ödenen harç ile ödemeye mahkum edildiği harç arasında fark bulunması durumunda, bu fazlalık davacı tarafından istenirse iade edilir⁵⁶⁷.

Açılan davaların para ile ölçülebilen bir dava olması durumunda, idari yargı bakımından tazminat davası niteliğinde olması halinde önceden dava açılırken tazmin olarak istenilen tutarın üzerinden hesaplanan nispi harcın dörtte biri peşin olarak alınır. Davanın feragat nedeniyle son bulması halinde, davacıya hükmedilen bir tazminat olmadığı için, karar harcı maktu olarak alınır. İşte peşin olarak alınan bu dörtte bir nispi harç, maktu alınacak karar harcından fazla ise aradaki farkın da isteği halinde davacıya iade edilmesi gerekmektedir. Nitekim bu hususa dikkat edilmeden verilen yerel mahkeme kararları Danıştay tarafından bozulmuş⁵⁶⁸ veya Danıştay ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlarda bu şekilde hüküm kurmuştur⁵⁶⁹.

---

⁵⁶⁶ ‘... 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 94. maddesinde, feragat veya kabul eden tarafın mahkum olmuş gibi mahkeme masraflarını ödemeye mecbur olduğu öngörülmüş, yine aynı Yasanın 423. maddesinde, mahkeme masraflarının nelerden ibaret olduğu maddeler halinde sayılmıştır. Öte yandan 492 sayılı Harçlar Yasasının 22. maddesinde, davadan feragat veya davayı kabul veya sulh, muhakemenin ilk celsesinde vuku bulursa, karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisinin alınacağı ... davacı vekilince 07.05.2003 günlü dilekçe ile idarenin terkin işlemi gerçekleştirdiği belirtilerek davadan feragat ettiklerinin bildirilmesi üzerine idare mahkemesince yukarıda özetlenen kararın verildiği anlaşılmıştır ... Olayda, Davalı İdarenin sulh veya kabul gibi bir beyanı olmadığı, davacı tarafın feragat ettiği açık olduğundan, yukarıda metni alınan yasal düzenleme uyarınca, yargılama giderlerinin feragat eden davacı üzerinde bırakılması gerekirken, davalı idareden alınarak davacıya verilmesine karar verilmesinde isabet bulunmamıştır. Açıklanan nedenlerle İstanbul 3. İdare Mahkemesi kararının yargılama giderleri ve vekalet ücreti yönünden bozulmasına ...’. D8D, E. 2003/4771, K. 2004/1882, KT. 20.04.2004, DBB.

⁵⁶⁷ ‘... Açıklanan nedenle, feragat nedeni ile karar verilmesine yer olmadığına, 492 sayılı Harçlar Kanununun 22. maddesi uyarınca karar harcının üçte birine tekabül eden 5.36-YTL karar harcı ile artan posta giderinin isteği halinde davacıya iadesine ...’. D13D, E. 2005/1806, K. 2005/869, KT. 16.02.2005, KY. Aynı yönde bkz. D13D, E. 2005/5053, K. 2005/139, KT. 26.01.2005 KY; D13D, E. 2005/5593, K. 2005/138, KT. 26.01.2005, KY; D13D, E. 2005/2820, K. 2006/931, 10.02.2006, KY; D5D, E. 2005/3482, K. 2006/2842, KT. 29.05.2006, KY; D2D, E. 2004/5197, K. 2004/943, KT. 22.10.2004, KY.

⁵⁶⁸ ‘... dosyanın incelenmesinden, vergi mahkemesince feragat nedeniyle davanın reddine karar verildiği, kararın hüküm fıkrasında karar alınmış bir miktarın söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı Vergi Yargısı Harçları bölümünün nispi harçlara ilişkin II. Kısımının (a) bendinin olaya uygulama olanağı bulunmayıp maktu harcın üçte ikisine hükmedilmesi gerektiğinden, mahkemece nispi harcın üçte ikisine hükmedilmesinde hukuka uyarlık yoktur ...’. D9D, E. 2001/1045, K. 2004/2347, KT. 25.03.2004, KY.

⁵⁶⁹ ‘... Dava 17.049,72-YTL tutarın tazmini istemi ile açılmıştır ... Açıklanan nedenlerle feragat nedeni ile karar verilmesine yer olmadığına, 492 sayılı Harçlar Kanununun 22. maddesi gereğince yatırılan maktu karar harcının üçte ikisine tekabül eden 13,74-YTL karar harcının mahsubu sonucu kalan 216,46-YTL nispi karar harcının isteği halinde davacıya iadesine ...’. D13D, E. 2005/2820, K. 2006/931, KT. 10.02.2006, KY.

Diğer taraftan davada yürütmeyi durdurma talebinin bulunması durumunda yürütmeyi durdurmaya yönelik bir karar verilmeden davadan feragat edilmişse artık önceden ödenmiş bulunan yürütmeyi durdurma harcı da davacıya, istemi halinde iade edilir⁵⁷⁰.

VI. DAVADAN FERAGAT BEYANI ÜZERİNE VERİLEN MAHKEME KARARINA KARŞI KANUN YOLLARINA BAŞVURULMASI

A. İtiraz, Temyiz ve Karar Düzeltme Yollarına Gidilip Gidilemeyeceği

Davanın feragatle sonuçlanması durumunda bu kararlara karşı, temyiz, itiraz ve karar düzeltme yoluna başvurulup başvurulamayacağı tartışmalı bir konudur.

Bir görüşe göre feragat bir taraf işlemidir ve feragat ile dava son bulur. Mahkemenin vermiş olduğu nihai bir karar söz konusu değildir. Mahkeme esas incelemesi yaparak bir inceleme yapmış değildir⁵⁷¹. Oysa temyiz yolu, mahkemenin esasa yönelik inceleme yapıp verdiği kararlara karşı olan bir yoldur. Bu sebeple tek başına feragate dayanılarak verilen karara bu gerekçe gösterilerek temyiz yoluna gidilmesi mümkün değildir. Görüş sahipleri aynı gerekçelerle feragat nedeni ile verilen kararlara karşı karar düzeltme yoluna da gidilemeyeceğini ileri sürmektedirler⁵⁷².

Bir diğer görüş ise, ikili bir ayırım yapmakta ve feragat sonucu verilen kararlara karşı usul hukuku kurallarına dayanılarak kanun yoluna gidilebileceğini fakat maddi hukuk kurallarına göre ise kanun yoluna gidilemeyeceğini kabul etmektedir. Bu görüşün temel dayanağı feragatin usul hukuku kurallarına göre yapıldığı, mahkemenin feragatin usul hukuku kurallarına göre yapılıp yapılmadığını inceleyerek araştırma yaptığı, bu nedenle, mahkemenin feragate ilişkin kararının yalnızca usul hukuku kurallarına aykırılık teşkil edebileceği oluşturmaktadır. Örneğin, davacının dava ehliyetinin bulunmaması veya vekilin davadan feragat edebileceğine ilişkin özel yetkisinin olmamasına rağmen davadan feragat edilmesi, hakim olmayan bir kişi önünde davadan feragat edilmesi, tutanağın

⁵⁷⁰ ‘... feragat nedeni ile karar verilmesine yer olmadığına...yürütmenin durdurulması harcının ve artan posta giderinin isteği halinde davacıya iadesine ...’. D13D, E. 2005/5593, K. 2005/138, KT. 26.01.2005, KY; Aynı yönde bkz. D13D, E. 2005/5053, K. 2005/139, KT. 26.01.2005, KY.

⁵⁷¹ **Berkin**, Rehber, s. 715; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 181; **Bilge-Önen**, s. 352; **Bilge**, s. 311; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 31; **Üstündağ**, s. 576; **Aslan**, s. 169; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280.

⁵⁷² **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 32; **Petek**, s. 46, **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280; **Aslan**, s. 169.

feragate ilişkin bölümünün taraflarca imzalanmamış olması veya tutanağa geçirilen metinle, asıl feragatin içeriğinin farklı şeyler olması⁵⁷³, mahkemenin zımni feragati yanlış yorumlaması, feragat beyanında şekil şartlarına aykırılık bulunması, kısmen feragat olmasına rağmen mahkemenin tamamen feragate hükmetmesi, feragat nedeniyle hüküm kurulurken yargılama giderlerinde yanlışlık yapılması gibi. İşte bu gibi hallerde usul hukuku kurallarına dayanılarak itiraz, temyiz veya karar düzeltme isteminde bulunulabilecektir⁵⁷⁴. Bu itibarla davadan feragate ilişkin kararlar, usul hukukuna dayanan temyiz sebepleri ile temyiz edilebilir. Mahkeme maddi hukuk anlamında bir karar vermediği için bu anlamda bir temyiz yoluna gidilemez⁵⁷⁵. Feragat nedeni ile karar verilirken usul hukuku kurallarına aykırı karar verebilir. İşte bu sebepleri yüksek mahkeme inceleyebilir. Buraya kadar incelediğimiz usul kurallarına aykırılık varsa mahkeme kararı bozulabilir. Buna karşılık, maddi hukuk sebeplerine dayanarak kanun yollarına gidilemez. Çünkü mahkeme maddi hukuka ilişkin bir karar vermiş değildir⁵⁷⁶.

İYUK ilk derece mahkeme kararlarına karşı temyiz sebepleri 46. maddede; '1. Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması, 2. Hukuka aykırı karar verilmesi 3. Usul hükümlerine uyulmamış olması' olarak sayılmıştır. Birinci görüş esas alındığında feragat ile davanın sona ermesi nedeni ile uyuşmazlığın esası hakkında idari yargı merciin bir kararı söz konusu olmadığından bu tür mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurulamayacaktır. Ancak anılan maddenin 3. fıkrasında açıkça usul hukuku kurallarına aykırılık temyiz sebebi sayıldığı için birinci görüşü idari yargılama usulüne uygulamak kanımızca olanaksızdır. Zira artık pozitif bir düzenleme vardır.

İkinci görüş esas alındığında ise feragate ilişkin idari yargı kararlarına sadece usul hukuku kurallarına aykırılık sebeplerine dayanılarak kanun yollarına gidilebilecektir. Bu durumda feragat edilemeyecek bir davadan feragat edilmişse ve kararın bozulması usul değil esas incelemesi sonucunda ortaya çıkacağı için bu sebeple mahkeme kararı temyiz merciince bozulamayacaktır. Görüldüğü üzere sadece usul hukuku kurallarına dayanılarak temyiz yoluna gidilmesi de eksik inceleme yapılmasına sebep olacaktır.

Kanaatimizce feragat üzerine verilen kararlara karşı hem usul hukuku kurallarına göre hem de maddi anlamda hukuk kurallarına dayanılarak temyiz isteminde bulunabilir. Öncelikle görevsiz veya yetkisiz bir idare mahkemesinin feragat nedeni ile karar vermesi

---

⁵⁷³ **Aslan**, s. 174.

⁵⁷⁴ **Kuru**, c. IV, s. 3630-3632.

⁵⁷⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3630-3631.

⁵⁷⁶ **Kuru**, c. IV, s. 3630.

durumu Kanunda da açıkça ifade edildiği bir bozma sebebidir. Kuru'nun ifade ettiği feragat yetkisi olmayan vekilin feragat etmesi, feragat niteliğinde olmayan beyanların feragat kabul edilmesi, şartlı feragatin kabul edilmesi ve yargılama giderleri gibi usullere uyulmaması durumu ise zaten Kanunda açıkça temyiz, itiraz ve karar düzeltme sebebi olarak sayılmıştır. Maddi anlamda temyiz sebepleri bakımından ise, buraya kadar anlatıldığı üzere, iptal davalarında kamu-bireysel yarar ayrımı yapılarak kamu yararı niteliği taşıyan davalarda feragate izin verilmemektedir. Aynı şekilde adli yargıda da feragat edilemeyecek nitelikteki davalar vardır. Bu nitelikteki davaların feragatle sonuçlandırılması üzerine verilecek kararlara karşı maddi anlamda temyiz sebeplerine dayanılarak kanun yollarına gidilebilir⁵⁷⁷. Zira burada temyiz mercii maddi anlamda bir inceleme yaparak davadan feragat edilip edilmeyeceğini inceleyecektir.

B. Feragat Halinde Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilip Gidilemeyeceği

Feragat nedeniyle verilen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilip gidilmeyeceği hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Arslan, bu konuda hiçbir ayırım yapmaksızın davadan feragat halinde mahkemenin feragat nedeniyle davanın reddine karar verdiği, ortada bir mahkeme kararı bulunduğu, bu sebeple yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi bakımından ortada hukuki hiçbir engel bulunmadığı görüşündedir⁵⁷⁸.

Kuru ise, temyiz ve karar düzeltme yolunda olduğu gibi ikili bir ayırım yapmaktadır. Buna göre Kuru, feragatin yapıldığı usul işlemi, usul hukuku kurallarına aykırı olduğu halde, mahkeme davayı feragat nedeni ile reddetmiş, mahkemenin bu kararı kesinleşmiş ve bu usule aykırılık HUMK m. 445'te yazılı hallerden birini oluşturmakta ise, mahkemenin feragat nedeniyle vermiş olduğu kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceği kanaatindedir. Çünkü, bu halde, feragatin içeriği olan maddi hukuk işleminin değil, feragatin yapıldığı usul işleminin yanlış olduğu ve mahkemenin bu yanlış usul işlemine dayanarak feragat hakkında karar vermesinin yanlış olduğunu ve bu hususun yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edeceğini belirtmiştir⁵⁷⁹.

---

⁵⁷⁷ Arslan, Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 71; Yasin, s. 176; Candan, s. 771, Çağlayan, Kanun Yolları, s. 57.

⁵⁷⁸ Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 71.

⁵⁷⁹ Kuru, c. IV, s. 3639-3640.

Doktrinde hakim olan görüş ise, feragat halinde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemeyeceğidir. Bu görüşün temel noktası ise feragatin taraf işlemi olduğu, maddi anlamda kesinleşmeye elverişli olmadığı, dolayısıyla ortada yargılamanın yenilenmesine konu bir mahkeme kararının varlığından söz edilemeyeceğidir⁵⁸⁰.

İdari yargılama bakımından kabul edilen genel görüş ise davadan feragat nedeniyle verilen kararlara karşı yargılamanın yenilemesi yoluna gidilemeyeceği yönündedir⁵⁸¹. Feragat beyanları üzerine verilen kararların davayı esastan çözmediği için yargılamanın yenilenmesine konu teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir⁵⁸².

Diğer taraftan pozitif hukuk açısından İYUK’nda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacak durumlar sınırlı sayıda sayılmıştır. Bu sebepler dışındaki bir sebeple yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması mümkün olmadığı gibi bu sebeplerin kıyas yolu ile feragati de kapsayacak şekilde genişletilemez⁵⁸³. Nitekim Danıştay, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için İYUK’nun 53. maddesinde yazılı sebeplerden birinin bulunması gerektiğine, feragat edilen davanın ise yeniden incelenebilmesinin bu hüküm karşısında mümkün olmadığına karar vermiştir⁵⁸⁴.

Hata, hile veya ikrah ile feragat beyanında bulunulması sonucunda verilen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilip gidilemeyeceği tartışılmıştır. Hukuk yargılaması bakımından, hata, hile veya ikrah ile feragat beyanında bulunulmasının yargılamanın yenilenmesine sebep teşkil edebileceğini düşünenler vardır⁵⁸⁵.

İdari yargı açısından feragat beyanının hata hile veya ikrah nedeni ile verilmiş olması durumunda yargılamanın yenilenmesi yoluna kanatimice yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir. İYUK’nun 53/e-a fıkraları geniş yorumlanabilir. Fakat olması gereken açısından, hata, hile veya ikrah nedeni ile feragat beyanında bulunulmasının yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak düzenlenmesi en doğru çözüm olacaktır⁵⁸⁶.

---

⁵⁸⁰ **Aslan**, s. 172, **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 181, **Bilge-Önen**, s. 371, **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 32, **Önen**, Sulh, s. 151, **Ansay**, Sulh, s. 207.

⁵⁸¹ **Yıldırım**, Ramazan, “Türk İdari Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi”, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, c. I, İstanbul 2001, s. 425; **Gözübüyük-Tan**, s. 937-938; **Çağlayan**, Kanun Yolları, s. 139.

⁵⁸² **Çağlayan**, Kanun Yolları, s. 139; **Yıldırım**, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 425; **Gözübüyük-Dinçer**, s. 937-938.

⁵⁸³ **Gözübüyük-Tan**, s. 1095, **Yıldırım**, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 439.

⁵⁸⁴ D7D, E. 1971/8082, K. 1972/2009, KT. 06.05.1972, Danıştay Yedinci Daire Kararları, Birinci Kitap (1965-1976), Danıştay Yayınları, Ankara 1976, s. 571.

⁵⁸⁵ **Kuru**, c. IV, s. 3638-3645.

⁵⁸⁶ **Yasin**, s. 175.

VII. DAVADAN FERAGATİN İPTALİ (FESHİ)

Feragat halinde kanun yollarına gidilip gidilemeyeceği tartışmalı olmakla birlikte, Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca, hata, hile veya ikrah nedeniyle feragatin feshini (iptalini) dava etmenin mümkün olduğu hususunda görüş birliği vardır⁵⁸⁷. Feragatin geçersizliği, dava devam ederken iddia edilebileceği gibi, dava sona ermeden önce, örneğin hata hile veya ikrah nedeni ile geçersiz olduğu aynı dava içinde ileri sürebilir. Bu durumda mahkeme ön sorun olarak feragatin geçersiz olup olmadığını inceleyebilir⁵⁸⁸.

İdari yargıda feragat beyanında bulunulmasından sonra aynı davada feragatin hata, hile veya ikrah sebepleriyle geçersizliği veya feragatten rücu edildiğinin ileri sürülmesi durumunda idari yargı yerleri genelde bu hususa yönelik tespit için ayrıca adli yargıda dava açılması ve feragat beyanının hata, hile ve ikrah ile yapıldığını tespit eden bir mahkeme kararı getirilmesini istemektedir. Başka bir ifadeyle idari yargıda, feragat beyanında bulunulan davada sonradan feragatin iptali talebini, adli yargıda olduğu gibi, ön sorun olarak incelememektedir. Davacı, feragatin feshine ilişkin adli yargı merciinden bir karar getirmediği de feragat beyanından rücu edilemeyeceği genel kuralını uygulayarak karar verilmesine yer olmadığına kararı vermektedir⁵⁸⁹.

Fakat AYİM bir kararında davacının hata ile feragat beyanında bulunduğunu kabul ederek hatayı kendisi tespit etmiş ve davacının feragat beyanından rücu istemini kabul ederek davanın esasına geçmiş ve davayı esastan karara bağlamıştır⁵⁹⁰.

Damıştay ise bu konuda daha katı bir görüş ortaya koymuştur. Damıştay, yerel mahkemenin, AYİM kararında da olduğu gibi, hata hükümlerini uygulayarak davacının feragat beyanından dönmesine ilişkin beyanını kabul ederek davanın esasından vermiş

⁵⁸⁷ **Berkin**, Rehber, s. 714; **Bilge-Önen**, s. 353; **Belgesay**, Şerh, s. 193; **Ansay**, Muhakeme Usulleri, s. 181; **Karafakih**, Usul, s. 235; **Kuru**, c. IV, s. 3647; **Üstündağ**, s. 576; **Postacıoğlu**, s. 482; **Önen**, Feragat ve Kabul, s. 32; **Önen**, Sulh, s. 171; **Aslan**, s. 174; **Yasin**, s. 175; **Önen**, Yargılama Hukuku, s. 280; **Aslan**, s. 174.

⁵⁸⁸ **Kuru**, c. IV, s. 3647; **Alangoya**, Medeni Usul Hukuku, s. 421-422; **Yasin**, s. 173.

⁵⁸⁹ ‘... feragatten rücu ettiğini belirterek dosyanın işleme konulmasını istemiş ise de, Yargıtay İçtihatlarına göre, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 91. maddesi gereğince vaki feragatin feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça, feragatten rücuunun mümkün olmaması nedeniyle bu istemin kabul edilemeyeceği belirtilerek feragat nedeniyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş ve bu karar davacı tarafından temyiz edilmiştir ... anılan mahkeme kararının onanmasına karar verildi ...’. D6D, K. 1990/1517, E. 1989/153, KT. 20.09.1990, DBB; ‘... Mahkeme henüz feragat nedeni ile davanın reddine karar vermemiş olsa dahi davacı feragatten dönemez. Bunun yegane istisnası yapılan feragatin hata, hile veya ikrah nedenlerinden birine dayalı olmasıdır. Bu hallerin gerçekleşip gerçekleşmemesi de yetkili mahkemece değerlendirilir ...’. AYİMDK, E. 1997/42, K. 1997/15, KT. 27.03.1997, AYİMD, 1998, sy. 12, s. 72-73.

⁵⁹⁰ AYİM1D, E. 1993/1026, K. 1994/743, KT. 31.05.1994, AYİMD, 1996, sy. 10, s. 262-263.

olduğu bir kararı bozmuştur⁵⁹¹. Bu konuda hata durumunu çok katı yorumlamıştır. Fakat illa tespit davası ilamı aramak yerine, açık olarak, belge üzerinden anlaşılan hata durumlarda anılan AYİM kararında olduğu gibi karar vermek daha yerindedir. Zira esasen bu davaların adli yargı merciine intikal ettirilmesinin sebebi hata, hile, ikrah hallerinin genelde tanık dinlenmesiyle ortaya çıkarılabilmesidir. Lakin bu durum belge üzerinden açıkça anlaşılabiliriyorsa davacının feragat beyanından rucusunun kabul edilebilmesine bir engel olmaması gerekir. Zira idari yargıda bunu tespit edebilir. Doğal olarak bu durum davacının feragat beyanında bulunması üzerine mahkemece feragat hakkında karar verilmeden önce olmalıdır. Zira mahkemece karar verildikten sonra bu yolun idari yargıda uygulanması mümkün değildir. Fakat kanatımca belge üzerinden anlaşılan bir hata var ise bu sebeple itiraz veya temyiz merciince bu hususu incelenebilir.

Diğer taraftan dava feragat nedeni ile sonra erdikten sonra da davacı, feragat nediyle son verilen davayı tekrar açabilir. Normal durumda burada kesin hüküm nediyle ile davanın reddedilmesi gerekir. Fakat davacı bu davayı açarken önceki feragatin hata, hile veya ikrah sebebiyle hükümsüz olduğunu iddia ederse mahkeme, ön sorun olarak feragatin hata, hile veya ikrah sebebi ile geçerli olup olmadığını incelemekle mükelleftir⁵⁹². İnceleme sonucunda davadan feragatin geçersiz olduğuna karar verirse, önceki davaya kaldığı yerden devam eder ve davayı hükme bağlar⁵⁹³. Bu yolun idari yargıda uygulanması mevcut düzenlemeler ışığında mümkün gözükmemektedir.

Öte yandan, davacı önceki davayı yeniden açarak burada feragatin geçersizliğini ileri sürmek yerine, ayrıca feragatin geçersiz olduğunu ispat eden tespit davası da açılabilir. Burada feragatin hata, hile veya ikrah sebebiyle geçersiz olduğunun ve davanın feragat

---

⁵⁹¹ ‘... Sivas İdare Mahkemesinde 23.3.1999 gününde davanın açıldığı, davacının 12.04.1999 günü mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile "36 kredi sınırı sebebiyle İİBF Dekanlığına ve Rektörlüğe karşı açtığı davadan vazgeçtiğini, gereğinin yapılmasını" istediği, yine davacının, 15.04.1999 gününde mahkeme kayıtlarına giren dilekçesi ile, "12.4.1999 tarihinde davasından feragat ettiğine ilişkin dilekçe verdiğini, ancak üniversite yönetiminin Pazartesi günü 36 kredi sınırını kaldırdığını söylediği, 15.4.1999 da da kaldırdığını eski haline döndürdüğünü söylediği, 12.4.1999 tarihinde verdiği feragat dilekçesinin işleme konulmamasını istediği, idare mahkemesince yargılamaya devam edilerek işin esasına girilip, işlemin iptal edildiği anlaşılmıştır ... feragatın, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğurması nediyle, Yargıtay İçtihatlarına göre vaki feragatın feshi hakkında ortada bir yargı ilamı alınmadıkça feragattan vazgeçmek mümkün olmadığından, davacının rücu istemi kabul edilmeyerek feragat nediyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmesi gerekirken, feragat durumu dikkate alınmadan verilen idare mahkemesi kararında isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, Sivas İdare Mahkemesi kararının bozulmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine ...’. D8D, E.1999/3331, K. 2001/2525, KT. 24.05.2001, DBB, DBB.

⁵⁹² **Kuru**, c. IV, s. 3647; **Alangoya**, s. 421-422; **Yasin**, s. 173.

⁵⁹³ Y14HD, 405/2039, KT. 10.04.1980, YKD, 1980/11, s. 1531; Y1HD, 12815/13138, KT. 30.12.1977, YKD, 1978/4, s. 522.

nedeni ile son bulmadığının tespiti istenilecektir. Bu durumda eğer feragat beyanının iptaline ilişkin tespit davası ilamını alan davacı, mahkemeye müracaat ederek davanın kaldığı yerden devam edilmesini isteyecektir. Feragatin iptaline ilişkin tespit ilamı alınmış ise önceki dava, kaldığı yerden prosedürü tamamlanarak hükme bağlanacaktır.

İdari yargıda feragat beyanının hata, hile veya ikrah nedeniyle verilmiş olması halinde hukuk muhakemeleri usulünde kabul edilen bu hukuki yola başvurulup başvurulamayacağı da, üzerinde durulması gereken bir sorundur. İdari yargıda hata, hile veya ikrah nedeni ile davadan feragat edilmesinden sonra feragatin feshi için ayrı bir dava açılması mevzuat hükümleri çerçevesinde mümkün gözükmemektedir. Zira feragat beyanının geçersizliğinin tespitine yönelik bir dava, hem konusu hem de dava türü itibarıyla idari yargıda kabul edilen bir dava türü değildir. Ancak istisnai olarak önceden de belirtildiği üzere belediye başkanının, belediye meclisinin, valinin ve il genel meclisinin davadan feragat ile ilgili idari işlemleri dava konusu edilmiş ve bu işlemler idari yargı yerince iptal edilmişse bu durumda feragat nedeni ile son bulan davalara kaldığı yerden devam edilebilmelidir. Bu davalara feragatin iptalinin idari yargıdaki istisnai versiyonu olarak bakılabilir.

Davacı idari yargıda açmış olduğu davadan feragat etmiş ve feragatin geçersizliğine iptaline ilişkin adli yargı yerinde dava açmış ve feragatin iptaline ilişkin bir ilam almışsa, idare mahkemesi davayı kaldığı yerden görmeye devam eder. Sanki davacı feragat beyanında bulunmamış gibi kabul edilerek yargılama kaldığı yerden devam ettirilir. Dava dosyası tekemmül etmemişse dosya tekemmül ettirilerek mahkemece esasın karar verilmelidir. Görüldüğü üzere idari yargılama usulünde feragat beyanının iptali ancak adli yargı merciinde açılacak feragatin iptaline ilişkin tespit davasıyla mümkündür.

SONUÇ

Feragat kelime olarak vazgeçme anlamına gelir. HUMK 91. maddesinde feragat iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi olarak tanımlanmıştır. Davadan feragat eden davacı, bununla dava dilekçesinin talep sonucu (netice-i talep) bölümünde istemiş olduğu haktan kısmen veya tamamen vazgeçmektedir. Netice-i talep, açılan davada davacının talep ettiği şeydir. Dolayısıyla, her ne kadar kanunun lafzında 'iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi' şeklinde bir ifade kullanılmış ise de, feragat genel ilke olarak davacı tarafından yapılabilir. Ancak bir tarafın açmış olduğu davada davalı durumunda bulunan karşılık dava açmış ise, bu durumda davacı durumuna gelebilir. Hiç kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamayacağı gibi bunun doğal sonucu olarak açmış olduğu davayı da sonlandırabilir. Davadan feragat mahkemeye hitaben davacının yapacağı tek taraflı bir irade beyanı ile olur. Bunun davalı veya mahkeme tarafından kabul edilmesine gerek yoktur. Davacı davadan feragat etmekle dava konusu yapmış olduğu esas haktan da feragat etmektedir.

Feragat yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Ancak sözlü olarak yapılan feragatin kanunda öngörüldüğü şekilde yapılması gerekir. Keşif sırasında veya duruşma sırasında yapılan feragatte geçerlidir. Telgraf veya faksla yapılan feragatte yazılı şekilde yapılmış sayılır. Yazılı olarak yapılan feragatin mahkemeye hitaben ve imzalı olarak yapılması geçirlik şartıdır.

Dava açıldıktan hüküm kesinleşinceye kadar davadan feragat edilebilir. Henüz açılmamış bir davadan feragat edilemez. Dava açılmadan yapılan feragat davadan feragat değil esas haktan feragattir. Davacı vekilinin davadan feragat edebilmesi için vekaletnamesinde davadan feragat edebileceğine ilişkin özel bir yetkisinin bulunması gerekir. Davacı netice-i talebinin bir kısmından feragat edebilir. Yani kısmi feragat yapılabilir. Şarta bağlı kesin hüküm verilemeyeceğinden şarta bağlı olarak da davadan feragat beyanında bulunulamaz. Davacı davasından feragat etmekle artık bu beyanından dönemez. Fakat hata, hile veya ikrah sebeplerine dayalı olarak feragatin iptalini talep edebilir. Feragatin iptaline ilişkin bir karar alırsa yargılamaya kaldığı yerden devam edilir.

Kural olarak her davadan feragat edilebilir. Bazı istisnai hallerde feragat davayı sona erdirmez. Örneğin, kamu yararı niteliği ağır basan iptal davalarında, hakimlere karşı açılan tazminat davalarında, ortaklığın giderilmesi davalarında olduğu gibi. Feragat üzerine verilen kararlara karşı hem maddi hem de usulü sebeplere dayanılarak kanun yoluna

gidilebilir. Anayasal bir hak olan dava açma hakkının bir uzantısı olan davadan feragatin temel özelliklerini ve konuya ilişkin tespitlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Feragat özü itibariyle dava ile talep ettiği haktan vazgeçme olduğu için maddi hukuk işlemidir. Ancak aynı zamanda hakim önünde görülmekte olan bir dava nedeniyle yapılması, bu durumun tutanağa veya dilekçeye bağlanması ve ayrıca davanın feragatle sona ermesi ise usul hukuku işlemleri olması nedeniyle feragat çift karakterli bir hukuki nitelik taşımaktadır.

2) Bilindiği üzere, dava açma, davacı veya davalı olarak iddia ve savunmada bulunma ile adil yargılanma, Anayasanın 36. maddesinde düzenlenmiş temel bir haktır. Hiç kimse bir hakkını kullanmaya zorlanamayacağından dava açma hakkını kullanmış bir kimsenin bu hakkından vazgeçebileceği, açmış olduğu davasından feragat edebileceği, bu hak kapsamında kabul edilmektedir. Nitekim HUMK'nun 91. maddesinde düzenlendiği üzere kanunda açıkça belirtilmedikçe kimse dava açmaya veya bir hakkını talep etmeye zorlanamaz. Bu kapsamda davacının, davasından feragat etmesi şartına dayalı olarak genel idari düzenleyici işlemler yapılamayacağı gibi aynı şekilde birel idari işlemler ve sözleşmeler de yapılamaz.

3) Davadan feragat edebilmek için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir. Davanın açılmış sayılabilmesi için harç ve posta ücreti yatırılması zorunludur. Bu koşulları yerine getirilmemiş olan davada feragat beyanı olsa dahi öncelikle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmelidir. Harç ve posta gideri yatırılmayan dava hakkında davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekirken, feragat nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı şeklinde hüküm vermek isabetli olmamıştır.

4) Davadan feragat davanın derdest olduğu mahkemeye karşı davacı tarafından yapılır. Bu beyanın mahkemeye hitaben yapılması zorunludur. İdari yargıda davacının mahkeme dışında, davadan feragat etme hususunda idare ile anlaşması idare mahkemesi hakimini bağlamaz. Ancak, resen araştırma ilkesi çerçevesinde böyle bir iddia ileri sürülmüş ise, mahkemenin ara kararı ile davacıdan davasından feragat edip etmediğini sorması yerinde olur. Nitekim ara kararı sonucunda davacı davasından feragat ettiğini bildirirse bu durumda mahkeme dışı feragat durumu mahkeme içi feragatle dönüştürülerek feragat nedeniyle karar verilmesi için hukuki zemin hazırlanmış olur. Ancak davacının mahkeme dışında davasından feragat etmiş olduğu, yazılı, hatta noter tarafından ispatlanmış olsa dahi, davacı ara kararı cevabında davasından feragat etmediğini bildirirse, bu durumda idare mahkemesi davayı esasın incelemek zorundadır.

5) Feragat konusunda kararı, görev ve yetki bakımından yetkili mahkemenin vermesi gerekir. İster yargı kolu açısından isterse aynı yargı kolu içindeki görev bakımından, görev ve yetki sorunu varsa öncelikle görev ve yetki sorunun çözülmesi ve feragat beyanın değerlendirmesinin görevli ve yetkili mahkemeye bırakılması gerekir. Zira feragat sonrasında verilen karar esasa ilişkin bir karardır. Esasa ilişkin kararlarda da yetkili ve görevli mahkemenin karar vermesi kamu düzenindedir ve mutlak bozma sebebidir. Diğer taraftan iptal davalarında kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar verilmesi yerinde olacağından ve bu tespit bakımından mahkemeler arasında, Danıştay daireleri arasında ve daireler ile genel kurul arasında dahi farklı yorumlar söz konusu olabileceğinden, bu durumu, görevli mahkeme veya dairenin tespit etmesinin daha yerinde olacaktır. Çünkü, görevli olmayan idare veya vergi mahkemesinin feragat istemini kabul edebileceği bir durumda, belki görevli olan idare veya vergi mahkemesi işlemde bireysel menfaatleri aşan kamu yararı görerek davanın esasına girerek davayı sonuçlandırabilir.

6) Naip veya istinabe hakimi önünde veya keşif sırasında yapılan feragat, aynen dava mahkemesinde yapılan feragat gibi geçerlidir. Ancak burada şunu özellikle belirtmek isteriz ki feragat beyanına dayanarak naip veya istinabe hakiminin davadan feragat karar verme yetkisi mevcut olmayıp bu kararı yine davanın görülmesinde yetkili ve görevli olan mahkeme verecektir. Burada naip veya istinabe hakim sadece aracı konumda bulunup, görevleri feragat beyanını asıl yetkili mahkemeye iletmekten ibarettir. Keşif sırasında yapılan feragatte özellikle idari yargıda hakim feragat beyanı üzerine keşfe son vermeyerek keşfe devam etmelidir. Bu konudaki kararı da mahkeme heyetine bırakmalıdır.

7) Feragat hakkında verilecek kararı memnuiyet ve ret sebepleri bulunan, tarafsızlığından şüpheye düşülen hakimin vermemesi gerektiğini, karar verilmiş ise de verilen kararın geçerli olmadığını, öncelikle memnuiyet ve ret sebepleri konusunun açıklığa kavuşturulması sonrasında feragatle ilgili kararın verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Zira adli yargı ve özellikle idari yargıda her davadan feragat etmek mümkün değildir. Bu değerlendirmeler yapılırken esasa yönelik inceleme yapılmaktadır. Esasa yönelik inceleme ve kararlarda ise memnuiyet ve ret sebepleri bulunan bir hakimin karara katılması mutlak bozma sebebidir ve bu durum kamu düzenindedir.

8) Şarta bağlı feragat geçersizdir. Diğer taraftan davacının şarta bağlı olarak davasından feragat etmesinin adli yargılama açısından bir sulh teklifi olduğu kabul edilmiştir. Davalı bu teklifi aynen kabul ederse, taraflar arasında bir sulh anlaşması

meydana gelir ve bununla dava da son bulur. Sulh durumu İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almayıp, medeni yargılama usulünde geçerli olan bir durumdur. Bu nedenle davalı ile idarenin sulh yapmış olmaları yargılamayı sona erdirmez. Yargılamanın sona ermesi için ya davacı davadan feragat edecektir ya da idare davayı kabul edecektir ya da idare işlemini geri alacaktır. Şartlı yapılan feragat beyanı idari yargıda mutlak olarak geçersizdir.

9) Feragat beyanının açık ve kesin olarak yapılması gerekir. Feragat beyanında bulunup bulunmadığı veya davayı geri almak istediği hususlarında şüpheye düşülen durumlarda davacıdan ara kararı ile bu husus sorulmalı ve feragat beyanı netleştirilmelidir. Davayı geri almanın idari yargılama usulünde bulunmaması ve davacılar veya vekillerinin idari yargılama usulüyle hukuk yargılama usulünü birbiriyle karıştırarak bazen 'davamızı geri alıyoruz' şeklinde dilekçe yazdıkları görülmektedir. Bu nedenle davacının davasından feragat etme niyetinin hakim tarafından ara kararı ile netleştirilmesi gerekmektedir.

10) Davanın açılmamış sayılmasına ilişkin Tebligat Kanunu, İYUK 6/4-5. maddesi ile İYUK 26/3. maddesinde belirtilen davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi durumlarında davacı davasından feragat etmiş sayılamaz. Çünkü davacının feragat yönelik bir iradesi mevcut değildir. Burada davacı sadece davasını terk etmiş sayılmaktadır. Bu nedenle davacı açılmamış sayılan davasını yeniden harç ödemek, posta ücretini tamamlamak veya adres göstermek suretiyle açabilir. Oysa davadan feragat durumunda esas haktan feragat edildiği için davacının tekrar dava açma hakkı yoktur.

11) Zımnen davadan feragat edilmeyeceğine ilişkin genel kuralın, medeni yargılama usulünde bazı istisnalarının bulunduğu kabul edilse de, idari yargılama usulünde zımnen davadan feragat mutlak olarak geçersizdir. Davacının bazı tutum ve davranışlarına bakılarak idari yargılamada davadan feragat edildiği yorumu çıkarılamaz.

12) Kısmi feragatin geçerli olması için tam feragatin özelliklerini de taşıması gerekir. İdari yargı açısından tam yargı ve iptal davalarından kısmen feragat mümkün olabilir. Tam yargı ve iptal davasının birlikte açılması durumunda, bu davalardan birinden feragat edilebileceği gibi, her davanın belli bir kısmından da feragat edilebilir. Düzenleyici işlemler ile bu işlemlere dayalı uygulama işlemleri aleyhine İYUK'nun 7/4. maddesine göre birlikte dava açılması halinde, genel düzenleyici işlemin iptali talebinden feragat edilememeli diğer taraftan uygulama işleminin iptali talebinden feragat edilebilmelidir. Davacı kendi bireysel menfaatinin ihlaline yönelik olan ve bireysel yararı fazla olan uygulama işleminden feragat edebilir. Davacı her iki işlemin iptali isteminden de feragat

ederse ise uygulama işleminde feragat beyanı kabul edilmeli, genel düzenleyici işlem bakımından feragat beyanı kabul edilmemeli ve yargılamaya sadece bu işlem üzerinden devam edilmelidir.

13) Kural her davadan feragat edilmesi olduğu halde, bazı istisnai durumlarda feragat davayı sona erdirmez. Mahkeme feragat rağmen davaya devam etmekle mükelleftir. İptal davaları açısından, genel düzenleyici işlemlerin iptali davası açıldıktan sonra artık kamuya mal olduğu ve ister ilk aşama olsun, isterse karar verildikten sonra ki aşama olsun bu davalarda bireysel yararı aşan kamu yararı nedeniyle feragat edilemeyeceğinin kabul edilmesi yerinde olacaktır. Diğer taraftan bireysel işlemlerin iptali davalarında ise, her olayın mahkemece kendine has özellikleri incelenerek bireysel-kamu yararı dengesine bakılmalı, sonuçları ve etkileri itibari ile tüm toplumu ilgilendirdiğinden bireysel işlemlerden de feragat edilememelidir. İYUK’nda bu yönde düzenlemeler yapılarak, HUMK’ndan bağımsız bir düzenlemeye gidilmesi ve kanunun eleştirel yönünün azaltılması gerekmektedir. İYUK’nun 31. maddesine şöyle bir cümle eklenerek bu sorun giderilebilir: ‘Kamu yararı niteliği ağır basan işlemlerin iptali için açılan davalardan feragat edilemez’, ya da şu şekilde bir cümle eklenebilir: ‘Genel düzenleyici işlemler ile kamu yararı niteliği ağır basan bireysel işlemlerin iptali davalarından feragat edilemez’. Bu tür bir düzenleme ile mevcut tartışmalar ve uygulama farklılığı son bularak hukuk devleti ilkesinin bir dalı olan idarenin kanuniliği ilkesine bir adım daha yaklaşmış olur.

Tam yargı davalarında toplumsal haklar ve menfaatler değil, şahsi haklar ve menfaatler korunur. Bu yüzden özel hukuktaki feragat uygulamasının tam yargı davalarında aynen uygulanmasında herhangi bir sakınca yoktur. Kısacası tam yargı davalarında davacı, davanın her aşamasında, her konuda açılmış bulunan davasından feragat edebilir.

14) Köy muhtarının köy tüzel kişiliği adına açmış olduğu davalardan feragat etme yetkisi yoktur. Köy muhtarı, köyün yetkili organlarının onayını aldıktan sonra dahi davadan feragat edemez. Zira idari makamların yetkileri anayasa ve kanundan kaynaklanır. Bir kişiye anayasa ve kanunla açıkça yetki verilmemişse, o kişi idare adına herhangi bir işlem yapamaz, bir konuda sahip olduğu yetki, o konuya benzer bir konuya kıyasen uygulanamaz. Köy muhtarının davadan feragat edebilmesi için 442 sayılı Köy Kanununun bu konuda açıkça bir yetkiyi muhtara vermediği ve usul tayin etmediği anlaşılmaktadır. Burada kanunkoyucunun muhtara yetki vermemesinin sebebi, köy tüzel kişiliğini ilgilendiren davanın açılmasıyla artık kamu yararı ölçütünün bu davalarda mutlak olarak

uygulanması gereğindedir. Zira köy muhtarı, köy adına bu davayı yürütmekte olup, kişisel menfaatinin etkilenme derecesi, köyün diğer sakinleri ile aynı konumdadır. Bu durumda köy muhtarının davadan feragat edebilmesi için tüm köy ahalisinin muvafakatini alması gerekir. Aynı şey davanın vekil vasıtasıyla takip edilmesi halinde de geçerlidir.

15) Devlet adına açılan davalarda, belediyelerde ve İl özel idarelerinde belediye başkanı, belediye meclisi, vali ve il genel meclisi ve diğer idare temsilcilerine daha önce ayrıntısıyla belirtildiği gibi miktarı para ile ölçülebilen davalarda ve belirli miktarla sınırlı olarak davadan feragat yetkisi tanınmıştır. Bu miktarları aşan konusu para ile ölçülebilen davalar ile değeri para ile ölçülemeyen, mesala imar davalarında olduğu gibi, davalarda ise bu makamların davadan feragat yetkisi yoktur. Çünkü idari makamlar yetkilerini kendinden alamaz. İdari makamların yetkileri anayasa ve kanundan kaynaklanır. Bir kişiye anayasa ve kanunla açıkça yetki verilmemişse, o kişi idare adına herhangi bir işlem yapamaz, bir konuda sahip olduğu yetki, o konuya benzer bir konuya kıyasen uygulanamaz. Bu itibarla, bu davalarda idare yetkililerinin feragat edebilmesi için kanunda açıkça yetkili kılınmaları gerekir. Kanunlarında bu davaların kapsam dışında bırakılmasının, bu davaların niteliğinden ve davacı durumundaki idarenin özel durumundan kaynaklandığının kabulü gerekir. Bu durumda HUMK'nun feragat ve kabule ilişkin genel hükümlerinin bu manada idari davalarda taraf olan idare organlarına bu yetkiyi vermiş olduğu kabul edilemez. Çünkü bu hükümler idarenin yetkisini düzenleyen yetki maddeleri değildir.

Diğer taraftan, nasıl ki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının açmış olduğu davalarda, davalarının açılmasıyla artık tüm kuruluş üyelerinin menfaati olduğu kabul edilip davadan feragat kabul edilmiyorsa, bu idarelerin açmış olduğu davalarda da kamu yararı mutlak ve açılan davalardan feragat edilmesine izin verilmeyerek hukuki durumun mahkeme kararı ile açıklığa çıkması gerekir. Danıştay'ın bu davalarda bu şekilde bir içtihat geliştirmesi yerinde olacaktır.

16) Asli müdahalenin idari yargılama usulünde yeri yoktur. Ancak davada menfaati olan kişi davanın ihbarı veya kendiliğinden davaya ferî müdahil olarak katılabilir. Ferî müdahil davada taraf olmadığı için dava üzerinde tasarrufta bulunamaz. Bunun doğal sonucu olarak da davadan feragat edemez. Ancak ferî müdahil lehine katıldığı davacı tarafından açıkça feragat etme konusunda yetkili kılınmışsa davadan feragat edebilir. Ferî müdahilin katıldığı davacı, davanın asıl tarafı olarak ferî müdahilin rızasına ihtiyaç duymadan davadan feragat edebilir. Bu durumda dava feragat nedeniyle son bulur.

17) İdari yargılamada zorunlu dava arkadaşlığı sadece davalılar açısından dır. Dava açma hakkına sahip olanlar, davalarını birlikte açmak zorunda değildirler. Bu kişilerin her biri ayrı ayrı dava açabilecekleri gibi, dilerlerse birlikte de dava açabilirler. İşte bu halde, davacılar arasındaki dava arkadaşlığına ihtiyari dava arkadaşlığı vardır. Bu durum İYUK'nun 5. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. İhtiyari dava arkadaşlığında mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak tek dava yoktur. Aksine dava arkadaşı kadar dava vardır. Bu davalar mahkemede birlikte görülür. Her birinin davası birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle her dava arkadaşı, kendi davası hakkında diğer dava arkadaşlarından farklı biçimde hareket edebilirler. İhtiyari dava arkadaşlarından her biri davanın kendisine ilişkin bölümü üzerinde tasarrufta bulunabilir. Dolayısıyla kendi bölümü üzerinde davadan feragat edebilir. Bu feragat, diğer dava arkadaşlarının davasını etkilemez, onların davasına bakılmaya devam edilir.

18) Davadan feragat beyanı üzerine başka bir nedenle hukuka aykırılık saptanmış olsa, örneğin, ilk inceleme aşamasında İYUK'nun 14. maddesinin 3. fıkrasında yazılı yönlerden noksanlık görülse dahi, dava hakkında bu hukuka aykırılık veya noksanlık sebebiyle karar verilebileceğine ilişkin doktrin önerisi ve Danıştay kararları yerinde değildir. Görevsiz ve yetkisiz bir mahkemeye feragat beyanında bulunulmuşsa, feragat sebebiyle değil, görev ve yetki konusunda öncelikle karar verilmesi gerekir. Zira görev ve yetki kamu düzenindedir. Aynı şekilde Danıştay kararının aksine eğer davacının dava açmada ehliyeti yok ve dava açmışsa, açılan davadan da davacı feragat etmişse öncelikle ehliyet nedeni ile karar verilmesi gerekir. Zira feragat hakkın özünden vazgeçmektir. Davacının hak veya menfaati olmayan bir hak veya menfatten feragat etmesi düşünülemez. Dolayısıyla davacının dava açma ehliyeti yok ise davanın feragat nedeni ile değil, ehliyet yokluğundan reddi gerekir. Kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem bulunmaması, davanın süresinde açılmaması hallerinde de davanın feragat nedeni ile değil, kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmamasından veya süreden davanın reddi gerekir. Diğer taraftan diğer ilk inceleme sebepleri olan husumet veya dilekçe ret sebepleri ile idari merci tecavüzü bakımından davada eksiklik var ve davacı davasından feragat etmişse öncelikli davadan feragat hakkında karar verilebilir. Zira bu düzenlemelerle güdülen amaç, davaların açılma aşamasında irdelenerek, usule ve esasa ilişkin düzenlemelere göre belli bir sıra dahilinde ve mümkün olduğu ölçüde süratli çözümlenmesini sağlamak olduğu şüphesizdir. Bu durumlarda davadan feragat edilmesiyle davaya devam edilemeyeceği açık olduğundan bu

ilk inceleme sebepleri bulunsa dahi feragat sebebiyle karar verilmesi doğal olarak usul ekonomisine daha uygundur.

19) Kural olarak yargılamanın devamı sırasında her zaman davadan feragat edilebilir. İdari davalarda yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde davadan feragat edilip edilemeyeceği konusunda yukarıda yaptığımız açıklamalar burada da kıyasen geçerli kabul edilmelidir. Yani genel düzenleyici işlemler ve birel işlem olmakla birlikte bireysel menfaati aşan ve kamu yararı ağırlıklı olan işlemlerin iptali davalarında yürütmenin durdurulması kararı verilmiş olsun veya olmasın davadan feragat edilememelidir. Diğer tam yargı ve birel işlemlerin iptaline ilişkin davalarda ise kamu yararını aşan bireysel menfaat bulunduğundan, davadan feragat kabul edilmelidir. Bu durumda sırf öncesinde yürütmenin durdurulması kararı verilmesi nedeniyle davadan feragati kabul etmemek doğru olmaz. Zira yürütmenin durdurulması kararı mahkemenin nihai kararı değildir, ayrıca yürütmenin durdurulması kararı davacı hakkında kazanılmış bir hak da ortaya çıkarmaz. Mahkemenin davayı reddetme imkanı da vardır. Diğer taraftan bu kararlardan sonra davadan feragat edilemeyeceğine ilişkin pozitif bir düzenleme de yoktur. Davacının bu hakkı da yorum veya içtihat yolu ile de kısıtlanamaz. Bu itibarla yürütmenin durdurulması kararı verilmesi davadan feragati engelleyen bir husus değildir.

20) Karar verilmesinden sonra ancak temyiz edilmeden önce temyiz süresi içinde davadan feragat edilmesi durumunda fergat dilekçesinin temyiz veya itiraz istemi olarak kabul edilmesi ve dilekçenin temyiz veya itiraz merciine gönderilmesi gerekir. Bu durumda üst derece mahkemesi mahkeme kararını sadece feragat açısından incelemesi yerinde olur. Nitekim Yargıtay uygulaması bu yöndedir. Danıştay ve bölge idare mahkemelerinde de bu yol izlenmelidir.

21) İtiraz, temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi aşamasında dahi davadan feragat edilebilecek bir dava olduktan sonra davacı davadan feragat edebilmelidir. Çünkü idari yargıda dava, davacının olayıdır ve onun iradesi ile başlayan bir süreçtir. Yargılama sonucunda çoğu kez tek hüküm ifade ettiği kişi de davacıdır. Bu nedenle, iptal davasının objektif niteliği bulunsa dahi, bu nokta esas alındığında, davacı başlattığı yargılama sürecini, kanun yolları aşamasında da olsa kendi iradesi ile sona erdirebilmelidir. Diğer taraftan İYUK'nun 31. maddesinin atıfta bulunduğu HUMK'nun 91. maddesi ve devamında kanun yolları aşamasında davadan feragati engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Kanunla getirilmeyen bir sınırlamanın mahkeme tarafından getirilmesi mümkün değildir. Nitekim İYUK'nun 31. maddesinde davanın ihbarı ve

bilirkişi seçimine ilişkin olarak HUMK'ndan farklı düzenleme getirilmiştir. Dolayısıyla kanunkoyucu dileyseydi feragat için idari yargının özelliğini dikkate alarak özel bir düzenleme getirebilirdi. Mevcut yasal düzenlemeye göre itiraz veya temyiz aşamasında da davadan feragat önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Her ne kadar hukuk devleti ve idarenin yasallığı ilkesi ileri sürülse dahi idari davalar kamu adına açılan davalar değildir. Nitekim davanın süresinde açılmaması, posta gideri ve harcın eksik yatırılması ve adres değişikliği halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi hallerinde de idari işlemlerin denetimi, usulü sebeplerle yapılamamaktadır. Hukuk devleti ve kanuni idare gerekçesinin ileri sürülmesi durumunda sadece feragat müessesinin değil tüm idari yargılama usulünün baştan sona değiştirilmesi ve ayrıca ceza davalarında olduğu gibi savcılık müessesinin idari yargıda yer bulması gerekir. Bu tür bir düzenleme olmadan kanun yolları aşamalarında ve kamu yararı niteliği ağır basmayan işlemlerde davadan feragat edilemeyeceğine ilişkin görüş ve uygulamalara katılmak imkanı yoktur. Bu nedenle davacının ne aşamada olursa olsun anayasal hakkı olan davadan feragat hakkına engel olunmaması gerekir.

22) Kanun yolları aşamasında davadan feragat edilmesi durumunda yüksek mahkemeler bu konu hakkında bizzat kendileri feragat nedeni ile davanın reddine veya idari yargılama için karar verilmesine yer olmadığına kararı veremez. Bu durumda feragat nedeni ile yerel mahkeme kararını bozarak, feragat hakkında karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine dosya iade edilir. Bu durumun temel sebebi yüksek mahkemenin ilk derece mahkemesinin yerine geçerek maddi inceleme yapamaması ve karar verememesidir. Bu sebeple yüksek mahkeme onama, gerekçeli onama veya bozma kararı verir, ancak mahkeme yerine geçerek karar veremez. Bu kuralın istisnasının itiraz yolu ile bölge idare mahkemelerine yapılan başvurularda itiraz aşamasında yapılan feragatler bakımından geçerli olabileceğini düşünmekteyiz. Şöyle ki, İYUK'nun 45. maddesi uyarınca bölge idare mahkemeleri itiraz üzerine, ilk inceleme üzerinden verilen kararlar hariç, gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında ilk derece mahkemesi gibi karar verir ve kararları kesindir. Bu nedenle bu aşamada verilecek bir feragat beyanı üzerine bölge idare mahkemesinin bizzat kendisinin feragat nedeniyle karar verme yetkisi vardır.

23) Davadan feragat üzerine idari yargıda karar verilmesine yer olmadığına, medeni yargılama usulünde de davanın reddine hükmedilmektedir. Uygulama idari yargı bakımından son derece isabetlidir. Zira davanın reddine karar verilmesi durumunda idarenin yapmış olduğu işlem hukuka uygunmuş gibi algılanacaktır. Halbuki işlemin esası

incelense belki işlem hukuka aykırı olarak tesis edilmiş olabilecektir. Bu durumda hukuka aykırı bir işlem davacının beyanı veya mahkemenin kesin hüküm niteliğindeki kararı ile hukuka uygun hale gelebilecektir. Diğer taraftan feragat halinde mahkemenin karar vermesine gerek yoktur. Çünkü davacının isteği kalmamıştır. Hukuk yargılaması usulünde ise davanın reddi yönünde içtihat artık oturmuştur. Özel hukuk hükümlerine tabi olması ve feragatin kesin hüküm teşkil etmesi nedeniyle bu şekildeki karar hukuk yargılaması bakımından bir sakınca doğurmamaktadır. Ancak yine de karar verilmesine yer olmadığı kararı adli yargı yeri için de olsa daha yerindedir.

24) Davadan feragat beyanıyla taraflar arasındaki uyuşmazlık son bulur, fakat dava ise mahkemenin bu beyanın doğru olup olmadığını, kanunun öngördüğü şekilde yapıp yapılmadığını, davadan feragat edilebilecek nitelikte bir dava olup olmadığını tespit ettikten sonra feragat ile ilgili vereceği karar ile son bulur. Bu sebeple davayı sona erdiren mahkeme kararıdır.

25) Davadan feragat beyanından sonra bu beyandan dönülemez. Ancak hata hile ve ikrah halleri varsa bu durumda adli yargı yerinde tespit davası açılarak feragat beyanı iptal edilebilir. Uygulamada bu yönde bir kararın adli yargı yerlerince karara bağlanması istenilmektedir. Fakat dosya üzerinden anlaşılabilen hata hallerinde feragat beyanını hata, hile veya ikrah ile yapıldığının idare mahkemesince anlaşılabilmesi durumunda, feragat nedeniyle karar verilmeden önce feragat beyanından rucunun kabul edilmesi kânatimce mümkün sayılmalıdır.

26) Feragat beyanıyla davanın son bulması halinde dava kesin hüküm nedeniyle son bulur. Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan dava tekrar açılmaz. Davanın açılması durumunda ise kesin hüküm nedeni ile dava reddedilir. Kesin hüküm kamu düzeninden olduğu için de mahkeme bunu resen gözetir ve taraflarda yargılamanın her aşamasında ileri sürebilir.

27) Feragat üzerine verilen kararlara karşı hem usul hukuku kurallarına göre hem de maddi anlamda hukuk kurallarına dayanılarak temyiz isteminde bulunabilir. Öncelikle görevsiz veya yetkisiz bir idare mahkemesinin feragat nedeni ile karar vermesi durumu Kanunda da açıkça ifade edildiği bir bozma sebebidir. Feragat yetkisi olmayan vekilin feragat etmesi, feragat niteliğinde olmayan beyanların feragat kabul edilmesi, şartlı feragatin kabul edilmesi ve yargılama giderleri gibi usullere uyulmaması durumu ise zaten Kanunda açıkça temyiz ve itiraz sebebi olarak sayılmıştır. Maddi anlamda temyiz sebepleri bakımından ise, iptal davalarında kamu-bireysel yarar ayrımı yapılarak kamu yararı niteliği

taşıyan davalarda feragat izin verilmemektedir. Aynı şekilde adli yargıda da feragat edilemeyecek nitelikteki davalar vardır. Bu nitelikteki davaların feragatle sonuçlandırılması üzerine verilecek kararlara karşı maddi anlamda temyiz sebeplerine dayanılarak kanun yollarına gidilebilir. Zira burada temyiz mercii maddi anlamda bir inceleme yaparak davadan feragat edilip edilmeyeceğini inceleyecektir.

28) Davadan feragat nedeniyle verilen kararlara karşı yargılamanın yenilemesi yoluna gidilemeyeceği bugün kabul gören görüştür. Feragat beyanları üzerine verilen kararların davayı esastan çözmediği için yargılamanın yenilenmesine konu teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir. İYUK'nda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacak durumlar sınırlı sayıda sayıldığı, bu sebepler dışındaki bir sebeple yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının mümkün olmadığı, bu sebeplerin kıyas yolu ile feragati de kapsayacak şekilde genişletilemeyeceği belirtilmiştir ve uygulamada bu yönde olmuştur. Fakat burada bir ayırım yapılmalıdır. Hata, hile veya ikrah ile feragat beyanında bulunulması sonucunda verilen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmelidir. Hukuk yargılaması bakımından, hata, hile veya ikrah ile feragat beyanında bulunulmasının yargılamanın yenilenmesine sebep teşkil edebileceğini düşünenler vardır. İdari yargı açısından feragat beyanının hata hile veya ikrah nedeni ile verilmiş olması durumunda kanatımızca yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir. İYUK'nun 53/e-a fıkraları bu manada geniş yorumlanabilir. Diğer taraftan kamu düzenini ilgilendiren davalarda feragatin dahi kabul edilmediği durumlarda feragat nedeniyle karar verilmişse bu kararlar yargılamanın yenilenmesine konu olabilmelidir. Olması gereken açısından, hata, hile veya ikrah nedeni ile feragat beyanında bulunulması ve feragat edilemeyecek davalardan feragat edilmesi yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak düzenlenmesi veya yorumlanması en doğru çözüm olacaktır.

29) Hata, hile ve ikrah sebepleriyle davadan feragat beyanı iptal edilebilir. İdari yargıda hata, hile veya ikrah nedeni ile davadan feragat edilmesinden sonra beyanının geçersizliğinin tespitine yönelik bir dava, hem konusu hem de dava türü itibarıyla idari yargıda kabul edilen bir dava değildir. Ancak istisnai olarak önceden de belirtildiği üzere belediye başkanının, belediye meclisinin, valinin ve il genel meclisinin davadan feragatle ilişkin idari işlemleri dava konusu edilmiş ve bu işlemler idari yargı yerince iptal edilmişse bu durumda feragat nedeni ile son bulan davalara kaldığı yerden devam edilebilmelidir.

KAYNAKÇA

Akalın, M. Fahri, Hukuk Davalarında Müdahale, AD, yıl 45, 1954, sy. 2. (s. 117-125)

Akcan, Recep, Usul Kurullarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Nobel Yayıncılık, Ankara 1999.

Akyılmaz, Bahtiyar, İdare Hukuku, Sayram Yayınları, Konya 2004.

Alan, Nuri, İptal Davalarının Ön ve Esastan Kabul Şartları, DD, yıl 13, 1983, sy. 50-51. (s. 25-51)

Alangoya, Yavuz, Medeni Usul Hukuku Esasları, 3. Bası, İstanbul 2003.

Alp, Ali Naci, Hukukta Müdahale ve Tatbikat, AD, yıl 42, Nisan 1951, sy. 4. (s. 519-537)

Alikaşifoğlu, Kemalettin-**Günel**, Yüksel Mete, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu, Şafak Yayınevi, Manisa 1982.

Ansay, S. Şakir, Hukuk Muhakeme Usulleri, Ankara 1941. (Muhakeme Usulleri)

Ansay, S. Şakir, Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5. Bası, Ankara 1960.

Ansay, S. Şakir, Sulh, AÜHFD, yıl 1, 1943, sy. 1. (s. 200-210) (Sulh)

Aras, Celal-**Arslan**, Leyla-**Cesur**, Nilgün, Hukuk Usulünde Davanın Açılmamış Sayılmasına Karar Verilecek Haller, AD, Mart-Nisan 1985, yıl 72, sy. 2. (s. 365-384)

Arcak, Ahmet-**İmsel**, Tahir, Mera ve Yayla Davaları, Köy Ortak Malları, İdari Sınır Anlaşmazlıkları, Ankara 1970.

Arık, K. Fikret, İçtihat Kroniği, Mahkeme Önünde Sulh, AÜSBFD, c. 9, Mart 1954, sy. 1. (s. 142-157) (Sulh)

Arslan, Ahmet-**Sınmaz**, Emin-**Dünder**, Tuncay, İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu Kararları, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

Arslan, Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989. (Dürüstlük Kuralı)

- Arslan**, Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.
(Yargılamanın Yenilenmesi)
- Aslan**, Kudret, Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 1999.
- Aslan**, Zehreddin-**Berk**, Kahraman, İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar, 3. Basım, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Atasayan**, Tacettin, Hukuk Muhakemeleri Usulü İçtihatlar Külliyyatı, Türkiye Ticaret Matbaası, 1954.
- Aybay**, Aydın, Müşterek Mülkiyette Taksim, İstanbul 1966.
- Azrak**, Ali Ülkü, “İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler”, Onar Armağanı, 1977. (s. 140-150)
- Bal**, Yakup-**Karabulut**, Mustafa-**Şahin**, Yahya, İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- Balta**, Tahsin Bekir, İdare Hukukuna Giriş, TODAİE Yayınları, Ankara 1970. (İdare Hukukuna Giriş)
- Balta**, Tahsin Bekir, İdare Hukuku, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1970/1972 Ankara.
(İdare Hukuku)
- Belgesay**, Mustafa Reşit, Hukuk Usulu Muhakemeleri Şerhi, Duygu Matbaası, İstanbul 1949. (Şerh)
- Belgesay**, Emcet, Türk Hukukunda Hakimlerin Hukuki Mesuliyeti, AÜHFD, c. 12, Ankara 1955, sy. 3-4. (s. 247-320) (Hakimlerin Mesuliyeti)
- Berki**, D. Himmet, Davanın Hitamı ve Sulh, Adliye Ceridesi, 1937, yıl 28, sy. 4. (s. 295-302) (Sulh)
- Berki**, Şakir, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959. (Hukuk Muhakemeleri Usulü)
- Berkin**, Nami, İflas Hukuku, İstanbul 1972.

- Berkin**, Nami, Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul. (Rehber)
- Bilge**, Necip, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1967.
- Bilge**, Necip-**Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara 1978.
- Candan**, Turgut, İdari Yargılama Usulü Kanunu, 2. Bası, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, Ekim 2006.
- Coşkun**, Sabri-**Karyağdı**, Müjgan, İdari Yargılama Usulü, Seçkin, Ankara 2001.
- Çağlayan**, Ramazan, İdari Yargıda Kanun Yolları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.
(Kanun Yolları)
- Çağlayan** Ramazan, İdari Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması, 3. Bası, Asil Yayın, Ankara 2004. (Kararların Uygulanması)
- Çakmak**, Münci, İdari Yargıda Davadan Feragat, AÜHFD, c. 53, 2004, sy. 1. (s. 185-194)
- Çatalkaya**, Cevdet-**Tarıkoğulları**, Abdurrahman-**Özcan**, Mustafa Hamdi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ayyıldız Matbaası, 1965.
- Çırakman**, Erol, Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Ankara 10-11-12 Haziran 1982, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu, No: 33, Ankara 1982. (s. 102-112)
- Çenberci**, Musa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985.
- Çenberci**, Mustafa, Hukukta Kesin Hükme İlişkin İctihatlar, AD, yıl 35, Eylül-Aralık 1964, sy. 9-12. (s. 1133- 1177) (Kesin Hüküm)
- Danıştay Yedinci Daire Kararları**, Birinci Kitap (1965-1976), Danıştay Yayınları, Ankara 1976.
- Danıştay Dokuzuncu Daire Kararları**, Danıştay Yayınları, Ankara 1973.
- Danıştay On İkinci Daire Kararları**, Danıştay Tasnif Bürosu Yayınları No: 22.
- Derbil**, Süheyp, İdare Hukuku, 5. Bası, Ankara 1959.

- Duman**, Barış, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanuna Göre Hizmetlerin Tespiti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.
- Duran**, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982.
- Erdemir**, İlter, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1986.
- Erdoğan**, Cevdet, Topluluk Mülkiyeti ile Ortaklığın Giderilmesi Dava ve İlkeleri, Ankara 1975.
- Erdoğan**, Celal, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 1985 Ankara. (Kanun)
- Erdoğan**, Celal, Açıklamalı ve İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 1973 Ankara. (Açıklamalı)
- Erkut**, Celal, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü Sempozyumu, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133. Yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 63, Ankara 2003. (s. 87-103) (Yargılama Hukuku)
- Erkut**, Celal-Soybay, Selçuk, Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar, 5. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 352.
- Ermumcu**, Osman, Hakimlerin Şahsi Tazminat Sorumluluğu Bağlamında İdari Hakimlerin Durumu, Türk Hukuk Dergisi, Eylül 2006, sy. 114. (s. 10-14)
- Eroğlu**, Hamza, İdare Hukuku, Işın Yayıncılık, 4. Bası, Ankara 1985.
- Feyzioğlu**, Necmettin Feyzi, Aile Hukuku, 3. Bası, İstanbul, 1986.
- Gözler**, Kemal, İdare Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa 2003.
- Gözübüyük**, A. Şeref, Yönetim Hukuku, 24. Bası, Turhan Kitabevi, Ağustos, Ankara 2006.
- Gözübüyük**, A. Şeref, Yönetimsel Yargı, Turan Kitabevi, 17. Bası, Ankara 2003.
- Gözübüyük**, A. Şeref-Dinçer, Güven, İdari Yargılama Usulü, 2. Bası, Turan Kitabevi, Ankara 2001.

- Gözübüyük, A. Şeref-Tan**, Turgut, İdare Hukuku, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- Günday, Metin**, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanma Alanı, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Sempozyum, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133. Yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 63, Ankara 2003. (s. 79-86) (Hukuk Usulü Muhakemeleri)
- Günday, Metin**, İdare Hukuku, İmaj Yayıncılık, 5. Bası, Ankara 2002.
- Güner, Semih**, Avukatlık Hukuku, Ankara Barosu Yayınları, Eylül 2003.
- Güran, Sait**, İdari İşlem ve İdari Yargının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Temel Esaslar, İsbD, c. 77, yıl 2003, sy. 1. (s. 5-22)
- Karabatak, Rüstem**, İdari Davaların İdare Tarafından Takibine İlişkin Usul ve Esaslar, TİD, yıl 76, Haziran 2004, sy.443. (s. 90-102)
- Kalabalık, Halil**, İdari Yargılama Usulü Hukuku, Değişim Yayınları, Sakarya 2006.
- Karafakih, İsmail Hakkı**, Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1952. (Usul)
- Karafakih, İsmail Hakkı**, Hakimlerin Verdikleri Kararlardan Dolayı Şahsen ve Devletin Dolayısıyla Sorumluluğu, AÜSBFD, c. 11, Eylül 1956, sy. 2. (s. 38-47)
- Karagözoğlu H. Fevzi**, Danıştay Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Kabul, Fon Matbaası, Ankara 1975.
- Karaok, Hasan**, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul 1954.
- Karavelioğulları, Celal**, İdari Yargılama Usulü Kanunu, 5. Bası, 2001.
- Kılıçoğlu, M. Ahmet**, Hakimlerin Hukuki Sorumluluğu, AÜHFD, 1973, c. 30, sy. 1-4. (s. 231-267) (Hakimlerin Sorumluluğu)
- Kuru, Baki**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Bası, Demir Yayınları, İstanbul 2001.
- Kuru, Baki**, İflas ve Konkordato Hukuku, Ankara 1971. (İflas ve Konkordato)

- Kuru**, Baki, Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı, İstanbul, 1995. (El Kitabı)
- Kuru**, Baki, Nizasız Kaza, Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961.
- Kuru**, Baki, Davalının da Görevli veya Yetkili Mahkemeye Başvurmak Hakkı Var Mıdır? ABD, c. 24, yıl 1967, sy. 6. (s. 897-900) (Başvuru Hakkı)
- Kuru**, Baki–**Arslan**, Ramazan–**Yılmaz**, Ejder, Medeni Usul Hukuku, 17. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.
- Kuru**, Baki–**Arslan**, Ramazan–**Yılmaz**, Ejder, İcra ve İflas Hukuku, 9. Bası, Ankara 1996.
- Moroğlu**, Erdoğan–**Muşul**, Timuçun, Tebligat Hukuku, İstanbul 1990.
- Muşul**, Timuçun, Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul 1984.
- Odyakmaz**, Zehra, İdari Yargı ile İlgili Öneriler, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Sempozyum, Ankara 11-12 Mayıs 2001, 133.Yıl, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No; 63, Ankara 2003. (s. 141-151) (Öneriler)
- Odyakmaz**, Zehra, Türk İdare Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları, İstanbul 1993.
- Onar**, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, İsmail Akgün Matbaası, 3. Bası, İstanbul 1966.
- Öktemer**, Süleyman, İflas İsteğinden Vazgeçme, YD, c. 8, Ocak-Nisan 1982, sy. 1-2. (s. 220-235)
- Önder**, Akil, Hukuk Davalarında Hüküm Lahik Olduktan Sonra Davadan Feragat Temyiz Mahkemesince Bozma Sebebi İttihaz Olunabilir mi?, AD, yıl 1942, sy. 7. (s. 799-810)
- Önen**, Ergun, Feragat ve Kabul Kesin Hüküm Teşkil Etmez, ABD, 1976/1. (Feragat ve Kabul) (s. 26-40)
- Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 299, Ankara 1972. (Sulh)

- Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1979. (Yargılama Hukuku)
- Özay**, İl Han, Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004.
- Özay**, İl Han, Türkiye’de İdari Yargının İşlev ve Kapsamı, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, No: 33, Ankara 10-11-12 Haziran 1982. (11-31) (İşlev).
- Özdeş**, Orhan, Hakimlerin Hukuki Sorumluluğu ve Devlet, DD, 1971, yıl 1, sy. 2. (s. 9-17)
- Pekcanitez**, Hakan, İdari Yargıda Feri Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir mi?, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001. (s. 591-601) (Feri Müdahil)
- Pekcanitez**, Hakan, Medeni Usul Hukukunda Feri Müdahale, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, No: 30, Ankara 1992. (Feri Müdahale)
- Pekcanitez**, Hakan-**Atalay**, Oğuz-**Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2001.
- Petek**, Hakan, Medeni Usul Hukukuna Hakim Olan İlkeler Işığında Boşanma Davaları, İzBD, yıl 65, Temmuz 2000, sy. 3. (s. 12-54)
- Poroy**, Reha-**Tekinalp**, Ünal-**Çamoğlu**, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Beta Yayınevi, 7. Bası, İstanbul 1997.
- Postacıoğlu**, İlhan E, Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- Reisoğlu**, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Bası, Beta, İstanbul 1997.
- Selçuk**, Sami, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı, AD, yıl 64, Kasım 1973, sy. 11. (s. 937-956)
- Seviğ**, Vasfi Raşid, Mukavelelerin Tasnifi ve Borçlar Kanununun Dışında Bırakılmış Olan Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, AÜHFD, c. 6, yıl 1949, sy. 2-3-4. (s. 136-156)
- Sınmaz**, Burhan-**Karataş**, İzzet, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1987.

- Soner**, Lütfü Fikri, Feragat, Kabul ve Sulhe Dair Bazı Sorular, ABD, yıl 34, 1977, sy. 3-4.
(s. 439-448)
- Şener**, Esat, Boşanma, Şeçkin Yayınevi, Mayıs 1997.
- Şener**, Esat, Hukuk Sözlüğü, Şeçkin Yayıncılık, Ankara 2001.
- Tandoğan**, Haluk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, c. I, 1. Bası, İstanbul 1990.
- Tanrıver**, Süha, İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996.
- Tomul**, Ahmet-**Toktaş**, Nihat-**Akdemir**, Ali, Vergi ve Diğer İdari Davalarda Dilekçe Ret Sebepleri, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2005.
- Topuz**, İbrahim-**Özkaya**, Kadir, İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara-2002.
- Tuna**, Yalçın, Islah, ABD, Ankara 1955, sy. 1. (s. 595-604)
- Tuncay**, A. Can, Toplu İş Sözleşmesinde Yer Alan Davadan Feragat Şartı İşçiyi Bağlar mı?, İSBD, Eylül-Ekim 1972, c. 46, sy. 9-10. (s. 889-894)
- Turhanoglu**, Pınar, İdari Yargıda Feragat, EsBD, Haziran 2005, sy. 7. (s. 193-205)
- Ulukapı**, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı, Konya 1991. (Dava Arkadaşlığı)
- Ulukapı**, Ömer, Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hakim Olan İlkelere Taraf Tarafca Hazırlanma İlkesi, SÜHFD, c. 6, Konya 1998, sy. 1-2.
(s. 713-732) (Taraflarca Hazırlama İlkesi)
- Ulukapı**, Ömer, Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Konya 1997.
(s. 143-149)
- Uluslan**, İlhan, Maddi Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD, yıl 1971, sy. 7. (s. 68-90)
- Üstündağ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 6. Bası, İstanbul 1997.
- Üstündağ**, Saim, İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967.

- Yaman**, Murat, Açıklamalı-İçtihatlı-Dilekçe Örnekli, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, 2. Bası, Bilge Yayıncılık, Ankara 2006.
- Yasin**, Melikşah, İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Davayı Kabul, AÜEHFD, c. 8, Erzincan 2004, sy. 3-4. (s. 149-176)
- Yavuz**, Nihat, Hukuk Davalarında Feragat ve Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin En Son Kararı Üzerine Bazı Düşünceler, ABD, yıl 34, 1977, sy. 5. (s. 1019-1025)
- Yener**, Orhan, Hukuk Usulü Muhakemeleri Şerhi, Ankara 1996.
- Yenice**, Kazım-Esin, Yüksel, Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü, Arısan Matbaası, Ankara 1983.
- Yeşil**, Sevgi Başak, Medeni Usul Hukukunda Islah, Manisa Barosu Dergisi, yıl 24, Nisan 2005, sy. 93. (s. 125-134)
- Yıldırım**, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Mimoza, Konya 2006.
- Yıldırım**, Ramazan, “Türk İdari Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi”, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, c. I, İstanbul 2001. (Yargılamanın Yenilenmesi) (424-440)
- Yıldız**, Şerife, İdari Yargıda Resen Araştırma Yetkisi, EsBD, Haziran 2005, sy; 7. (215-225)
- Yılmaz**, Ejder, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, Kazancı Matbaacılık Sanayii, Ankara 1982. (Islah)
- Yılmaz**, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 5. Bası, Yetkin, Ankara 1996.
- Yılmaz**, Ejder, İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı, ABD, c. 40, yıl 1983, sy. 3-4. (s. 11-34) (İddia ve Savunma)
- Yılmaz**, Ejder, İflas Kararının Verilmesinden Sonra İflas Davasından Feragat, MSÇD, 1985, sy. 6. (Feragat) (s. 72-83)